

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TARİHİ YAPILARIN YENİDEN
DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK YÖNTEM
DENEMESİ
(ANAOKULU İŞLEVİ)

Güneş ERDİL KARAMAN

Ekim, 2011

İZMİR

**TARİHİ YAPILARIN YENİDEN
DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK YÖNTEM
DENEMESİ
(ANAOKULU İŞLEVİ)**

**Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
Mimarlık Bölümü, Restorasyon Anabilim Dalı**

Güneş ERDİL KARAMAN

**Ekim, 2011
İZMİR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ SINAV SONUÇ FORMU

GÜNEŞ ERDİL KARAMAN tarafından PROF. DR. ETİ AKYÜZ LEVİ yönetiminde hazırlanan “TARİHİ YAPILARIN YENİDEN DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK YÖNTEM DENEMESİ” başlıklı tez tarafımızdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

PROF. DR. ETİ AKYÜZ LEVİ

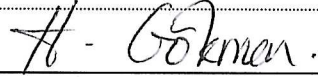
Danışman

PROF. DR. HÜLYA KOÇ

Jüri Üyesi

Y.DOÇ. DR. HİKMET GÖKMEN

Jüri Üyesi

Prof.Dr. Mustafa SABUNCU

Müdür

Fen Bilimleri Enstitüsü

TEŞEKKÜR

Mimarlık eğitimimden başlayarak, hayatımda iz bırakan ve yüreklendirmeleriyle yüksek lisans sürecini yaşamamı sağlayan değerli hocam Yüksel Üstünel'e...

İnanılmaz sabrı ve hoşgörüsüyle, bana her konuda destek olan tez danışmanım Prof. Dr. Eti Akyüz Levi'ye...

Değerli öneri ve yorumları ile çalışmaya verdikleri gönülden destek için jüri üyeleri Prof. Dr. Hülya Koç ve Y. Doç. Dr. Hikmet Sivri Gökmen'e...

Tez sürecini en az benim kadar istekle yaşayan ama sonuçlanışını bir başka yerden izlemeyi seçen eşim, can yoldaşım Psikiyatrist Dr. Fatih Ferruh Karaman'a...

Onların olan zamanlardan feda ettikleri için kızlarım, Ada, Deniz ve Cansu'ya...

Her elimi uzattığımda yanıma koşan kardeşim Pınar Erdil Arbak'a...

Varlıkları ve emekleri için annem Ayten Güler'e ve babam Yılmaz Erdil'e...

Can arkadaşım, eskimeyen dostum Arzu Dağdeviren'e...

Proje çalışmasındaki hayat kurtarıcı müdahaleleri için arkadaşlarım Y.Mimar Aytül Yaşarol'a ve Mimar Tutku Süren'e...

Tez sürecini “kardeşlik” yerinden destekleyen Filiz Gürsan'a...

Destek veren tüm dostlarıma...

Teşekkürlerimi sunarım.

Güneş Erdil Karaman

TARİHİ YAPILARIN YENİDEN DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK YÖNTEM DENEMESİ (ANAOKULU İŞLEVİ)

ÖZ

Bu çalışma, İzmir’deki tarihi konut yapılarının dikkat çekici sıklıkta anaokulu işlevi ile değerlendirilmelerindeki olumlu ve olumsuz sonuçları tartışma amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Tarihi konut yapılarının yeniden değerlendirilmesi son yılların koruma çözümlerinden biri olarak sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Çalışmada, yeniden değerlendirme kriterleri olarak; işlev, çevre, teknik donanım, strüktür ve malzeme, müdahale yöntemleri, kentsel yapılanma, evrensel tasarım ile sürdürülebilirlik olguları ele alınmıştır. Daha sonra çağdaş bir anaokulu yapısının taşınması gereken fiziksel koşullar irdelenmiş ve İzmir’de anaokulu işlevi ile yeniden değerlendirilmiş tarihi yapılardan örnekler sunulmuştur. Sonraki bölümde, tarihi yapıların anaokulu olarak işlevlendirilmelerinin, yeniden değerlendirme kriterlerine uygunlukları tartışılmıştır. Son olarak; odak yapı olarak belirlenmiş bir anaokulu işlevli tarihi konut yapısı; rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri de hazırlanarak incelenmiş, böylece sürdürülebilirliğine katkı konması hedeflenmiştir.

Anahtar sözcükler : Yeniden kullanma, tarihi konutlar, anaokulları, İzmir.

**PROPOSING A METHOD ABOUT THE REUSE OF THE HISTORICAL
BUILDINGS
(KINDERGARTEN EXAMPLE)**

ABSTRACT

This thesis is made to discussion over the positive and negative results about the reuse of the historical buildings, that are used for kindergartens.

The reuse of the historical buildings is used for a conservation solution very often. There is dealt with function, environment, technical equipment, structure and material, intervention methods, urban planning, universal design and sustainability in this study. Furthermore is discussed physical conditions that are owned for a contemporary kindergarten. There are examples of the kindergarten in İzmir that are the historical buildings reused for kindergarten.

Keywords : Reuse, historical houses, kindergartens, İzmir.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEZ SINAV SONUÇ FORMU.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT.....	v

BÖLÜM BİR – GİRİŞ.....1

1.1 Çalışmanın Amacı.....	2
1.2 Çalışmanın Yöntemi.....	3
1.3 Çalışmanın Kapsamı.....	4
1.4 Çalışmanın İlgili Literatür İçindeki Yeri.....	4
1.5 Çalışmanın Kurgusu.....	11

BÖLÜM İKİ - TARİHİ YAPILARIN YENİDEN KULLANIMINDA DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ.....12

2.1 İşlev.....	12
2.2 Çevre.....	16
2.3 Kentsel Yapılanma.....	18
2.4 Strüktür ve Malzeme.....	23
2.5 Teknik Donanım.....	26
2.6 Müdahale Yöntemleri.....	31
2.7 Evrensel Tasarım.....	35
2.8 Sürdürülebilirlik	42
2.9 Ekonomik Kriter.....	49

BÖLÜM ÜÇ - ANAOKULU (3-6 YAŞ) İŞLEVİNİN İRDELENMESİ.....52

3.1 Anaokulu Yapılarının Sahip Olması İstenen Çevresel Özellikleri.....	52
3.2 Anaokulu Yapılarında Mekânsal Özellikler.....	55

3.2.1 Giriş- Vestiyer.....	59
3.2.2 Grup Odası.....	59
3.2.3 Çok Amaçlı Salon.....	60
3.2.4 Uyku Odası.....	60
3.2.5 Yemek Odası.....	60
3.2.6 Mutfak.....	61
3.2.7 Tuvalet ve Lavabolar.....	61
3.2.8 Müdür ve Öğretmen Odaları.....	61
3.2.9 Doktor ve İlk Yardım Odası.....	62
3.2.10 Servis ve Personel Odaları.....	62
3.2.11 Depolar.....	62
3.2.12 Açık Oyun Alanları.....	62
3.3 İzmir’de Anaokulu İşlevi İle Değerlendirilen Tarihi Yapı Örnekleri.....	63
3.3.1 Dokuz Eylül Anaokulu.....	63
3.3.2 İzmir Türk Koleji Anaokulu (Alsancak).....	67
3.3.3 İzmir Türk Koleji Anaokulu (Bornova).....	73
3.3.4 Beyaz Balon Anaokulu (Karşıyaka).....	79
3.3.5 Beyaz Balon Anaokulu (Güzelyalı).....	85
3.3.6 Masallar Ülkesi Anaokulu.....	92
3.3.7 Küçük Kulüp Çocuk Evi 1 (Mithatpaşa).....	98

BÖLÜM DÖRT - İZMİR’DEKİ TARİHİ KAGİR KONUT YAPILARININ ANAOKULU İŞLEVİNE UYGUNLUĞUNUN İRDELENMESİ.....105

4.1 Tarihi Yapıların Anaokulu İşlevine Uygunluğunun İşlevsel Açısından İrdelenmesi.....	105
4.2 Tarihi Yapıların Anaokulu İşlevine Uygunluğunun Çevre ve Kentsel Yapılanma Açısından İrdelenmesi.....	110
4.3 Tarihi Yapıların Anaokulu İşlevine Uygunluğunun Strüktür, Malzeme ve Teknik Donanım Açısından İrdelenmesi.....	114
4.4 Tarihi Yapıların Anaokulu İşlevine Uygunluğunun Psikolojik- Pedagojik Açısından İrdelenmesi.....	117

4.1 Tarihi Yapıların Anaokulu İşlevine Uygunluğunun Evrensel Tasarım Açısından İrdelenmesi.....	123
4.2 Tarihi Yapıların Anaokulu İşlevine Uygunluğunun Sürdürülebilirlik Açısından İrdelenmesi.....	126
BÖLÜM BEŞ – SEÇİLEN ÖRNEK YAPININ GENEL TANIMI.....	129
5.1 Konumu.....	129
5.2 Çevresel Özellikler.....	129
5.3 Tarihçesi.....	131
5.4 Mimari Özellikler.....	133
5.5 Mevcut Durumu (Rölöve Projeleri).....	135
5.6 Restitüsyon Projeleri.....	144
5.7 Restorasyon Projeleri.....	153
5.8 Mevcut Durum Değerlendirmesi.....	161
5.9 Restitüsyon Değerlendirmesi.....	163
5.10 Restorasyon Değerlendirmesi.....	164
BÖLÜM ALTI – SONUÇ.....	165
KAYNAKLAR.....	168

BÖLÜM BİR

GİRİŞ

Kentlerin sahip olduğu tarihi ve kültürel çevre ile bu çevrenin elemanları olan yapıların korunması ve sonraki nesillere aktarılması sorunu aslında, kentlerin kullanıcılarının varoluş ve aidiyet sorunları ile örtüşerek, bireysel yaşamın kalitesini etkilemektedir. Köklerini bilmek, tanımak, ona sahip çıkmak ve tutunmak; kişilerin yaşamlarının mutluluk ve üretkenliğini destekleyen en temel unsurlardandır. Dolayısıyla insan yaşamına ait köklerin korunabilmesi, geçmiş yaşamların izlerini taşıyan fiziksel çevrenin de korunabilmesiyle olanaklıdır.

Toplumsal yapılaşma süreci, çeşitli tarihsel katmanların, coğrafi yapının da etkileşimiyle üst üste eklenmesi ile oluşmakta ve tarihsel süreçte değişimi süregelmektedir.

Bu düzlemde, İzmir için de özellikle 1960'lı yıllardan sonra hızla gelişmiş bir değişim süreci söz konusu olmuştur. “Yap-sat”çı anlayış tüm Türkiye’de olduğu gibi İzmir’de de, çoğu zaman keyfiyete varan uygulama alanları bulmuştur. Koruma anlayışının ülkemizde henüz kavranabilme olanağının bulunmadığı, ekonomik, sosyal, kültürel değişimlerin hızının planlama hızının çok önünde ilerlediği bu süreçte geçmişteki dokusuyla hiç bağdaşmayan bir İzmir yaratılmaya başlanmıştır. Bu anlamda tarihsel belge niteliğindeki özgün yapıların bir kısmı tamamen ortadan kaldırılarak parselleri, kentin dikey büyümesine katkı sağlamak üzere çok katlı yapıların inşası için kullanılmış; bazıları parsel düzenleri değiştirilerek ve yeni işlevler yüklenerek günümüze taşınabilmiş; bir kısmı da kullanıcıları tarafından terk edilmek suretiyle metruk yapılar haline gelmiştir.

Tarihsel katmanların bir araya gelerek oluşturduğu ve aslında süreklilik olgusuyla birlikte ele alınması gereken yapılaşmış çevre, temelde bir bütündür. Tarihsel çevrenin korunması düzlemindeki çalışmalar ise, çoğu kez bu süreklilik ve bütünlük olgularından uzaklaşarak; çevresiyle bütünleşmesinin olanaksızlıkları çerçevesinde tek yapılar biçiminde müdahaleleri zorunlu kılmıştır.

Mithatpaşa Caddesi üzerinde konumlanan ve son bölümde ele alınan örnek yapı, günümüze ulaşmayı başarmış 19.yy kagir konut yapılarından. Konut olarak inşa edilmiş yapı, özgün işlevi ile kullanımından sonra bir süre boş kalmış, daha sonra günümüze dek anaokulu olarak kullanılmıştır. Yapının günümüze ulaşmasında pay sahibi olmuş bu işlev, İzmir’deki tarihi yapıların sürdürülebilirliğinde önemli yer tutmaktadır. Tarihi yapıların korunmasındaki yöntemlerden biri olan “yeniden işlevlendirme” olgusunun incelenmesi, İzmir’deki tarihi kagir yapıların günümüze ulaşma sürecinde bu denli sıklıkla karşımıza çıkan “anaokulu” işlevi ile yeniden değerlendirilmelerinin nasıl olup da kendiliğinden bu denli yaygınlaştığının anlaşılması bağlamında önem kazanmaktadır.

1.1 Çalışmanın Amacı

Bu araştırmanın en temel ve genel amacı; günümüzün koruma kuramları çerçevesinde, gelecek nesillere özgün kültürel, geleneksel, tarihsel izleri ve medeniyeti içeren toplumsal köklerini anımsatan mirasın aktarımı adına, tarihi konut yapılarının korunmasına katkı oluşturmaktır.

Kendi farkındalıklarımızın ötesinde, çocuklara da tanıtılamayan kültür mirasımız için; tarihi konut yapıları ile çocuk ilişkisini, bu yapıların anaokulu işlevi ile yeniden değerlendirilmeleri üzerinden ele almak amacıyla yürütülen çalışmanın bir parçası olarak son bölümde, anaokulu işlevi ile değerlendirilmiş bir yapı örnek olarak incelenmiş ve proje çalışmaları yapılmıştır. İlginçtir ki, İzmir’de, günümüze dek ulaşabilmeyi başarmış, sınırlı sayıdaki tarihi yapıdan biri olan bu konut yapısının, ne sahiplerinde, ne de herhangi bir kurum ve kuruluşta, gerçek ölçülerine dayanan nitelikli bir projesi bulunmamaktadır. Çalışmanın son bölümünde oluşturulan projeler ile; bir yandan araştırmanın somutlanması, diğer yandan arşiv niteliği ile gelecek yıllarda yapılabilecek kapsamlı koruma projelerine alt yapı sağlanması hedeflenmiştir.

Çalışmada; sayılarının çokluğu ile dikkat çeken, “anaokulu” işlevini yüklenmiş tarihi yapıların sürdürülebilirliğine, bu işlevin olumlu veya olumsuz katkıları, işlev

değişikliği nedeniyle tarihi yapılara uygulanan müdahaleler, söz konusu işlevin seçilme nedenleri ve uygunluğu bağlamlarında değerlendirmeler yapılmaktadır.

Bu amaçlar doğrultusunda, tarihi yapıların korunması için denenen yöntemlerden biri olarak yeniden işlevlendirmenin değerlendirme kriterleri arasında; evrensel tasarım, sürdürülebilirlik ve kentsel yapılanma konuları irdelenmiş, ileri süreçlerde de konunun bütünsel bakışına yön verilmeye çalışılmıştır.

1.2 Çalışmanın Yöntemi

Çalışma kapsamında yapılan araştırmaların farklı aşamalarında farklı bilimsel yaklaşımlardan yararlanılmıştır.

Öncelikle tarihi yapılar ile okul öncesi eğitim kurumları olgularını birlikte içeren literatür araştırması yapılmış, ancak böyle bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle, çalışmanın kurgusu doğrultusunda birkaç farklı başlığa ilişkin araştırma yapılmıştır. Bu konu başlıkları ile ilgili tezler, makaleler, dergiler, internet ortamı, seminerler ve bildiriler taranarak önceki araştırma ve değerlendirme çalışmaları incelenmiştir.

Yapıların tarihsel ve mimari özellikleri, mevcut durumları tarama betimleme yoluyla tarihsel yöntem kullanılarak tanımlanmıştır. İzleme yaklaşımı ile seçilen yapılarda yaşanan süreç ve karşılaşılan sorunlar tanımlanmıştır.

Alan çalışması ile, anaokulu işlevinin tarihi yapıya uyarlanması sonucunda yapılar ve kullanıcıları üzerindeki etkileri araştıran anket çalışmaları yapılmıştır.

Bu doğrultuda, literatür ve sözlü tarih araştırmalarından, Belediye arşivlerinden, Tapu Kadastro Müdürlüğü ile Koruma Kurulu kayıtlarından, gazetelerin arşivlerinden, yerinde yapılan incelemelerden ve fotoğraflama yöntemlerinden yararlanılmıştır.

Sonuç olarak, konunun araştırılmasında tarihsel ve karşılaştırmalı yöntem; izleme yaklaşımı, işlevselci-yapısalcı yaklaşım ve diyalektik yaklaşım kullanılmıştır.

1.3 Çalışmanın Kapsamı

Çalışma, İzmir’deki tarihi konut yapılarının anaokulu işlevi ile yeniden değerlendirilerek kullanımı üzerine tartışarak kuramsal açıdan kaynak oluşturma ve tartışılan konuları gösteren örneklemeler yapmaya yöneliktir.

Restorasyonda bir koruma yöntemi olarak tarihi yapıların yeniden değerlendirilme olgusunun ele alınmasının ve bu konudaki kriterlerin irdelenmesinin ötesinde, tez çalışması kapsamında esas olarak anaokulu işlevinin bu kriterlere uygunluğu ile tarihi yapılarda bu işlevin dikkat çeken kullanım sıklığının nedenleri ve sonuçları üzerinde durulmuştur. İzmir’deki örneklerin inceleneceği çalışmada; rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinin hazırlanarak daha ayrıntılı olarak araştırılan bir tarihi konut yapısına yer verilmiştir. İzmir’de günümüze ulaşabilmiş tarihi yapı örneklerinden biri olan bu yapıya ilişkin, yazılı – çizili arşiv bulunamaması da dikkat çekici olmuş; tezin, bu açığın giderilmesine katkı koyması amaçlanmıştır (U.Özkan, T.C. Kültür Bakanlığı İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, mimar, kişisel iletişim, 10.04.2009), (K.Keskiner, İzmir Büyükşehir Belediyesi Tarihi Çevre Müdürü, kişisel iletişim, 22.05 2009).

1.4 Çalışmanın İlgili Literatür İçindeki Yeri

Çalışmanın kapsamı ile ilgili literatür taraması birkaç alt başlık altında yapılmıştır. Bunlar;

- Çocuk ve okul öncesi eğitim
- Mimarlıkta yeniden işlevlendirme/ sürdürülebilirlik/ evrensel tasarım,
- İzmir’de anaokulu işlevi ile yeniden değerlendirilmiş tarihi yapılar, olarak belirlenmiştir.

TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Çocuk ve Mimarlık Çalışmaları Merkezi’nin yayınladığı “Çocuk ve Mimarlık-Toplumsal Bir Eğitim Modeli” adlı kitapta, öncelikle çocuk ve mimarlık çalışmalarının genel kurgusu ve ilkeleri aktarılmıştır. 2002 yılında Mimarlar Odası Ankara Şubesi bünyesinde kurulmuş

Çocuk ve Mimarlık Çalışmaları Merkezi'nin birinci beş yıllık döneminde yapılan, merkezin çalışmalarına ilişkin uygulama örneklerinin yer aldığı kitapta ayrıca, uluslararası düzlemdeki çocuk ve mimarlık çalışmaları kısaca özetlenmiştir. Birinci beş yıllık dönemde ağırlıklı olarak İlköğretim okulları ve Ortaöğretim kurumları üzerinde durulurken, gelecek dönem için, okul öncesi yaş guruplarının da sürece dâhil edilmesi hedeflenmiştir. Çalışmanın etkinliğinin yaygınlaştırılması amacıyla, sürece tüm Türkiye'deki mimarların yanısıra, diğer meslek disiplinlerinin de katılımlarının sağlanmasına çalışılmaktadır. Böylece, çocuğun yaşayacağı mekânların çocuğa göre tasarlanması, çocuğun da bu süreçte görüşlerini ifade edebilmesi, Çocuk ve Mimarlık projesinin ikinci beş yıllık döneminde ana hedef olarak belirlenmiştir. Gelecek beş yıllık dönem için gerçekleştirilmesi hedeflenen çalışmalar anlatılmış ve Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma Uygulama Merkezi (ÇOKAUM) ile birlikte yürütülmesi hedeflenen projelere değinilmiştir (2007).

Şengül Öymen Gür ve Tülay Zorlu'nun "Çocuk Mekanları" adlı kitabında çocukluk dönemi fiziksel, bilişsel ve toplumsal gelişme evreleriyle tanımlanırken, bu evrelere bağlı olarak çocuğun çeşitli beklentilerine yanıt vermesi gereken mekanlar sınıflanmış ve bu mekanların tasarım ilkeleri üzerinde durulmuştur (2002).

François Barre, L'Architecture d'Aujourd'hui dergisinde de yayınlanan, Murat Güvenç'in çevirdiği "Çocuk ve Mekân ya da Yitirilmiş Kent" adlı makalede; çocuğun fiziksel ve özellikle ruhsal gelişiminin sağlıklı olabilmesi için ihtiyaç duyduğu mekânlardan söz etmektedir. Yazara göre; sahip olduğu organik evreniyle çocuğun, duyularının tümünün birlikte tanımlandığı mekânlara ihtiyacı vardır. Çocuk, içinde var olduğu mekânlarda, simgesellik ve karmaşıklık aramakta; çıkmaya, inmeye, tırmanmaya, mevsimleri algılamaya, sıcak ve soğuk tanımayla, ışığa, gölgeye ve hepsinden önemlisi akıp giden zamanın yavaş yavaş bıraktığı izlere gereksinim duymaktadır. Çocuk için önemli olanın, bir yana atılmışa hayat verme ve mekânda yeni olanaklar yakalamanın verdiği haz olduğunu savunan yazar, bu hazzın temelinde de, davranış ve yaşam biçimlerinden yola çıkarak mekân oluşturmaya yönelik bir girişimin doğurgan özgünlüğünün bulunduğunu söyler (1984).

Nuri Bilgin'in Mimarlık dergisinde yayınlanmış “Çocuk(lar) ve Mekân(lar)” adlı makalesinde, mekân kavramı özellikle çocuklar düzleminde farklı boyutlarıyla araştırılmıştır. 18. yüzyıldan bu yana “çocuk olma”nın geçirdiği değişimlerin kısaca aktarıldığı yazının devamında, mekân kavramına ilişkin farklı disiplinlerde ortaya konmuş düşünceler, tanımlar irdelenmiştir. Yazara göre; mekân sorunu çok geniş boyutlu ve buna ilişkin anlayışlar ve nitelermeler oldukça fazla çeşitlilik gösteriyorsa da; asıl olan, çocuğun, yetişkinin minyatürü olmadığı ve idealleştirilmiş bir çocuk modelinden hareketle çocuğa ilişkin mekânsal düzenlemelerin bizi yanlış yerlere götüreceğidir (1984).

Elif Ayşe Dora'nın Tasarım Dergisindeki “Çocuk Oyun Alanları” başlıklı makalesi; kentleşme ve buna bağlı olarak değişen toplumsal yaşamın etkilediği çocuk oyun alanlarının düzenlenme biçimleri üzerinedir (2006).

Fusun Akarsu'nun Mimarlık dergisinde yayınlanmış “Piaget'ye Göre Çocukta Mekân Kavramının Gelişimi” adlı makalesinde, çocukta mekan kavramının psiko-genetik oluşumunu açıklamayı amaçlayan İsviçreli psikolog Jean Piaget'nin (1896-1980) çocuk-mekan ilişkisine katkıları irdelenmiştir (1984).

Beyza Havayioğlu'nun “Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Eğitim Sistemi Gereksinmelerinin Fiziksel Mekâna Yansıması” başlıklı tezinde, okul öncesi eğitim ve eğitim mekânları detaylı olarak irdelenmiş, anaokulu yapılarının mekânsal özellikleri yurtdışı örnekleri de araştırılarak incelenmiş ve anaokulu olarak çocuklara en uygun fiziksel mekân biçimi saptanmaya çalışılmıştır (2001).

Ülkü Altınoluk'un “Binaların Yeniden Kullanımı” adlı kitabında, binaların yeniden kullanımını gerektiren nedenler ile binanın tasarımda veri olabilecek nitelikleri üzerinde durulmuştur. Ardından, binaların yeniden işlevlendirilmesinde kullanılabilecek bir yöntem önerisi geliştirilerek, bu doğrultuda birtakım yapılara işlev önerileri tartışılmıştır (1998).

Doğan Kuban'ın “Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu” adlı kitabının bir bölümünde, sadece tarihi yapı statüsü olan yapılar için değil, yeni yapılar için de sözkonusu olabilen, yeni bir işlevle restorasyonun ilkeleri üzerinde durulmuştur (2000).

Emre Madran ve Nimet Özgönül'ün “Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması” adlı kitabının bir bölümünde, koruma süreci içerisinde yapı ölçeğindeki koruma yöntemleri ile çağdaş yaşamda yeniden kullanımlarına ilişkin ilkeler, ölçütler ve bu yapıların kapasitelerinin belirlenmesinde, fiziksel ve sosyo-kültürel kökenli girdiler, örnekleriyle incelenmiştir (2005).

İlhan Tekeli'nin “Kültür Politikaları ve İnsan Hakları Bağlamında Doğal ve Tarihi Çevreyi Korumak” adlı kitabının bazı bölümlerinde, modernitenin yarattığı koruma sorunları ve sürdürülebilirlik kavramının irdelenmesi, evrensel ve yerel boyutlarda ele alınmaktadır (2009).

Esin Kuleli'nin “Özgün İşlevini Sürdüremeyen Anıtların Yeniden Kullanım Sorunları” başlıklı tezinde, anıt kavramından başlayarak, devamında restorasyon teknikleri irdelenmiştir. Tezin bir bölümünde rehabilitasyon kavramı ele alınmış, daha sonra ise ayrıntılı olarak, yeniden kullanım çalışmaları sırasında farklı düzlemlerde uygulanabilecek olumsuz müdahaleler tartışılmıştır. Tezin son bölümünde yer alan yurtiçi ve yurtdışı örneklerde anıtlara yeni işlev verilmesi uygulamaları irdelenmiştir (1998).

Salih Salbacak'ın “Tarihi Binaların Yeniden Kullanımında 'Hacopulo Örneği” başlıklı tezinde, binaların yeniden kullanımını gerektiren nedenler, tasarımda veri olabilecek nitelikleri, binaya uygun işlevin seçimindeki faktörler ile binanın yeniden işlevlendirilmesinde kullanılabilecek yöntem önerisine yer verildikten sonra iç mekân kullanımının detaylandırılmasına yönelik olarak Hacopulo Pasajı'nın yeniden kullanımı irdelenmiştir (2007).

Nilgün Kuloğlu'nun "Konuttaki İşlevsel Değişimin Tarihi Çevrelerin Korunmasında Oluşturduğu Güçlükler ve Çözüm Önerileri: Ortahisar Örnek Çalışması" başlıklı doktora tezinin bir bölümünde, özgün işlevi konut olan tarihi yapıların günümüzdeki kullanım yetersizlikleri ve bu yetersizliklerin kaynağı olan kültürel değişimler araştırılmıştır (1994).

Banu Özel'in "Eski Yapıların Yeni İşlevle Değerlendirilmesi" başlıklı tezinde; işlev, değerlendirme ve koruma kavramları üzerinde ayrıntılı olarak durulmuştur. Eski yapıların yeniden değerlendirilmesinde "işlev", tasarım konsepti ve getirilecek yeni işlevin uygunluğu ile yeniden işlevlendirme aşamasındaki ve işlevin tespitinden sonraki evreler tartışılmıştır. Tez kapsamına alınan yeni işlevle değerlendirilmiş tarihi yapılardan örnekler ise sanayi yapıları üzerinde yoğunlaşmıştır (2006).

Mustafa Selçuk'un "Binaların Yeniden İşlevlendirilmesinde Mekânsal Kurgunun Değerlendirilmesi" başlıklı tezinde; tarihi veya değil, tüm yeniden işlevlendirilen binalar ele alınmıştır. Bu konu ile ilgili örneklere geçilmeden önce; binaların yeniden işlevlendirilmesini gerektiren nedenler, mevcut "kabuk"lara yeni fonksiyonlar yüklemenin avantajları ile binaların değerlendirilmesi ve tasarımda veri olabilecek niteliklerin belirlenmesi konuları irdelenmiştir. Söz konusu nitelikler ise; mekânsal kurgu, strüktürel sistemler, tesisat sistemleri, kütle ve cephe ile yakın çevre olarak belirlenmiştir (2006).

Esra Yıldız'ın "Konya'daki Medrese Yapılarının Yeniden Kullanım Koşullarına Göre Değerlendirilmesi" başlıklı tezinde, anıtlarda yeniden kullanım kavramı detaylı olarak irdelenmiş; bu konudaki yasal yaklaşımlar, yapıların yeniden kullanımlarını gerektiren nedenler, yapıya uygun işlevin seçiminde etken faktörler ve yapılara yeni işlev gereği yapılacak olan müdahaleler ayrıntılarıyla ele alınmıştır. Daha sonra da yeniden işlevlendirilerek çağdaş yaşam koşullarına uygun olarak değerlendirilmek durumunda olan anıtsal yapı türlerinden "medreseler" incelenmiştir (2003).

Dicle Aydın ve Ş.Ebru Okuyucu'nun "Yeniden Kullanıma Adaptasyon ve Sosyo-Kültürel Sürdürülebilirlik Bağlamında Afyonkarahisar Millet Hamamı'nın

Değerlendirilmesi” adlı makalelerinde, yeni kullanıma adaptasyon eyleminin sosyal, kültürel, ekonomik ve ekolojik yararları sonucunda, sosyal ve kültürel sürdürülebilirliğe olan katkıları araştırılmıştır (2010).

Pınar Arabacıoğlu ve Prof. Işık Aydemir’in “Tarihi Çevrelerde Yeniden Değerlendirme Kavramı” başlıklı makalelerinde tarihi çevre, tarihi kent dokusu, tarihi çevre bilinci ve yeniden değerlendirme kavramları üzerinde durulduktan sonra, tarihsel süreç içinde yeniden değerlendirme kavramı incelenmiş, tarihi yeniden değerlendirmenin ve tarihi çevrelerin yeniden yaşayan mekânlar haline getirilmelerinin önemi ve gerekçeleri vurgulanmıştır (2007).

Emel Göksu’nun “Kent Merkezlerinde Yeralan Yapılara İlişkin Yenileme Kararlarının Ekonomik Analizi” başlıklı doktora tezinin bir bölümünde, kentsel yenileme eyleminin bir müdahale biçimi olarak koruma kavramı ele alınmıştır. Tarihi yapıların korunmasına ilişkin maliyet-yarar analizi ile bu yapılarda koruma-sağlıklaştırma değerlerinin karşılaştırmaları mülk sahibi açısından ve kullanıcı açısından irdelenmiştir (1989).

Dilek Yıldırım’ın “Anıtsal Binalardaki İşlev Değişikliklerinden Doğacak Müdahalelerin Yapısal-Çevresel Olarak İncelenmesi ve Ayazağa Kasırları Örneği” başlıklı tezinin bir bölümünde, işlev değişikliğini zorunlu hale getiren nedenler; yasal, sosyal, ekonomik ve çevresel nedenler olarak sınıflandırılarak irdelenmiş ve bunun sonucunda gerçekleştirilen müdahaleler; plan, strüktür, teknik gereksinimler, cephe ve yapı çevresi boyutlarında araştırılmıştır (1999).

Banu Apaydın Başa’nın “Yapıların Otel Olarak Yeniden Kullanım Bağlamında Mekânsal Dönüşümlerinin Kavramsal ve Kuramsal Analizi” başlıklı sanatta yeterlik tezinin bir bölümünde, yeniden kullanımı gerektiren nedenler; toplumsal, çevresel, ekonomik ve teknolojik nedenler olarak sınıflandırılırken, yeniden kullanımın yararları; ekonomik yarar, süre avantajı, yer avantajı, kültür sürekliliği, kentsel koruma ve tasarım girdisi başlıkları altında sıralanmıştır. Çevresel sorunlar, yapısal sorunlar, fonksiyonel sorunlar, yasal engeller ve tasarım sorunları olarak irdelenen

mekânsal dönüşümde çıkabilecek sorunlar ve dikkat edilmesi gereken hususlar tartışılmıştır (2007).

Serap Sarıcı'nın "Kent Merkezlerindeki Yapılarda Fonksiyonel Eskimeye Bağlı İşlev Değişimleri" başlıklı tezinin bir bölümü, "Korumaya İşlev Değişikliği (Yeniden Kullanma) Açısından Bakış" olarak düzenlenmiştir. Bu bölümde, aktif ve pasif koruma yöntemleri tartışılmış, yeniden kullanımın sağladığı kültürel-toplumsal ve ekonomik yararlar incelenmiştir (1990).

Feride Pınar Ayan'ın "Tarihi Çevrelerde Yapılan Yeniden Değerlendirme Çalışmalarında Yöntem ve Nitelik Sorunu" başlıklı tezinin bir bölümünde, yeniden değerlendirme kavramının tanımı ve gerekçeleri üzerinde durulmuştur (2003).

Nuray Avcı'nın "Anıtsal Yapılara Uygulanabilecek Eklerin Çeşitlerinin Araştırılması ve Örneklerle Açıklanması" başlıklı tezinde, bir koruma yöntemi olarak uyarlamalı kullanıma (adaptive use) değinilmiş, anıtlara ek yapı tasarımına etki eden değerler tartışılmış ve ek yapıların türleri örnekler üzerinden incelenmiştir (2003).

Zeynep Canbakan'ın "İzmir'de Cumhuriyet Öncesi Oluşan Konut Mimarisi ve Özellikleri Üzerine Bir Araştırma" başlıklı yüksek lisans tezinin bir bölümünde, üçüncü grup yapılar olarak ele alınan "İzmir Evleri"nin mekânsal, yapısal ve cephe özellikleri üzerinde durulmuştur (1985).

Nejla Baysan'ın "Tarihsel Çevre Koruma Mevzuatının Değişim Süreci: İzmir Mithatpaşa Caddesi Örneği" başlıklı tezinin bir bölümünde, Türkiye'deki koruma mevzuatının uygulanma sürecinin mekâna yansıma biçimi, İzmir Mithatpaşa Caddesi üzerinden değerlendirilmiştir. Örnek alanda yer alan -bu tezin kapsamında da yer alan 639 no'lu ev de dahil - "tescilli yapıların" ilgili kurumlarca alınan, koruma altına alınma kararlarındaki değişim süreci incelenmiş, imar planları yoluyla da uygulamada tarihsel mekânın değişim / yok olma izleri ortaya konulmuştur (2007).

Yeliz Kılıç'ın "19.yy İkinci Yarısı Kârgir Konut Mimarisi'nin Beyoğlu Bölgesi Örneğinde İncelenmesi ve Yapısal Ölçekte Bir Koruma Yaklaşımı Geliştirilmesi" başlıklı tezinde; 19.yy konut mimarisi özellikleri, Beyoğlu bölgesi örneğinde ele alınmıştır. Yapım sistemi özellikleri incelenmiş; bozulma nedenleri ve şekilleri değerlendirilerek, koruma yaklaşımı geliştirilmesi amaçlanmış, bu amaç doğrultusunda yapılan onarım ve güçlendirme çalışmaları için günümüzde kullanılan yöntemler detaylandırılmıştır (2007).

Çağlayan Gürpınar'ın "Mekân Kurgusunun Kullanıcılar Üzerindeki Psikolojik Etkilerinin Örneklerle İncelenmesi" başlıklı tezinde, mekân kavramı üzerinde ayrıntıları ile durulduktan sonra, mekân ve insan ilişkisi düzleminde mekânın algılanmasını sağlayan etkenlerin insan üzerindeki psikolojik etkileri ile mekân ve kullanıcı gereksinimleri tartışılmıştır. Tezde, kullanıcı olarak çocukların en çok kullandığı mekânlar irdelenmiş, İzmir'deki üç anaokulunda yapılan alan çalışmaları ile mekân kurgusunun çocuklar üzerindeki psikolojik etkileri incelenmiştir (2000).

1.5 Çalışmanın Kurgusu

Tez çalışmasının içeriği beş ana başlık altında toplanmıştır. Birinci bölümde, çalışmanın amacı, yöntemi, kapsamı, çalışmanın ilgili literatür içindeki yeri ve kurgusu anlatılmıştır. İkinci bölümde, tarihi yapıların yeniden kullanımındaki değerlendirme kriterleri; işlev, çevre, kentsel yapılanma, strüktür ve malzeme, teknik donanım, müdahale yöntemleri, evrensel tasarım ve sürdürülebilirlik olarak belirlenen başlıklar altında tartışılmıştır. Üçüncü bölümde, yeniden değerlendirilen tarihi konut yapıları için, İzmir'de sık rastlanan bir seçim olarak, anaokulu (3-6 yaş) işlevi irdelenmiş, bu işlevle kullanılan yapılardan seçilmiş örnekler değerlendirilmiştir. İzmir'deki tarihi kârgir konut yapılarının ikinci bölümde tartışılan kriterler açısından, üçüncü bölümde detaylandırılarak anaokulu işlevine uygunluğunun irdelendiği dördüncü bölümün ardından beşinci bölümde, odak yapı olarak belirlenmiş bir anaokulu işlevli tarihi konut yapısı; rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri de hazırlanarak incelenmiştir. Altıncı bölümde sonuca yer verilmektedir.

BÖLÜM İKİ

TARİHİ YAPILARIN YENİDEN KULLANIMINDA DEĞERLENDİRME

KRİTERLERİ

Tarihi yapıların sürekli olarak bakım ve onarımlarının yapılarak yaşamlarını sürdürmeleri, çağdaş restorasyon ilkelerinden biridir. Tarihi yapılar, fiziksel ömürlerini henüz tamamlamadıklarında, sürekli bakım ve onarımları yapılarak özgün işlevi ile kullanıma devam edilmesi olanaklı bile olsa, süreç içerisinde değişen yaşam gereksinimleri gereğince yenilenme ihtiyacı içinde olurlar. Kaldı ki, özgün işlevin sürdürülmesi genellikle olanaklı değildir; çoğu zaman da terk edilmeleri söz konusudur.

Bu durumda, tarihi yapının özgün veya yeni işlevi ile yeniden kullanımı için farklı kriterler değerlendirmeye alınmalıdır. Bu çalışmada, yeniden kullanım kriterleri; işlev, çevre, kentsel yapılanma, strüktür ve malzeme, teknik donanım, müdahale yöntemleri, evrensel tasarım, sürdürülebilirlik olarak sıralanmış ve değerlendirmeye alınmıştır. Söz konusu kriterler tarihsel süreçte çeşitlilik gösterebilir. Dolayısıyla, gelecek zamanlarda değişebilecek dünya konjonktürü içerisinde, bunlara eklenebilecek yeni kriterler gündeme gelebilir veya aynı kriterlerin yer aldığı bir değerlendirme farklı düzlemlerde yapılabilecektir.

2.1 İşlev

Çok eski zamanlardan bu yana bir yapının üretiminin ve yaşamını sürdürmesinin en temel şartı olan işlevin tanımı Hasol tarafından;

“Kullanılış veya işleyiş bakımından ereğe (maksada) uygunluk” olarak yapılmaktadır (Hasol, 1998).

“En genel anlamda bir ürünün elde edilmesinde başlangıç bir gereksinmeye dayanır. Kişisel veya toplumsal ağırlıklı gereksinmeyi karşılamak amacıyla, seçilen malzeme veya malzemelerin, teknolojik olanaklar aracılığı ile o işlevi karşılayacak özgün biçimdeki ürüne dönüştürülmesi, sürecin belirgin özelliğidir. Mimarlıkta da

yapının hem bütünü, hem de o bütünü oluşturan öğeleri açısından gereksinme ve ona bağlı olarak ta işlev, kavramsal olarak başlangıçtır” (Batum Aysel ve İzgi, 2003).

İşlev kavramı, genel olarak, gereksinmelerin belirlediği istekler ve onların programlaştırılması anlamına gelse de, birbirine yakın anlamlar içeren farklı kullanılışları vardır. Öncelikle, yapı öğelerinin, tek veya tüm, amaca uygunluğu anlamına gelir ki bunlar, yapının fiziksel, boyutsal düzenlemesini etkileyen nitelikleri kapsamaktadır. Diğer yandan biçim seçiminin niteliği, o yapı elemanının işlevi ile ilgilidir. Bir yapının farklı amaçlarla kullanılan bölümleri arasında, kullanmanın gerektirdiği sıralama da işlev kavramının kapsamına girer. Yine de en genel kullanımıyla işlevsel yapı, farklı görevleri olan bölümler arasında, gereksinimlerin en iyi karşılanacak biçimde düzenlendiği yapı anlamını taşır (Kuban, 2007).

Kullanıcı gereksinimleri, tasarlanacak yapıları kullanacak insanların, yapı tarafından karşılanmasını beklediği gereksinimlerdir. Bu gereksinmelerin en üst düzeyde karşılanması, kullanıcı eylemlerinin en etkin biçimde yerine getirilebilmesinin yanında, kullanıcının yaşamını sağlıklı olarak sürdürme temel gereksinmesine yanıt verilmesini sağlar. Gereksinmeler, insanın yapısından kaynaklandığına göre, yapının karşılaması gereken kullanıcı gereksinimleri olarak, kullanıcının biyolojik, psikolojik ve sosyolojik yapısı irdelenir. Daha sonra bu özelliklerden kaynaklanan ve yapının karşılaması gereken kullanıcı gereksinimleri ile bütünlük olarak işlevin yapıya uygunluğu araştırılır (Sarp, 2007).

İşlevlerinin sürdürülebildiği oranında bakımları sağlanan yapılar, yapımlarından başlayarak uzun yıllar ayakta kalmayı başarmışlardır. Süreç içerisinde toplumsal yapıların, yaşam biçimlerinin, kullanıcıların değişmesi gibi nedenlerle farklılaşan istek ve gereksinimler sonucunda, yapılar, özgün işlevlerini yitirmişlerdir. Oysa fiziksel anlamda yapı, özgün işlevinden çok daha uzun ömürlüdür. Bu nedenledir ki, özgün işlevlerini yitirmiş yapıların terk edilme olasılığına karşı, işlev değişikliği yapılarak kullanılmaya devam edilmeleri düzleminde yeniden işlevlendirme, sosyo-kültürel ve ekonomik anlamda, bir restorasyon yöntemi olarak taşıdığı önemle karşımıza çıkmaktadır.

Fiziksel olarak ömrünü tamamlamamış yapılar, zamanla ortaya çıkan yeni gereksinimler, işlevsel gelişmeler veya yeni işlevleri nedeniyle çeşitli boyutlarda sorunlarla ve değişim zorunluluklarıyla karşı karşıya kalabilirler (Altınoluk, 1998).

Yakın zamana kadar, doğal bir süreç içinde gerçekleşen bu değişimler, günümüzün tarih bilinci düzeyinde daha bilimsel ve sistematik müdahalelere ihtiyaç göstermektedirler (Kuban, 2000).

Kültür varlığının gelecek nesillere aktarımında, karşımıza iki seçenek çıkmaktadır. Bunlardan biri, pasif koruma yöntemi olarak, yalnızca kendi önemini öne çıkartır biçimde yapıyı, tarihsel geçmişini dondurarak sergilemeyi amaçlayan müze kullanımıyla değerlendirmektir. Bir diğeri ise, çağdaş yaşamın gereklerine uygun yeni bir işlev vererek aktif koruma yöntemini kullanmaktır. Ancak, tarihi yapılara yeni işlev verilirken unutulmaması gereken, yapının öncelikle kendisinin bir müze olduğu ve mekânsal kalitesinin, bütünlüğünün korunması gerektiğidir (Sarıcı, 1990).

Tarihi yapıya yeni işlev verilirken, yapının sahip olduğu mimari, mekânsal ve süsleme özellikleri iyi değerlendirilmelidir. Konut olarak üretilmiş tarihi yapılarda dikkat çeken teknik ve mimari ayrıntılar ile yapıya getirilecek yeni işlev arasındaki uyum, yapıdan gelen verilerle sınırlanmış bir mimari tasarım özgürlüğü ile çözümlenmelidir. Bu demektir ki, tarihi yapının yeni bir işlevle değerlendirilmesi amacıyla ortaya konacak tasarım süreci, hiçbir zaman yeni bir yapı oluşturulurken sahip olunan tasarım özgürlüğü düşüncesiyle ele alınmamalıdır (Madran, Özgönül, 2005; Kuban, 2000).

Yeniden kullanımla ilgili temel yaklaşım, Venedik Tüzüğü'nün 5. maddesinde '*Anıtların korunması her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu çeşit bir kullanım arzu edilir, fakat bu nedenle yapının planı ya da süslemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir*' şeklinde belirtilmiştir (Ahunbay, 1996, s.97).

Tarihi bir yapıya yeni bir işlev verilirken gözönünde bulundurulması gereken önemli faktörlerden biri yapının mekânsal oluşumudur. Buna göre yapı, tek bir hacimden, tekrarlanan hacimlerden veya karmaşık plan şeması oluşturan hacimlerden meydana gelmiştir. Tekrarlanan hacimlerden oluşan bir otel işlevi, mekânsal oluşumuyla birlikte, cephe organizasyonu ile de buna uygun bir yapıya uyarlanabilir. Diğer yandan, bir han yapısı, atölyelerden ve satış birimlerinden oluşan ticari mekân olarak kullanılabilir. Ancak, tekrarlanan hacimlerden oluşan böyle bir yapının, tek büyük bir hacime gereksinim duyan sinema gibi bir işlevle değerlendirilmeye çalışılması uygun olmayacaktır (Altınoluk, 1998).

Yeni işlev verilecek yapının mekansal oluşumu uygun görüldüğü durumda, yapının hacimsel oluşumları dikkate alınmalıdır. Tarihi yapının hacim boyutlarının işleve uygunluğu iyi araştırılmalıdır. Örneğin, tekrarlanan hacimlere ihtiyaç gösteren bir işlevde, temel birimin boyutları analiz edilmelidir (Altınoluk, 1998).

Yeniden değerlendirilecek tarihi yapının işlevsel ilişkiler kurgusu da, yapıya uygun işlevin belirlenmesinde önemlidir. Bir şehiriçi hanı için otel işlevi düşünüldüğünde, otel odasından çıkışta avluyu geçerek danışmaya ulaşmak, sorun yaratabilecektir (Altınoluk, 1998).

Diğer yandan, mimarın yapıya özgün müdahaleleri söz konusudur. Evrensel ve ulusal koruma, değerlendirme ilkelerine göre, tarihi ve kültürel miras olarak nitelenen; başka bir yaşam biçiminin, değişik bir kültürün, günümüzden oldukça farklı sosyal, politik ve ekonomik ilişkilerin mekâna yansıması olan yapıların, yeni işlevle değerlendirilmeleri için yeni düzenlemelere gereksinim duyulmaktadır. Bu yapıları hiçbir müdahale yapmadan değerlendirmek, en fazla müze işlevi ile olanaklıdır ki, o halde bile, en azından teknik donanımın zorlamaları ile karşılaşılacaktır (Madran, Özgönül, 2005).

Taşınmaz kültür varlığı yapıların genellikle çoğunluğunu oluşturan geleneksel konutların tümünün müze haline getirilmesi ise, olanaksız ve gereksizdir. Toplumların sosyal, ekonomik, kültürel gelişmişlik düzeylerine, kentsel

yapılanmalarına, üretim ve değerlendirme alışkanlıklarına, aidiyet duygularına bağlı olarak konut yapıları, yeniden konut işlevi ile değerlendirilmek istense de, çağdaş yaşam gereği müdahaleler kaçınılmazdır. Kaldı ki, çoğu zaman tarihi konut yapılarının yaşatılması, onarımı için parasal kaynak yaratılması ihtiyacını giderecek yeni işlev getirilmesi ve bu yeni işlevin gereğini de tam olarak yerine getirmesiyle olanaklıdır.

Tarihi yapı için gerekebilecek ek yapının tasarımında da, en önemli ölçüt işlevdir. İşlev, gereksinim duyulabilecek ek yapının alanını, formunu, konumunu etkiler. Uygulanacak ek yapı; yatay, düşey, karma veya yeraltında olabileceği gibi, avluların örtülmesi veya anıta elemanlar eklenmesi biçiminde de gerçekleştirilebilir (Onur, 1991).

Sonuç olarak, tarihi ve kültürel mirasın sürekliliği için, yeni işlev verilerek değerlendirme konusu, çağdaş restorasyon anlayışı içinde yadsınamaz bir yer tutmaktadır. Bu amaçla, yapının belli ölçüde fiziksel değişikliğe uğraması, yeni eklerin yapılması gerekebilmektedir. Yeni işlevin tarihi yapıya uyarlanmaya çalışılmasında öncelikli amaç, taşıdığı tarihi, kültürel, ekonomik, simgesel, v.b. değerlerle öne çıkan tarihi ve kültürel mirasın, en az müdahale ile korunması ve geleceğe aktarılması olmalıdır.

2.2 Çevre

Nesne, kendisini çevreleyen uzay parçasının farklı konumlarından değişik biçimlerde algılanır. Nesne, ev ise, evin içi ayrı bir görüntüdür. Sokaktan geçen için görüntüsü farklı, komşu evin penceresinden bakan için farklıdır. Dolayısıyla yapılar, yakın çevresi ile bir bütün olarak ele alınmalı, çevresinin olumlu ya da olumsuz katkıları değerlendirilerek bütünlük içerisinde yorumlanmalı ve var oldukları ortamda, çevrelerinden, sürekliliklerinin güvencesi olarak yararlanabilmelidirler. Nesneyi sarmalamadıkça çevre, çevre ile bütünleşmedikçe nesne eksik kalacaktır (Merleau-Ponty, 1999).

Çevre, insanı etkileyen dış koşulların bütünü olarak tanımlanabilir (Tekeli, 2009).

Mimarlık, daha çok bilinçlenmenin ve daha uygar bir tutumun ifadesi olarak, insan, yapı ve çevre arasındaki ilişkilerin oluşturduğu geniş çerçevede kavranmalıdır. Çevresi ile birlikte düşünüldüğünde, bir büyük bütünün parçası olan yapı, daha büyük önem kazanır (Kuban, 2007).

Yapılaşmış veya doğal çevresiyle birlikte yaşayan yapılar, bu çevrenin mevcut ya da gelecekteki durumunun bilinmesi ve bu girdilerin kullanılmasıyla değerlendirilmelidir. Yapının yerleşme içinde tekil veya geleneksel bir dokunun parçası oluşu, merkezi ve servis alanlarıyla ilişki düzeyi, ulaşılabilirliği, yer aldığı dokunun kentsel ve yapısal öğelerinin niteliği gibi veriler, yakın çevresi ile ilgilidir. Yapıların değerlendirilmeleri çerçevesinde, yakın çevre verileri ile yapının bulunduğu yerleşmenin olanakları, beldenin mevcut belirleyici işlev ya da işlevleri ile kısa ve orta vadede bu işlevleri yaratan sektörlerdeki olumlu ya da olumsuz gelişmeleri gibi beldenin hangi sektör aracılığı ile gelişeceğine yönelik ekonomik girdiler ele alınmalıdır (Madran, Özgönül, 2005).

Yeniden işlevlendirme, tarihi yapıların sürdürülebilirliğini sağlamaya dönük bir restorasyon türü olarak benimsenirken, yapıyı, çevresini analiz etmeden tek başına ele almak, uzun vadede kalıcı sonuçlar sağlamaktan uzak bir çaba olacaktır. Tarihi yapı ile ilgili kazanımlar, yapının çevresine kattıkları ile paralellik sağlandığında değer bulur.

Özellikle kentlerde, tarihi çevre dışında, tek başına kalmış tarihi yapılar için, çağdaş yaşam içerisinde planlı kentleşmenin gereği olarak hazırlanmış analizlerden yararlanılabilmelidir. Makro ölçekte; yapının içinde bulunduğu bölgenin sosyal ve ekonomik durumu, doku açısından değerlendirmeler (tescilli veya tescilsiz tarihi-kültürel eserler, yapı nitelikleri, bina yükseklikleri, v.s.), mevcut ulaşım ve altyapı durumu ile kent planlamasında alana yönelik geliştirilen hedefler belirlenmiş olduğunda, yapıya uygun işlevlerin belirlenme süreci, daha sağlam temeller üzerinden ilerler.

Yeniden değerlendirilecek yapılar için yeni işlev, yapının çevresindeki mevcut kullanımlar ve çevre özellikleri incelenerek belirlenmiş, çevresiyle ilişkili, çevreye uyum sağlar nitelikte, ekonomik ve sosyal yönden de yarar getirir olmalıdır. (Tokman, 1989).

Çevre analizleri, yapının yeni işlevi ile değerlendirilmesi düzleminde elde edilecek veriler sağlar. Bu çerçevede yapının yakın çevresindeki yol ve trafik durumu incelenir. Kent planlarına göre açılması düşünülen yeni ana ve tali yollar ile deniz ve demiryolu ağına mesafeleri değerlendirilir. Yapının, yol durumuna göre konumu, araç ve yaya giriş-çıkışı, trafik gürültüsünden etkilenme düzeyi, yapıya getirilecek yeni işlev için önem taşıyacaktır.

Diğer yandan, yapının içinde bulunduğu alan ya da yakın çevresindeki imar planları incelenerek, sit alanları ve koruma amaçlı imar planları ile ilişkisi araştırılmalıdır.

Bu kapsamda yapılacak farklı analizlerden bir diğeri de, yapının yakın çevresindeki yapı türleri ile yüklendikleri işlevlerin tespitidir. Çevresindeki tarihi yapılar ve kullanım biçimleri ile yeni yapılaşmalar ve sınıflandırılmaları, yeni işlevin belirlenmesinde sosyal, kültürel ve ekonomik veriler sağlayacaktır. Ayrıca, çevredeki fiziksel ve sosyal oluşum ve bu oluşumun kullanıcıları olan kişilerin yaş grupları da getirilecek yeni işlevin uygunluğuna karar verilmesi bağlamında önemlidir.

2.3 Kentsel Yapılanma

“Kent” sözcüğünün tanımı, Kentbilim Terimleri Sözlüğü’nde “Sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, gidiş geliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinmelerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşılarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimi” olarak yapılmıştır (Keleş, 1998).

Kente ait genel olarak fikir veren bu tanım içindeki “sürekli değişim ve gelişim” olgusu, “kent” ve “korumada yeniden değerlendirme” ilişkisinin ele alınmasında dikkat çekicidir. Modernleşme süreci içerisinde ekonomide gelişen kapitalizm, sanayi devrimi ve ulus devlet oluşumu, değişim ve gelişimleri hızlandırmış, bu arada tarihi çevrelerin korunması sürecini farklı biçimlerde etkilemiştir (Kuban, 2000).

Avrupa kenti sanayi dönemindeki plansız büyümesi sonrasında, ilk kez savaş sonrasında sistematik ve planlı bir yeniden yapılanma dönemine girmiştir. Yeni ve geniş caddelerin açılması, çöküntü bölgelerinin yıkılıp yeniden inşasını içeren bu ilk dönem müdahaleleri tarihi çevrede görülen tahribata yönelik hassasiyetlerin oluşması ile birlikte 1960’lar sonrasında terk edilmiştir (Özden, 2008).

Avrupa’da 19. yüzyılda belirgin olarak gelişmeye başlayan kent ve kentlilik bilinci, sanayileşme öncesi zamanlardan temelini almaktadır. Dolayısıyla, Türkiye’deki tarımsal toplum kültür yapısından çıkamamış, fakat sanayi toplumlarının yarattığı kent imgesine göre fiziksel ortam oluşturmaya dayalı kentsel yapılanma, Avrupa kentlerinden çok farklı gelişmiştir (Kuban, 2000).

Moderniteyle gelişen teknoloji, insanın yapı yapabilmesiyle birlikte yıkabilme gücünü artırmış, köyden kente doğru artarak süren göç konut talebini arttırmış, diğer yandan kapitalist sistem içinde kurumsallaşmış mülkiyet anlayışıyla birleşen kent planlaması ile verilen imar hakları, yıkıp yapmayı hızlandıran ve ekonomik hale getiren bir mekanizmaya dönüşmüştür. Yani modernitenin yıkıcılığı, kapitalizmin kısa erimli mantığına bağlı oluşmuştur. Kapitalist sistem ve mülkiyet anlayışı, tarihi çevreler üzerinde baskı oluşturmuştur. Modernist toplumda, özel mülkiyet üzerindeki taşınmazların bir insan hakkı olarak görülerek, içinde bulunduğu çevrenin kimliğine katkıda bulunan ve tarihin sürekliliğini sağlayan yapıların ortadan kaldırılmasıyla toplumdaki diğer kişilerin onurlu yaşam haklarına engel olunmaya başlanmıştır. Bu oluşumlar süregeldikçe, tarihi çevrelerin geri dönüşü olmaksızın yok edilmelerini önlemeye yönelik koruma politikalarının oluşturulmasına ve liberalist mülkiyet hakkının kullanılması ile toplum yararı arasındaki dengeyi kurabilmeyi ve doğru

yönlendirmeleri önermeyi amaçlayan koruma imar planlarının kurumsallaştırılması çalışmalarına başlanmıştır (Tekeli, 2009).

Modernite, kapitalizm ve iç göçün Türkiye’deki kentsel yaşama olan etkisi ile 70’li yıllardan başlayarak, “yap-sat” olarak bilinen anlayış; planlı kentleşmenin önüne geçerek, eskinin yenilenmesi düzleminde kenti talan edercesine ilerlemiştir.

Tarım sektöründe makineleşmenin artması, bu sektörde ihtiyaç fazlası emeğin ortaya çıkmasına neden olurken, özellikle büyük kentler, 1950’lerde başlayan ve 1970’lerde hızlanarak süren bir biçimde, bu fazla nüfusun hedefi olmuştur. Böylece, kentlerdeki nüfus, planlananın çok üzerine çıktığından kentsel sorunlara yeterli çözümler sunulamaması ve kentsel altyapının yetersiz olması nedeniyle kentlere göç eden düşük gelir gurubundan kişiler, gecekondı inşa etmenin yanında, “modern” gereksinimlere artık yanıt vermeyen ve sahipleri tarafından terkedilmeye başlanan tarihi çevrelere yerleşerek barınma ihtiyacını karşılamışlardır.

İzmir kentinde böylesi alanlardan ayrılan yapı sahiplerinin kentin yeni gelişen daha çekici alanlarında 1950’lerden başlayarak oluşturdukları yapılar da dahil olmak üzere, 70’lerden başlayarak yıkımlar hızla devam etmiş ve tarihi yapıların yerine, yoğunlukları çok fazla artırılarak ve bu yoğunluktaki kentsel yaşamın gerekliliklerini yerine getirecek yapılanmalara ayrılması gereken alanlar düşünülmeden, “modern” konut çevreleri yaratılmıştır. Böylece, bir yandan, yöreselliğin ortadan kaldırılarak tekdüzelik ve homojenliğin hakim kılınması ilkesine sahip modernleşme süreci, diğer yandan koruma olgusunun toplumsal bilinç düzeyinde ele alınmaya başlanmamış olması, kentlerin iyileştirilerek gelişmesine engel olmuştur. Ayrıca, teknolojik ilerlemeler sayesinde betonarmenin yaygın olarak kullanılmaya başlanmasıyla, tüm dünyada betonarme mimarinin sağladığı teknik olanaklarla son derece basitleştirilmiş planlar üzerinde yapılan sosyal konutlar, ülkemizde de “modern” olana öykünme yerinden ele alınarak “apartman” olgusunu yaratmıştır.

Bir başka olumsuzluk, kentsel rantın oluşumu ve bölüşümü süreci ile ilgilidir. 1965 yılında İmar ve İskan Bakanlığı’na bağlı İstanbul, İzmir ve Ankara nazım plan

büroları kurulmuştur. Öte yandan 1965 yılında çıkarılmış olan 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu ile bağımsız mülkiyete konu olan birimler, yapıların bağımsız bölümleri olarak tanımlanmış ve bağımsız bölümlerde piyasada işlem gören bütün taşınmaz mallara tanınan güvenceler getirilmiştir. Bu yolla kentte arsa sahibi olmak ve arsa rantından yararlanma olanakları arttırılarak apartmanlaşmanın önü açılmıştır. 1972 yılında 1956 tarihli yasa değiştirilerek yerine 1605 sayılı İmar Kanunu kabul edilmiş ve yasa 1985 yılında 3194 sayılı İmar Kanunu çıkarılıncaya dek yürürlükte kalmıştır. Diğer yandan gecekondü olgusu 1980'li yılların başlarından beri kentsel planlamanın en önemli unsuru durumuna gelmiştir. Belediyeler tarafından gerçekleştirilen kesinleşmiş imar planlarındaki değişikliklerin sayısı gün geçtikçe artmıştır. Yapılan plan değişiklikleri ile önce kullanım biçimi değiştirilmekte, örneğin yeşil alan ise konuta dönüştürülmekte, daha sonra yapı yoğunluğu artırılmaktadır. Temel ilkeleri; kamu yararı, kamu hizmeti, şehircilik ilkeleri olması gerekmekte iken, bu ilkelerin hiçbirisi gözetilmemekte ve bütüncül olmayan bir yaklaşımla planlar yapılmakta ve yapılan planlar günlük talepler doğrultusunda sürekli değiştirilmektedir (Turan, 2008, s.108–113).

Batur, bundan yıllar önce, tarihi çevrenin korunması için, kent toprağı üzerinde yaratılan yüksek ranta karşı koymanın halk tarafından olabilirliğini irdelemiştir. Bu konuda başarı elde edilmesinin; tarihi çevre korumanın bütün maddi, doğal ve kültürel değerlerin korunmasıyla birlikte ele alınmasına, bütün bu değerlerin korunmasının politik özünün ortaya konmasına, koruma için yapılacak mücadelenin ideolojik şartlanmaları ve yabancılaşmayı aşmasına, kültürel mirası korumanın kendimizi bu mirasla sınırlandırmak değil, yaşamın sürekliliği içinde değerlendirilmesi demek olduğunun kavranmasına bağlı olduğunu savunmaktadır (Batur, 1975).

Kuban'ın da belirttiğı gibi, tarihi ve kültürel mirasın maddi verileri, toplumun kendisi hakkında bilinçlenmesinin araçlarıdır ve insanoğlunun yaratıcı potansiyelinin evrensel görüntüleridir (Kuban, 1975). Oysa, İsvan'ın, aynı dönemdeki ifadeleri arasında, o yıllardaki kentleşme olayının adeta uygarlığımızı tehdit eden boyutlara

ulaştığı, tarihi yapıların korunabilmesi için önemli kaynaklara gereksinim olduğu ve denetimlerin ise yetersiz kaldığı yer almaktadır (İsvan, 1975).

Gürsel, tarihi ve kültürel mirasın ekonomi ve politikadan bağımsız olamayacağını; ülke planlaması, bölge planlaması, metropoliten planlama ve kent planlaması bütünlüğü içinde değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir (Gürsel, 1975).

Günümüzde ise, sivil toplum örgütlerinin ulusal düzeydeki çalışmaları, uluslararası anlaşmalar ve projelerle birlikte, merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin korumaya yönelik çalışmalarda bulunmalarını sağlamıştır. Böylece, kentleri birbirinden ayırt eden tarihi çevrelerin ve kentsel alanlarda yer yer sıkışıp kalmış tarihi yapıların elde kalanını koruma olanağına sahip olunmuştur. Bu çevrelerin sürekliliğini sağlamak, öncelikle kentlerin bir bütün olarak algılanmasını gerektirir. Oysa, bir imar planı bütünü içinde sınırları Koruma Kurullarınca belirlenmiş bir alanı çıkararak, orada “Koruma Amaçlı İmar Planı” adı altında yeniden plan hazırlamak, yapılaşma ve işlev alanlarına ilişkin sağlıklı yorumlanma zorluklarını da içeren bir dizi sakınca yaratmaktadır (Görgülü, 2010).

Meydanlar, parklar, çocuk oyun alanları, yaya yolları, çeşmeler ve kentsel donatı elemanları kentlerin ayrılmaz parçalarıdır. Tarihi yapılar arasındaki açık ve yeşil alanlar; kentlerin doluluk ve boşluk oranının sağlanması, kişilerin rekreasyonel etkinliklerde bulunması, yeşil dokusuyla mikroklima etkisi, kent silüetine katkısı, yapılar için fon oluşturmaları gibi birçok fonksiyona sahiptir. Bu tür mekânların korunması, yeni düzenlemelerin tarihî doku ile yarışmayacak, estetik ve fonksiyonel yönden uyum sağlayacak nitelikte olması için de, imar planlarının korumayı da içeren, kentlerdeki tarihi ve kültürel yapı envanterinin işlenmiş olduğu planlar olarak ele alınması gerekir (Çelik ve Yazgan, 2007).

Tek yapı ölçeğinde tarihi yapıların çoğunlukla cephe restorasyonlarının yapılması, yapının iç mekânları ve bahçesi ile bir bütün olarak ele alınmaması söz konusu olmaktadır. Böylece, yapı ölçeğinden başlayan, tarihi doku ve kent bütününe kadar geniş bir alanı kapsayan koruma çalışmalarında hedeflenen koruma, kısmen gerçekleştirilebilmektedir. Maliklerin ekonomik kazanç elde etmek amacıyla,

kentlerdeki tarihi yapının restorasyonu karşılığında, yapıların bahçeleri için ek imar hakkı talebi çoğu zaman yönetimlerce ve Koruma Kurulları'na uygun görülmektedir. Ancak, genellikle denetim yetersizlikleri nedeniyle, tarihi yapı için uygulanması gereken restorasyon çalışması yanlış, yetersiz veya hiç yapılmamış olarak kalmaktadır. Oysa, tarihi yapı bütünlüğü açısından sakıncalı olan bu uygulamaya, yapının yeniden değerlendirilmesinin gerektirebileceği ek yapı ihtiyacını karşılama amacıyla bile olsa, hangi ilkelerle izin verileceği tartışma konusudur. Bu durum, kentin sahip olduğu tarihi çevrelerin imar planlarında bütüncül bir anlayışla ele alınması gerekliliğini bir kez daha ortaya koymaktadır.

“Modernleşme süreci”nin çoğu kez yanlış değerlendirilmesinden doğan tahripkar uygulamalar ve kültürel olarak henüz kentlileşmesini tamamlayamamış toplumun, kapitalist sistemin ekonomik yararlarına direnememesinin sonucu olarak, yatayda ve düşeyde gelişimini sürdüren “modern” yapılara karşın, kentlerin içinde yer alan tarihi tek yapılar ve sınırlı çevrelerin korunması için gelişen çözümlerden biri de, tarihi yapıların yeniden değerlendirilmesidir.

Yirminci yüzyılın kenti, birlikte yaşamının gerektirdiği yeni bir hukukun ve adalet duygusunun kazanıldığı, bizim gibi ve bizden farklı olanları ötekileştirmeden birlikte yaşama yollarının bulunmaya çalışıldığı, yurttaş, paydaş olarak, ortak bir geçmişin birlikte geleceğe taşındığı ve her değişimin insanın içinde yeni bir kayıp gibi algılandığı yer olmalıdır (Kıvırcık, 2008).

Kentsel çevrelerde yer alacak faaliyetlerin kent içindeki bölgelere göre araştırma ve değerlendirme sonrasında planlama yapılarak belirlenmesi, bu süreçte kentin sahip olduğu korunması gerekli tarihi ve kültürel değerleri de gözetilerek kente ilişkin vizyon oluşturulmasıyla olanaklıdır. Böylece, var olan tarihi yapı stoğunun yeniden değerlendirilmesi için işlev belirlenirken, yol gösterici olacak böylesi bir çalışma, kentsel dönüşümlerin sağlıklı uygulanması için de alt yapı oluşturacaktır.

Tarihi, doğal ve kültürel çevrenin korunması, tarihsel mirasın koruma ilkeleri doğrultusunda, sosyal yaşama katılarak onunla bütünleşmesi ve süreç içerisinde

farklılaşan toplumsal değer ile yargıları da gözeterek bu alanlardaki yaşam kalitesini arttırmak ve yaşanılabilir çevreler yaratmak ile eş anlam taşımaktadır (Görgülü, 2010).

2.4 Strüktür ve Malzeme

Tarihi yapıların onarımı sözkonusu olduğunda, uygulanacak restorasyon yöntemi ne olursa olsun, yapının fiziksel durumu, strüktür ve malzemelerdeki bozulmalar ile bunların nedenleri araştırılmalı, devamında da hangi alanlarda müdahaleye gerek duyulduğu ve bu müdahalenin niteliği belirlenmelidir. Yapıya verilecek yeni bir işlev söz konusu olduğunda, işleve yönelik müdahalelerin ve kapasitenin belirlenmesinde bu araştırmalar, temel girdilerden birini oluşturacaktır. Yapılacak araştırmalar için, onarımı yürütecek olan restoratör mimarın farklı disiplinlerden uzmanlarla birlikte çalışması önem kazanır. Bu noktada ortaya çıkan sorun, tarihi yapıya müdahalede bulunacak ekibin içinde yer alacak tüm uzmanların, kendi bilim dallarının ötesinde, tarihi bir yapıya ne şekilde yaklaşılması gerektiği üzerine bilgi ve fikir sahibi olup olmadıklarıyla ilgilidir. Örneğin, zemin ile ilgili sorunlarda zemin mühendisleri, strüktürel bozulmalarda inşaat mühendisleri, yapı malzemelerinin fiziksel ve kimyasal bozulmaları ile ilgili olarak yapı fiziği ve kimya mühendisleri gibi uzmanlar tespit, değerlendirme ve müdahale kararlarını oluştururken, tarihi yapıların koruma ilkeleri üzerine eğitim almış olmaları ve koruma bilincinin gelişmiş olması beklenir (Çallı, Çelik, Sesigür, 2007).

Tarihi yapıların strüktürel ve malzeme onarımlarında ana ilke, “en az müdahale ve müdahalede geriye dönülebilirlik” olmalıdır. Diğer yandan müdahaleler, yapımları ve gerektiğinde kaldırılmaları sırasında yapıya hasar vermemelidir. Bu nedenle yapının yeniden değerlendirilmesine yönelik seçilen işlev, yapıya strüktürel ve malzeme olarak da, uygun olmalıdır. Çünkü, yeni işlevinin dışında, yapının kendisi de, inşa edildiği dönemin yapım özelliklerini yansıtmasıyla, sergilenmesi ve korunması gereken belge değerine sahiptir.

Bu noktada, yapının ait olduğu döneme ve çevresine özgü yapım teknikleri ve malzemelerinin araştırılmasının ve değerlendirilmesinin gereği açıktır. Bu

araştırmalar kapsamında, yapının inşa edildiği tarih, yapım süreci, yapının ömrü boyunca uğradığı hasarlar, yapıda daha önce gerçekleştirilmiş onarımlar ile yapının ve çevresinin kullanımındaki değişiklikler de saptanmalıdır.

Madran ve zgnl tarafından, yapıların taşıyıcı özellikleri ve yapı malzemesinin durumu gözönüne alınarak, aşağıdaki şekilde bir sınıflandırma yapılmıştır (Madran, zgnl, 2005, s.162):

a. İyi durumda olan yapılar

Strüktür ve malzeme açısından herhangi bir sorun bulunmamaktadır. Yeniden değerlendirilmeleri düzleminde, özel taşıyıcı sistem gerektirmedikçe birçok işlev için, bakım yapılarak uygun duruma getirilebilirler.

b. Orta Durumda Olan Yapılar

Temel taşıyıcı ögelerde ciddi bir strüktürel sorun olmamakla birlikte, müdahale edilmesi gerekli çeşitli malzeme bozulmaları vardır. Basit onarım yapılarak, uygun yeni bir işlevle değerlendirilmeleri olanaklıdır.

c. Harap Durumda Olan Yapılar

Kapsamlı müdahale gerektiren yapılardır. Giderek artan değerler yitimi söz konusudur. Yeniden değerlendirme için büyük boyutlu önlemler alınması, hatta yeni taşıyıcı sistemler oluşturulması gereklidir.

Özellikle sınırlı bozulmalar için geleneksel yöntem ve malzemelerin kullanılması tercih edilmelidir. Malzeme bozulmaları, laboratuvar çalışmalarıyla saptanarak, onarımlarında kullanılacak uygun fiziksel ve kimyasal özellikler içeren malzemeler belirlenir. Daha geniş yüzeylerdeki malzeme bozulmaları ile olası strüktürel yıpranma ve risklerde ağdaş malzeme ve sistemlerden yararlanmak gerekecektir. Bu durumda, yapılacak müdahalelerde yeni uygulamaların zgnden ayırt edilebilir olması, bilimsel araştırmalara dayanması, ayrıntılı olarak belgelenmesi önem kazanır (Kuban, 2000).

Yeni işlevin gerektireceği kullanım kapasitesi ve olası yeni müdahalelerin var olan strüktür ve malzemeye uygunluğu önemlidir. Yapının durumuna göre, ihtiyaç duyulacak müdahalelerin en aza indirilmesi, yapı için belirlenecek yeni işleve de bağlıdır. Yapıya verilecek yeni işlev, mekânsal düzenleme olarak yapının özgün işlevi ile örtüşse bile, strüktürün ve yapı malzemelerinin zorlanmasına neden olacak, yapıya fazla gelecek yükler oluşturmamalıdır.

2.5 Teknik Donanım

Tarihi yapılarda yeniden değerlendirmede, ister özgün işleviyle, ister farklı bir işlevle yapılsın, çağdaş yaşam koşullarına uygun olarak teknik alt yapı donanımlarına ihtiyaç duyulacaktır.

Isıtma, havalandırma, aydınlatma, temiz ve pis su gibi sistemler, tarihi yapıların yeniden değerlendirilmeleri gereğince, çağdaş yaşam koşullarına göre yeniden düzenlenme ihtiyacında olurlar. Ancak yapıda; dönemsel kültürel ve mimari özellikleri yansıtan bu sistemlere ait izleri koruma gerekliliğine ek olarak, işlevin gereksinimleri de gözetilmek suretiyle; akustik, güneş enerjisi, yangın korunumu gibi farklı gereksinimler de değerlendirilmelidir. Söz konusu sistemlerin yapıya uyarlanmasında en önemli sorun ise; bunların, yapının özelliklerine zarar vermeden uygulanmasıdır (Yıldırım, 1999).

Yeniden değerlendirmede; yapının tarihi karakterini tanımlamaya yardımcı olan, geleneksel ısıtma, aydınlatma, havalandırma ve su sistemlerinin, yapı teknolojisi tarihi açısından, gözlenebilen öğeleri ve özelliklerinin tamamı veya bir kısmının korunması gerekebilir. Bu sistemlerin korunmaları öngörüldüğünde, etkin koruma önlemleri alınmalı, bozulmaları hızlandırılmamalıdır. Teknik sistemler, bozulma oluşumuna karşı, yeterince havalandırılmayan bölümlere yerleştirilmemelidir. Yeni bir sistemin kurulması gerektiğinde, yapının strüktürel ve mekânsal özelliklerine zarar verilmemesi, yağmur boruları, kablolar gibi öğelerin, karışıklığa ve görsel kirliliğe yol açmaması, sistemler gereğince duvar, tavan arası gibi yapı elemanları

üzerinde kanal, oyuk ve benzeri tahribata yol açarak özgün malzemeye zarar verilmemesi sağlanmalıdır (Kuleli, 1998).

Yeni işlev verilen yapı, istenen fiziki çevre şartlarının yapay olarak oluşturulması ve işlevine uygun olarak, çağdaş yaşam gereksinimlerine yanıt verebilmesi için gereken sistemleri, müdahaleler sınırlı kalmak kaydıyla barındırmak zorundadır (Karapınar, 1997).

Yapıda düşünülecek sistemlerin içerisinde, yangın güvenlik önlemleri üzerinde dikkatle durulmalıdır. Yangın tehlikesi, tarihi yapılar için önemli bir tehdit unsurudur. Bu nedenle, tarihi yapıların kullanılarak korunması ve gelecek nesillere ait olacak tarihsel çevre içinde yerini alabilmesi amacıyla, yapıya kazandırılması gereken donanımların tümü, yangın güvenlik önlemleri ile birlikte düşünülerek uygulanmalıdır. Ancak bu sırada, yapının özelliklerine zarar verilmeden işleve uygunluğu sağlanmalı, çağdaş restorasyon ilkelerine aykırı uygulamalardan kaçınılmalıdır.

Tarihi yapıların her biri kendi özel koşullarında değerlendirilmelidir. Tescilli olan yapılarda ‘Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu’nun da görüşü alınarak, getirilecek önlemler için yangın korunum mühendisleri, sanat tarihi uzmanları, elektrik ve tesisat mühendislerinin konuya ilişkin uzmanlıkları değerlendirilmelidir.

Isıtma ve aydınlatma sistemleri ile elektrik tesisatlarından kaynaklanan, restorasyon çalışmaları sırasında yapılabilecek hataların veya kullanıcıların dikkatsizlik ve ihmallerinin neden olduğu yangınların genişlemelerine; çatılar, bağdadi duvar ve tavanlar, bacalar ve tesisat şaftları ile bina içinde kullanılan sıvılaştırılmış petrol gazı tüpleri de özellikle etken olan unsurlardır.

Yangın güvenliği ve yangınla mücadelede temel mantık kriterleri olan,

- Yangının çıkma olasılığının en aza indirilmesi ve yangının çıktığı noktada tutulması,
- Can güvenliğinin azami oranda sağlanması ve sürdürülmesi,

- Mal varlığı kayıplarının en aza indirilmesi, bir binada disiplinler arası eşgüdümün kaçınılmazlığını göstermektedir. Bu eşgüdümde kimya mühendisi, mimar-inşaat mühendisi, elektrik mühendisi, makine mühendisi, petrol mühendisi, yangın teknikeri-itfaiyeci gibi meslek insanları yer almalıdır (Küçük, 1998).

Tarihi bir yapıyı yangından korumak için, herhangi bir yapıda kullanılabilecek önlemleri uygulamak olası değildir. Yapının özelliklerine zarar verebilecek, taşıyıcı sisteme yük getirecek, hasar verebilecek sistemlerden kaçınılmalı; otomatik ihbar, alarm ve söndürme sistemleri uygulanmalıdır.

Yangının genişlemesini önlemek için yangın duvarları, yangına müdahalenin en güç olduğu çatı aralıklarını veya dikey ve yatay olarak tüm yapıyı bölmelere ayırmak üzere kullanılabilir. Yangına en az 90 dakika dayanıklı yanmaz malzemeden yapılacak bu duvarların, yapı içerisinde oluşturulması mümkün değil ise, komşu binaların tarihi yapıya en az 5 metre uzaklıkta olması önemli bir yangın önlemidir. Yangınla mücadeleyi güçleştiren bağdadi duvarlar gibi yapı içerisindeki ve cephesindeki tüm ahşap donanım, yangına dayanıklı malzeme ile kaplanmalı veya yangını geciktiren boyalar kullanılmalıdır. Yağlı boya kullanılmamalıdır. Çatı araları kesinlikle boş tutulmalı, erken uyarı sistemi bu alanı da kapsamalı, çatı arası ile alt katlar arasında yangından koruma plakları kullanılmalıdır. Isınma ihtiyacı, merkezi sistemlerle karşılanmalı, var olan bacalar kullanılacaksa gereken önlemler alınmalı, kullanılmayan bacalar uygun biçimlerde kapalı tutulmalıdır. Mutfak tesisatları mümkünse tarihi yapıdan ayrı olarak kagir bir yapı içinde düzenlenmeli, zorunlu olmadıkça tarihi yapı içerisinde petrol gazı tüpleri kullanılmamalıdır. Tarihi yapıda merdivenler ve kaçış yolları ile ilgili de, yapının özellikleri gözönünde bulundurularak önlemler alınmalıdır. Ayrıca, restorasyon çalışmaları sırasında da, yangına yol açmamak için dikkatli olunmalı, uygulamalarda tehlike bilincine sahip olunarak özenli davranılmalı ve yapı kullanıcılarının konuya ilişkin bilgi ve duyarlılıkları üst düzeyde tutulmalıdır (Kılıç, 1996).

Tüm önlemlere karşın, çıkabilecek bir yangında erken uyarı sistemi, tarihi yapılar için en önemli gerekliliktir. Tarihi yapıya uygun olarak, otomatik algılama sistemleri

ve dedektörler ile yangın başladığı anda gerçekleşecek uyarı ve buna entegre edilmiş yangın söndürme sistemleri kullanılması, bu yapıların korunmasında büyük destek sağlayacaktır (Kılıç, 1996).

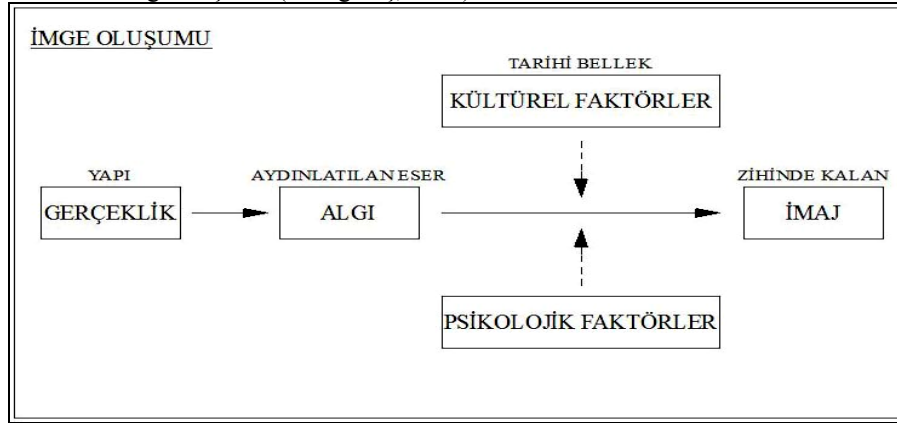
Bakanlar Kurulu'na son olarak 27.11.2007 tarihinde kararlaştırılarak Resmi Gazete'de yayınlanan 'Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik'in ardından 'Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik'te, 59. madde ile ilk kez 'Tarihi Yapılar' başlığı altında ayrı bir 'kısım' oluşturulmuştur. Yönetmeliğin yetersizlikleri olduğu düşünülebilirse de, bu konuda, tarihi yapıların özellikleri nedeniyle diğer yapılardan ayrı olarak ele alınması, olumlu bir gelişme olarak kabul edilmelidir.

Tarihi yapılar yeniden değerlendirilirken üzerinde durulması gereken bir diğer teknik donanım konusu, elektrik ve aydınlatma tasarımıdır.

Tarihi yapıda, doğal ışık için yaratılmış açıklıklar, topografya ve kentsel tasarım gibi kriterlerdeki değişimler nedeniyle ilk yapımlarındaki işlevselliklerinden uzaklaşmış olabilirler veya özgün işlevin değişimiyle, yapı içerisinde farklı niteliklerde aydınlık ihtiyacı ortaya çıkmış olabilir. Bu durumda doğal aydınlatma performansını artıracak ve / veya yapay aydınlatmayı yeniden düzenleyecek aydınlatma tasarımı yapılmalıdır.

Diğer yandan dış aydınlatma da önem kazanmış olabilir. Tarihi yapı aydınlatmasında; onun üç boyutunu, mimari özelliklerini (girinti-çıkıntıları, rengi, süslemeleri, v.b.) ve önemini hatta görkemini ortaya çıkartacak bir aydınlatma gerekebilir. Yapıya zarar vermeden, çevrede ışık kirliliğine neden olmadan, gözü yormadan, aydınlatılacak yapının aydınlatma miktarı belirlenirse, hedeflenen aydınlatma niceliğine ulaşılmış olur. Isı faktörü yok denecek kadar az olan gaz deşarjlı ve düşük güç ile yüksek ışık veren led lambalar, eser malzemesine zarar verilmemesi açısından en uygunudur (Erdoğan, 2008).

Tablo 2.1 İmge oluşumu (Erdoğan, 2008).

İç mekânda ise, görülmesi gereken nesne ya da nesneler bütününe özelliklerine uygun olmayan bir aydınlık niteliği, gerekli görme koşullarını sağlayamaz. Yani aydınlatmada amaç, belli bir aydınlık düzeyi elde etmek değil, iyi görme koşullarını sağlamaktır. Bu ve benzeri durumlarda, yapının işlevine uygun, gerçek gereksinimleri karşılamaya yönelik ve aydınlatma tekniğine dayalı olarak, özgün bir aydınlatma düzeninin oluşturulması biçiminde tanımlanabilecek bir aydınlatma tasarımı yapılmalıdır. Aydınlatma projesi hazırlanırken yapının mimari özellikleri ile birlikte işlevsel ve yapısal özelliklerinin incelenmesi, değişik işlevli hacimler için iç mimari ve tefriş gözetilerek aydınlığın niteliğinin belirlenmesi ve bunlara dayalı aydınlatma çözümlerini getiren düzenlerin oluşturulması ve gerekli aydınlık düzeyi hesaplarının yapılması gelmektedir. Tüm bu incelemeler sonunda gerekli lambalar, aydınlatma elemanları, bunların türü, gücü, konumları, sayıları, uygulama ile ilgili teknik bilgiler, gerektiğinde hazırlanan özel detaylar projede yer alır. Ardından elektrik projesi hazırlanır. Bu aşamada; taşıyıcı sistem, malzeme seçimi, yapısal özellikler, yapı fiziği konuları, tesisat sistemleri gibi pek çok etken ile birlikte, yapının aynı zamanda bir anıt olma özelliği ve bu özelliğine zarar verilmemesi için düşünülmesi gereken detaylar ve alınması gereken önlemler ile aydınlatma ve elektrik projesinin çağdaş restorasyon ilkelerine uygunluğu denetlenmelidir. Aksi halde, uygulamaya geçtikten sonra geri dönülmesi olanaksız hatalar oluşabilir (Şerefhanoglu Sözen, 2006).

Tarihi yapılarda belirlenen aydınlatma aygıtlarının yapıların özgün kimliklerine, sanatsal ve estetik değerlerine saygılı, yapı detaylarını bozmayacak bir tasarımla

yapıya zarar vermeden yerleştirilmesi önemli bir sorun oluşturmaktadır. Yanlış seçilen ve yerleştirilen aygıtlar, yapıyla uyumsuz görüntü yaratarak kimliğine zarar veren bir etki oluşturmakta, uygulama esnasında üzerine yerleştirildikleri yapı elemanlarına fiziksel zararlar vermektedir. Aydınlatma tekniğine uygun bir düzenin kurulabilmesi için, uygun aydınlatma tasarımı ve buna bağlı bir aydınlatma projesinin hazırlanması gerekir.

Hazırlanacak aydınlatma projesi disiplinler arası (restorasyon uzmanı mimar, elektrik mühendisi, aydınlatma uzmanı, kent plancısı, v.b.) bir çalışma gerektirir. Tarihi yapılarda yapılacak bir aydınlatma tasarımı, yapının mevcut özelliklerine zarar vermemeli, korunmasına katkıda bulunmalı, tanıtılmasını ve işlevinin sürdürülmesini sağlamalıdır. Bunun yanında aydınlatma sistemi, tarihi yapının niteliklerini yok etmemeli ve fiziksel ya da psikolojik değişiklikler yaratmamalıdır. Özgün renk ve malzeme özelliklerini ortaya çıkarmalı, form ve geometrinin doğru ve kolay algılanmasını sağlamaya yönelik olmalıdır. Aydınlatma aygıtının, tarihi yapı üzerinde yer alması gerekiyorsa, dikkati çekmeyecek ve yapı elemanlarına zarar vermeden yerleştirilebilecek nitelikte olmalı, yapının çevresinde konumlanıyorsa, yapının özellikleriyle tezat oluşturmayacak ve uyum sağlayabilecek nitelikte seçilmelidir (Çatay, 2002).

Birçok tarihi yapının yeniden değerlendirilmesinde aydınlatma düzeneği hazırlanırken, gerekli araştırma ve inceleme yapılmamaktadır. Bu alanda uzman olmayan kişiler tarafından, standartlara uymayan malzemeler seçilebilmekte ve yerleştirilmektedir. Böylece mekânlardaki gerekli ışık miktarı düşünülmeden, ışığın nitelik ve niceliğine karar verilmeden, yapıya zarar veren aydınlatma düzeneği kurulmuş olmaktadır.

Yeniden değerlendirilen tarihi yapılarda, iklimlendirme sistemlerine ihtiyaç duyulduğunda, bunların kurulması ve tesisatlarının döşenmesi de benzer sorunlara neden olabilmektedir. Kimi zaman, pencereye takılan klimalar tarihi yapının cephe algısını bozmaktadır. Son dönemde kullanılmaya başlayan, drenaj suyunu yoğunlaştırarak kondenzasyon havası ile birlikte dış ortama atan mobil klimalar,

kurulum gerektirmemeleri ve dış ünitelerinin olmaması nedeniyle tarihi yapıların ısıtma, soğutma ve havalandırmaları için uygun çözümlerden olabilmektedir.

2.6 Müdahale Yöntemleri

Tarihi yapıların yeni işlevle değerlendirilmesi için birden fazla müdahale türüne ihtiyaç duyulabilir.

Yeniden değerlendirilecek bir tarihi yapıya müdahale sözkonusu olduğunda, uygulamaya veri oluşturacak en önemli kriterlerden biri, yapının işlevi ile ilgilidir. Yapının korunmasına devam edilmesi için öncelikle özgün işlevinin sürdürülebilirliği araştırılmalıdır. Tarihi konut yapıları gibi, çeşitli nedenlere bağlı olarak, özgün işlevleri ile korunup geleceğe taşınma olanağına çoğu zaman sahip olamayan yapılarda ise, işlev değişikliğine gerek duyulmaktadır.

Yapılacak belgeleme ve araştırma çalışmalarının değerlendirilmesi sonucunda, yapıya uygunluğu belirlenmiş yeni işleve de bağlı olarak, çeşitli müdahalelere ihtiyaç duyulacaktır. Bu kapsamda; öncelikle, sanat değeri olmayan, niteliksiz, geçici ihtiyaçları karşılamak üzere yapılmış uygulamaların ve gerekli ayıklamalar ile, yığılmış malzeme ve birikintilerin temizlenmesi sağlanır. Daha sonra, yapının strüktür ve malzeme açısından sağlamlığı belirlenir. İhtiyaç duyuluyorsa, gerekli fiziksel ve kimyasal müdahale yapılır.

Kuban’a göre buraya kadar yapılmış olan işlemler, “sağlamlaştırma” olarak nitelenir ve aslında “bir müdahale türü değil, minimum restorasyonun kendisidir” (Kuban, 2000, s.116).

Özenle üzerinde durulması gereken konu, yeni işlevin tarihi yapıya uyarlanması sırasında amacın, yapılacak müdahalelerin “en az” ve “geri dönülebilir” olması gerekliliğidir. Ayrıca, müdahalelerin yapım ve gerektiğinde geriye dönüşüm aşamalarında, tarihi yapıya zarar verilmemeli, yapının sahip olduğu mimari elemanların ve bezemelerin korunmasına büyük özen gösterilmelidir.

Tarihi yapının sağlamlaştırılması veya yeni işlevinden dolayı gereksinim duyulabilecek ek yapı oluşumunu içeren müdahalelerde, çağdaş teknik ve malzemenin kullanılması, yapının özgün bünyesinde kullanılanlara uyumluluğunun yanında ayırdedilebilir olacağı için, yapının tarihsel belge niteliğine de zarar verilmeyecektir. Ancak müdahale, tarihi yapıya ait özgün malzemenin en üst düzeyde korunmasına ve onun karakterine en yakın malzemenin seçimine yönelik olmalıdır.

Diğer yandan, yapılan müdahale uygulamaları, tarihi yapı eskiyip yenilerine ihtiyaç gösterdiğinde, bunlara engel olmayacak, yapımlarını güçleştirmeyecek nitelikte gerçekleştirilmelidir. Ayrıca, ileride gerekli olabilecek müdahaleler ve bilimsel araştırmalar nedeniyle, özgün durumda erişilebilir olan yapı elemanları, müdahaleden sonra da gerektiğinde erişilebilir olmalıdır. Dolayısıyla, hiçbir zaman kapalı olmamış yapı elemanlarının, müdahalelerde de kapatılmamasına özen gösterilmelidir (Tütengil,1995).

Bu noktada önem kazanan bir başka konu da, tarihi yapının ihtiyaç duyduğu tüm müdahalelerin, konularında uzmanlaşmış kişilerce yapılmasıdır. Aksi halde, iyi yetişmiş mimar ve ustalar tarafından, uygun malzeme ve teknik kullanılarak gerçekleştirilmeyen onarımlar, kaba tamirden öte geçememektedir (Arel, 1990).

Kuban, başlıca müdahale türleri olarak, “Bütünleme”, yapının özgün ya da yeni bir işlev için kullanılması anlamıyla “Rehabilitasyon, Uyumlu yeniden kullanım ve tümüyle yeniden yapmak olan Rekonstrüksiyon”u sayar (Kuban, 2000).

Her kültür varlığı, kendisine özel koşullar içerisinde ele alınmalı ve bunlara uygun olarak, yapılacak müdahaleler değerlendirilmelidir. Bu doğrultuda, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu da, 05.11.1999 tarihli 660 sayılı “Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımları” başlıklı ilke kararında, tarihi yapılara uygulanacak müdahalelere ilişkin genel sınıflandırmaların sakıncaları olacağı gerekçesiyle, kurul kararlarına temel oluşturacak tanımları yaparken; ‘toplumun maddi tarihini oluşturan kültür verileri içinde tarihsel, simgesel, anı ve

estetik nitelikleriyle korunması zorunlu yapılar'ı, "1. Grup Yapılar"; 'kent ve çevre kimliğine katkıda bulunan kültür varlığı niteliğindeki yöresel yaşam biçimini yansıtan yapılar'ı da "2. Grup Yapılar" olarak sınıflandırmıştır. Müdahale biçimlerini ise üç ana grupta toplamıştır:

- *Bakım: Sadece yapının yaşamını sürdürmeyi amaçlayan, tasarımda, malzemede, strüktürde, mimari öğelerde değişiklik gerektirmeyen müdahalelerdir.*
- *Onarım: Yapının yaşamını sürdürmeyi amaçlayan, tasarımda, malzemede, strüktürde ve mimari öğelerde değişiklik gerektiren müdahalelerdir. Onarım da kendi içinde ikiye ayrılır:*
 - *Basit Onarım: Yapıların; ahşap, madeni, pişmiş toprak, taş vb. çürüyen ya da bozularak eksilen mimari öğelerinin, özgün biçimlerine uygun olarak aynı malzeme ile değiştirilmesi, bozulan iç ve dış sıvaların, kaplamaların, renk ve malzeme uyumu sağlanarak, özgün biçimlerine uygun olarak yenilenmesi bu kapsamda tanımlanmıştır....*
 - *Esaslı Onarım (Restorasyon): Yapının rölöveye dayanan restitüsyon ve / veya restorasyon projeleri ile diğer ilgili belgelerin içerikleri ve ölçekleri koruma kurulunca belirlenen müdahalelerdir. [Sağlamlaştırma (Konsolidasyon), Temizleme (Liberasyon), Bütünleme (Reintegrasyon), Yenileme Renovasyon), Yeniden Yapma (Rekonstrüksiyon), Taşıma (Moving)]....*
- *Yeniden Yapma (Rekonstrüksiyon)" (KTVKYK 660 No'lu İlke Kararı, 1999).*

Söz konusu ilke kararında, yalnızca "esaslı onarım" için ilkeler sıralanmıştır. Madran ve Özgönül ise, bakım ve basit onarım başlıklarını, ilke kararına bağlı olarak ayrıntılı açıklamalarla değerlendirirken; bu bölümün, 1964 tarihli Venedik Tüzüğü'nde ortaya konan ilkeleri içermediğini, doyurucu ve bütünleştirici olmadığını, ayrıca yapı ölçeğindeki bir koruma olgusunu tüm boyutlarıyla irdeleyen kapsamlı bir içerik ortaya konulmasından uzak kaldığını ifade etmektedir (Madran ve Özgönül, 2005).

Tarihi yapılar, özellikle yeni işlevlerle yeniden değerlendirilirken, birtakım eklere ihtiyaç duyulabilir. Bu konuda, Venedik Tüzüğü'nün 13. maddesinde, "Eklemelere, ancak yapının ilgi çekici bölümlerine, geleneksel konumuna, kompozisyonuna, dengesine ve çevresiyle olan bağına zarar gelmediği durumlarda izin verilebilir" denmektedir (Ahunbay, 1996, s.150).

Onur, yeniden değerlendirilen tarihi yapılarda, yeni işlevin getirilmesi ile ortaya çıkabilecek ek yapı gerekliliklerini, aşağıdaki başlıklar altında incelemiştir:

- Büyüme: Tarihi yapının yeni işlevi tam olarak karşılamadığı durumlarda, ek yapı yapma ihtiyacı doğabilir. Örneğin, engelliler için rampa yapılması gerekliliği gibi.
- Ekonomi: Tarihi yapının sahip olduğu kapalı ve açık alanlardan üst sınırdan yararlanabilme isteğine yol açan etken ekonomi olmaktadır.
- Doğal Şartlar ve Yıkım: Bu ve benzeri nedenlerle kısmen yok olmuş bir tarihi yapının tamamlama işlemi, ek yeni bina yapımı olarak tanımlanmalıdır.
- Zaman: Tarihi yapının fiziksel yaşamını sürdürebilmesi için yapılan bazı takviye ve eklerdir (Onur, 1991).

Tarihi yapıya uygulanacak ekler konusunda yaygın olarak benimsenen düşünce; ek yapılması gerekse bile, oluşturulacak tasarımın, tarihi yapının yönlendiriciliğinde, nitelikli ve öncelikle volumetrisi dışına çıkmamayı hedefleyerek gerçekleştirilmesi yönündedir. Yeniden kullanım için belirlenecek yeni işlev, tarihi yapıya ağır programlar yükleyerek, eklerin büyümesine yol açmamalıdır.

Müdahale yöntemlerinden rekonstrüksiyon, tarihi yapıların yeni işlev ile yeniden değerlendirilmeleri durumunda da, özgün işlevi için söz konusu olduğu gibi ancak simge değeri taşıyan çok özel bazı yapılar için kabul edilebilir bir restorasyon yöntemidir.

Uygulamada ise zaman zaman; tarihi yapılar yeniden değerlendirilirken, yeni işlevin ihtiyaç programı gerekçesiyle bu yönteme başvurulma istemleri olabilmektedir.

2.7 Evrensel Tasarım

Evrensel Tasarım, son yıllarda birçok ülkede tasarım öğretilerinin ve kuramlarının temel çerçevesini oluşturmaktadır. Bu tanım; mekânların, nesnelerin ve bilgi tasarımının, her durumda ve ulaşılabilecek en geniş insan spektrumunun, özel ve ayırıcı bir tasarım olmaksızın kullanılabilmesini kapsamaktadır. "Yaşam Boyu Tasarım" (Lifespan Design), "Kapsayıcı Tasarım" (Inclusive Design) veya "Herkes İçin Tasarım" (Design-for-All) olarak da adlandırılan Evrensel Tasarım (Universal Design), engelliler veya yaşlılar için tasarımlar ile çocukların güvenliliği ve ergonomik araştırmalara da yeni bir bakış açısı getirmiştir. Konuya ilişkin, tüm dünyada, diğer disiplinlerle de (endüstri ürünleri tasarımı, iç mekân düzenlemesi, kentsel tasarım, vb gibi) bütünleştirilerek, kapsamlı araştırma ve çalışmalar yapılmaktadır (Hacıhasanoğlu, 2003; Dostoğlu ve diğer., 2009).

Evrensel tasarım felsefesinin dayandığı ilkeler ilk kez 1948'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından benimsenip ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde dile getirilmiştir. Ancak, 27 Mayıs 1949'da Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren bildirgeye ilişkin temel hak ve özgürlükler konusunun Türkiye'de eğitim ve öğretim programlarında yer alması uzun zaman almıştır (Aközer, 2007).

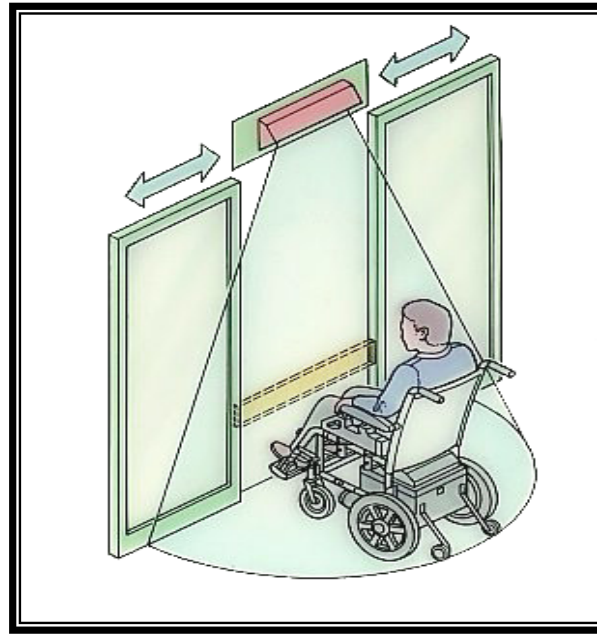
Dünya Mimarlar Birliği (UIA) de, bu konuda çalışma grupları oluşturmuştur. Ayrıca, 1993 yılında Dublin'de kurulan, EIDD (European Institute for Design and Disability) - Design For All Europe Platformu, günümüzde, 23 Avrupa ülkesinin 33 sivil kuruluşundan; tasarım yoluyla daha eşitlikçi, katılımcı, erişilebilir ve sürdürülebilir çevreler üretilebileceğine inanan planıcı, mimar ve tasarımcıları bir araya getiren bir platform haline gelmiştir. Türkiye'den EIDD'nin ilk katılımcısı olarak, "Tasarım Algısı ve Fiziksel Çevre Bilincini Geliştirme Derneği"nin kısaltılmış adı olan TAG Platform'un üyeliği, 28 Mayıs 2011'de kabul edilmiştir.

Evrensel Tasarım'a ilişkin çalışmalar, Kuzey Avrupa ülkelerinde örneklendiği gibi; sadece üretim standartları ve yönetmelikler açısından bir tasarım ölçütü olarak

ele alınmayıp, sosyal, hukuksal, kamusal düzenlemelerle birlikte yürütüldüğünde, insan hakları ile bütünleşen bir kültür haline gelmektedir (İncedayı, 2009).

Erişilebilir / Ulaşılabilir Tasarım, engelli bireylerin her türlü çevre, yapı ve nesneyi kullanabilir ve erişebilir olmalarını sağlama düşüncesi üzerinden biçimlenir. Benzer biçimde, Uyarlanabilirlik, bir çevrenin, mekânın veya ürünün, bazı dönüşebilir müdahalelerle, engellilerin kullanım ve erişimine uygun hale getirilebilmesidir. Uyarlanabilir tasarımlarda, engelli bireyler için tasarlanmış sabit erişilebilir kullanım öğeleri yerine, aynı tasarımların engelli olmayan kişilerce de kullanılabileceği durumlar için gerektiğinde tasarımdan uzaklaştırılabilir öğeler yer alır (Hacıhasanoğlu, 2003).

Evrensel Tasarım çoğu zaman, yalnızca engelliler için tasarlamayı düşündürse de aslında, her insanın yaşamının bir döneminde engelli olabileceği (çocukluk, hamilelik, geçici sakatlık, yaşlılık, v.b.) düşüncesinden hareketle, tüm çevre, mekân ve ürünlerin, olabildiğince büyük bir kullanıcı kitlesine, beceri veya engellerine bağlı olmaksızın uygunluğunu sağlamayı hedeflemektedir (İncedayı, 2009).

Şekil 2.1 Evrensel Tasarım, yalnızca engelli bireylerin değil, herkesin yaşamını geliştiren ve kolaylaştıran çözümler tasarlama düşüncesinden temellenir.
<http://udl-vt-ttac.wikidot.com/universal-design:architecture>

Evrensel tasarım ilkelerinin gerçekleştirilmesine olanak vermesi gereken ortamların ön sıralarında, belki de çocuklar için tasarlanan mekânların bulunması gerekmektedir. Bu anlamda en iyi örneklerden biri sayılan, peyzaj mimarı Sonja Johansson'un New York Üniversitesi Tıp Merkezi Howard A. Rusk Rehabilitasyon Enstitüsü için tasarladığı Tedavi Amaçlı Etkileşimli Oyun Bahçesi'dir. Johansson'un "macera dolu" Oyun Bahçesi, sadece hastanede kalan çocuklar için değil, çevredeki tüm çocuklar için çekici bir ortam sunmuştur. Manhattan'daki bu küçük "Gizli Bahçe", "çocuk-merkezli" bir yaklaşımla tasarlanmış ve açıldıktan kısa bir süre sonra çevredeki çocuklar davet edilmeden bahçede oynamaya ve buradan, "bizim parkımız" diye söz etmeye başlamışlardır. Bu durum Evrensel Tasarım ilkelerinin başarısının belki de en iyi kanıtı olmuştur (Aközer, 2007, s.9).

Olguntürk, Trost'un, "Evrensel Tasarım" ile "herkes için tasarım" terimleri arasındaki farkı, "Evrensel Tasarım"ın kapsamlı bir felsefe, "herkes için tasarım"ın ise uygulamalar olması şeklinde açıkladığını ifade etmektedir. Evrensel tasarım, bütüncül bir felsefedir ve özürlü insanların ayrı, özel bir grup olarak ele alınmasına karşı çıkar (Olguntürk, 2007, s.10).

Taneli'ye göre evrensel tasarım, fiziksel mekânların ve her türlü ürünün, her yaşta, her yetkinlik düzeyindeki kişi tarafından kullanılabilmesini sağlamayı amaçlayan düşünsel bir yaklaşımdır ve onu benzer yaklaşımlardan farklılaştıran, kişiler için engellerin kaldırılmasından öte, sosyal normları ve ilişkili politikaları sorgulayan bir düşünce, bir paradigma olmasıdır. Bu bakış açısı ile yaklaşıldığında, evrensel tasarımın bir kurallar dizisinden çok, sosyal anlamda kapsama için bir araç olduğu düşünülebilir. Böylelikle denilebilir ki, evrensel tasarım, tasarımcıyı / kullanıcıyı, içinde yaşadığı dünyada, fiziksel olduğu kadar sosyal anlamda kritik düşünmeye iten bir kavramsal yaklaşımlar bütünüdür (Taneli, 2009).

1970'lerden bu yana kullanılmakta olan Evrensel Tasarım (UT) terimi, 1985'te Amerikalı mimar Ronald L. Mace tarafından yeniden yorumlanmıştır. Mace tarafından temelleri atılan ve 1996 yılında North Carolina State Üniversitesi'nde Evrensel Tasarım Merkezi (Center for Universal Design) adıyla kurulan merkez,

1997 yılında “Evrensel Tasarım” kavramını anlaşılır kılmak ve bir tasarım rehberi oluşturmak amacıyla yedi ilke yayınlamıştır.

2.7.1 Eşit (Adil) Kullanım (Equitable Use)

Tasarım; hiçbir kullanıcı göz ardı edilmeden ve etiketlenmeksizin; hem ürün, hem de mekân ve çevre tasarımında, çok farklı yetenekleri olan kişilerce kullanılabilir ve satın alınabilir olmalıdır. Mekân ve çevre tasarımında kullanılabilirlik ve erişebilirlik de bu ilke çerçevesinde ele alınmalıdır.

Şekil 2.2 Tasarım, farklı yetenekleri olan kişilerce kullanılabilir olmalıdır.
http://www.design.ncsu.edu/cud/about_ud/udprinciples.htm#markt

2.7.2 Kullanımda Esneklik (Flexibility in Use)

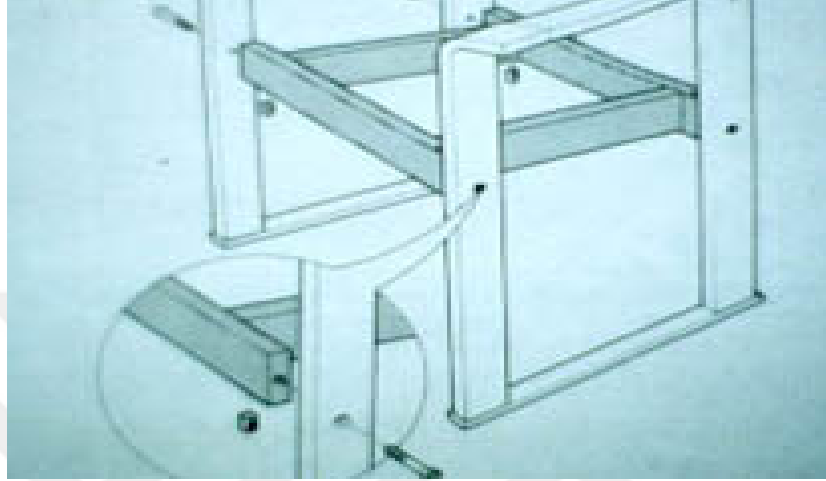
Tasarım, bireysel tercihler ve yeteneklerle ilgili olarak geniş seçenekler içermelidir.

Şekil 2.3 Sağ veya sol el ile kullanıma olanak veren tasarım.
http://www.design.ncsu.edu/cud/about_ud/udprinciplesdescrip.htm#scissors_i

2.7.3 Basit ve Sezgisel Kullanım (Simple & Intuitive Use)

Tasarımın kullanımı, kullanıcının deneyimine, bilgisine, dil yeteneklerine ve mevcut konsantrasyon düzeyine bağlı olmadan, kolay anlaşılabilir olmalıdır.

Şekil 2.4 İthal mobilya kurulum talimatları yazılı talimat olmadan da montajı tarif etmelidir.

http://www.design.ncsu.edu/cud/about_ud/udprinciplesdescrip.htm#chair_id

2.7.4 Algılanabilir Bilgilendirme (Perceptible Information)

Tasarım, kullanımla ilgili bilgilendirmeyi, kullanıcısına, çevrenin şartlarından ve kullanıcısının algılama yeteneklerinden etkilenmeyecek şekilde verebilmelidir.

Şekil 2.5 Az gören bir kişi için yakın mesafeden dokunsal göstergeli ve sesli bir termostat.

http://www.design.ncsu.edu/cud/about_ud/udprinciplesdescrip.htm#thermo_i

2.7.5 Hata İçin Özür Payı (Tolerance for Error)

Tasarım, tehlikeler ile kaza veya irade dışı hareketlerin kötü sonuçlarını en aza indirmeli; en az risk alınarak kullanılmalıdır.

Şekil 2.6 Bilgisayar menüsündeki 'geri' (undo) tuşu, hata için özür payıdır.
http://www.design.ncsu.edu/cud/about_ud/udprinciplesdescrip.htm#comp_id

2.7.6 Düşük Fiziksel Güç Harcanması (Low Physical Effort)

Tasarım, en az fiziksel güç ve yorgunluk düzeyi ile efektif olarak ve konforlu şekilde kullanılabilmelidir.

Şekil 2.7 Parmaklar kapalı iken bir el kapı kolunu kullanabilir.
http://www.design.ncsu.edu/cud/about_ud/udprinciplesdescrip.htm#handle_id

2.7.7 Yaklaşım ve Kullanım İçin Boyut ve Mekân Sağlanması (Size & Space for Approach and Use)

Tasarım ile her türlü kullanıcının vücut boyutu, duruş şekli ve hareketlilik özelliklerine uyum gösterecek yaklaşım, erişim ve kullanım boyut ve alanı sağlanmalıdır.

Şekil 2.8 Otomatik geçiş, elektrikli tekerlekli sandalye kullanan bir kişiye de uygundur.

http://www.design.ncsu.edu/cud/about_ud/udprinciplesdescrip.htm#metro_id

Tarihi yapıların yeniden kullanımında, yapının, evrensel tasarım ilkelerine uyulmasına olanak vermesi veya bu ilkelere uygunluğu, önemli bir kıstas olarak karşımıza çıkmaktadır. Evrensel tasarım ilkelerinin tümü, eşit şekilde kullanılamayabilir. Örneğin, tarihi yapılarda 1. ve 2. ilkelere ilişkin yaşanabilecek güçlüklerle karşı, 3. ve 4. ilkeler düzleminde, yapıların algılama kolaylığı ve sezgisel kullanım açısından verdiği rahatlık, evrensel tasarım ilkelerine uygunluğu beraberinde getirecektir.

Evrensel Tasarım, tarihi yapıların yeniden değerlendirilmeleri yolunda seçilecek müdahale türüne de yansıyacaktır. Yine örnek vermek gerekirse, birden fazla kat adedine sahip tarihi yapıları evrensel tasarım ilkelerine uygun olarak değerlendirmek amacıyla, programına alınacak bir asansör ile beraber çözülebilecek bir ek yapı uygulaması gerekebilecektir.

Ayrıca, yeniden değerlendirilen bir tarihi yapıda belirlenen işlevin kullanıcıları arasında, farklı türde engelli (fiziksel, işitsel, görme, konuşma engelli veya disleksi, v.b. gibi) kişiler bulunabilecektir. Yapı için uygun görülen işlev, yapının, özellikleri değişik, farklı yaş grubundan veya farklı kültürlerden kişilere uygun olmasını gerektirebilir. Bu nedenlerle, tarihi yapının yeni işlevi belirlenirken, Evrensel Tasarım ilkeleri, tüm ölçütlerle birlikte değerlendirilmelidir.

Evrensel Tasarım ilkeleri, tarihi yapıların yeniden değerlendirilme konusuyla bir araya geldiğinde dikkatle üzerinde durulması gereken şey, yapıların tarihi ve mimari değerlerinin korunmasının öncelikli olduğudur.

2.8 Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik kavramı, ilk olarak 1977'deki Dennis Pirages'in "Sürdürülebilir Toplum" ve Dennis Hayes'in 1978 yılında yayınlanan "Sürdürülebilir Topluma Doğru İlk Adımlar - Onarımlar, Yeniden Kullanım, Geri Kazanımlar" kitabında gündeme gelmiştir. Yine de, kavramın, çevre hareketinde merkezi bir konum kazanması, Birleşmiş Milletler tarafından 1983 yılında kurulan ve "Brundtland Komisyonu" diye bilinen, "The World Commission on Environment and Development (WCED) – Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun, 1987 yılında yayınladığı "Our Common Future – Ortak Geleceğimiz" adlı raporu sonrasında olmuştur. Bu raporda yer alan "Sürdürülebilir Kalkınma" kavramı, "bugünün gereksinim ve beklentilerini, gelecek nesillerin kendi gereksinim ve beklentilerini karşılayabilme olanaklarından ödün vermeksizin karşılayabilmek" olarak tanımlanır. 1992 yılında, Rio'da toplanan "United Nations Conference on Environment and Development (UNCED) – Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı" ile olgunlaştırılan kavram, 2002'de Johannesburg'ta yapılan "World Summit on Sustainable Development (WSSD) – Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi" ile evrensel olarak benimsenen bir ahlaki ilke haline gelmiştir (Gür, 2007; Hoşkara, 2007; Tekeli, 2009).

UNCED 92'nin kapanış belgesi olarak yayınlanan "Gündem 21 (Agenda 21)" belgesi, "küresel ortaklık" ilkesinin yerel izdüşümleri olan Yerel Gündem 21'lerin tüm dünyada kabul görmesini ve yaygınlaşmasını sağlamış ve bu sürecin güçlü uluslararası dayanaklarını oluşturmuştur. Yerel Gündem 21, 1992 yılından bu yana, yaklaşık 135 ülkedeki binlerce kentte uygulanmaktadır. Türkiye'de ise, Yerel Gündem 21, 1997'den bu yana, sürdürülebilirliğin sağlanması amacıyla, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)'nin desteğiyle, Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği (IULA-EMME), Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı'nın koordinasyonunda, Çevre Bakanlığı'nın imzası ile yürürlükte (Aldemir, 2004).

Rio Çevre ve Kalkınma Konferansı ile benimsenen sürdürülebilirlik koşulu, çevreden çok kalkınmaya ilişkin olup, katı bir korumacı tutumdan uzaklaşmayı içermektedir. Tekeli'ye göre, doğal çevrede geliştikten sonra kültür alanına taşındığında sürdürülebilirlik kavramı, şu üç alt sistemin her birinin kendi kendisini geliştirip yeniden üreterek toplu olarak gelişmesini sürdürmeyi anlatır:

- Kalkınma İsteyen Toplum
- Kültürel Çevre
- Doğal Çevre

Böylece artık, kültürel mirasın korunmasında, statik bir "koruma" kavramından uzaklaşılarak, değişim, gelişim ile kendisini yeniden üretme söz konusu olmakta ve "sürdürülebilirlik" kavramı "koruma" kavramının yerini almaktadır. Çünkü kişilerin kimliklerini içinde yaşayarak elde edebilecekleri tarihi ve kültürel mirasın yitirilmesiyle; en temel insan haklarından olan kimlik korunmasının, turizmin konusu olan, insanların dünya ve kendi toplumlarına ait kültürel miras hakkında bilgi edinme hakkının ve geri gelmeyecek biçimde bilginin yitimi oluşacaktır. Bu yitimlere engel olmanın yolu da sürdürülebilirlikten, dolayısıyla gelişim ve değişimin kaçınılmazlığının kabulü ile koruma ilkelerinin bütünleştirilmesinden geçmektedir (Tekeli, 2009).

Benzer biçimde bir kaygı, Avrupa Konseyi tarafından Mart 1992'de kabul edilen ve Mayıs 2008'de yenilenen ve Avrupa'daki yerleşimlerde yaşayan kent sakinlerinin

sahip olduğu hakları düzenleyen Avrupa Kentsel Şartı'nda yer alan, "Kaliteli Bir Mimari ve Fiziksel Çevre" tanımındaki değışime yönelik vurgu ile dikkat çeker. Bu tanım, "Tarihi yapı mirasının duyarlı bir biçimde restorasyonu ve nitelikli çağdaş mimarinin uygulanmasıyla, uyumlu ve güzel fiziksel mekânların yaratılması" biçiminde yapılmıştır (Erim, 2008).

Avrupa'da Eğitim, Gençlik ve Kültürden Sorumlu Bakanlar tarafından, 20 Kasım 2008'de Belçika'nın Brüksel kentinde yapılan Avrupa Birliği Konseyi toplantısında kabul edilen sonuç belgesinde, Avrupa Mimarlık Politikası Forumu'nun mimari kalite ve sürdürülebilir gelişme konusundaki çalışmalarının takdirle karşılandığı belirtilmiştir. Belgede, sürdürülebilir kentsel gelişimin anlamı tanımlanırken, mimari kalite ve kültürel çeşitliliğin yansıması olan mimari çeşitliliğe ve mimari mirasın korunması ile geliştirilmesine özel önem verilmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur (Şentek, 2009).

Avrupa ülkeleri arasında ortak bir platform oluşturan ve yılda iki kere AB Dönem Başkanlığı'nı yürüten ülkelerin ev sahipliğinde toplanan Avrupa Mimarlık Politikaları Forumu (EFAP), AB üyesi ülkeler ve Avrupa'dan hükümet yönetimleri, meslek örgütleri ve kültürel kurumları bir araya getiren, resmi olmayan bir ağıdır. Avrupa'da mimarlık ve yapılı çevre kalitesinin yükseltilmesiyle ilgili konuları tartışmak, sorunlara çözüm önerileri geliştirmek ve sürdürülebilir gelişmeye katkı koymak amacıyla ve sürdürülebilirlik kavramının ancak küresel ortaklık anlayışı içinde gerçekleştirilebileceği kabulünden hareketle oluşturulmuştur. Forumun üzerinde durduğu temel konulardan biri olan mimarlık yasaları ve mimarlık politikaları ile ilgili çalışmalar gelişerek devam etmektedir. Hükümetler ve yerel yönetimlerin de desteğinin alındığı ülkelerin mimarlık politikalarında, tarihi ve kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesine, yapıların yeniden değerlendirilmeleri için kaynak yaratılmasına ilişkin düzenlenen kararlar yer almaktadır. Bu çalışmalar, Türkiye gibi henüz mimarlık politikalarını yasalaştıramamış ülkeler ve kentleri için de olumlu katkılar sağlayabilecektir (Tağmat, 2009).

Günümüze gelinceye dek, sürdürülebilirlik kavramı, geleceğe dönük politikalar geliştirmek amacıyla toplumların farklı disiplinlerine ait alanlarda ele alınmıştır. Ülke yönetimleri ve yerel yönetimler düzleminde de önemle konunun üzerinde durulmaktadır. Resmi ve sivil örgütlerin, görüş birliği içinde ürettikleri yasaların toplumsal yaşama uyarlanma çabalarının geliştiği ülkelerdeki çalışmalar, ileri uygulama biçimleri olarak dikkat çekmektedir. Tüm dünyada konu ile ilgili oluşumlar sürmektedir. Ancak bu çalışmada, Türkiye’den resmi ve/veya sivil grupların da dâhil olduğu çalışmaları kapsayan, Avrupa’daki yapılanmalar üzerinde durulmuştur.

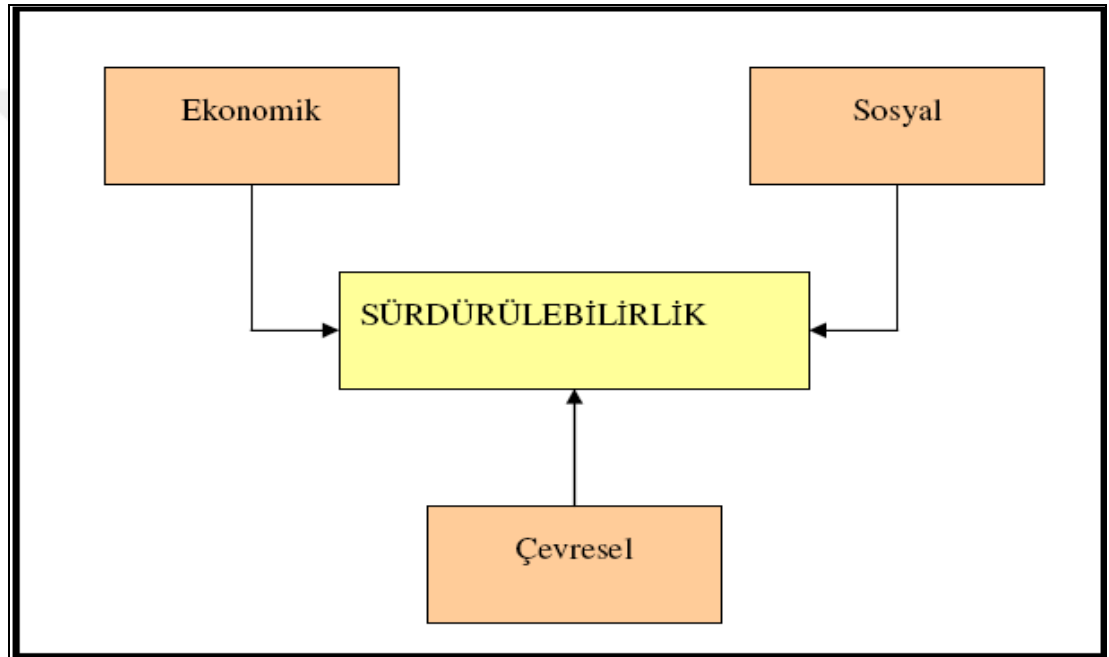
Ülkelerin birbirlerinden farklılaşan iç dinamikleri ve sorunları karşısında yaşadıkları kentleşme ve planlama deneyimleri de çeşitlilik göstermektedir. Bununla beraber, sürdürülebilir kentleşmenin her yerde ortak olabilecek birtakım temel özellikleri de vardır. Bu temel alanlar şunlardır:

- Büyümenin denetlenmesi ve arazi kullanım planlaması
- Kentsel tasarım
- Konut
- Ulaşım
- Çevre koruma ve restorasyon
- Enerji ve malzeme kullanımı
- Yeşil mimarlık ve yapılaşma
- Eşitlik ve çevresel adalet
- Ekonomik gelişme
- Nüfus (Wheeler ve Beatley, 2004, s. 66–84).

Sürdürülebilirlik; en geniş anlamda, “yaşamı, gelecek nesillerin refahını ve sağlığını tehlikeye atmadan, var olan çevresel, ekonomik ve sosyal ihtiyaçları bütünleştirerek ve karşılayarak devam ettirmek” olarak tanımlanmaktadır. Buradan hareketle sürdürülebilirlik, üç ana başlık altında değerlendirilebilir:

- Ekonomik Sürdürülebilirlik (Ekonomik sermayenin bütünlüğü): Hedef, az maliyet ve yüksek verimdir.
- Sosyal Sürdürülebilirlik (Sosyal ve insani sermayenin bütünlüğü): Sürdürülebilirliğin kültürel kimlik gibi sosyal boyutundaki bileşenleri içerir.
- Çevresel Sürdürülebilirlik (Doğal sermayenin bütünlüğü): Kaynakların ve hammaddelerin insan ihtiyaçları için kullanılmak üzere sürdürülebilir stokları sağlanırken atıkların doğayı bozmaması ilkesine dayanır (Özçuhadar, 2007).

Tablo 2.2 Sürdürülebilirliğin üç boyutu (Hoşkara, 2007).

Sürdürülebilirliğin bu boyutlarının yanında, farklı ölçeklerde irdelenebildiği de görülmektedir:

- Küresel sürdürülebilirlik ölçeği;
- Bölgesel sürdürülebilirlik ölçeği;
- Ülkesel (ve ülke içinde Bölgesel) sürdürülebilirlik ölçeği;
- Yerel sürdürülebilirlik ölçeği; kentsel ölçekte sürdürülebilirlik, mahalle ölçeğinde sürdürülebilirlik, bina ölçeğinde sürdürülebilirlik, malzeme ölçeğinde sürdürülebilirlik olarak sıralanır (Hoşkara, 2007).

Sürdürülebilirlik dinamik bir olgudur ve,

- zaman,
- süreklilik,
- koruma,
- değişim ile yaşayabilme, kavramlarını içinde barındırır (Sarp, 2007).

Sürdürülebilir olması istenen nesne, düşünce ve/veya tasarlanan, zaman içerisinde, yeni gereksinme ve durumlarla karşı karşıya kalması halinde, koşul, kişi, durum, sorun vb.nin değişmesine engel olunamayacağından, nesnede önlem alınarak olumsuzluklara karşı koyabilmeli, kendisinden beklenen olumlu durum ya da özelliği koruyabilmelidir. Buna göre, sürdürülebilirlik ölçütleri, nesne, tasar ya da sistemin;

- belirli bir kalitede olması,
- içinde bulunduğu değişime, kendisinden beklenen işlevleri yerine getirerek karşı koyabilmesi,
- olumlu nitelikte olma durumunun belirli bir zaman dilimi boyunca sürekliliği biçiminde belirlenebilir (Sarp, 2007).

Tarihi ve kültürel mirasın bir parçası olarak geleneksel mimarlığın tekrar yorumlanması, yeni tasarımlara yön verebilecek bir etken olarak belirlemektedir. Geleneksel çevreleri belki de en başarılı kılan olgu; Sosyal Mimarlık-Fiziksel Mimarlık Sentezi'nin yetkin bir düzeyde başarılabilmiş olmasıdır. Bu başarı; yaşam çevrelerinin mekânsal olmayan boyutlarının (sosyal, kültürel, ekonomik, teknolojik vb.) fiziksel mekân ve onu çevreleyen “kabuk” ta yansıma bularak yeterince tatmin edici çözümlere ulaşabilmesinden kaynaklanmaktadır. Belirli geleneksel çevreleri “çağdaş” ve “kalıcı” kılan özellik: her dönem için geçerli olabilecek bu sentezin sağlanabilmiş olmasıdır.

- Yaşam tarzının mekâna yansıtılması,
- Malzemenin ve strüktürün rasyonel yorumlanması,
- Bina - çevre ilişkilerinin bir bütünlük içinde yorumlanması gibi temel kavramlar bu çevreleri “çağdaş” ve “kalıcı” kılmaktadır (Aktuna, 2007).

Yöresel mimarlık örnekleri bilinçli bir analize konu edildiğinde; Batı'nın yeni yöneldiği ve ülkemizde yeniden keşfedilen bu yaklaşımın, bu örneklerde çok önceden benimsendiği ve iklimle dengeli çözümlere ulaşıldığı görülebilmektedir (Aktuna, 2007).

İklimsel tasarım son yıllarda, yapıyı çevreye gelecekte eklenecek binalar için, sürdürülebilir tasarım ilkeleri araştırılıp geliştirilirken, çevre ve enerji sorunlarının çözüm önerilerinden biri olarak öne çıkmaktadır. İklimsel tasarımın en önemli koşulu, binayı iklim ile uyum içinde tasarlamaktır. Günümüzde iklimle dengeli tasarım, geleneksel mimarinin yapım ilkelerini benimseyerek çağdaş teknolojinin olanaklarını kullanmaktadır. Geleneksel yapılar, teknolojinin gelişmediği dönemlerde çevrede var olan olanaklar ve malzemelerle bölgenin iklimine uygun olarak yapılmışlardır ve ülkemizin sahip olduğu farklı iklim bölgeleri nedeni ile iklimsel tasarım örnekleri açısından zengindir. Geleneksel iklimsel tasarım örnekleri, iklimsel etkilerden optimum yarar sağlayarak, sağlıklı konforlu yapma çevreleri tasarlarırken aynı zamanda doğal enerji kaynaklarını gelecek kuşaklara aktaran sürdürülebilir binaları gerçekleştirmenin olanaklı olabileceğinin göstergeleridir. İklimsel tasarım ilkeleri doğrultusunda geliştirilmiş geleneksel yerleşimlerde yaşam, çevrenin şartları doğrultusunda olduğundan, yapılar da bu yaşamın uzantısı olarak meydana gelmiştir. Dolayısıyla bu binalar hem dış koşullarla kurdukları ilişkiler açısından sağlıklıdır, hem de kullanıcılarının tüm ihtiyaçlarına cevap verecek niteliktedir (Dizdar, 2009).

Sürdürülebilirlik kavramının, tarihi yapılar ile ilgili açılım getirdiği önemli bir konu, yeniden değerlendirme kavramıdır. Tarihi yapıların mümkün olduğunca çağdaş yaşamın gerekliliklerini yerine getirerek korunması ile toplumların sürdürülebilirlik ilkelerine uygun doğal ve yapıyı çevrelere ulaşmaları kolaylaşabilecektir. Sürdürülebilirlik düşüncesinin toplumun tüm kesimlerine aktarılabilmesiyle; günümüze gelinceye kadar oluşan, tarihi ve kültürel miras kayıplarının önüne geçilmesi ve tarihi çevre bilincinin belleklerde yerleşmesi kolaylaşacaktır.

Kültür tarihidir ve süreklidir. Eğer kültür bir kuşaktan diğerine geçiyorsa yani sürekliyse onun her kültürde nedenleri ve sonuçları vardır. Kültürün sürekliliğini gelenekler ve görenekler sağlar. Her kültürün başlangıcına uzanan bir geçmişi vardır (Güvenç, 1979).

2.9 Ekonomik Kriter

Tarihi yapıların özgün veya yeni işlevle yeniden değerlendirilmeleri, kısa erimli kişisel çıkarlar açısından ekonomik olmayan bir çözüm olarak görülebilmektedir. Söz konusu konut yapıları olduğunda; bunların satılması, kiralanması veya mevcut sahipleri tarafından kullanılması durumlarında, özgün işlevinin “ev” olması nedeniyle kendine özgü ölçütlerle değerlendirilmelidir.

Öncelikli amacın, tarihi konut yapısının sürdürülebilirliğinin olduğu duruma daha ender rastlanmaktadır. Bazen, günümüze ulaşmayı başaramamış yapıların sahipleri, yaşamışlıklarının, köklerinin anılarına sahip çıkma isteği taşısalar da, özellikle çevresiyle birlikte korunamamış tarihi yapının, kentsel rant karşısında yenik düşmesine direnememektedirler. Yapının taşıdığı manevi değer korunmak istense de, sağlaması istenen artı para değerinden vazgeçilmesi olanaklı değildir. Dolayısıyla, kapitalizmin keskin kuralları işlerken, tarihi konut yapılarının korunması için başta devlet olmak üzere tüm ilgili kurumların çağdaş, evrensel ve tutarlı kararlarına daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır.

Kapitalizmin gelişme mantığı temelde kısa erimlidir. Bunun sonucu ise, tarihi ve kültürel mirasın zarar görmesi olmaktadır (Tekeli, 2009).

Tarihi konut yapısının sahipleri tarafından yeniden kullanımı, genellikle önceden karar verilmiş bir işlev için yapının uygun görülmesi sonucu satın alınması biçiminde gerçekleşmektedir. Veya yine uygun olduğuna karar verilen yapının, işletmeci tarafından çeşitli nedenlerle kiralanması tercih edilmektedir. Belirlenmiş işlevi gerçekleştirme kararında olan işletmeci için, sosyal nedenlerle bahçeli ve tek yapı kullanımı gerekebilir. Diğer yandan, tarihi çevre dokusunun korunamadığı durumda,

“modern” kentsel yapılanma içinde tek tek kalmış tarihi konut yapıları; özgün işlevleri ile değerlendirilemediğinde, özgününden farklı bir işlev için de talep bulamayabilmektedir. Böylece, seçilmiş işleve uygun kullanım koşulları sağlayan yapıya, talep azlığının yarattığı düşük maliyetlerle, satın alma veya kiralama yoluyla sahip olunabilmektedir. Bu durumda, işlevin yapıya uyarlanması adına, tarihi yapının zorlanması olasıdır. Özellikle kiracı olduğu durumda, tarihi yapının sürekli bakım ve onarımının yapılması, işletmenin getirisinin doyurucu olmasına bağlı kalmaktadır.

Ekonomi, dar anlamıyla ele alındığında, üretim ve tüketimin tarihsel ve kültürel çevre üzerinde yarattığı dışsal etkiler hesaba katılmadığından sürdürülebilir olandan daha çok üretim ve tüketim yapılmasına neden olacaktır. Dar ekonomi anlayışının yarattığı bu sapmayı ortadan kaldırabilmek için ekonomik değer kavramı genişletilmektedir. Kullanım değerleri içinde üç tür değer yer almaktadır. Bunlardan birincisi olan doğrudan kullanım değeri, dar ekonomik bakış açısında hesaba katılan tek değerdir. İkincisi ekolojik fonksiyon değeri, üçüncüsü ise seçme değeridir. Bu bir kaynağı gelecekteki bir tarihte kullanma fırsatını korumanın günümüzdeki değeridir. Kullanım dışı değerler ise; sadece orada var olmasının sağladığı tatminin değeri ve daha sonraki kuşaklara aktarmaya toplumun yüklediği değerlerdir. Toplam ekonomik değer bu şekilde kapsamlı olarak tanımlanmalıdır (Tekeli, 2009).

BÖLÜM ÜÇ

ANAOKULU (3-6 YAŞ) İŞLEVİNİN İRDELENMESİ

3.1 Anaokulu Yapılarının Sahip Olması İstenen Çevresel Özellikleri

Okul öncesi eğitimde çevresel özellikler, ilk anda eğitim yapısının yakın çevresi olarak düşünülse de, aslında kentin bütününe kadar uzanan bir ölçek ile ilgilidir. Bütün disiplinlerde olduğu gibi eğitim kurumlarının da herbirinin olumlu çevresel özelliklere sahip olması, içinde yer aldığı kente ait makro ölçekteki planlama kararlarının sağlıklı oluşturulmasıyla olanaklıdır.

Türkiye'deki genel nüfus içerisinde 36-72 aylardaki çocuk sayısı 3 milyondan fazladır. Okul öncesi eğitim alan çocuk sayısı ise, 2010 yılı itibariyle bir milyon civarındadır. Bu rakamlar, Türkiye'deki nüfus yoğunluğunun yanında, okul öncesi eğitimin, sosyal, ekonomik, kültürel nedenlerle de olsa, henüz ne denli yetersiz olduğunu açıkça göstermektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı ve Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu'nun ilgili bölümlerine bağlı olarak kurulan okul öncesi eğitim merkezleri, özel ya da resmi kuruluşlarca farklı isimler altında açılırlar. Bir özel anaokulu açmak üzere uyulması gereken yasal düzenlemeler, Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği ve Özel Öğretim Kurumlarına Ait Standartlar Yönergesi ile belirlenmiştir. Bu düzenlemelerde yer aldığı kadarıyla anaokullarının sahip olması gereken çevresel ve mekânsal özellikler oldukça sınırlı tarifler içermektedir. Türkiye'deki kentsel yapılanmalara ilişkin olumsuzluklar göz önüne alındığında, bu ülkedeki okul öncesi eğitim kurumlarının çevreleri ile ilgili yasal düzenlemelerde ideale yakın olanın gerçekleştirilmesini talep etmenin anlamsızlığı da zaten açıktır. Çünkü konut çevrelerinde oluşturulması beklenen tek yapı ölçeğindeki bu kurumların çevresel özelliklerinde bilimsel doğrular, ancak planlı gelişmiş kentsel çevrelerde uygulanabilir.

Türkiye’de kentlerin oluşumu çoğu zaman planlı gerçekleşmediğinden, yeşil alanlar ve toplumsal gereksinimler için kullanılmak üzere rezerv alanlar yeterince ayrılamamaktadır. Eğitime ayrılan alanların yetersizliği, önemi gün geçtikçe daha çok fark edildiği ve buna bağlı olarak artacağı varsayılan talebe yanıt verebilmek için özellikle anaokulu yapıları ile ilgili olarak dikkat çekicidir. Kent planları hazırlanırken ilköğretim ve lise yapıları için eğitime alan ayrılması düşünülürken, okul öncesi eğitim kurumları yeterince önemsenmemektedir. Dolayısıyla, kapasitelerini tam kullanamayan, bilimsel ilkelere uygunluğu tartışmalı ve bununla birlikte halen sayıları yetersiz olan okul öncesi eğitim kurumlarına yenileri eklenmek istendiğinde, uygun alan bulmakta güçlük çekilmektedir. Konut alanları içerisinde yer alması istenen kurumlar için bahçesi olan çok katlı yapıların zemin katları veya tarihi konut yapıları anaokulu işlevi ile yeniden değerlendirilmektedir. Oysa, bir yandan gerçek işlevleri farklı olan bu yapıların, bilimsel anlamda doğru mekansal çözümlere sahip olmadığı gözlenirken, diğer yandan bir anaokulunun sahip olması gereken çevresel özellikler düzleminde, kentsel planlama olumsuzluklarının daha da belirginleşmesiyle yetersizlikleri ön plana çıkmaktadır.

Dünya’da okul öncesi eğitimi ile ilgili olarak yapılan çalışmalar ise, uzun yıllar önce başlamış, günümüze kadar bilimsel toplantılarda veya çeşitli yayınlar aracılığıyla ayrıntılı biçimde toplumlara aktarılmıştır. Türkiye’de de son yıllarda okul öncesi eğitimi ve yapılarına ilişkin ayrıntılı bilimsel çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalarda, okul öncesi eğitim kurumlarının çevresel özelliklerine ilişkin kıstaslar genel olarak belirlenmiştir.

Fiziksel, toplumsal ve psikolojik açılardan önemi, yönlenme, güneş, hakim rüzgar, manzara gibi çevre verileri, anaokulu binasının çevresel özelliklerini oluşturur. Bina, hizmet verdiği bölgede çevreyi tamamlayan bir yapı olmalıdır (Uysal, 2006).

Tercih edilen, okul öncesi eğitim kurumunun, konutların yakın çevresinde konumlanması, çocuğun kuruma yürüyerek gidip gelmesi ve bu sayede çevreyi algılaması, sosyal yaşamın içinden geçmesi, en az zaman kaybetmesi ve yorulmasıdır.

Bunun için, çocuğun evi ile okulu arasındaki uzaklık, güvenli yürüme olanağı sağlamalı ve anaokulunun ana trafik yoluna doğrudan açılmayan bir girişi olmalıdır (Havayioğlu, 2001). Kent planlamalarındaki standartlara göre kurum ile ev arasında olması gereken mesafe, 200-400 metrelik bir uzaklıktır (Uysal, 2006).

Anaokullarının; kütüphaneler, ilginç işyerleri, dükkânlar, müzeler, galeriler, doğal alanlar (hayvanat bahçeleri, botanik bahçeleri) gibi çocuklar için doğal ilgi mekânları olarak adlandırılabilirler toplumsal öğrenme kaynaklarına yakın yerlerde konumlanmaları, gezilerin sıkça yapılabilmesi, doğal çevrenin öğrenme mekânı olarak kullanılması açısından önemlidir (Şener, 2001).

Kullanıcıların büyük bölümünün evlerine yürüme mesafesinde ve yakın semtlerin çakışma noktasında konumlanan okul öncesi çocuk eğitim merkezleri; çevre sakinlerinin katılımını arttırmakta, kaynaşmış yerleşimler oluşturmakta, çocukların mevcut fiziksel çevreleriyle daha ilgili olmalarını sağlamakta, çevresel bilincin gelişimine yardımcı olmaktadır (Çevik, 2007).

Anaokulunun yakın çevresinde tehlikeli eğim ve uçurumlar olmamalıdır. Çünkü çocukluk çağı kazaları en çok 1-4 yaşları arasında görülmektedir. 1-4 yaş okul öncesi çocuğu çevresini incelemeye, keşfetmeye çok meraklıdır. Bütün aktiviteleri ile potansiyel bir tehlike oluşturmaktadır (Çevik, 2007).

Anaokulu, gürültüden uzak, havası temiz, parklar ve rekreasyon alanları ile çevrili, ulaşımında sorun yaşanmayacak bir ortamda bulunmalıdır (Havayioğlu, 2001).

Görüldüğü gibi, kentlerde yaşama ait tüm çevreler birbirleriyle ilişkili parçalardan oluşan bir bütündür. Kent planlarındaki bütünlüğün önemi de buradan gelmektedir. Kent içerisindeki barınma, sağlık, ulaşım, eğitim, rekreasyon alanları, iş çevreleri, v.b. ihtiyaçlar, kentin geçmişi, bugünü ve geleceği düşünülerek, sürdürülebilirlik ilkeleri gözetilerek ve çağdaş vizyonlarla ele alınarak düzenlenmelidir. Kent bütünü yeterli çevresel kaliteye sahip olmadığında, okul öncesi eğitim kurumlarının da tekil olarak, tümüyle olumlu çevresel özelliklere sahip olmaları beklenemez.

3.2 Anaokulu Yapılarında Mekânsal Özellikler

Başlangıçta yalnızca ebeveynlerinin çalışma saatleri sırasında çocukların bakımından öte bir amaç gütmeyen okul öncesi çocuk eğitim merkezleri üzerine yapılan araştırmalar, merkezlerin çocuk gelişimindeki rolünü tartışarak okul öncesi eğitimde fiziksel çevre koşullarının önemini ortaya koymuştur.

Okul öncesi eğitim kurumlarının; çocukların en az tehlikeye maruz kalmalarını, kapalı mekânlarla açık oyun alanlarının bütünleşebilmesini ve öğretmenlerin alan hakimiyetini sağlamak amacıyla tek katlı olmaları tercih edilir. Ancak yukarıdaki bölümlerde anlatılan nedenlerle, Türkiye’de tek katlı anaokulu yapılarına çok nadir rastlanmaktadır.

Fiziksel ortamlar, iklim özelliklerine bağlı olarak biçimlenebilmelidir.

Araştırmalara göre okul öncesi eğitim merkezlerinde, iç mekânda çocuk başına düşen alanın 3.9 - 4.7 metrekare, dış mekânlarda ise 9.5 - 19 metrekare olması gerektiği öngörülmektedir (Şener, 2001).

Anaokulu yapısının ısıtma, havalandırma, aydınlatma, yalıtım, yangın önlemleri, v.b. teknik konfor koşulu ayrıntılarının çözülmüş olması gereklidir.

Okul öncesi eğitim kurumunun girişi, tehlike içermeyen biçimde, çocukların giriş ve çıkışlarındaki hazırlık eylemlerini ve veliler ile öğrencilerin beklemelerini olanaklı kılmalıdır.

Anaokulu işlevi, mekânların rahatlıkla genişleyebilmesi veya daralabilmesi, farklı gereksinimler için farklı kullanımlara uygun olmasını gerektirir. Anaokulu mekânlarının taşınması gereken fiziksel özellikler arasında; izin verilen kapasiteye eğitim anlayışı açısından da uygun olması, kaza risklerinin en azda tutulabilir konuma sahip olması, esnek mekân kullanımını sağlaması ve kolayca değiştirilebilme olanağı verebilmesi, iç ya da dış oyun alanlarının farklı oyunlar için

yeniden düzenlenebilmesi, estetik olarak çocuğun ilgisini çekecek biçimde ve zevkle düzenlenmiş olması sayılabilir.

Anaokulu iç ve dış mekânlarının bu özellikleri taşımasının önemli bir gerekçesi, çocuk gelişimine ait eğitim yaklaşımlarının çeşitliliğidir. Her eğitim yaklaşımı da, farklı mekânsal düzenlemeleri gerektirmektedir (Uysal, 2006).

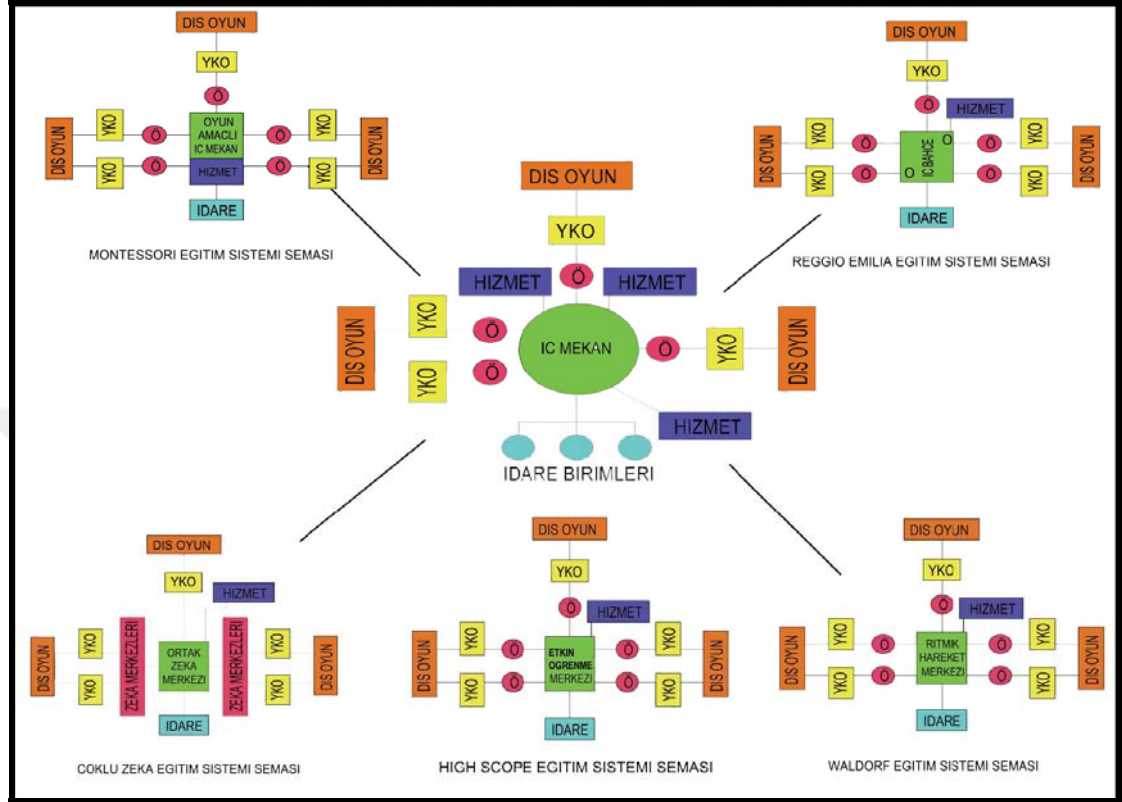
Okul öncesi çocuk eğitim merkezi tasarımlarının, okul çağına gelmemiş çocukların merkezlere ilgisini çekecek şekilde estetik niteliğinin artırılması, kurumsal binalardan farklı bir imajının olması, çocuk ölçeğinde iç ve dış mekânların, ev atmosferi oluşturacak şekilde tasarlanması çocuklar için önemlidir. Tasarımlarında ev karakterli elemanları kullanan okulların birçok örneği vardır. Bu örnekler, kırma ve görünür çatılar, konut ölçekli, renkli ve estetik açıdan hoş girişler, çevre evleri yansıtan panjurlar, tek katlı, eğimli çatılı, öğrenme mekânının çevre düzeniyle ilişkilendirildiği ve dış mekân öğrenme aktivitelerine yönelik kapalı bir “arka bahçe” içerirler.

Okul öncesi çocuk eğitim merkezi, ebeveynlere yönelik olarak yeni, gelişimsel ve profesyonel bir imaja sahip olmalıdır. Fark edilebilir bir giriş yaratmak; zeminlerin görünüşünü değiştirmek; canlı, güvenli, çocuk ölçekli oyun bahçeleri yaratmak binanın imajını da değiştirebilir (Uysal, 2006).

Okul öncesi yılların en çarpıcı değişimlerinden biri, okul öncesi çocuğun kendi davranışlarını düzenlemede giderek artan yeteneğidir. Okul öncesi çocukları zamanla; uyarıları dikkate alma, çekici fakat istenmeyen ya da yasak davranışlardan sakınma, zevkleri erteleme, standartlara göre davranabilmede daha iyi duruma gelirler. Öğretmenler çocukların otokontrol çabalarını, öğrenme mekânının kurallarının izlenmesini kolaylaştıran bir fiziksel çevre tasarlayarak destekleyebilirler (Marion, 2010).

Anaokullarının dış mekânları, koruyucu bariyerlerle çevrilmeli, çıkış için kullanılan kapı çocukların açamayacakları bir nitelikte olmalıdır. Bina içinde

kullanılan malzemeler, çocuklar için kayma ve düşme tehlikesi yaratmayacak şekilde olmalıdır (Uysal, 2006).

Şekil 3.1 Eğitim yaklaşımlarını bir arada toplayan esnek mekân (Uysal, 2006).

Fiziksel çevre, kullanıcıların davranışlarını, algılarını ve duygusal durumlarını etkileyerek kişilerin mekânsal yönelmesini ve sosyal ilişkilerini belirler. Mekânsal yönelmenin olmaması genellikle, binaların ayırt edici noktaları ve ilk bakışta göze çarpan özellikleri olmadığında ortaya çıkar. Okul öncesi çocuğun yolunu kaybetmesi nedeniyle ortaya çıkan rahatsızlık; mekânları ve diğer alanları farklılaştıran, kurum içindeki yönelme ile ilgili ayırt edici ipuçları veren mimari formlarla azaltılabilir. İnsanın öğrenmesiyle ilgili birçok araştırma, çevresel uyarıların önemli, çocuğun kendi karakterinin önemsiz olduğunu gösterir. Çocuklar, uyarılar kümesi ile karşılaştıklarında önceki deneyimleri, anlama biçimlerini ve gösterdikleri reaksiyonları etkiler (Durmuş, 2006).

Çocuklar, başkalarından gördükleri şeyleri yaparak, taklit ederek hızla öğrenirler. Çocuklar, kendilerini diğer insanların yanı sıra, fiziksel çevreden de farklı olarak

görmeyi öğrenirler ve bunu çeşitli nesneler, mekânlar ile olan ilişkilerini öğrenerek yaparlar. Belirli mekânlar ve yerler, "ait oldukları", "tanıdık oldukları", yararlı ve kontrol edilebilir oldukları için "kendine aitlik" duygusunun bütünlüğünü sağlarlar. Özellikle küçük çocuklar için ev ve enstitüleşmiş eğitim mekânları arasındaki ani geçişlerin, en aza indirilmesi önemlidir (Durmuş, 2006).

Tasarımlarında ev karakterli elemanları kullanan okulların mimari literatürde A.B.D., Kanada ve denizaşırı ülkelerde birçok örneği vardır. Bu örnekler, kırma ve görünür çatılar, konut ölçekli, renkli ve estetik açıdan hoş girişler, çevre evleri yansıtan panjurlar, tek katlı, eğimli çatılı, öğrenme mekânının çevre düzeniyle ilişkilendirildiği ve dış mekân öğrenme aktivitelerine yönelik kapalı bir "arka bahçe" içerirler (Şener, 2001).

Okul öncesi eğitim kurumu, ebeveynlerin merkezin varlığı ve konumu hakkında bilgi sahibi olabilmeleri ve çocuklarının güvende olacaklarını hissetmeleri isteminden dolayı, motorlu taşıt ve toplu taşıma araçları tarafından ve çevrede yürüyen insanlar tarafından rahatlıkla fark edilebilir olmalıdır (Şener, 2001).

Şekil 3.2 Toplum İçinde Görünebilirlik (Şener, 2001).

Alan yetersizliği nedeniyle bazı anaokullarında, tüm aktivitelerin yapılacağı grup odaları ile gerekli lavabo ve tuvaletlerin olması yeterli görülmektedir. Yemek odası olarak kullanılabilen grup odası aynı zamanda masa ve sandalyelerin bir tarafa

toplanmasıyla uyku odası olarak da kullanılabilir. Ancak bu türdeki bir yapılanma hem eğitimciler, hem de çocuklar için işlevsellikten uzaktır.

Çocuğun gelişimine ve gereksinimlerine en iyi şekilde karşılık verebilecek, rahatça hareket edebileceği, kapalı ve açık alanlarda faaliyetlerin yapılabileceği ideal bir anaokulu; yemek yeme, uyuma ve oyun oynama gereksinimlerine yanıt verecek mekânları ayrı ayrı barındıran bir bina olmalıdır.

Aşağıda, bir anaokulunda bulunması gereken mekânlar ve özellikleri sıralanmıştır:

3.2.1 Giriş – Vestiyer

Anaokulunun girişi, okula ilk geliştiren çocuğu karşılayan mekân olarak, ferah, aydınlık olmalıdır. Bu mekanda, çocukların özel eşyaları için düzenlenmiş yeterli sayıda ve uygun boyutlarda dolap ve veliler için bekleme koltukları ile bir iletişim masası bulunmalıdır.

3.2.2 Grup Odası

Çocuğun zamanının büyük bölümünü geçireceği grup odası, serbestçe hareket edebileceği ve gereksinimlerini rahatlıkla karşılayabileceği bir mekân olmalıdır.

Birçok ilgi köşesini, araç-gereçler için depolama alanlarını içinde barındıran ve çocuk için kurumun en önemli mekânlarından olan grup odaları, en çok 20-25 çocuğun kullanımına uygun (her çocuk için 3-4 m² önerilir), tavanı ahşap veya kireç badana ile, döşemesi kolay temizlenebilir, ancak soğuk ve sert olmayan malzeme ile kaplı olmalıdır (Havayioğlu, 2001).

Grup odası pencereleri, çocukların dışarıyı görmelerini kısıtlamayacak yükseklikte olmalıdır. Vestiyer, tuvaletler ve açık oyun alanları ile grup odası ilişkisi önemlidir. Her grup odasının kendi içinde tuvalet ve lavabosu olmalı, eğer mümkün

değilse, doğrudan ilişkisi bulunmalıdır. Grup odalarının daha küçük veya büyük boyutlarda kullanılma esnekliği olmalı, gürültüyü önlemek için ses yalıtımı sağlanmalıdır.

Işık düğmeleri ve kapı kolları çocuğun ulaşabileceği; pencereler, dışarıyı görebileceği yükseklikte olmalıdır (Havayioğlu, 2001).

3.2.3 Çok Amaçlı Salon

Çok amaçlı salon, çocukların etkinliklerini birarada gerçekleştirebilecekleri, gösteri, eğlence ve kutlama yapabilecekleri, izleyici konuklar için oturma birimlerini de içeren, grup odaları ile doğrudan ilişkili, gerektiğinde kapalı bir oyun bahçesi ve / veya çok erken okula gelen çocukların oynayabilecekleri alan olarak da kullanılabilecek bir mekândır. Salonun doğal aydınlatma ve havalandırma sorunu olmamalıdır (Havayioğlu, 2001).

Çok amaçlı salonun büyüklüğü çocuk kapasitesine göre değişebilmeli ve her çocuk başına 3 m² 'lik alana sahip olmalıdır (Yılmaz, 1994).

3.2.4 Uyku Odası

Okul öncesi eğitim kurumlarının uyguladıkları eğitim modeline göre bazı kurumlarda ancak uyku ihtiyacının zorunlu olduğu çocuklar için sınırlı olarak kullanılan bu mekân, gürültüden uzak tutulmaları için grup odalarından uygun mesafede düzenlenmelidir. Çocukların rahatsız olmalarını önlemek için, uyku odaları güney-doğu yönünde konumlandırılmalı ve gerekli güneş kontrolü sağlanmalıdır.

3.2.5 Yemek Odası

Yemek odası, grup odalarından kopuk olmayan, mutfakla doğrudan ilişkili bir mekân olmalıdır. Açık oyun alanları ile bağlantılı olması, çocukların iyi havalarda yeme ve kutlama aktivitelerinin dış mekânda gerçekleşmesinde kolaylık sağlar.

Temizleme sorunu olan faaliyetler de bu mekanda gerçekleştirilebilir. Büyüklüğü, kurumun kapasitesine göre değişebilir.

3.2.6 Mutfak

Bazı okul öncesi eğitim kurumlarında, yemek servisi dışarıdaki profesyonel yemek firmalarından alınıp servis mutfağında hazırlanarak sunulabildiği gibi, çocuk sağlığı açısından daha çok tercih edilen, yemeğin kurum içinde yapılmasıdır. Bu amaçla oluşturulacak mutfak, kapasiteye uygun büyüklükte, havalanma ve aydınlatma sorunu olmayan, dış mekâna açılan servis kapısına ve kilere sahip, grup odaları ile doğrudan ilişkili olmalıdır.

3.2.7 Tuvalet ve Lavabolar

Her grup odasının kendisine ait farklı bir lavabo ve tuvalet grubu olmalıdır. Mekânlar, grup odaları içinde bulunmalı ve havalanma sorunu yaşamamalıdır. Bu olanaklı değilse, grup odasına çok yakın mesafede bulunmalıdır. Çocukların sıkışıklık yaşamadan kullanımlarının sağlanması gereken tuvalet ve lavabo mekânlarındaki adetlere ilişkin yasal düzenlemeler ülkelere göre farklılık gösterebilmektedir. Amerika'da 6–10 çocuğa bir tuvalet-lavabo düşünülürken, Almanya'da bu sayı 15 çocuk içindir. Türkiye'de, M.E.B.'na göre 25 erkek çocuğa 1 tuvalet ve bir pisuar, 25 kız çocuğa 1 tuvalet ve 40 çocuğa 1 lavabo gerekli görülmektedir (Havayıoğlu, 2001).

3.2.8 Müdür ve Öğretmen Odaları

Anaokulunun kapasitesine göre sayıları değişebilen idari birimler, velilerle görüşme, kayıt işlemleri, öğretmenlerin dinlenmesi gibi fonksiyonların gerçekleştiği mekânlardır. Binada, müdür ve öğretmenler için gerekli tuvalet ve lavabolar, idari birimlerin yakınında tasarlanmalıdır.

3.2.9 Doktor ve İlk Yardım Odası

Muayene odası, içinde tüm ilk yardım malzemeleri, muayene masası, muayene aletleri, ilaç dolapları, soyunma alanı, hemşirenin kullanacağı masa ve sandalyeler ile bir lavabonun bulunduğu, çocuğun kazaya uğradığı veya kendini iyi hissetmediği zamanlarda kullanılan mekandır. Bu odayla bağlantılı, bir de dinlenme alanı bulunmalıdır. Mekânın büyüklüğü, kurum kapasitesine göre değişebilir.

3.2.10 Servis ve Personel Odaları

Personel odaları, anaokulunda hizmet veren personellerin giyinip soyunmaları, dinlenmeleri, temizlikleri ve yemek yemeleri için gereken mekanlardır. Bu mekânlar servis bölümü kapsamında oldukları için ayrı bir giriş düzenlenmelidir. Bu odalarda, personelin kıyafetlerini koyacağı dolaplar, soyunma kabinleri, oturma grubu, banyo ve tuvaleti ile küçük bir mutfak nişi bulunmalıdır (Uysal, 2006). Ayrıca, çamaşır makinesi, temiz ve kirli çamaşırlar için dolaplar ile temizlik malzemelerinin bulunduğu servis odalarına ihtiyaç vardır.

3.2.11 Depolar

Depo mekânları, her bir grup odasının kullanımına hizmet eden ayrı ayrı veya grup odaları ile doğrudan bağlantılı olarak tek bir mekan biçiminde düzenlenebilir. Anaokulu faaliyetleri için çok çeşitli ve fazla miktarda malzeme kullanıldığı için, kurumun en çok gereksinim duyduğu mekânlardandır.

3.2.12 Açık Oyun Alanları

Anaokulu açık oyun alanı, kapalı mekân kullanım alanının iki katından küçük olmamalıdır. Açık oyun alanı, koşma, sıçrama, atlama, tırmanma, bisiklete binme, top oynama gibi aktivitelere olanak veren, güneş ve temiz havadan yararlanılan ve yeterli gölgelik alanın yaratılmış olduğu geniş bir yer olmalıdır (Uysal, 2006).

Açık oyun alanının, anaokulu içindeki en çok bağlantılı olduğu mekân, grup odasıdır. Grup odasında yapılan faaliyetlerin devamı ve tamamlayıcısı olan açık hava faaliyetlerinin hem iç, hem de dış mekanda rahatça uygulanabilmeleri için iki mekân arasında rahat bir geçiş olmalıdır (Havayıoğlu, 2001).

3.3 İzmir’de Anaokulu İşlevi İle Değerlendirilen Tarihi Konut Yapılarından Örnekler

Tarihi konut yapılarından, taşıyıcı sistemi ahşap olanlar, Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik gereğince, anaokulu olarak kullanılamamaktadır. Kagir olanları için böyle bir kısıtlama yoktur. İzmir’de günümüze kadar gelebilmiş tarihi konut yapıları ise, genellikle kagir yapılardır ve bu yapıların önemli bir bölümü anaokulu işlevi ile yeniden değerlendirilmektedir. Bu bölümde, İzmir’deki anaokulu yapılarından bazıları örnek olarak sunulacaktır.

3.3.1 Dokuz Eylül Anaokulu

İzmir İli, Konak İlçesi, Mithatpaşa Caddesi, No:639’da yer alan yapı, tapunun 127 pafta, 2540 ada, 13 parselinde kayıtlıdır. Bu yapı odak çalışma kapsamında ele alındığından beşinci bölümde incelenmektedir.

3.3.1.1 Kullanıcı Algısının Değerlendirilmesi

Kurumun yöneticisi 19 yıldır kullanmakta oldukları yapının anaokulu işlevi ile değerlendirilmesini olumlu bulmakta, ancak ekler yapılması ve sürekli bakım ve onarımının sağlanması gerektiğini ifade etmektedir. Bunun yanı sıra annesinin kucağında gelen bir küçük çocuk için, mekânları konuta uygun oluşmuş bir yapıyı kabul etmenin daha kolay olduğunu, her ne kadar yapıyı ‘kurum’ olarak tanıyıp kabul etse de kompakt ve evin bölümleri biçimindeki grup odalarının artı değer oluşturduğunu düşünmektedir. Ayrıca böylesine özellikli bir yapının kullanıcılarının çocuklar olmasının kendilerine mutluluk verdiğini; diğer yandan merdivenlerin çocukların gelişimine olumlu bile denebilecek etkileri olduğunu, ancak velilerin

merdivenlere ilişkin kaygı geliştirdiklerini ifade etmekte; şehir merkezinde böylesine büyük bahçeye sahip bir yapıyı kullanmanın avantajlı olduğunu düşünmektedir C.Savran, (Dokuz Eylül Anaokulu müdürü, kişisel görüşme, 7 Mart 2008).

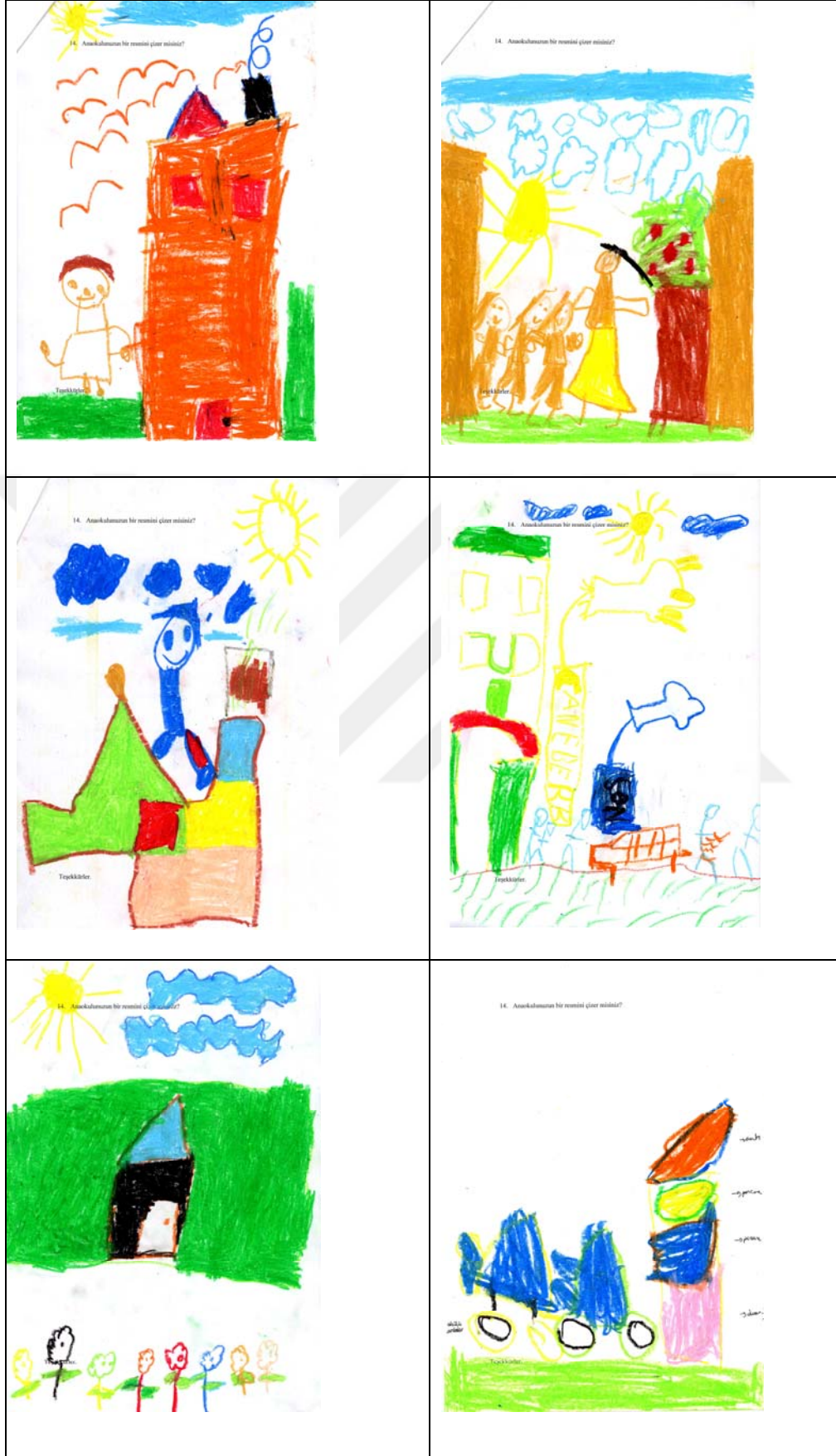
Bu yapının asıl kullanıcı grubu olan çocuklar, yaptıkları resimler ve yanıtladıkları anketlerden anlaşıldığı biçimiyle kullanmakta oldukları yapıya değer vermekte, binayı sıcak ve önemli algılamaktadırlar. Hayal dünyalarının zenginliğini öne çıkaran resimleri ile dikkat çeken bu yapının kullanıcısı çocuklar, yapıya ilişkin farkındalıklarını, açık oyun alanına verdikleri önemi ve kuruma yönelik sevgilerini de resimlerine yansıtmışlardır. Bazı çocukların anket yanıtlarında ve resimlerinde yapının merdivenlerinden rahatsızlık duyduklarını yansıtmaları dikkat çekicidir.

Şekil 3.3 Bodrum kattaki yemek salonu

Şekil 3.4 Orta holde yer alan merdiven önünde çocuklar

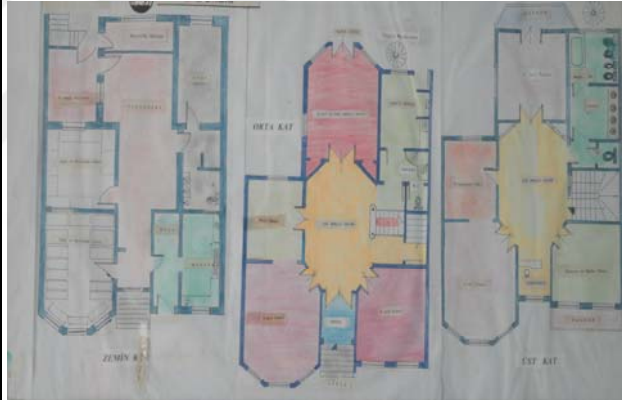
Şekil 3.5 Dokuz Eylül Anaokulunun çocuk kullanıcılar tarafından algısının görsel ifadesi

Tablo 3.1 Dokuz Eylül Anaokulu tanıtım tablosu

ANAOKULU İŞLEVİ TARİHİ YAPI ÖRNEKLERİ	1
---------------------------------------	---

Yapı Adı	Dokuz Eylül Anaokulu
Adres	Mithatpaşa Caddesi No: 639 Köprü- İzmir
Ada, parsel	2540 Ada 13 Parsel
Özgün işlev	Konut
Özgünlük durumu	Özgün

Vaziyet Planı	☐ Ayrık Nizam	☒ Bitişik Nizam	☒ Bahçe İçinde	☒ Cadde Üzeri
Plan Özellikleri	☐ Yan Hollü-Asimetrik	☐ Orta Hollü-Asimetrik	☒ Orta Hollü-Simetrik	☒ Diğer (Bodrumlu)
Cephe Özellik	☒ Çıkma	☒ Söve	☒ Silme	☒ Bordür

Bodrum Kat Planı Zemin Kat Planı 1. Kat Planı

Vaziyet Planı
Planlar C.Savran tarafından aktarılmıştır.

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK BÖLÜMÜ RESTORASYON ANABİLİM DALI	
HAZIRLAYAN	YÖNETEN
Güneş Erdil Karaman	Prof.Dr. Eti Akyüz Levi

3.3.2 İzmir Türk Koleji Anaokulu (Alsancak):

3.3.2.1 Çevresel Özellikler

Yapı, İzmir Alsancak'ta, konut bölgesinin az dışında, ana trafik aksı üzerinde konumlanmıştır. Yoğun trafik, gürültü ve hava kirliliği, anaokulu kullanımı için olumsuzluk yaratmaktadır. Yapı; Alsancak Garı, Anglikan Kilisesi, İKSEV Müzesi gibi tarihi yapıların bulunduğu, ancak yeşil alanlardan yoksun bir çevredir.

İzmir'de, Atatürk Caddesi 450 numarada bulunan, demir ticareti yapan İngiliz Cassano Ailesi tarafından 1867 yılında inşa ettirilmiş, 1995 yılında ailenin elinden çıkmış ve yeni sahipleri tarafından 2000 yılında İzmir Türk Koleji'ne kiraya verilmiş bina, 2001 yılında restorasyonu yapılarak anaokulu işlevi ile yeniden değerlendirilmiştir (D. Tanyalçın, kişisel iletişim, 15 Mart 2010).

Şekil 3.6 Özel İzmir Türk Koleji Alsancak Anaokulu'nun yeri

3.3.2.2 Mimari Özellikler

Ana yapı, bitişik nizamda inşa edilmiş, kagir, iki katlı konut yapısıdır. Ön girişinin bulunduğu cephede, giriş kapısı doğrudan caddeye açılmaktadır. Cephenin sağ yanından bırakılan girişi ile asimetrik plân şemasına sahip bina, yapıldığı dönemin

özelliklerini taşımaktadır. Yapının birbirine açılan, giriş katında iki, üst katında dört hacim bulunmaktadır. Bunların her biri, geniş hacimleri ve doğal aydınlatma yeterlilikleri ile ferah mekânlardır.

Yapıya dönem eki olarak getirilen ilâvelerin özgün işlevi de bugünkü kullanımında olduğu gibi ıslak hacimler ve müştemilâttır.

Şekil 3.7 Özel İzmir Türk Koleji Alsancak Anaokulu'nun yakın çevresi

3.3.2.3 Yapının Mevcut Durumu

Yapının yeniden değerlendirilmesi için seçilen yeni işlev, özgün plân şemasına saygıyla tasarlanmıştır. Özgün yapı - parsel ilişkisi, doluluk - boşluk dengesi, dönem eki olarak nitelenen müştemilat yapısı, iç mekân bezemeleri ve özgün çamaşırhane korunmuştur. Uyumlu kullanıma dönüştürülmesi, tarihi bilginin okunabilirliğine özen gösterilmesi, onarımda kullanılan renk, malzeme, doku ve tekniklerin seçiminde korumanın bilimsel ilke ve normlarına uyulmuş olması nedeniyle, mimar Tamer Pakben müellifliğinde onarılan yapı, 2004 yılında İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından Tarihe Saygı / Yerel Koruma Ödülleri kapsamında Esaslı Onarım dalında Başarı Ödülü almıştır.

3.3.2.4 Kullanıma Yönelik Değerlendirme

Yapıya uygulanan müdahalelerin sınırlı oluşu olumludur. İç mekânda, doğal aydınlatmanın ve geniş hacimlerin yarattığı ferahlık, çocukların kullanımlarında rahatlık sağlamaktadır.

Diğer yandan, gerek yakın çevresinin yeşil alanlardan yoksunluğu, gerekse yapının sahip olduğu açık alanın yetersizliği; okul öncesi eğitimin gereği olan iç – dış mekân oranının dengesizliği ile olumsuzluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapının giriş kapısının bahçeye değil de, doğrudan caddeye açılması da anaokulu işlevi için uygun değildir. Servis ile gelen öğrenciler, arka bahçe kapısının açıldığı sokaktan giriş yapmaktadırlar. Çocuklarının okula ulaşımını özel araçlarıyla sağlayan veya farklı nedenlerle farklı zamanlarda okula gelmeleri gereken veliler için, Atatürk Caddesi geçici park yapmaya olanak vermezken, arka sokağın da dar ve yoğun kullanımlı oluşu; hem servis, hem de özel araç trafiği açısından sorun yaratmaktadır.

Yapının bugünkü kullanımına ait sıralanan olumlu ve olumsuz kriterler değerlendirilirken, kurumun sahip olduğu öğrenci kapasitesinin 20, kurum için belirlenmiş çocuk sayısının da 60 olduğunu bilmekte yarar vardır. Zira, izin verilen üç kat daha fazla çocuk sayısı gerçekleştiğinde, yapıyı veya işlevin yapıya uygunluğunu etkileyen daha fazla sonuç ile karşılaşılabilir.

3.3.2.5 Yapının Geleceğine İlişkin Öneriler

Yapının, günümüzdeki kullanım kriterleri ile değerlendirildiğinde, anaokulu işlevi için yetersiz olanaklara sahip olduğu gözlenmektedir. İşletmecisi ise, o bölgede kurum açma ihtiyacını karşılayan ender yapılardan biri olduğunu düşünmektedir.

Ayrıca, kullanıcılar yapıda kiracıdırlar. Yapının bakım ve onarımı için düzenli bütçe ayrılabilirdi ifade edilmesine rağmen, ön cephe başta olmak üzere, yapının yer yer yıpranmışlığına çözüm getirilmemekte olduğu görülmüştür. İşletmeci, en az masraf ile en çok kazanç sağlamak amacıyla ve yapının kiracısı olduğunda,

kendilerine izin verilen öğrenci kapasitesine de ulaşamayınca, yapının düzenli bakım ve onarımı ilk aksatılan konu olmaktadır.

Oysa, yapının içinde yer aldığı bölgede, yapının korunarak sürdürülmesine hizmet edebilecek farklı işlevler olabileceği görülmektedir. Örneğin, yoğun kullanıcısı olmayan bir ofis işlevi ile mülk sahibi tarafından değerlendirilmesi, arka bahçesi otopark olabilecek bu yapı için daha uygun görünmektedir.

3.3.2.6 Kullanıcı Algısının Değerlendirilmesi

Kurumun yöneticisi D. Tanyalçın, on yıldır kiracısı oldukları yapının, geniş kapalı ve açık mekanları ve yüksek tavanı ile işlevi olumlu etkilediğini, depremde güven verdiğini ifade etmektedir. Ayrıca, şu anda çok farkında olmasalar da çocukların, böyle bir yapıda büyümelerinin, gelecekte tarihi yapılara yaklaşımlarını olumlu etkileyeceğini düşünmektedir. Diğer yandan yapının konut yerine kurumsal kullanımı olmasını, ilgi duyan kişiler tarafından görülebilirliğini sağladığı için olumlu bulduğunu ve bu yapının kullanıcısı olmaktan da mutluluk duyduğunu belirtmektedir (D.Tanyalçın, İTK Anaokulları (Alsancak) müdürü, kişisel iletişim, 15 Mart 2010).

Çocukların anket sorularına verdikleri yanıtlar ve resimleri ile ifade ettikleri incelendiğinde; binanın yapısal özelliklerine ve özgünlüğüne yönelik farkındalıkları ile kuruma ilişkin aidiyet duygusu geliştirmiş oldukları gözlenmektedir. Bunun yanı sıra, taşıt trafiği ve gürültüsünü, doğadan uzak oluşlarını, okula giriş – çıkış güçlüklerini yansıttıkları resimlerine hayal dünyalarını da kattıkları söylenebilmektedir.

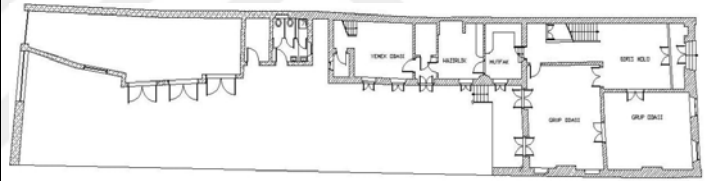
Şekil 3.8 İTK Alsancak Anaokulunun çocuk kullanıcılar tarafından algısının görsel ifadesi

Tablo 3.2 İzmir Türk Koleji Alsancak Anaokulu tanıtım tablosu

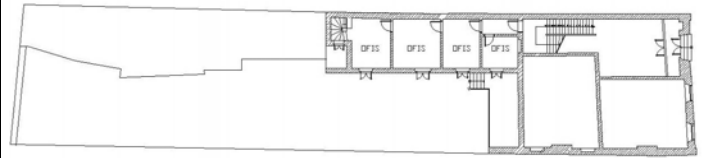
ANAOKULU İŞLEVİLİ TARİHİ YAPI ÖRNEKLERİ	2
---	---

Yapı Adı	İTK Anaokulu
Adres	Atatürk Caddesi No: 450 Alsancak- İzmir
Ada, parsel	1267 Ada 2 Parsel
Özgün işlev	Konut
Özgünlük durumu	Özgün

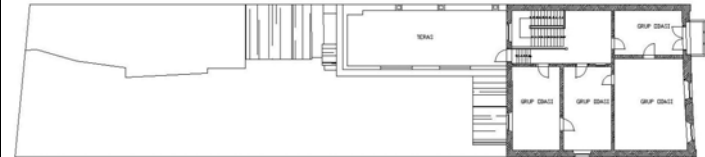
Vaziyet Planı	☐ Ayrık Nizam	☒ Bitişik Nizam	☐ Bahçe İçinde	☒ Cadde Üzerinde
Plan Özellikleri	☒ YanHollü Asimetrik	☐ Orta Hollü-Asimetrik	☐ Orta Hollü-Simetrik	☐ Diğer
Cephe Özellikleri	☒ Çıkma	☒ Söve	☒ Silme	☒ Bordür

Zemin Kat Planı

Ara Kat Planı

Üst Kat Planı

Planlar D. Tanyalçın tarafından aktarılmıştır.

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK BÖLÜMÜ RESTORASYON ANABİLİM DALI	
HAZIRLAYAN	YÖNETEN
Güneş Erdil Karaman	Prof.Dr. Eti Akyüz Levi

3.3.3 İzmir Türk Koleji Anaokulu (Bornova)

3.3.3.1 Çevresel Özellikler

İzmir ili, Bornova ilçesi, 163 Sokak üzerinden aldığı 1 numarada yer alan, tapuda 33 ada, 4 parselde kayıtlı yapı; bitişik nizamda ve tek katlı olarak inşa edilmiştir. Yapı, Bornova'nın işlek caddelerinden biri olan Fevzi Çakmak Caddesi ile 163 sokağın kesiştiği noktada bulunmaktadır. Doğusunda Ege Üniversitesi Lokali, batısında bir petrol istasyonu, kuzeyinde askeri dispanser ve lojmanları yer almaktadır. Yeşil alanlarla çevrili denebilecek bir konumda olmasına rağmen, önündeki caddenin trafik yoğunluğunun yarattığı gürültü ve kirlilik öne çıkmaktadır.

Şekil 3.9 Özel İzmir Türk Koleji Bornova Anaokulu'nun yeri

Şekil 3.10 Özel İzmir Türk Koleji Bornova Anaokulu'nun yakın çevresi

3.3.3.2 Mimari Özellikler

İmar durumuna göre, 1028 m² parsel üzerindeki yapının kapalı alanı 540 m²'dir (<http://cbs.izmir.bel.tr/2brehber/kentrehberi/kentbilgisistemi.html>). Güneyindeki benzer plân şemasına sahip yapı ile bitişik nizamda, 19. yüzyıl sonlarında, İtalyan bir aile tarafından inşa edilmiştir (N. Arslan, kişisel iletişim, 11.03.2010). Özgün yapı tek katlıdır. Süreç içerisinde bu binaya bitişik olarak yapılan dönem eki ise; kısmen iki katlı, ancak katların tavan yükseklikleri özgün yapıdan azdır.

3.3.3.3 Yapının Mevcut Durumu

Yapının anaokulu olarak kullanılmak üzere kiralananmasından sonra sınırlı müdahaleler yapılmıştır. Yer kaplamalarının üzerine mevcut döşemeye zarar vermeden laminat parke uygulanmıştır. Doğramalar ve duvarlar boyanarak korunmuştur. Ek yapının tavan kaplamalarının yenilenmesi amacıyla kullanılan PVC malzemeler ise dikkat çekicidir. Isıtma sisteminin gereği olarak döşenen borular ve radyatörler yer yer tahribata neden olmuştur. Yeni işlev için, özgün hali ile kullanılmakta olan bahçenin yer döşemesi, yapay çim halı ile kaplanmıştır.

Şekil 3.11 Ana yapıda grup odası olarak kullanılan mekân.

3.3.3.4 Kullanıma Yönelik Değerlendirme

Tarihi yapının, anaokulu işlevi ile yeniden kullanımı için yapılan basit onarımlarla, işleve en iyi düzeyde yanıt verebilmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Ana binada, yapının ön cephe giriş holünden dönüştürülen çok amaçlı salon, yönetim odası ve grup odaları bulunmaktadır. Ek yapıda ise mutfak, yemekhane ve depoların yanı sıra yine grup odaları vardır. Çünkü özgün yapının alanı, grup odalarının tümü için yeterli değildir. Ancak ek yapıdaki grup odalarının, hacim olarak ana binadakiler kadar yeterli olmadıkları görülmüştür. Ayrıca, ana binanın tek katlı olması, kullanımda belirgin bir rahatlık sağlarken, ek yapı içindeki dar merdivenler risk oluşturmaktadır. Geniş bahçe mekânı, işlev için açık oyun alan ihtiyacını karşılamaktadır.

Şekil 3.12 Arka bahçe

Şekil 3.13 Açık oyun alanı olarak kullanılan arka bahçe.

3.3.3.5 Yapının Geleceğine İlişkin Öneriler

Özgün işlevi konut olan yapı, 540 m²'lik kapalı alana sahiptir ve yine aynı işlev ile değerlendirilmesi için, sosyal ve ekonomik zorlukları nedeniyle talep görmemektedir. Yapı, özgün işlevinin sürdürülemediği dönemde restoran olarak kullanılmış, 10 yıldan bu yana da anaokulu olarak hizmet vermektedir. Yapının kiralık olması, diğer tarihi yapılarda da olduğu gibi, bakım ve onarımının sürekli ve kaliteli olmasını olumsuz etkileyebilmektedir. Yapının kullanıcılarının merkezi bir kuruma bağlı olmaları ve zaman zaman kaynak aktarımı yapabilmelerine rağmen, işletmenin kaçınılmaz olarak giderleri en azda tutma arzusu ile yapının gerçek bakım maliyetinin yüksekliği örtüşmemektedir. Okulun yöneticisi, özellikle tarihi yapıyı değerlendirdikleri için tercih eden velileri bulunmasına rağmen, anaokulunun fiziksel koşullarını eksiksiz sağlayacak yeni bir yapının kendileri için daha uygun olabileceğini ifade etmektedir (N. Arslan, yönetici, kişisel iletişim, 11.03.2010). Dolayısıyla, anaokulu için değerlendirmeyi kendileri için uygun buldukları sürece, var olan kullanıcıları ile işlevini sürdüreceği anlaşılan yapının, konumu ve büyüklüğü ile farklı birçok sektöre hizmet edebileceği gözlenmiştir. Nitekim, benzer özelliklerdeki bitişik yapı, ağız ve diş sağlığı merkezi olarak işlevlendirilmiştir.

3.3.3.6 Kullanıcı Algısının Değerlendirilmesi

Kurum yöneticisi, eğitimci N. Arslan, temelde tarihi bir yapının anaokulu olarak kullanılmasının çocuklara hiçbir katkısı olmadığını düşünmekte ve bu yapıların anaokulu olarak kullanılmasını uygun bulmamaktadır. Zira, böyle bir yapıya ayrılacak kaynak ile anaokulu fiziksel koşullarını tam olarak sağlayan yeni bir yapı oluşturulmasını daha doğru bulmaktadır. Diğer yandan velilerin, tarihi bir yapıyı anaokulu olarak tercih ettiklerini de belirtmektedir. Dokuz yıldan bu yana kiracısı oldukları 140 yıllık bu yapıya çok fazla yatırım yaptıklarını, yine de istenen fiziksel koşulları sağlamakta zorlandıklarını ifade etmektedir. Diğer yandan kurumdaki çocukların, açık oyun alanına duydukları ilgiyi yansıttıkları resimlerinde, yaşadıkları sıkışıklığı ve hareket alanı yetersizliğini duyumsadıklarını da gözlemek olanaklıdır.

Şekil 3.14 İTK Bornova Anaokulunun çocuk kullanıcılar tarafından algısının görsel ifadesi

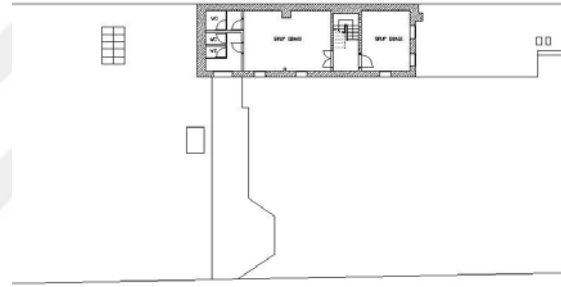
Tablo 3.3 İzmir Türk Koleji Bornova Anaokulu tanıtım tablosu

ANAOKULU İŞLEVİ TARİHİ YAPI ÖRNEKLERİ

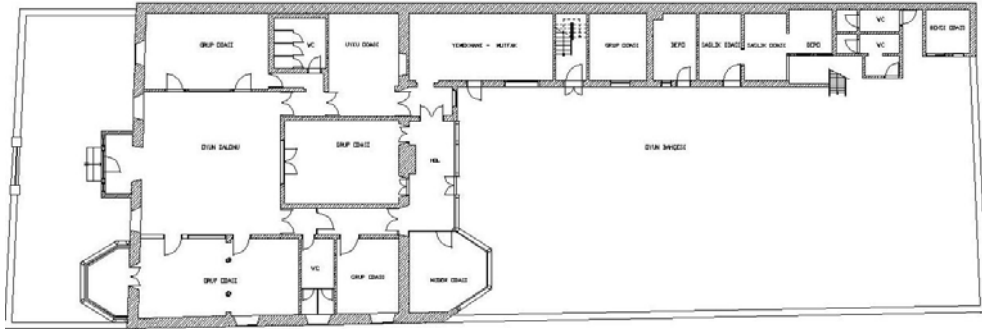
3

Yapı Adı	İTK Anaokulu (Bornova)
Adres	Fevzi Çakmak Caddesi 163 Sokak No:1 Bornova- İzmir
Ada, parsel	33 Ada 4 Parsel
Özgün işlev	Konut
Özgünlük durumu	Az Değişmiş

Vaziyet Planı	☐ Ayrık Nizam	☒ Bitişik Nizam	☒ Bahçe İçinde	☒ Cadde Üzerinde
Plan Özellikleri	☐ Yan Hollü-Asimetrik	☒ Orta Hollü-Asimetrik	☐ Orta Hollü-Simetrik	☐ Diğer
Cephe Özellikleri	☒ Çıkma	☒ Söve	☒ Silme	☒ Bordür

Üst Kat Planı

Zemin Kat Planı

Planlar N. Arslan tarafından aktarılmıştır.

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK BÖLÜMÜ RESTORASYON ANABİLİM DALI

HAZIRLAYAN

Güneş Erdil Karaman

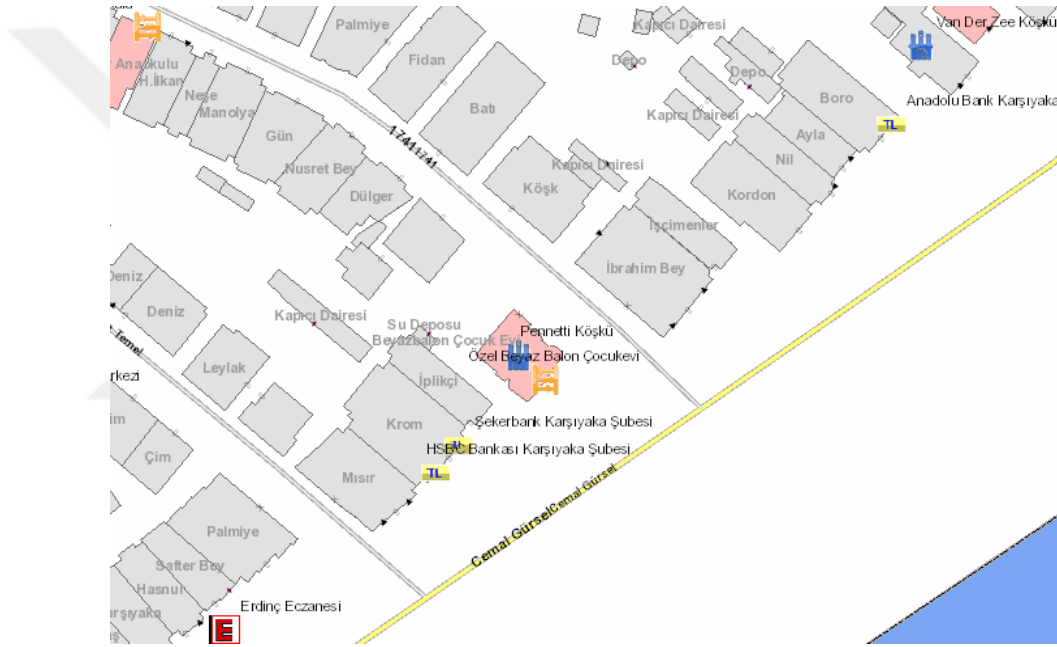
YÖNETEN

Prof.Dr. Eti Akyüz Levi

3.3.4 Beyaz Balon Anaokulu (Karşıyaka)

3.3.4.1 Çevresel Özellikler

İzmir İli, Karşıyaka İlçesinde, Cemal Gürsel Sahil Bulvarı No:338'de yer alan, tapuda 326 ada, 88 parselde kayıtlı yapının arsası 1149 m²'dir. Yoğun taşıt trafiğine sahip caddelerinden birine açılmasına rağmen, Karşıyaka sahilindeki bir dönüme yakın bahçesi ile çevrelenen yapı, gürütü ve hava kirliliğine karşı korunaklıdır.

Şekil 3.15 Beyaz Balon (Karşıyaka) Anaokulu'nun yeri

3.3.4.2 Mimari Özellikler

Büyük İzmir yangınından sonra Karşıyaka'ya taşınmaya karar veren Penetti Ailesi tarafından, 1928 yılında, yapı malzemeleri İtalya'dan getirtilerek bir yıl gibi kısa denebilecek bir süre içerisinde yaptırılmıştır (Palombo, 2010). Sütunları, kulesi, payandalı çatı saçakları, seramik ve tuğla cephe kaplamaları ile ait olduğu dönemin süsleme elemanlarının kullanıldığı yapı, en az müdahale yapılarak yeni işlevine uyarlanmıştır.

Şekil 3.16 Saçak ve seramik cephe kaplamalarından detay.

3.3.4.3 Yapının Mevcut Durumu

Penetti Köşkü olarak bilinen yapı, 18 yıldan bu yana yeni sahipleri tarafından kullanılmaktadır. En az müdahale edilen yapı, mutfakın işlev gereğince düzenlenmesi dışında özgün haliyle değerlendirilmektedir. Yapının iç ve dış mekânlarının sürekli bakımı için düzenli bütçe ayrılmaktadır. Yapıya herhangi bir ek uygulanmamıştır.

Şekil 3.17 Beyaz Balon Anaokulu mutfakı

3.3.4.4 Kullanıma Yönelik Değerlendirme

Müstakil oluşu, bahçesi, alan büyüklüğü, yüksek tavanlı ve aydınlık oluşu nedeniyle anaokulu işlevi için tercih edilen yapının, tüm bölümleri işlevi dahilinde kullanılabilir. Kullanım sırasında trafik ve otopark sorunu yaşanmamaktadır. Bahçesinin dört yanı ile çevrelediği yapı, yoğun trafiği olan caddenin gürültü ve kirliliğinden korunmaktadır. Çocuklar için emniyetli ve konforlu olan kullanımı ile işletme yöneticilerinin aynı zamanda yapı sahibi olmaları, tarihi konut yapısının sürdürülebilirliği için kazançtır. Nitekim yapı yöneticisi olan R. Palombo'nun ifadesi ile, *"Yapı, şu anda, bahçenin rahat kullanımı dışında, çocuklar için belki ayrıcalık taşıyor olabilir. Ancak ileride böyle bir yapının kullanıcısı olmanın kendilerinde oluşturacağını düşündüğüm estetik ve kimlik farkındalığı, onlara önemli kazançlar sağlayacaktır"*(R.Palombo, Beyaz Balon (K.yaka) Anaokulu müdürü, kişisel iletişim, 24.03.2010).

3.3.4.5 Yapının Geleceğine İlişkin Öneriler

Yapının kullanıcılarının işlev konusundaki memnuniyetleri sürmektedir. Aynı zamanda sahibi oldukları yapının kendileri için getirimli olma durumu sürdükçe aynı işlevle kullanmaya devam edecekleri açıktır. Böylece sahiplerince, işleve uygun olduğuna inanılan yapı, sürekli bakım ve onarımları gerçekleştirilerek korunacaktır.

Şekil 3.18 Üst katta bir grup odası

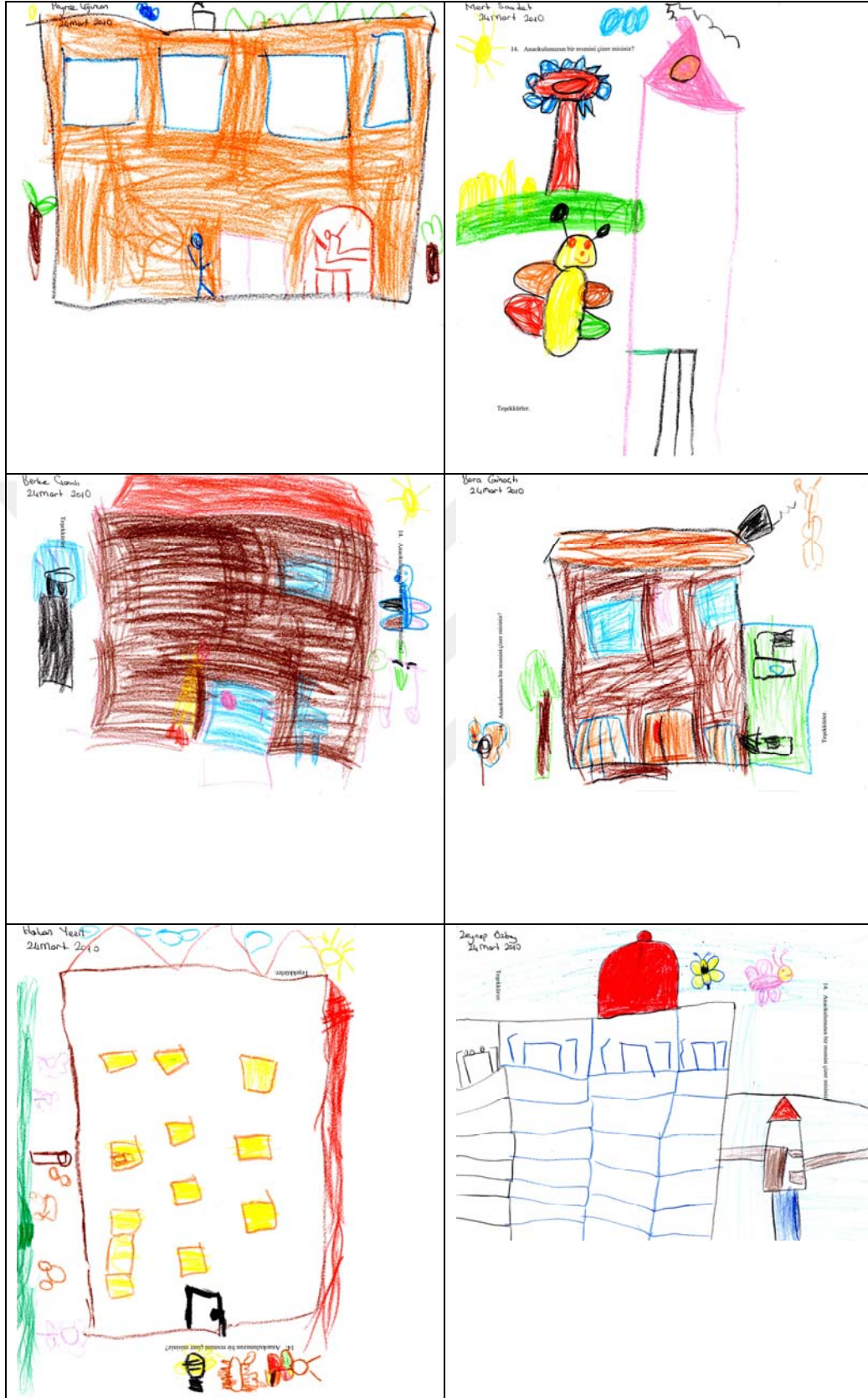

Şekil 3.19 Çok amaçlı orta hol

3.3.4.6 Kullanıcı Algısının Değerlendirilmesi

R.Palombo'nun yöneticisi olduğu, 19 yıldan bu yana mülk sahibi olarak kullandıkları kurum, sürekli bakım ve onarım için bütçe yaratılabildiği ve işleve yeterli geldiği için kullanıcılarına olumsuzluk yaşatmamaktadır. Yöneticisine göre çocukların imgeleminde masalsı bir ev yerinden algılanan yapıya ilişki velilerin de geliştirdiği herhangi bir kaygı olgusu bulunmamaktadır. Ayrıca çocuklar için tarihi bir yapıda büyümelerinin, gelecekte estetik ve kimlik farkındalığı yaratarak önemli kazançlar sağlayacağını düşünmektedir.

Kurumdaki çocuklar için önem taşıyanın, okulun mimari özelliklerinin farkına varsalar da, yapının çevresi, oyun alanları, bahçe kullanımı olduğu resimlerinden ve anket yanıtlarından anlaşılmaktadır. Genel olarak yapıyı bütün ve aydınlık olarak algılamalarının yanında mimari yapısının çok fazla algılandığı söylenememektedir. Zira, bu yaş çocuklarının konuya ilişkin algılarını güçlendirmek için konu üzerinde özenle durmak ve açıklama gerekmektedir (Ş. Tunç, kişisel iletişim, 8 Haziran 2011).

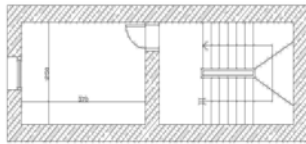
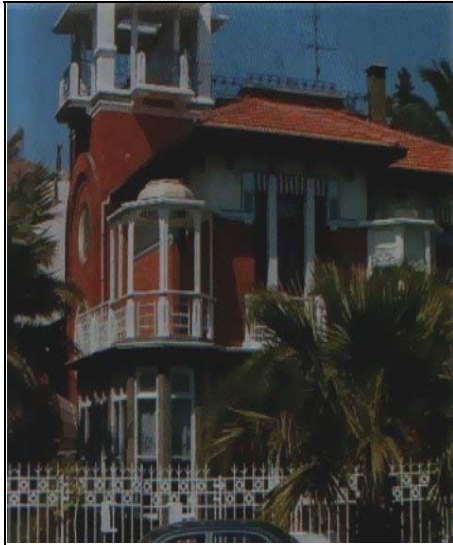
Şekil 3.20 BB Karşıyaka Anaokulunun çocuk kullanıcılar tarafından algısının görsel ifadesi

Tablo 3.4 Beyaz Balon Karşıyaka Anaokulu tanıtım tablosu

ANAOKULU İŞLEVİLİ TARİHİ YAPI ÖRNEKLERİ	4
---	---

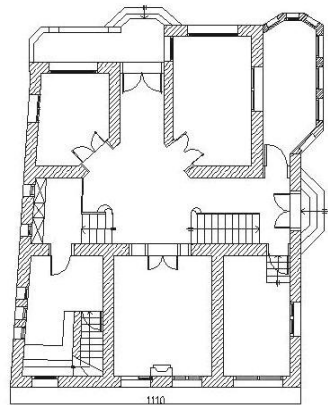
Yapı Adı	Beyaz Balon Anaokulu (Karşıyaka)
Adres	Yalı Caddesi, No:338 Karşıyaka/ İzmir
Ada, parsel	326 Ada, 88 Parsel
Özgün işlev	Konut
Özgünlük durumu	Az Değişmiş

Vaziyet Planı	☒ Ayrık Nizam	☐ Bitişik Nizam	☒ Bahçe İçinde	☒ Cadde Üzerinde
Plan Özellikleri	☐ Yan Hollü-Asimetrik	☒ Orta Hollü-Asimetrik	☐ Orta Hollü-Simetrik	☐ Diğer
Cephe Özellikleri	☒ Çıkma	☒ Söve	☒ Silme	☒ Bordür

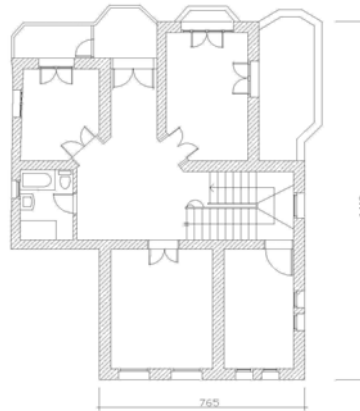

2.Kat Planı

Planlar R. Polombo tarafından aktarılmıştır.

Zemin Kat Planı

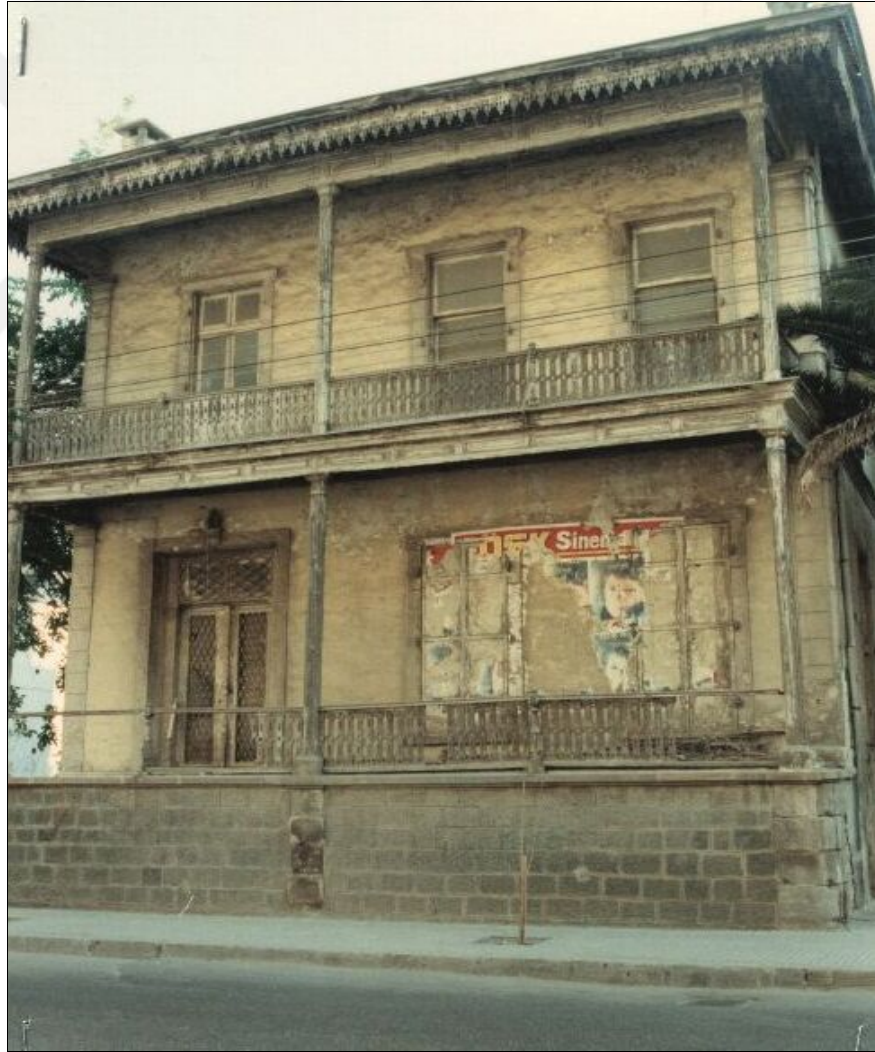

1.Kat Planı

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK BÖLÜMÜ RESTORASYON ANABİLİM DALI	
HAZIRLAYAN	YÖNETEN
Güneş Erdil Karaman	Prof.Dr. Eti Akyüz Levi

3.3.5.2 Mimari Özellikler

19. yüzyıl geleneksel Levanten mimarisinin özelliklerini taşıyan yapı, konut olarak inşa edilmiştir. Uzun yıllar boş bırakıldıktan sonra, 1990 yılında şu anki sahipleri tarafından satın alınan yapı için, basit onarım talebi ile İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'na başvurulmuştur. Yapılmak istenen onarımlar; dış cephe ahşap elemanlarının onarımı, dış cephenin sıvanarak boyanması, bahçe tanzimi, banyo ve tuvaletlerde onarım, mevcut kilerin mutfak olarak düzenlenmesi, elektrik tesisatının yenilenmesi ve iç mekânların sıva ve boyalarının yapılmasıdır (Uğurel, 2006).

Şekil 3.23 Onarım öncesi yapı

3.3.5.3 Yapının Mevcut Durumu

Genel olarak özgün yapıya sınırlı müdahalelerde bulunulmuştur. Binanın özgün döşemeleri halı, laminat parke ve PVC esaslı kaplama malzemeleri ile örtülmüştür. Bodrum kattaki yoğun nem ise devam etmektedir (Uğurel, 2006). Bahçedeki dönem eki yapı, spor salonu olarak kullanılmaktadır.

Şekil 3.24 Onarım sonrası yapı

3.3.5.4 Kullanıma Yönelik Değerlendirme

Yapının içinde bulunduğu parselin köşesinde konumlanmasıyla, bahçe kullanımına kalan alan yeterli büyüklüktedir ve yeniden düzenlenmiş bahçe, çocuklar için dış mekân ihtiyacını karşılamaktadır. Bahçe kullanımı yoğunluğunun yapının arka kısmında tutulması, İzmir'in ana akslardan biri olan Mithatpaşa Caddesi'nin gürültü ve kirliliğinden çocukları kısmen uzaklaştırmaktadır. Tarihi yapıya ait bahçenin kuzeyindeki caddeden ana girişi ve güneyindeki 19 Sokaktan tali girişi vardır. Servis ile okula ulaşımında arka sokaktan giriş ve çıkış sağlanmaktadır. Anaokulu işlevi için yapının trafik ve otopark sorununun olmadığı ifade edilmiştir.

Kurum için belirlenmiş çocuk sayısı, tam kapasite ile kullanılmaktadır. Bodrumlu yapının giriş katında giriş holü, yönetim odası ve bir grup odası bulunmaktadır. Üst katta, kimi zaman grup odası olarak kullanılan orta holün iki yanında da grup odaları yer almaktadır. Bodrum katta ise, mutfak ve depo mekânları düzenlenmiştir. Yapının, yöneticileri tarafından anaokulu işlevi için yeterli büyüklükte olduğu düşünülmektedir. Grup odaları, yüksek tavanlı ve aydınlık mekânlar olarak kullanıcılarının memnuniyetini sağlamaktadır. Dönem eklerinin düzenlenerek kullanılması dışında yapıya ek yapılmamıştır. Yapı, sahipleri tarafından düzenli bakım ve onarımı yapılarak korunmaktadır.

Şekil 3.25 Grup odası

3.3.5.5 Yapının Geleceğine İlişkin Öneriler

Yapı sahipleri, İzmir'deki aynı adlı anaokulunun bir şubesinin yer aldığı yapıdan memnuniyetlerini ifade etmektedir. Yakın gelecekte de, bakımı sürdürülerek yapının günümüzdeki işlevi ile kullanımına devam edilecektir.

Şekil 3.26 Açık oyun alanı

3.3.5.6 Kullanıcı Algısının Değerlendirilmesi

Kurumun yöneticisi olan B. Kılıç, tarihi bir yapıda olmanın çocuklar için ayrıcalık taşımadığını düşünürken, geniş açık oyun alanı ve aydınlık grup odalarının önemli kazanç olduğunu da belirtmektedir (B.Kılıç, Beyaz Balon (Güzelyalı) Anaokulu müdürü, kişisel iletişim, 12 Nisan 2010).

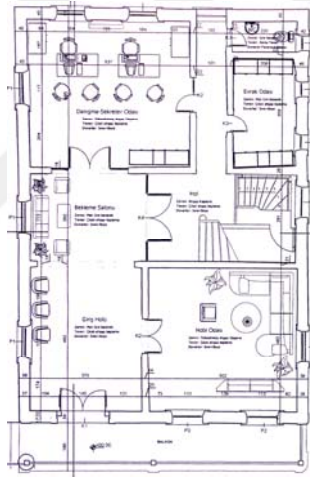
Şekil 3.27 BB Güzelyalı Anaokulunun çocuk kullanıcılar tarafından algısının görsel ifadesi

Tablo 3.5 Beyaz Balon Güzelyalı Anaokulu tanıtım tablosu

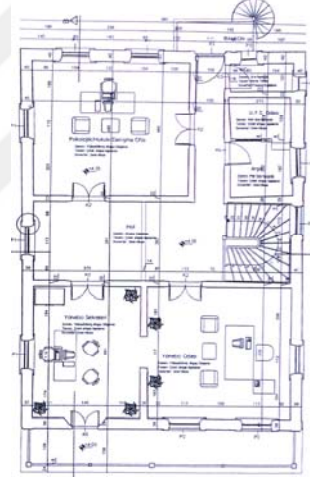
ANAOKULU İŞLEVİLİ TARİHİ YAPI ÖRNEKLERİ	5
---	---

Yapı Adı	Beyaz Balon Anaokulu (Güzelyalı)
Adres	Mithatpaşa Caddesi, No:1025 Güzelyalı-İzmir
Ada, parsel	886 Ada, 16 Parsel
Özgün işlev	Konut
Özgünlük durumu	Az Değişmiş

Vaziyet Planı	☒ Ayrık Nizam	☐ Bitişik Nizam	☒ Bahçe İçinde	☒ Cadde Üzerinde
Plan Özellikleri	☒ Yan Hollü Asimetrik	☐ Orta Hollü-Asimetrik	☐ Orta Hollü-Simetrik	☒ Diğer Bodrumlu
Cephe Özellikleri	☒ Çıkma	☒ Söve	☒ Silme	☒ Bordür

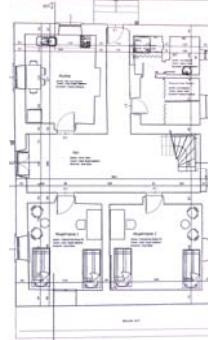
Zemin Kat Planı

1. Kat Planı

Planlar B.Kılıç tarafından aktarılmıştır.

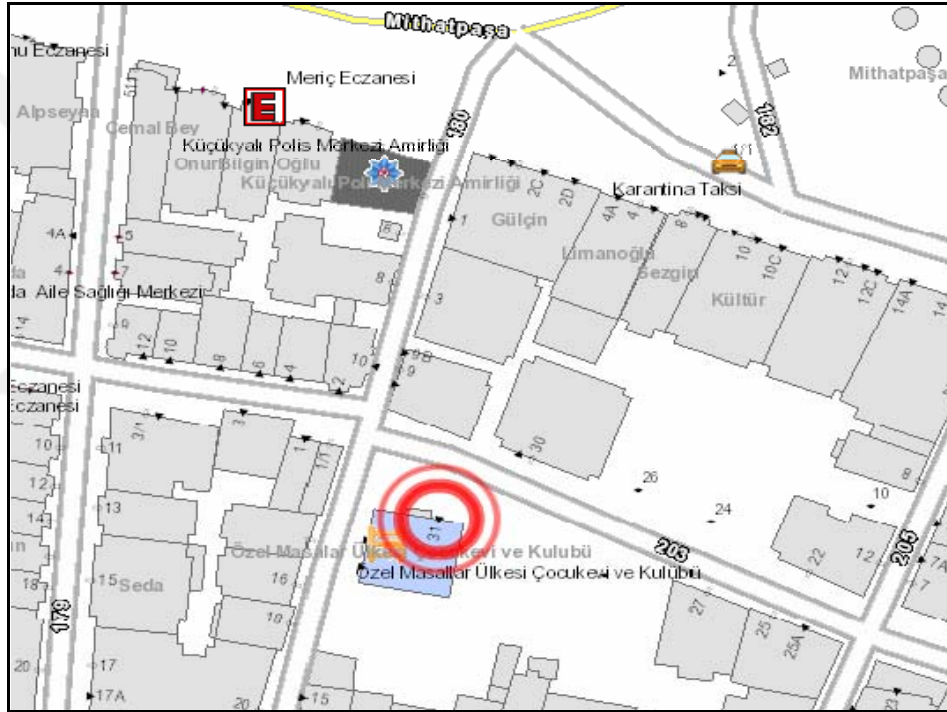
Bodrum Kat Planı

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK BÖLÜMÜ RESTORASYON ANABİLİM DALI	
HAZIRLAYAN	YÖNETEN
Güneş Erdil Karaman	Prof.Dr. Eti Akyüz Levi

3.3.6 Masallar Ülkesi Anaokulu

3.3.6.1 Çevresel Özellikler

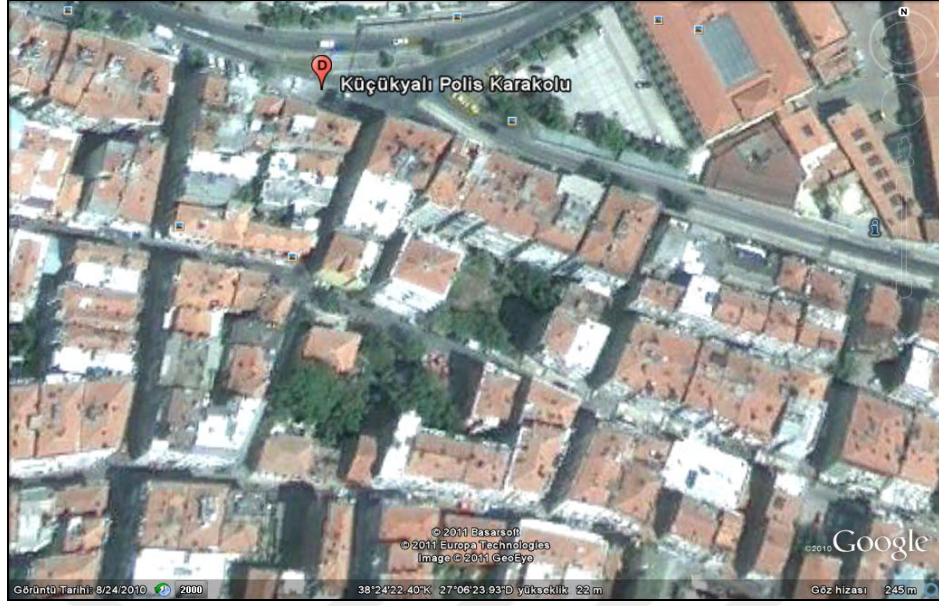
İzmir İli, Konak İlçesinde, Mithatpaşa Caddesi, 203 Sokakta 29 kapı numarası ile, tapuda 6561 ada, 1 parsel numarasında kayıtlıdır. Kuzeyinde 203, batısında Mithatpaşa Caddesi'ne inen 180 Sokak yer alır. Yakın çevresinde birkaç tarihi konut yapısı ile Mithatpaşa Endüstri Meslek Lisesi bulunmaktadır. Parsel büyüklüğü 975 m² dir.

Şekil 3.28 Masallar Ülkesi Anaokulu yeri

3.3.6.2 Mimari Özellikler

Yapı, 19. yüzyıl geleneksel Levanten mimarisinin özelliklerini taşımaktadır. 19. yüzyıl sonlarında, konut olarak inşa edilmiştir. 1984'e dek konut olarak kullanılmış yapı, bu tarihten sonra anaokulu olarak hizmet vermiştir. Bina, yaklaşık 90 m² bodrumu ve 150 m² 'lik iki katı ile, 400 m² civarında kapalı alana sahiptir. Ayırık nizamda, içinde bulunduğu parselin kuzeybatısında yer almaktadır. Orta hollü, simetrik plan şemasına sahiptir.

Şekil 3.29 Masallar Ülkisi Anaokulu yakın çevresi

3.3.6.3 Yapının Mevcut Durumu

Özgün plan şemasına bir müdahalede bulunulmadığı gibi, yapıya herhangi bir ek yapılmamıştır. Binanın özgün döşemeleri halı, laminat parke ve PVC esaslı kaplama malzemeleri ile örtülmüştür. Yapının pencerelerindeki özgün panjurlar, konut kullanımı sırasında belirlenemeyen bir tarihte kaybedilmiştir. Yapı, basit onarıma ihtiyaç duymaktadır.

Şekil 3.30 Masallar Ülkisi Anaokulu bahçe girişi

3.3.6.4 Kullanıma Yönelik Değerlendirme

Yapının parsel içindeki konumu nedeniyle, bahçe kullanımına kalan alan bütüncül ve yeterlidir. Yapının, bahçeye giriş kapısı ile arasında kalan ve çocukların okula geliş ve gidişlerindeki hazırlıkta kullanılan, bahçe alanının kaplama malzemesi betondur. Okulun küçük törenleri de bu alanda yapılmaktadır. Buradan yaklaşık bir metre daha yüksek kotta ve yapının doğusunda yer alan toprak zeminli bahçe; oyuncaklar, oturma birimleri, çocuklarla birlikte yetiştirilen bitkiler, bazı hayvanlar, süs ve kum havuzlarını barındıran, keyifli bir oyun alanıdır.

Mithatpaşa Caddesi'ne paralel ilk sokağın köşesinde konumlanmış haliyle, hem caddeye yakın, hem yoğun trafiğin gürültü ve kirliliğinden uzaktır. Yapının bahçesine, servisli ve servissiz öğrenci giriş – çıkışı, 203 Sokak'tan yapılmaktadır. Bu dar sokak, veli toplantıları, v.b. durumlarında ihtiyaç olan park alanını sağlayamamaktadır. Yapının yakın çevresinde de başka herhangi bir otopark yoktur. Dolayısıyla, kullanıcıların yapıya ilişkin tek sorunu budur.

Bodrumlu yapının giriş katında 35 m²'lik giriş holü, grup odaları ile lavabo ve tuvaletler bulunmaktadır. Üst katta, aynı büyüklükteki orta holün iki yanında grup odaları, lavabolar ve tuvaletler yer almaktadır. Bodrum katta ise yönetim odası, mutfak, yemekhane ve depo mekânları düzenlenmiştir ve bahçeye giriş kotundadır. Grup odaları, yüksek tavanlı, aydınlık ve geniş mekânlar olarak kullanıcılarının memnuniyetini sağlamaktadır. Plan şeması, çocuklar için basit ve anlaşılır haliyle işlev için olumlu özelliktedir. İşletmeci, kiracı olmasına rağmen, sürekli bakım ve onarım sağlanmaya çalışmaktadır. Yapının terk edilmemiş ve günümüze ulaşabilmiş olmasının nedeni, yüklendiği işlevdir.

3.3.6.5 Yapının Geleceğine İlişkin Öneriler

Yapı, genel olarak iyi durumdadır. Konumu gereği, sürdürülebilirliği için en uygun çözümlerden biri, anaokulu işlevidir. Bunun dışında, yapının restorasyon ilke

ve hedeflerine uygun biçimde bakım ve onarımı yapılarak, öğrenci konaklama işlevi için de kullanılabileceği söylenebilir.

Şekil 3.31 Grup odaları ve tuvaletlerin açıldığı alt kat ve üst kat orta holleri.

3.3.6.6 Kullanıcının Algısının Değerlendirilmesi

Kurumun eğitimci yöneticisi M. Sakaryalı, 20 yıldan bu yana kiracı olarak kullandıkları yapıda olmaktan mutluluk duyduğunu ve işlevin yapı tarafından yeterli oranda karşılayıcı olduğunu ifade etmektedir. Ancak düzenli bakım ve onarım için kaynak gereksinimi bulunduğunu ve bunun için destek aradıklarını belirtmektedir. Tarihi bir mekânda; havalandırma, ısınma, güneş alma sorunları olmadan; korunaklı, kişilikli ve güvenli bir yapıyı kullanarak eğitim almanın, çocuklar ve velileri için değer taşıdığını düşünmektedir (M. Sakaryalı, Masallar Ülkesi Anaokulu müdürü, kişisel iletişim, 6 Nisan 2010).

Kurumda eğitim alan çocukların resimleri incelendiğinde, sözlü ifadeler ile örtüşen görsellerdeki nitelikli aktarımların dikkat çekici olduğu anlaşılmaktadır. Renklerin kullanımı ve nesnelerin yansıtışı başarılıdır. Resimler renkli ve zengindir. Genel olarak, binanın yapısal özellikleri ve çevre, çocuklar tarafından ayrıntılarıyla algılanmıştır. Binanın diğer yapılardan farklılığının ayırıcılığı ve bu yapısal farklılığı resimlerine yansıtabilmiş oldukları görülmektedir. Görsellerde dikkat çeken kuruma ilişkin bir başka özellik, çocukların hayal dünyalarının geliştirilmiş olduğudur.

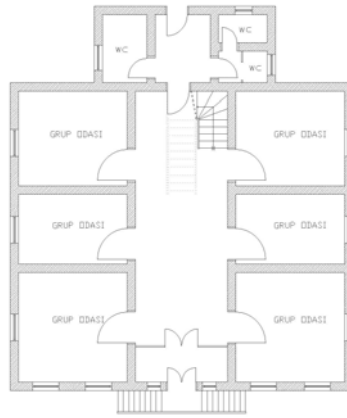
Şekil 3.32 Masallar Ülkesi Anaokulunun çocuk kullanıcılar tarafından algısının görsel ifadesi

Tablo 3.6 Masallar Ülkesi Anaokulu tanıtım tablosu.

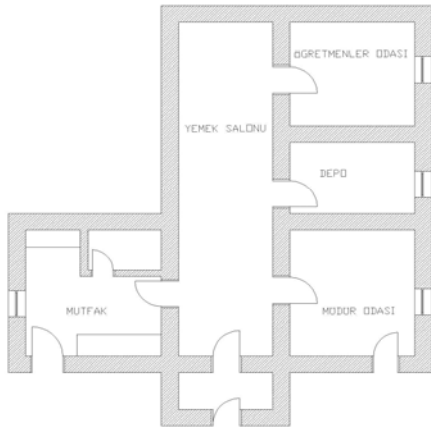
ANAOKULU İŞLEVİLİ TARİHİ YAPI ÖRNEKLERİ	6
---	---

Yapı Adı	Masallar Ülkesi Anaokulu
Adres	Mithatpaşa Mahallesi, 203 Sokak, No: 29 Küçükalyalı-İzmir
Ada, parsel	6561 Ada, 1 Parsel
Özgün işlev	Konut
Özgünlük durumu	Özgün

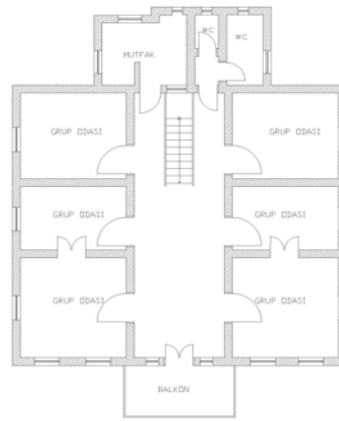
Vaziyet Planı	☒ Ayrık Nizam	☐ Bitişik Nizam	☒ Bahçe İçinde	☐ CaddeÜzerinde
Plan Özellikleri	☐ Yan Hollü-Asimetrik	☐ Orta Hollü-Asimetrik	☒ Orta Hollü-Simetrik	☐ Diğer
Cephe Özellikleri	☒ Çıkma	☒ Söve	☒ Silme	☒ Bordür

Zemin Kat Planı

Bodrum Kat Planı

Üst Kat Planı

Planlar M. Sakaryalı tarafından aktarılmıştır

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK BÖLÜMÜ RESTORASYON ANABİLİM DALI	
HAZIRLAYAN	YÖNETEN
Güneş Erdil Karaman	Prof.Dr. Eti Akyüz Levi

3.3.7 Küçük Kulüp Çocuk Evi (Mithatpaşa)

3.3.7.1 Çevresel Özellikler

İzmir İli, Konak İlçesinde, Mithatpaşa Caddesi, 439 kapı numarası ile, tapuda 698 ada, 12 parsel numarasında kayıtlıdır. Kuzeyinde Mithatpaşa Caddesi, güneyinde 185 Sokak, batı ve doğusunda yine kendisi gibi Levanten evler vardır. Yakın çevresinde bu evlerin yanı sıra tarihi yapılar olarak askeri yapılar, Mithatpaşa Endüstri Meslek Lisesi ve Hamidiye Camisi ile Mithatpaşa Parkı bulunmaktadır. Yapının içinde bulunduğu parselin büyüklüğü 151 m²'dir.

Şekil 3.33 Küçük Klüp Çocuk Evi konumu

Şekil 3.34 Küçük Klüp Çocuk Evi yakın çevresi

3.3.7.2 Mimari Özellikler

Levanten mimarisinin özelliklerini taşıyan, 19. yüzyılda konut olarak inşa edilmiş yapı, bitişik nizamda, yan hollü ve asimetriktir. İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu’nun 2003 yılındaki kararı doğrultusunda, İzmir Büyükşehir Belediyesi’nin “7 Evler Bakımlı Cepheler Projesi” kapsamında ele alınmış yapılardandır. Cadde kotundaki 80 m²’lik bodrum katının girişinin yanından basamaklarla çıkılan giriş katının alanı yaklaşık 100 m²’dir. Bodrum ve ara katı olan, iki katlı yapının tüm kapalı alanı yaklaşık 300 m²’dir. Zemin katın girişi bina cephesinden içeriye çekilmiştir. Binanın batı yanında kalan giriş holüne yaşama mekânları açılır. Merdivenin iki yanında, kuzey – güney doğrultusunda simetrik olarak yer alan yaşama mekânları, 1. kat planını zemin kattan farklılaştırmaktadır.

Şekil 3.35 Onarımlar öncesi “7 Evler”

3.3.7.3 Yapının Mevcut Durumu

Yapının gelecek nesillere aktarılmasına katkı sağladığı düşüncesinden hareketle olumlu gibi görünse de, cephe yenileme çalışmalarının ardından, özellikle bodrum ve zemin kat plan şemalarının özgün yapı planından farklılık göstermiş olduğunu anlamak, diğer altı konut yapısı gibi, bu yapının da koruma anlamında kazanımını sorgulatmaktadır. Ayrıca, işlev ihtiyacını karşılamak üzere, arka cephede ara kata yapılan ek, dikkat çekicidir. Diğer yandan, yapının sürekli bakım ve onarımı yapılmak üzere, bütçe sağlanmaktadır.

3.3.7.4 Kullanıma Yönelik Değerlendirme

Yapı, anaokulu işlevi için, beş yıl önce kiralanmıştır. Bodrum katında uyku odası, depo ve tuvaletler bulunmaktadır. Giriş katında yönetici odası, tuvaletler ve bir grup odası vardır. Zemin kat planında görüleceği gibi, merdiven altından arka cepheye dek uzanan koridor sonunda 51.58 m²' lik bahçeye çıkılmakta ve buradan bir merdiven ile bodrum kata inilmektedir. Grup odalarının yer aldığı 1. kata çıkarken, merdiven sahanlığından geçilen ara kata, mutfak mekânına dahil edilmek üzere metal konstrüksiyon ile ek yapıldığı görülmektedir.

Kurum için belirlenmiş kapasite, kurumun psikolog yöneticisi S.Çatalyürek'in ifadesine göre 44 çocuktur (Küçük Klüp Anaokulu müdürü, kişisel iletişim, 15 Haziran 2011). Yemekhane için mekân yetersizliği sorunu grup odalarında yemek yenmesiyle çözülmüştür. Bahçe alanı, kurum içindeki çocuklara yeterli gelmezken; yapının cadde üzerindeki konumu, park sorunu yaşanmasına neden olmaktadır. Ayrıca, yine caddenin gürültü ve kirliliği, anaokul işlevi için olumsuz koşul olarak dikkat çekmektedir.

Şekil 3.36 Küçük Klüp Anaokulu giriş holü

Şekil 3.37 Küçük Klüp Anaokulu giriş kat grup odası.

3.3.7.5 Yapının Geleceğine İlişkin Öneriler

Yapı, işlev için tam olarak yeterli değilse de, işletmecileri tarafından yakın gelecekte anaokulu olarak kullanılmaya devam edilmesi düşünülmektedir. Konumunun elverişliliği nedeniyle; günümüzdeki kullanıcılarının yapıyı terk etmeyi düşünmeleri durumunda, tekrar özgün işlevi veya farklı bir yeni işlev ile (örneğin ofis binası) değerlendirilmesi olanaklıdır.

Şekil 3.38 Giriş holü üst kata çıkış merdiveni

3.3.7.6 Kullanıcı Algısının Değerlendirilmesi

Kurumun yöneticisi I.Tütüncüoğlu, beş yıldan beri kiracı olarak kullandıkları yapının kendilerinden önceki kullanım durumu ve binanın yapımına ait bilgi sahibi olmadığını, ancak tarihi bir yapının, kullanıcı olarak çocukların hayal güçlerini ve zevklerini geliştirdiğini düşünmektedir (I.Tütüncüoğlu, Küçük Klüp Anaokulu yöneticisi, kişisel iletişim, 18 Şubat 2010).

Çocukların resimlerinde ifade etmeye çalıştıklarına bakıldığında ise, kurum binasının algılanışında ortak olarak gözlenen bazı ana hatlar dikkat çekmektedir. Örneğin, binaya ilişkin çok katlılık ve çok sayıda ufak mekânlara bölünmüşlük algısı, bahçeye ait algı eksikliği, trafiğin rahatsız ediciliğine yapılan vurgu; çocuklara ait görsellerde ortak düşünceler olarak fark edilmektedir. Oysa çocuklar, kişisel iletişimlerde sorulan sorulara verdikleri yanıtlarda genel olarak, kurumdan hoşnut olduklarını ve eğlendiklerini ifade etmektedirler. Görseller ve sözlü ifadeler arasındaki bu farklılıktan çıkarılabilecek bir sonuç; çocukların kendilerine sunulan kurum mekânını çok da sorgulamadan kabullendikleri ve kurum içindeki aktiviteler aracılığı ile oyun oynama ihtiyaçlarını tatmin etme yolunu seçtikleridir. Zira, kurumun sahip olabildiği dar alanlı ve yeşilden yoksun bahçe mekânının, çocukların sözlü iletişimlerinde yer alsa da, görsellerde ya hiç aktarılmamış, ya da hayali bir bahçe mekânı biçiminde ifade edilmiş olduğu görülmektedir.

Çocuklara ait görseller, içinde bulundukları yaş grubuna (6 yaş) göre hayal dünyalarının zayıf olduğunu düşündürmektedir. Resimlerde aktarılan nesneler havada kalmış haldedir. Buradan hareketle, okulun konumunun da hayal dünyalarını baskılandığı, çocukları zenginleştirmede düşünölebilmektedir. Zira, resimlerine aktardıkları keyifli mesajlara rastlanamamaktadır. Çocukların görsel ifadeleri genellikle, insan ilişkileri ve çocuğa dair renklerin az olduğu bir bina görüntüsünü aktarmaktadır.

Sonuç olarak; yaşam alanının kuruluşunun, algılayışı kopardığı ve yaratıcılığı azalttığı söylenebilmektedir.

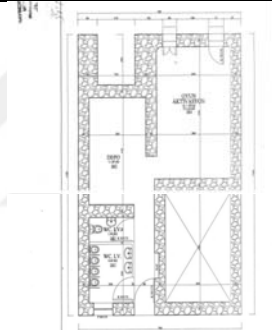
Şekil 3.39 Küçük Klüp Çocuk Evinin çocuk kullanıcılar tarafından algısının görsel ifadesi

Tablo 3.7 Küçük Klüp Çocuk Evi tanıtım tablosu.

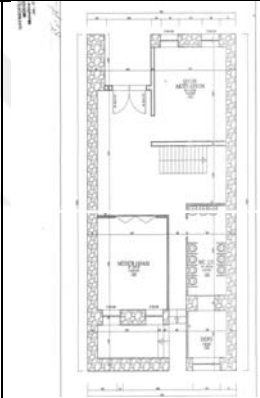
ANAOKULU İŞLEVİLİ TARİHİ YAPI ÖRNEKLERİ	7
---	---

Yapı Adı	Küçük Kulüp Çocuk Evi (Mithatpaşa)
Adres	Mithatpaşa Caddesi, No: 439 Güzelyalı-İzmir
Ada, parsel	698 Ada, 12 Parsel
Özgün işlev	Konut
Özgünlük durumu	Az Değişmiş

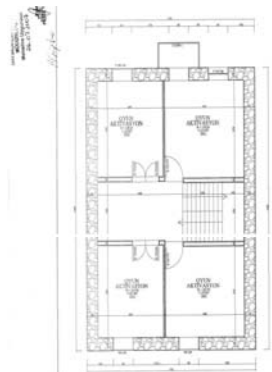
Vaziyet Planı	☐ Ayırık Nizam	☒ Bitişik Nizam	☐ Bahçe İçinde	☒ Cadde Üzerinde
Plan Özellikleri	☒ Yan Hollü-Asimetrik	☐ Orta Hollü-Asimetrik	☐ Orta Hollü-Simetrik	☒ Diğer (Bodrumlu)
Cephe Özellikleri	☒ Çıkma	☒ Söve	☒ Silme	☒ Bordür

Bodrum Kat Planı

Zemin Kat Planı

1. Kat Planı

Ara Kat Planı

Planlar mimar
İ.Ulukaya'dan alınmıştır.

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK BÖLÜMÜ RESTORASYON ANABİLİM DALI	
HAZIRLAYAN	YÖNETEN
Güneş Erdil Karaman	Prof.Dr. Eti Akyüz Levi

BÖLÜM DÖRT

İZMİR'DEKİ TARİHİ KAGİR KONUT YAPILARININ ANAOKULU İŞLEVİNE UYGUNLUĞUNUN İRDELENMESİ

4.1 Tarihi Yapıların Anaokulu İşlevine Uygunluğunun İşlevsel Açıdan İrdelenmesi

Tarihi yapıların yeniden değerlendirme kriterleri arasında işlevi tanımlarken, binanın kullanılış amacı bakımından gerekli ihtiyaç programına uygunluğunun ve çeşitli bölümler arasındaki ilişkilerinin öngörülen işlev için yeterli olanak sağlamasının önemi üzerinde durulmuştur. Daha sonra, tarihi yapıların yeniden değerlendirilmesinde karşımıza çıkan işlevlerden anaokulu işlevinin gerektirdiği fiziksel mekânlar irdelenmiştir. Bu bölümde ise, tarihi yapıların işlevsel olarak anaokulu olarak değerlendirmeye ne kadar uygun olduğu tartışılacaktır.

Tarihi konut yapılarında, fiziksel olarak katı ve elle tutulur bir öge olan mekânların, soyut ve değişken bir özellik taşıyan toplumsal yapıyla etkileşimi söz konusudur. Bu yapıların konut olarak kullanımlarına devam etme düzleminde, günümüzün değişen sosyo-ekonomik koşulları karşısında, hem içinde bulundukları toplumsal yapı karakteri, hem de yaşanan mekânların günün değişen şartlarına cevap vermemesi bakımından çeşitli zorluklar yaşanmaktadır (Göçer, 2003).

Bu zorluklar sonucunda işlevsel olarak eskimiş konut yapılarının yıkılması, ya da henüz yapısal ömrünü tamamlamadığı için yeni bir işlev verilerek kullanılmaya devam edilmesi durumu ortaya çıkmaktadır (Selçuk, 2006).

Yangın yönetmeliğinde de yer aldığı gibi, tarihi konut yapılarının, tümüyle ahşap taşıyıcılı olanlarına, anaokulu işlevi ile değerlendirme konusunda sınırlama getirilmiştir. İzmir'de anaokulu olarak kullanılan tarihi yapıların yoğunluğunun nedeni, söz konusu konutların kagir olmalarıdır.

Tarihi konut yapılarının, anaokulu işlevi için uygun görülmelerinin farklı nedenleri vardır. Bunlardan en önemlisi, işlevin gereklilikleri arasında tartışılmaz kriter olarak nitelendirilebilecek “bahçe”nin varlığıdır. Anaokulu yapıları öncelikle bahçe içinde, bağımsız binalar olmalıdır. “Modern” kentsel yapılanma içerisinde tekil kalmış tarihi konut yapıları, amaca uygun hale getirilebilecek ender bulunur yapılar olarak, bu özellikleri içinde barındırmaktadır.

Tarihi yapının özgün işlevinin konut olması da, anaokulu eğitimcileri için bir kazanımdır. Çünkü, okul öncesi eğitimi uzmanları tarafından; çocuğun evi dışında en çok zamanının geçtiği ilk kurum olması dolayısıyla, anaokulu olarak kullanılacak yapının, “ev” algısının devamı niteliğinden çok uzaklaşmaması gerektiği söylenmektedir (Havayioğlu, 2001).

Aynı zamanda bu yapılar, inşa etme sürecinden kazandırdıkları için, ister satın alma, ister kiralama koşulunda olsun, ilk maliyet olarak ekonomiktirler. Ancak ilerleyen süreçlerde -yapının kullanıcıları için parasal yeterlilik ile tarihi ve kültürel bilinç söz konusu ise- ortaya çıkan bakım maliyetleri, yeni inşa edilmiş bir yapının gerektirdiğinden fazla olmaktadır.

Tarihi konut yapılarının yeniden işlevlendirilmelerinde seçilecek yeni işlevin anaokulu olduğu durumda, yapının asal kullanıcıları çocuklardır. Çocuğun ise en doğal, en kendine ait öğrenme ortamı oyundur.

Oyunun içindeki yer ve zaman kavramlarının fiziksel yer ve zaman ile ilişkisi yoktur. Oyun günlük yaşamdan, kendine özgü yer ve süre ile sınırlanır; başlar ve belli bir noktada biter. Oyun önceden tanımlanmış mekân ve zaman sınırlamalarından oluşan kurulu bir sosyal sistemdir. Sıradan ya da gerçek hayat değildir, gerçek hayattan kendi düzenini kendisi barındıran geçici bir eylemler alanına geçiştir (Anıktar, 2008).

Dolayısıyla çocuk ve çocuğun öğrenmesi için, fiziksel anlamda koşulların uygun olduğu (doğal aydınlatma, ısınma, havalanma, v.b.) her mekân, oyun oynamaya

yeterlidir. Bu açıdan bakıldığında anaokulu işlevi için; tehlikelerden üst düzeyde arındırılmış ve fiziksel olduğu kadar ruhsal sağlık koşullarının da yaratıldığı bir mekân sağlandığı durumda, yapının tarihi veya modern bir yapı olması önemli görünmemektedir. O halde tartışılması gereken, tarihi bir konut yapısının, okul öncesi eğitim çağındaki çocuklar için fiziksel ve ruhsal olarak yeterli düzeyde sağlıklı ortamlar olup olamayacaklarıdır.

Öyleyse, değişen işlev; çevre ve kullanıcı özelliklerine göre önem kazanan sağlık gereksinmelerinin, bunlara yanıt vermesi beklenen ancak oluşan değişiklikler nedeniyle yetersiz kalarak olumsuzlaşabilecek yapı niteliklerinin belirlenmesi ve bu niteliklerin yeni hedef değerlerinin saptanmasını gerektirir (Sarp, 2007).

Geleneksel konutlardaki mekânların büyüklük ve organizasyonları yapıdan yapıya farklılıklar gösterir. Anaokulu işlevi ile değerlendirilmek istenen her tarihi yapı kendi özelinde irdelenmelidir. Tarihi yapının odaları, anaokulu işlevini yüklendiğinde, genellikle grup odası olarak kullanılmaktadır. Ancak bu odalar çoğu zaman grup odaları için istenen büyüklükleri karşılamaktan uzaktır. Daha da önemlisi, farklı eğitim kuramlarının uygulandığı grup odalarının düzenlemeleri de farklılıklar gösterecektir. Zamanla değişebilecek eğitim anlayışları, grup odalarının esnek mekânlar halinde yeniden düzenlemelere olanak tanımalarını gerektirecektir. Oysa tarihi yapıların mekânları sınırlanmıştır ve bu sınırların değiştirilme çabaları çağdaş koruma ilkelerine aykırıdır.

Anaokulu yapılarında, iklim özellikleri göz önünde bulundurulmak kaydıyla bütün önemli eğitim ortamları yeterli ışığı almalı ve grup odaları doğu-batı yönünde yer almalıdır (Poyraz ve Dere, 2003). Ancak tarihi konut yapıları, işlevin uyarlanması için hazır sunulmuş yapılar olduğundan, mekân yönlendirmeleri rastlantısal olabilmektedir.

Grup odalarının biri gürültülü bir mekan halindeyken, aynı anda bir başkası da iç alanda sessizliğe ihtiyaç duyabilmektedir. Dolayısıyla, ses yalıtımı önemlidir. Ancak

tarihi yapıya en az müdahale uygulanması istendiğinden, ek yalıtım tedbirlerinin alınması sorun yaratabilmektedir.

Ayrıca katlardaki hareketli yük durumundaki çocuklar, ahşap döşemelerde yoğun titreşime neden olmaktadır. Bu durum, hiç uygun görülmediği şekliyle çocukların hareketlerine kısıtlama getirilmesine yol açmakta, yapıya da zarar vermektedir. Sürekli bakım gerektiren tarihi yapılar, kullanım yoğunluğu özgün işlevindekinden fazla olduğunda tahribata uğramaktadır.

Tarihi konut yapılarında genellikle her katta en fazla bir adet tuvalet ve lavabo bulunmaktadır. Oysa anaokullarında tercih edilen, her grup odasına ait ayrı bir tuvalet ve lavabo ile vestiyerin olmasıdır. Tarihi yapıları kullanan anaokullarında, her kattaki tuvalet, lavabo ve vestiyer ortak hizmet vermekte, böylece çocuğun öğretmen tarafından takibi zorlaşmaktadır. Buna rağmen yeterli gelmeyen her kattaki tuvalet ve lavaboların sayılarını arttırabilmek için tadilat yapılmakta ve bu tadilatlar kimi zaman yapıya zarar vermektedir.

Anaokulu işlevi ile yeniden değerlendirilen tarihi konut yapılarındaki (mutfak, kiler, depolama alanları, v.b.) servis mekânları, özgün işlevlerinde sınırlı alanları kapsarken, yeni işlevin gerektirdiği alanlar için yetersiz kalmaktadır. Örneğin yemek yapımı, kurum içerisinde çözüldüğünde, bir konut mutfağı büyüklüğünün yeterli olmadığı bu yoğun kullanım, aynı zamanda kokunun da tüm mekânlardan algılanmasına ve rahatsızlık duyulmasına neden olmaktadır.

Anaokulu işlevinin tarihi yapı ile yaşadığı bir diğer önemli çelişki yapının renkleri ile ilgilidir. Koruma ilkeleri gereğince yapıların özgün renklerinin korunması beklenirken, anaokulu kullanıcıları tarafından yapılar, çocuklara ve velilerine cazip görünmelerini sağlamak amacıyla canlı, çarpıcı renklere boyanabilmektedirler.

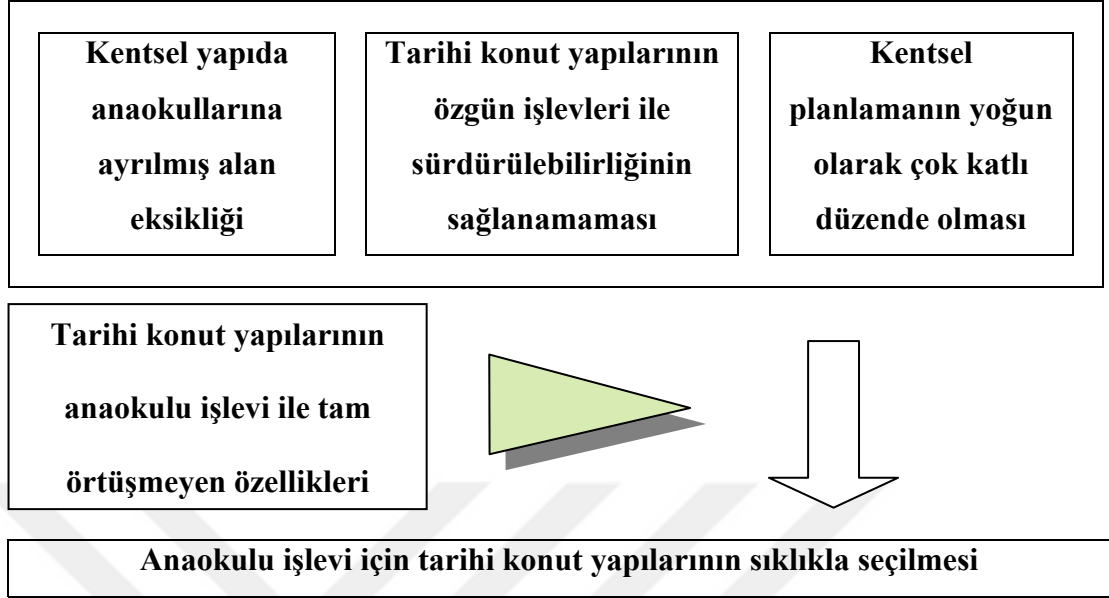
Diğer yandan en az iki katlı olan yapılardaki iç ve dış merdivenler, çocukların kaza geçirmelerine neden olabilmekte, rıhtlar yüksek olduğunda çocukların kaslarını zorlayabilmektedir.

Tarihi yapıların pencereleri genellikle büyük alanlı olduğundan doğal aydınlatma iç mekanda yeterli olmaktadır. Ayrıca, pencerelerin yerden yüksekliği de genellikle çocukların dışarıyı görmelerine olanak sağlar. Ancak iç mekandaki kullanımlarda güneş ışığının yansımalarını engelleyecek güneş kırıcılarının uygulanması, tarihi yapıya olumsuz müdahale getireceğinden uygulanılamamaktadır.

Anaokulu işlevi için tek katlı, grup odalarının açık oyun alanları ile doğrudan ilişkilendirildiği, merdivensiz yapılar tercih edilir. Oysa, tarihi kagir konut yapıları genellikle bodrumlu / bodrumsuz iki katlıdır ve açık oyun alanları ile dolaylı ilişki içindedirler.

Sonuç olarak, anaokulu yapılarının planlamalarında önemle üstünde durulması gereken noktalar; oyun, sanat ve uyku odalarından tuvaletlere kolayca ulaşılabilmesi, grup odalarının daha küçük veya büyük boyutlarda kullanılma esnekliğiyle tasarlanması, yarı kapalı oyun alanlarına yer verilmesi, merdivenli çözümlerden sakınılması, yoğun ve hızlı trafikten ve hava kirliliğine neden olan etmenlerden uzak, olanaklar el verdiğince doğal ortamlar içinde yer almalarına özen gösterilmesidir. Anaokulları tasarımlarında; çocukların denetimden uzak kalabileceği mekân çözümlerinden, bodrumdaki tesisat katlarından, fazla kot farkı barındıran bahçelerden, trafikli yollarla direkt temastan şiddetle kaçınmak gereklidir (Gür ve Zorlu, 2002). Zorunluluklar nedeniyle kullanılan bu yapıların, yukarıda irdelenen tüm ayrıntılarda, işlevin gerektirdiği fiziksel mekan koşulları ile tam olarak örtüşmediği görülmekte, tarihi konut yapılarının anaokulu işlevi ile yeniden değerlendirilmelerinin işlev açısından uygunluğunun yeterli olmadığı dikkat çekmektedir.

Tablo 4.1 Tarihi konut yapılarının, işlev ile tam örtüşmemesine rağmen anaokulu işlevi ile yeniden değerlendirilmesinin tablo ile açıklanması

4.2 Tarihi Yapıların Anaokulu İşlevine Uygunluğunun Çevre ve Kentsel Yapılanma Açısından İrdelenmesi

Çevre; canlı (insan, hayvan, bitki, mikroorganizmalar gibi) ya da cansız varlıkların (su, hava, toprak, v.b.) etkileşim içinde bulundukları; bir varlığı saran, onunla karşılıklı ilişkide olan, bazı durumlarda değişken, karmaşık ve çok yönlü hale gelebilen ortamdır (Sarp, 2007).

Çocuk için çevre ise, doğum öncesi ve doğum sonrasında içinde yaşadığı ve tüm dış uyarıcıları kapsayan ortamdır ve çocuğun genetik özelliklerinin paralelinde kapasitesini kullanarak gelişimini sürdürebilmesi, çevre etkilerinin istenilir nitelikte düzenlenmesine bağlıdır.

Günümüzde, özellikle büyük kentlerdeki çocuklar, doğa ile iç içe olmaktan uzak kalarak büyümektedirler. Kentlerdeki plansız yapılaşma sonucu park, oyun alanı, kent ormanı, meydan vb. güvenli açık alanların oldukça sınırlı olması sebebiyle pek çok çocuk fiili olarak zamanının çoğunu iç mekânda geçirmekte, toplumla ve doğa ile çok sınırlı bir şekilde ilişki kurabilmektedir. Okul öncesi eğitim alabilme şansını

elde eden kısıtlı sayıdaki çocuk ise pek çoğu, okul öncesi eğitim kurumu dışında başka bir işlev için tasarlanmış sınırlı fiziksel koşullara sahip yapılarda eğitim almak zorunda kalmaktadır.

Oysa anaokullarının sahip olması gereken çevre ve dış mekan özellikleri arasında, hizmet ettikleri çevre çocuklarının çoğunluğunun yürüyerek ulaşabilecekleri, ana trafik aksına doğrudan açılmayan ama aynı zamanda araçla ulaşımında sorun yaratmayan, oksijenin bol olduğu park sahalarında veya yakınlarında, çocuklar için tehlike yaratabilecek engebelerden, tehlikeli uçurumlardan uzak, kayma tehlikesi olmayan rutubetsiz zemin yapısına sahip bir yerde olmaları sayılır (Havayioğlu, 2001, s.77).

MEB Yönetmelikleri okul bahçelerinin, okul öncesi eğitim düzeyinde, çocuk başına 3 metrekare alan düşünülerek düzenlenmesini önermektedir. Ek olarak, çimenli / çakıl taşlı alanlar, bisiklete binilebilecek alanlar, kum havuzu, ağaçlar, toprak tepecikler ve olabilirse açık hava tiyatrosu, küçük evler, bitki bahçeleri, hayvan besleme yerleri, havuz, depo vb. ekler oluşturulması, bahçelerin etrafının tel, çit ya da duvarla korunması önerilmektedir (Poyraz ve Dere, 2003; MEB Mevzuat Bankası, 2008).

Anaokulu, çevresi açık, gürültüden uzak, havadar, çocukların etkinliklerini rahatlıkla gerçekleştirebilecekleri bir ortamda yer almalı; yakın çevresinde çöplük, mezarlık, havayı bozabilecek zehirli gazlar bulunmamalıdır. Anaokulunun kendisine ait, kapalı alanının en az iki katı büyüklüğünde, bağımsız olarak faaliyetlerini sürdürebileceği, çocukların rahatça oynayabileceği, çeşitli bahçe oyuncaklarının konulabileceği ve hatta rahatlıkla bisiklete binebilecekleri açık oyun alanı olmalıdır (Havayioğlu, 2001, s.77).

Bina, sevimli bir görüntüye sahip olmalı, güneye bakmalı, güneş görmeli, tek katlı ve balkonsuz olarak planlanmalıdır (Kantarcıoğlu, 1998).

Okul öncesi dönemde çocuklara araştırabilecekleri, meraklarını giderebilecekleri, neden - sonuç ilişkisini görebilecekleri, çeşitli fikirler öne sürerek tahminlerde bulunabilecekleri fırsatlar verilmelidir. Çocuğun çevresi ile, açık alanda, doğa ile kuracağı ilişki bu eğitimin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Çocukların içinde bulundukları çevre ve davranış alanlarının öğrenme yaşantılarına ve gelişimin amaçlarına uygun düzenlenmesi önemlidir (Aslan, Belkayalı ve Talay, 2010).

İyi düzenlenmiş dış mekanlar, çocukların araştırma, keşfetme, hayal gücü gibi davranışlarını harekete geçirirken diğer taraftan da çocukların mekânı algılamaya ilişkin deneyimlerde bulunmasını ve özgüven geliştirmesini sağlar. Bu alanlar çocuklara; keşfetme, soru sorma, bir şeyin nasıl meydana geldiği ve çalıştığı ile ilgili fikir üretme imkânını verir. İyi düzenlenmiş ve zengin etkileşime sahip çevreler, çocukların doğal meraklarını destekleyici bir etki yaratır (Dinç, 2010).

Okul öncesi eğitim kurumlarının birinden diğerine farklılaşabilecek, çevrenin ihtiyaçlarına göre hazırlanmış eğitim programları içerisinde, okul dışı çevrenin eğitim çevresi olarak kullanılması gerekliliği yer almaktadır (Oktay, 1999). Çünkü, yaşamsallığı olan bilgi değerlidir ve bilimsel öğretim etkinlikleri, yaşamın içindeki olayları ve nesneleri ele alır (Gültekin, 2005).

Yapılanması bütüncül bir plan doğrultusunda gerçekleşememiş kentlerde, konut alanlarının tamamlayıcısı olması gereken spor, sağlık, eğitim, v.b. ihtiyaçlar için gereken alanlar yetersizdir. Farklı nedenlerden dolayı okul öncesi eğitimin gerekliliğinin yeni algılanmaya başladığı Türkiye’deki diğer kentler gibi İzmir’de de, kent planlarında eğitim için ayrılmış alanlar ilköğretim için bile yeterli olmazken, anaokulu inşa etmek istendiğinde özellikle bu işleve ayrılmış arsa bulmak, çok küçük bir olasılıktır.

İzmir gibi kentlerde, plansız gelişme sonucunda oluşmuş konut çevrelerindeki sıkışıklık; okul öncesi eğitimine ayrılmış alanların yokluğunun yanında, herhangi bir işlev için de rezerv alanların bulunmayışı; bu olgularla birleşen yeşil alan yetersizliği, var olan anaokullarının çevresel anlamdaki sağlıklılığını

sorgulatmaktadır. Şu bir gerçektir ki, bu kentler çağdaş normlara uygun olmayan bir düzene sahiptir. Konut çevrelerinde, gündelik yaşamın ihtiyaçları olan; yeşil alanlar ve spor tesisleri, ticari mekanların gelişigüzel dağılımı, cadde ve sokakların genişlik ölçüleri ve düzenleri, otopark alanları gibi öğelerin yetersizlikleri, anaokullarının da çevresel eksiklikleri olarak göze çarpmaktadır.

Halihazırda okul öncesi eğitim kurumları, çok katlı yapıların zemin katlarında veya tarihi konut yapılarında konumlandığı koşullarda bile yeterli sayıya ulaşamadığından (Yıldırım, 2008), anaokulu eğitiminin ideal sayı ve fiziksel çevre koşullarına sahip olabilirliği tartışma konusudur.

Tarihi konut yapılarının anaokulu işlevi ile yeniden değerlendirilmesi düzleminde, öncelikle içinde bulunduğu çevre bu işleve uygun olmalıdır. Yapının konut bölgesi içerisinde bulunması ön koşuldur. Ayrıca yapı, tarihsel çevre içinde bulunuyorsa, bu çevre kentsel çöküntü alanı olmaktan kurtarılmış hale getirilmelidir. Özel mülkiyetteki tarihi yapılarda yer alan özel anaokulları, resmi kurumlardan daha yüksek ücret karşılığı hizmet vermektedir. Dolayısıyla, çok düşük gelir gruplarının barınma ihtiyaçlarını karşılar durumda olan böylesi alanlardaki yapıların yeniden değerlendirme çalışmalarında anaokulu işlevi, ilk belirlenecek işlevlerden olmayacaktır.

Anaokulu işlevi ile yeniden değerlendirilen tarihi yapılar, genellikle, orta ve üst gelir gruplarının yer aldığı “modern” konut çevrelerinin arasında sıkışıp kalmış, özel mülkiyete ait olanlardan seçilmekte ve özel anaokulu kurumları olarak hizmet vermektedirler.

Resmi anaokulu kurumları, bu yapıları kullanamadığı için alan sorununa çözüm bulamamakta, sosyal ve fiziksel anlamda daha da yetersiz kalmaktadır.

Mevcut kentsel oluşumlar içerisinde anaokulu sayısı açığının giderilme gereksinimi ve eğitime ayrılmış alanların yetersizliği bir araya geldiğinde, tarihi konut yapılarının anaokulu işlevi ile yeniden değerlendirilmesi, ihtiyacı karşılama

düzleminde kaçınılmaz olmaktadır. Anaokulu olarak kullanılan tarihi yapıların durumu; işlevin gereği olan ihtiyaçları karşılamada bilimsel doğrulara uygunluklarının tam olmaması, bu yapıları kullanma zorunluluğu ve kentsel yapılanmanın planlı gerçekleşmemiş olması koşullarının birlikteliğinde, daha da dikkat çekici hale gelmektedir.

Sonuç olarak, kentsel yapılanmanın olumsuzlukları; anaokulu işlevinin tarihi konut yapılarında uygulanmasına bağlı olmaksızın, işlevin gerektirdiği çevre özelliklerinin bilimsel doğrulara uygunluğunun sağlanmasını olanaksızlaştırmaktadır. Yine de; bahçeleri ile sağladıkları bağımsız açık oyun alanları, çevrelerinde ayırt edilen yapılar olarak dikkat çekmeleri, çok katlı konut çevrelerindeki tek veya az katlı ve bağımsız duruşları, gereken denetimin sağlanması durumunda sürdürülebilirliğe sağladıkları katkı ile tarihi konut yapıları, anaokulu işlevi için tercih edilmeye devam etmektedir.

Bu noktada, tarihi bir konut yapısının anaokulu işlevine çevresel açıdan uygunluğu, yukarıda irdelenen bilimsel kıstaslarla, çağdaş restorasyon ilkesi olarak da benimsendiği biçimiyle, her yapı için kendi özelinde irdelenmelidir.

4.3 Tarihi Yapıların Anaokulu İşlevine Uygunluğunun Malzeme, Strüktür ve Teknik Donanım Açısından İrdelenmesi

Tarihi yapıların anaokulu işlevi ile yeniden değerlendirilmesindeki önemli kıstaslardan biri, Bakanlar Kurulu'na 09.09.2009 tarihinde yayımlanan 'Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik'te yer alan 59. maddedir. Buna göre, 'Tarihi Yapılar' başlığı altında oluşturulan "Onbirinci Kısım"ın 167/C maddesinin 2. bendinde "Taşıyıcı kolonları ve ana kirişleri ahşap olan tarihi binaların zemin katı haricindeki katları, yataklı sağlık hizmeti, huzurevi, bakımevi, anaokulu, ilköğretim okulu ve öğrenci yurdu olarak kullanılamaz" denmektedir. Anaokulu olarak yeniden değerlendirilmek üzere tarihi yapının zemin katı (genellikle) yeterli olamayacağından, bu işlev için yalnızca kagir ve karma yapıların kullanılma olanağı kalmaktadır.

Alanın büyüklüğü, ortamda bulunan renkler, ortamın doğal aydınlanma yeterliliği vb. gibi birçok etken fiziksel alanın kalitesinin bir göstergesidir (Kıldan, 2007). Buna karşın tarihi konut yapılarının özelliği, genellikle küçük mekânların biraraya gelerek oluşturduğu düzene sahip olmalarıdır. Özgün işlevinde oda olan hacimler, anaokulu işlevinde grup odası olarak kullanılmaktadır. Çok amaçlı salon olarak, genellikle orta holler değerlendirilmektedir. Yine de bu yapılar, anaokulu işlevinin gerektirdiği esnek mekân kullanımına olanak vermez. Soruna çözüm üretme adına, bazı yapıları kullanan anaokulu işletmeleri tarafından, bitişik mekânların arasındaki duvarda boşluk düzenlenerek, hacimler birleştirilebilmektedir. Strüktür açısından sakıncalar yaratan böylesi uygulamalar, aynı zamanda koruma ilkelerine de ters düşmektedir.

Anaokulu işlevi ile yeniden değerlendirildiğinde, tarihi bir konut yapısının özgün renkleri, çocuklarda ve velilerde çekicilik oluşturabilme adına değiştirilebilmektedir. Tarihi yapıların korunması ile ilgili olarak toplumsal bilincin yerleşmemiş olmasının özellikle etkili olduğu renk değiştirme tercihi, koruma ilkeleri ile örtüşmemektedir. Yapının iç ve dış mekanlarındaki duvar ve doğramaların renklerinden bağımsız olarak yaşanan bir başka olumsuzluk, yoğun kullanımın, mekânlarda kısa sürede kirliliğe neden olmasıdır. Oluşan kirlenmenin giderilmesi, haftada bire kadar ulaşabilen sıklıkta boyama işlemini gerektirebilmektedir (B.Kılıç, Beyaz Balon (Güzelyalı) Anaokulu müdürü, kişisel iletişim, 12 Nisan 2010). Duvarların ve doğramaların üst üste bu denli sık boyanması, malzeme açısından sıkıntı yaratmaktadır.

Okul öncesi yapılarında balkon olmaması, pencerelerin çocukların tırmanıp açabileceği ve dışarı sarkabileceği bir şekilde planlanmaması, bütün elektrik kablolarının gizlenmesi, prizlerin çocukların erişemeyeceği (1,5 m) yükseklikte olması istenir (Poyraz ve Dere, 2003). Oysa anaokulu olarak kullanılan tarihi yapıların hemen hepsi -doğal aydınlatma yeterliliğini sağlamakta olumlu bir kıstas oluştursa da- pencerelerine çocuk tarafından tırmanılabilir, kolayca açılabilir, cumba veya balkonlu yapılardır. Yeniden işlevlendirilen yapıda ihtiyaç duyulacak tesisatların, yapıya en az zarar verilmesi amacıyla, duvar içi yerine yüzeyinden

geçirileceği düşünüldüğünde, tesisatların çocuklar için risk oluşturduğu anlaşılabacaktır.

Anaokulu yapılarında istenen, çocukların başkalarını rahatsız etmeden bir aktiviteden diğer aktiviteye geçebilmesi ve bunu yaparken diğerlerini etkilememesidir. Ancak tarihi konut yapıları anaokulu işlevi ile yeniden değerlendirildiğinde gürültü, önemli bir sorun olarak yaşanmaktadır. Konut kullanımına uygun olarak üretilmiş bu yapıların, 30 ile 100 çocuk arasında değişen kullanıcı sayısına ulaştığı ve bu kullanıcıların yüksek hareketlilik düzeyinde mekân kullandıkları göz önünde tutulduğunda, yeni işlev için yetersiz kalmaları anlaşılır olmaktadır. Ses yalıtımı için alınmaya çalışılan önlemler yetersiz kalmakta, bunun sonucunda çocukların iç mekandaki hareketlerine sınırlamalar getirilmekte ve sürekli uyarılmaktadırlar. Uyarıların sıklığı ve sürekliliği ise, çocukların mekân içindeki yaşam konforunu olumsuz etkilemektedir. Diğer yandan, tarihi yapıya yüklenen anaokulu işlevi, yapıyı zorlayan aşırı yüklenmeye neden olabilmekte, bu yüklenme sonucunda yapının strüktür ve malzemelerinde tahribat meydana gelebilmektedir.

Okul öncesi eğitim kurumları, sağlanması istenen hijyen gereğince, zemin ve duvar kaplamalarında kolay temizlenebilen malzemeleri seçmektedirler. Kurumun kullanmak üzere tercih ettiği yapı, tarihi eser olduğunda ve kurulların kendilerine ait nedenlerle denetim yetersizlikleri, yapının onarımında uzman kişilerle çalışılmaması gibi olgularla birleştiğinde, yapılan uygulamalar zemin, duvar ve hatta tavan malzemelerinin korunamamasına yol açmaktadır. Örneğin yer kaplaması olarak uygulanan laminat parke, PVC kaplama, seramik gibi malzemelerin altında kalan özgün malzeme zarar görebilmekte, geri dönüşü olmayan sonuçlar doğabilmektedir.

Tarihi konut yapılarının anaokulu işlevine uygunluğu işlev açısından değerlendirilirken konu edildiği üzere, yapının tuvalet ve lavabolarının seçilen işlev için yetersiz kalması sonucu yapılan düzenleme ve eklemeler, belki de yapıların korunması adına yaşanan en önemli olumsuzluklardandır. Anaokulu işlevinin gerektirdiği sayı ve nitelikteki lavabo ve tuvalet mekânlarının elde edilme

çalışmaları, özgün malzemeye ve hatta strüktüre zarar verebilmekte, yapının bu mekânlarındaki özgün izlerini tamamen silebilmektedir.

Benzer durum, yapının pişirme mekanları için de ortaya çıkmaktadır. Ekonomik veya sosyal nedenlerle, anaokulunun ihtiyacı olan pişirme fonksiyonu yapı içinde çözülmek istendiğinde, belirginleşen yetersizlik ve düzen değişikliği gerekliliği, özgün malzemenin korunabilmesini zorlaştırmaktadır.

Anaokulu işlevi ile değerlendirilen yapıların süsleme öğelerine sahip olduğu durumda; bu yapı elemanlarının korunabilmesi için, ihtiyaçların gerektirdiği müdahaleler, koruma bilinci, özen ve dikkat yoğunluğu ile uygulanmalıdır.

Sonuçta, tarihi yapıların anaokulu işlevine malzeme ve strüktür açısından uygunluğu her yapı için ayrı bir değerlendirme gerektirmekteyse de, işlevin çoğu zaman malzemeyi ve strüktürü zorladığı açıktır. Özgün işlevinden farklı bile olsa, tarihi yapıların yeni bir işlevle değerlendirilmesi, yapının sürdürülebilirliği ve sürekli bakım yapılarak kullanılması adına bir koruma yaklaşımı olarak olumlu görülse de, anaokulu işlevinin tarihi konut yapılarına, malzeme, strüktür ve teknik donanım açısından uygun olmadığı açıktır.

4.4 Tarihi Yapıların Anaokulu İşlevine Uygunluğunun Psikolojik- Pedagojik Açıdan İrdelenmesi

Önceki bölümlerde, tarihi yapıların anaokulu işlevi ile değerlendirilmesi durumunda, işlevin mekâna uygunluğu farklı boyutları ile incelendiğinde, olumlu ve olumsuz kıstaslar değerlendirilmiştir. Bu başlık altında, fiziksel mekânın okul öncesi çocuk psikolojisine etkileri irdelendikten sonra tarihi yapılar düzleminde bu etkiler tartışılacaktır.

Okul öncesi eğitim kurumları yapıları; çocuğa en iyi eğitim ortamının sağlanması amacıyla, mimarlık, çocuk gelişimi, çocuk psikolojisi, pedagoji, çocuk sağlığı ve hastalıkları uzmanlığı ile eğitim bilimlerinin ortak çalışmalarından doğacak

sonuçlara uygun olarak şekillenmelidir. Dolayısıyla anaokulu yapılarının ve çevrelerindeki mekânların çocuklara özel tasarlanmış olmaları gerekir.

Araştırmacılar, çevresel düzenlemelerin çocukların öğrenmesi kadar, fiziksel ve duygusal durumlarını da güçlü bir şekilde etkilediğini ileri sürmüşlerdir. Ortam ve materyal düzenlemeleri, öğretmen-çocuk ilişkisinde çocukların davranışlarını yükselten bir değişkendir. Greenman (1988)'e göre bir sınıf, açık bir alana sahip ise, çocuklar sınıfın içinde daha çok dolaşırlar. Diğer yandan bir sınıf kalabalık olduğunda ise, bu durum çocukların çatışma şansını artırır. Bu durumda öğretmenler çatışmalarla başa çıkmak için, daha çok zaman harcarlar. Aynı şekilde bu tür öğretmen-çocuk ilişkisi, hoşgörülü öğretimden çok, davranışsal yönetim veya disipline odaklanabilmektedir. Araştırmacılar, çocuklara geniş ortamlar sağlanırsa onların problemlili davranışlarının azaltılabileceğini veya önlenilebileceğini belirtmişlerdir. Gaham ve Bryantın (1993)'e göre iyi düzenlenmiş sınıf ortamı sadece çocukların dikkatini aktivitelere çekmekle kalmaz, öğrenmelerini de artırır (Kıldan, 2008).

Davranış, yalnızca duyu organlarıyla algılanabilenleri değil, ölçülebilen, deneylenebilen ve gözlemlenebilen tüm devinimsel, duygusal, zihinsel tepkileri kapsar ve psikomotor, duyusal ve bilişsel olmak üzere üç gruptan oluşur. Psikomotor davranışlar, devinim sisteminin (iskelet ve kaslar) işlemlerini gerektiren oyun oynama, dans etme, yemek yeme, yazı yazma gibi her türlü bedensel devinimi kapsar. Duyusal davranışlar; mutluluk, huzur, güven, sevgi, hoşlanım, beğeni, sevinç, korku, kaygı, nefret, iğrenme, sinirlilik, kızgınlık, sıkıntı, hayal kırıklığı, hoşnutsuzluk, huzursuzluk, dengesizlik vb. duygulardan kaynaklanır. Bilişsel davranışlar ise, düşünceler ile ilgilidir. Bu tür davranışlar bilme, akıl yürütme, problem çözme, duyumlama, algılama, duyusal uyum yapma vb. zihinsel etkinliklerden oluşur (Sarp, 2007).

Amerika'da masrafları Birleşmiş Milletler Çocuk Bürosu tarafından karşılanan ve Pasifik Oaks Fakültesi tarafından yapılan bir araştırmada, çocukların ve çalışanların fiziksel alanla olan ilişkileri önemli davranışsal sonuçları ortaya koymuştur.

Araştırma bulgularına göre; fiziksel alanların kalitesi ne kadar yüksek olursa, öğretmenlerin çocuklara karşı duyarlılığı ve arkadaşça davranmaları artmaktadır. Yine fiziksel alanın kalitesine göre çocukların kendi kendilerine yapacakları aktivitelere daha çok katıldıkları görülürken, diğer insanlara karşı da daha iyi davrandıkları ortaya çıkmıştır. Alanın kalitesi düşük olduğunda ise çocuklar, daha az ilgili ve daha az katılımcı olmuşlar, öğretmenler de duyarlı olmayan davranışlar sergilemişlerdir (Kıldan, 2007).

Hebert'e göre; çocukların ihtiyaçları dikkate alınarak tasarlanan bir okulda, çocuklar daha doğal ve saygılı davranışlar sergileyecek, bu sayede sınıf düzeninin sağlanmasına da katkıda bulunacaklardır (Hebert, 1998; Kıldan, 2007).

Chung, Li-Chuan'e göre; çocuk ve fiziksel alan, zaman içerisinde bazı noktalarda birbirlerini etkilemektedir. Binaların yapısı çocukların bireysel ihtiyaçlarını, beklentilerini karşılayacak olursa, çocuklar kendilerini orada daha iyi hissedeceklerdir. Çocuk, iyi tasarlanmış bir fiziksel alana olan olumlu duygularını okul, öğretmen ve arkadaşlarına yansıtabilmektedir. Kendisini güvende hisseden bir çocuk hem akademik, hem de sosyal olarak daha olumlu davranışlar sergileyecektir. Sınıf ve okul çevresinin tasarımı çocukların öz saygı, aitlik duygusu ve kendi dünyalarındaki kararsızlık gösteren diğer duygularını kontrol etmede de etkilidir (Hebert, 1998; Kıldan, 2007).

Sueck'e göre, Piaget, bir çocuğun daima yeni şeyler görmek ve duymak isteyeceğini ifade eder. Çocukların zihinsel gelişiminin de bu çevresel fırsat ve durumlardan etkileneceğini vurgular. John Dewey ve sonraki eğitimciler ise, en iyi öğrenme yolunun deneyime dayalı olduğunu belirtirler. Maria Montessori, çocuklara somut deneyimler ve çok iyi tasarlanmış materyallerle donatılmış bir çevre hazırlandığında üst düzeyde bir öğrenmenin gerçekleşeceğini ifade etmektedir (Hebert, 1998; Kıldan, 2007).

Piaget, çocukta mekânsal kavramların gelişimine dair üç önemli sonuç çıkarmıştır:

- Çocuk eylemleri çevre ile etkileşerek önce devinimsel hareketlere, daha sonra içselleştirilmiş eyleme ve en sonunda işlemsel eyleme dönüşmektedir.
- Mekânsal kavramlar, yalnızca algı düzeyinde oluşmamakta, mekân yaşantıda zaten varolan bir veri gibi görünse de kavram, zihinsel alanda evrimleşme ile kazanılmaktadır.
- Mekân kavramı mantıksal bir gelişim izlemektedir. Önce topolojik ilişkiler, sonra paralel bir biçimde projektif ve metrik mekâna ilişkin ilişkiler ortaya çıkmaktadır (Akarsu, 1984; Anıktar, 2008).

Okul öncesi eğitim kurumlarının fiziksel / mimari tasarımlarında literatüre uyulmalı ve biçimsel uygunluğun yanı sıra, hem çocukların gelişim özellikleri ve gelişim görevlerine, hem de çağın değişen koşullarına göre güncelleştirilen düzenlemelere gidilmelidir (Gür ve Zorlu, 2002).

Tablo 4.2 Richard (1998)'den Kıldan (2008) tarafından uyarlanan mesaj-çevre ilişkisi tablosu

POZİTİF MESAJ	ÇEVRE MESAJLARI NASIL ULAŞTIRIR?
Burası güvenli ve rahat bir alandır.	Oda düzenli bir şekilde bölümlenmiştir ve raflar çocukların görüş açısına uygundur. Çocuklara uygun masa, sandalye ve dinlendirici bir halı vardır. Sınıf içinde ve dışında temiz, rahat hareket edecek alan vardır. Her çocuk için kişisel olarak kendilerini güvende hissedebilecekleri alan vardır. Çocuklar öğretmenlerini, öğretmenler de çocukları daima görebilirler. Sınıf temiz ve derli toplu görünür.
Ben buraya aidiyet ve ben değerliyim.	Resim ve diğer materyaller çocukların ailelerini, dillerini, kültürlerini ve toplumu yansıtır. Çocukların yaptıkları çalışmaların saklanabileceği bölümler vardır. Çocuklar sınıfın bazı yerlerinde çalışmalarını görebilirler ve ayrıca isimlerini buralarda bulabilirler.
Ben arkadaşlarımla paylaşabilirim.	Sınıf, çocukların küçük gruplarla birlikte çalışabileceği şekilde tasarlanmıştır. Materyaller grup olarak paylaşılır ve kullanılır, ayrıca yeterince materyal de vardır. Sınıf dışında ayrılan bölümler çocukların işbirliğiyle oynayabilecekleri şekilde tasarlanmıştır.
Beklentimin ne olduğunu bilirim.	Her şey çocukların kolayca ulaşabileceği yerde, temiz ve tertiplidir. Materyallere ulaşmak oldukça kolaydır.
Burada çalışmak ilginç olabilir.	Sınıf ve sınıf içerisindeki materyaller çekici, ilginç bir şekilde organize edilir. Oyuncaklar, kitaplar, obje ve koleksiyon gibi diğer materyaller çocukların keşfedip, araştırabileceği şekilde tasarlanmıştır. Yazı araçları, bloklar, sanat ve yapısal materyaller, çocukları yazmaya, boyama ve inşa etmeye cesaretlendirir.
İhtiyacım olan şeyleri bulabilirim.	Materyaller mantıksal olarak organize edilir. Küçük resimlerle (kelime, resim ve sembolleri içeren) oyunlar isimlendirilir. Materyallerin yerleri gösterilerek raflara kaldırılır.
Ben yeni şeyler yapmaya çalışıyorum.	Çocuk ve yetişkinlerin grup ya da bireysel olarak birbirlerini etkilemede ortam uygundur. Yaşantılar benzer materyal ve araçlarla farklı öğrenme yollarını sağlar. Kitap ve resimler yeni insan, yer ve olayları ortaya çıkarır.

Bu sonuçlardan hareketle, tarihi konut yapıları, anaokulu işlevi ile yeniden değerlendirildiğinde; çocuklarda okul öncesi dönemde tarihi yapı algısının oluştuğu ve eylemlerinin tarihi yapı özellikleri ile etkileşerek, devinimsel hareketlerinin yapıya bağlı olarak geliştiği (örneğin yüksek rıhtlı merdiven kullanımı), kullandıkları ve gözlemledikleri diğer yapılardan gelen içselleştirilmiş eylemlerle birleşerek zihinsel alandaki evrimleşmeleriyle gelecekte, zihinlerindeki tarihi yapı kavramının olgunlaşmasına katkı sağlandığı söylenebilir.

Psikoloji kuramlarının bulunduğu ortak konulardan biri, gelişim süreçlerinin ve okul öncesi döneminin kritik önemini ve yaşamın sonraki yıllarını etkileme gücünü vurgulamalarıdır. Oysa Türkiye'nin başka birçok kenti gibi, İzmir'de de, kentin ve toplumun göstergeleri olarak, okul öncesi eğitim kurumlarında, fiziksel ve mekânsal özellikler açısından bir standardın olmadığı, yapılaşmanın ve fiziksel düzenlemelerin kurumdan kuruma değiştiği görülmektedir.

İzmir'deki tarihi konut yapılarının, anaokulu işlevi ile değerlendirilmeleri bir zorunluluk sonucudur ve aslında fiziksel mekânlar olarak, ideal olanı gerçekleştirmediği yukarıdaki başlıklarda irdelenerek anlaşılmaktadır. Okul öncesi eğitimde, bilimsel eğitim programlarının uygulanabilmesi; yoğun konut yapılaşmalarının içinde günümüze dek ayakta kalmayı başarabilmiş tarihi konut yapılarının kent içerisindeki ayrıcalıklı duruşlarının sağladığı yararlar göz ardı edilmeden, çocuğun psikolojik ve fizyolojik özelliklerine uygun, özel olarak tasarlanmış bir yapıda olanaklıdır.

4.5 Tarihi Yapıların Anaokulu İşlevine Uygunluğunun Evrensel Tasarım Açısından İrdelenmesi

Yeniden değerlendirilen tarihi konut yapılarında seçilecek yeni işlevin anaokulu olması durumunda, evrensel tasarım ilkelerine uyulması ilk bakışta olanaksız görünmektedir. Bunun en temel nedeni ise, okul öncesi kurumun özgün işlevi konut olan tarihi bir yapıya uyum sorunudur.

Evrensel tasarımın erişilebilirliği de kapsayan “Eşit Kullanım” ilkesi, tüm kullanıcılar için aynı kullanım şeklinin, aynısı olamıyorsa benzeri veya eşdeğerinin sunulmasını içerir. Bu ilke gereğince, anaokulunun kullanıcıları olan çocuklar ve/veya veliler, ziyaretçiler arasında farklı bedensel özürleri olanlar bulunduğunda, mekânlar bu kişilere de benzer kullanım olanakları vermelidir. Örneğin anaokulu işlevi ile değerlendirilmiş tarihi konut yapılarında, tekerlekli sandalye kullanan bir öğrenci velisinin, binaya girişte karşılaşacağı güçlükleri aşabilse bile, üst veya alt katlara ulaşımı zor veya olanaksızdır. Okul öncesi eğitim alması istenen çocuğun bedensel özürü olduğunda, böyle bir yapının sürekli kullanıcısı olması olanaksızdır.

Tarihi konut yapılarını kullanan anaokulları için, diğer adıyla “Herkes İçin Tasarım” olarak anılan bu anlayışın “Kullanımda Esneklik” ilkesinin sağlanması, yapının özgün haliyle olanaklı değildir. Önceki başlıklarda da konu edildiği gibi, okul öncesi eğitimde uygulanabilen farklı sistemlerin ihtiyacı olan farklı fiziksel mekân organizasyonları tarihi konut yapılarında uygulanamamaktadır. Dolayısıyla, aynı işlev ile ilgili görüşler veya kullanıcılar değiştiğinde yapı, fiziksel ortamın düzenlenmesinde uygun görülen tercihin yapılmasını olanaksızlaştırır. Bu durum, evrensel tasarım ilkesi olarak kullanımda esnekliğin sağlanamadığını gösterir.

Tarihi konut yapılarının en temel yapı elemanlarından biri merdivenleridir. Genellikle, en az iki katı olan bu yapıların iç merdivenleri ve eğimli alanlarda inşa edilmiş olanlarının ayrıca dış merdivenleri mevcuttur. Merdivenlerin rıht yükseklikleri okul öncesi çocukların kaslarını zorlamaktadır. Özellikle basamak sayısı fazla olan dış mekândaki merdivenler 0-6 yaş grubu çocuklar için, iç merdivenlerden daha da yorucudur. Bu elemanlar, yapı anaokulu işlevi ile değerlendirildiğinde, çocuklar için yoğun fiziksel güç ve yinelenen hareketleri gerektirmesi nedeniyle “Düşük Fiziksel Güç Harcanması” ilkesine aykırılık yaratır.

Merdivenler ile birlikte, kolay açılan pencereler, cumba ve açık çıkmalara anaokulu işlevinde çocuklar için kötü sonuçlara yol açabilecek tehlikeli öğelerdir. Yapı, bodrum katına sahip olduğunda, genellikle biri veya birkaçı bu katta oluşturulan uyku odaları, yemek salonu, mutfak ve müstemilat birimleri tehlike

yaratabilir duruma gelmektedir. Bu durumda, çocukların uyku odalarından ve yemek salonundan mutfığa erişimlerinin engellenmesi ile elektrik ve ısıtma gibi sistemlerin yer aldığı mekânların diğer mekânlardan yalıtımı özel çözümler gerektirmektedir.

Tarihi konut yapıları anaokulu işlevi ile değerlendirildiğinde; yangın tehlikesi, yoğun ahşap yapı elemanları ve malzemelerinin varlığı nedeniyle özel önem taşır. Tarihi yapıların özgün işlevi anaokulu olmadığından; konunun uzmanları ile görüşülerek, hem yapıya zarar vermeyen, hem de anaokulu işlevine uygun olan bilimsel yöntemler gereğince önlemler alınmalıdır. Kullanıcı yoğunluğunu okul öncesi çocukların oluşturduğu tarihi bir yapıda yangın çıkması durumunda, insan hayatı kaybı, yaralanmalar, tarihi eserin yok olması veya maddi zarar gibi sonuçlardan biri ya da birkaçı ortaya çıkabilir. Örneğin özgün işlevi anaokulu olan bir yapı; tek katlı, tüm mekânlarının denetimi kolay ve özellikle çocuklar tarafından kullanılan hacimleri dış mekân ile doğrudan ilişkili olmalıdır. Böylece fiziksel organizasyon yangın tehlikesine karşı kazanım sağlar. Oysa tarihi yapılarda çocuklar tarafından yoğun kullanılan mekânların önemli bir bölümünün dış mekâna dolaylı olarak açılması, çocukların binadan tahliyesini zorlaştırmaktadır. Bu irdelemelerden hareketle; tehlikeleri en aza indirme konusunda yaşanacak sıkıntılar nedeniyle, tarihi konut yapılarının anaokulu işlevi ile değerlendirilmelerinin, evrensel tasarımın “Tasarımda Hata Payı” ilkesine uygun düşmediği ifade edilebilir.

“Yaklaşım ve Kullanım İçin Boyut ve Mekân Sağlanması” konusunda anaokulu işlevi için tarihi yapıların kullanımı özelinde birkaç olumsuzluktan söz edilebilir. Bunlar; grup odaları olarak kullanılan alanların, tarihi yapılarda yetersiz kalması; her grup odasının ayrı vestiyer, tuvalet ve lavabosunun olamaması dolayısıyla öğretmenlerin yaşadığı hakimiyet güçlüğü gibi mekân organizasyonuna ilişkin sorunlar ile mekânların tavan yükseklikleri nedeniyle ortaya çıkan akustik sorunlardır.

Diğer yandan tarihi konut yapıları, genellikle basit plan şemalarından oluşur ve devinimsel hareketlerin kolay uyum sağladığı yapılardır. Gereksiz karmaşıklıkları

yoktur. Bu haliyle, anaokulu binaları olarak kullanıldıklarında, “Basit ve Sezgisel Kullanım” ile “Algılanabilir Bilgilendirme” ilkelerine uygun olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak; tarihi konut yapılarının anaokulu olarak kullanılmalarının farklı kıstaslar düzleminde değerlendirilmeleri yanında, evrensel tasarım ilkelerinin de dikkate alınması gerekir. Ancak, dikkat edilmesi gereken nüans, tarihi bir konut yapısının özgün işlevi ile evrensel tasarım ilkelerine uygunluğu değil, anaokulu işlevi için bu ilkelerin geçerliliğinin sorgulanmasıdır. Çünkü tarihi yapılar evrensel kültür mirasının bir parçası olmakla birlikte, yerel kültürün dönemsel temsilcileridir. Eğer yapının özgün işlevi konut ise, döneminin ve ait olduğu toplumun karakteristik özelliklerini yansıtan bir üründür ve evrensel tasarım ilkelerine uygunluğunu tartışmak anlamlı değildir.

Dolayısıyla, “Evrensel Tasarım İlkeleri” düzleminde, tarihi konut yapılarının anaokulu olarak işlevlendirilmelerinin doğru karar olmayacağı söylenebilir.

4.6 Tarihi Yapıların Anaokulu İşlevine Uygunluğunun Sürdürülebilirlik Açısından İrdelenmesi

Sürdürülebilirlik üzerine yapılan tartışmaların sonuçlarından bir kısmı, tarihi ve kültürel çevrenin korunması ile ilgilidir. Koruma, sürdürülebilirliğin ayrılmaz bir parçası olarak dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, İzmir örneğinde olduğu gibi, tarihi yapıların yeniden değerlendirilerek korunmaları ve dolayısıyla sürdürülebilir yaşama katkılarının sağlanması önemlidir.

Tarihi konut yapılarının yeniden değerlendirilmeleri ile ilgili olarak İzmir’de en çok karşımıza çıkan işlev, anaokulu işlevidir. Kagir konut yapıları, yukarıdaki başlıklarda tartışılan gerekçeler doğrultusunda, artı ve eksileri ile kullanıcıları tarafından anaokulu işlevi için tercih edilmektedir. Tarihi yapıların özgün işlevleri ile kullanımlarının olanaklı olmadığı durumlarda, terkedilerek yavaş yavaş yok olmalarının önüne geçilmesi sözkonusu olduğunda, ortaya çıkan bu durum, bir çözüm olarak irdelenmeye değerdir.

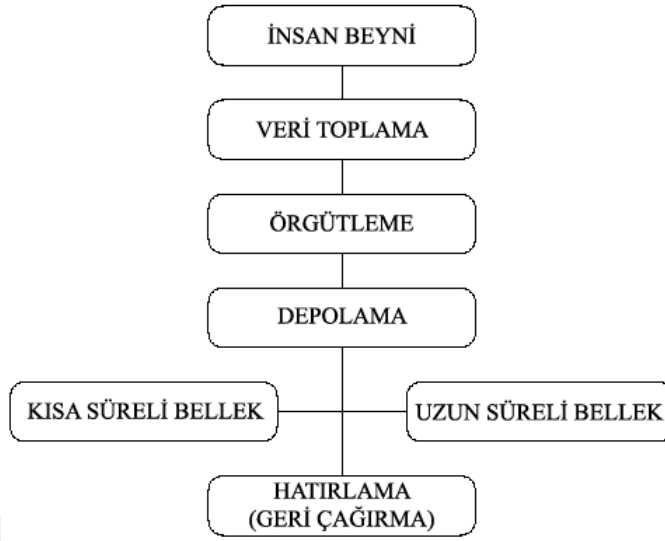
İklim şartları, örf ve adetler, sosyal hayat, gelenekler, üretim ve tüketim şekli, coğrafi konum, jeolojik yapı tarihi konut yapılarının biçimlendirilmesi süreci içerisinde önemli yer tutmaktadır. Yapılarda karşılaşılan insani ölçüler, bu günün modern mimarisinin aksine, insana ve onun yaşamına gösterilen saygının tipik bir ifadesidir (Aldemir, 2004).

Geleneksel mimaride, yapılar genellikle fiziksel çevreye uygun olarak tasarlanır. Güneşin açısı, ısı, nem, yağış, rüzgar yönü, iklim, malzeme, topoğrafya gibi yöresel etkenler göz önüne alınmakta ve bölgelere göre farklı yapılaşma tipleri ortaya çıkmaktadır. Bu da, sürdürülebilirliğin mimaride en iyi şekilde uygulanmasının önemli bir adımı olarak, geleneksel mimarinin başarısıdır (Kışlalıoğlu ve Berkeş, 1997).

Anaokulu işlevi ile yeniden değerlendirildiğinde, tarihi konut yapısının asal kullanıcıları çocuklardır. Dolayısıyla çocukların kullanımındaki yapının, onlar için fiziksel ve ruhsal sağlamlık koşullarını yerine getirmesi beklenir. Sağlıklı bir yapı olarak elde edilmiş tarihi yapının, temelde çocuklar için olumlu koşullar içerdiği açıktır. Bu durumda, yapının çocuklar tarafından nasıl algılandığı da önem kazanır. Algı, duyumsama ile ilgilidir. Duyumsamak ise alıcı hücrelerin çevredeki fiziksel enerjileri yakalayarak sinirsel enerjiye dönüştürülmeleriyle oluşmaktadır. Bu sinirsel enerji beyinde işlenir ve işlemin sonunda bir algısal ürün ortaya çıkar. Bu işleme algılama, ortaya çıkan ürüne de algı adı verilir. Algılama anında beyin, bireyin içinde bulunduğu durumdan beklentilerini, geçmiş yaşantılarını, diğer duyu organlarından gelen başka duyumları, toplumsal ve kültürel etmenleri işler (Anıktar, 2008).

Algı; bireyin o anda içinde bulunduğu durumu, daha önce yaşadıkları doğrultusunda kavrayışıdır. Algılananlar yalnızca uyarıcının doğasına değil, aynı zamanda önceki kişisel duyusal yaşantılar, genel önyargılar, istekler, ihtiyaçlar, tutumlar ve amaçlar gibi içinde var olunan geri plana ya da kurguya bağlıdır (Anıktar, 2008).

Tablo 4.3 Algılama süreci (Anıktar, 2008)

Anlaşılabacağı üzere; tarihi yapı, onu kullanan çocukların, yapı ile ilgili yaşamışlıkları ve yapıda algıladıklarından gelecek yaşama aktaracakları, ilerideki yaşamlarında uygun ortam bulduğunda, sürdürülebilir tarihi çevre bilinçlerinin oluşumuna önemli kaynak oluşturacaktır. Bununla birlikte, yeni işlevi ile kullanılacak yapının çocuklar açısından sağlıklı hale getirilmesi gereklidir. Bu durum, yapının, koruma ilkelerine uygun olarak sürdürülebilirliği için de önemlidir.

Sağlıklı yapının sürdürülebilirliği için; var olan yapı niteliklerinin, değişen işleve bağlı olarak ortaya çıkan yeni kullanıcı gereksinimlerine uygun olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Sağlıklı yapı, kullanıcısının biyolojik, psikolojik ve sosyolojik yapısından kaynaklanan gereksinimlerine tam olarak yanıt verebilmeli, □kullanıcısının sağlığında olumsuzluk yaratmayan fiziksel ve sosyal dış ve iç çevre özelliklerine bağlı niteliklere sahip olmalıdır. Tarihi yapının sağlıklı olabilmesi için bu iki ölçüt arasındaki ilişkilerin yeterli düzeyde kurulması yanında çağdaş koruma ilkelerine de uyması gerekmektedir (Sarp, 2007).

Dünyadaki önemli okul öncesi eğitim metodlarından biri olan Montessori Metodunun kurucusu olan Dr. Maria Montessori'ye göre; yetişkin, çocuğa onun kendi dünyasındaki işini görüp, bütünlemesine yardımcı olmalıdır. Çocuğa düşen; onun için gerekli yaşamsal çevrenin hazırlanması, ele geçirilmesi değil; hazır

bulduğu böyle bir çevredeki araçlardan yararlanarak, çeşitli faaliyetlerini yürütmek ve böylece gelişmektir. Bu çevre, çocuğun ihtiyaçlarını bilen yetişkinler tarafından hazırlanmalıdır (Montessori, 1982).

Dolayısıyla, tarihi yapının anaokulu işlevi ile değerlendirilmesi istendiğinde, işlevin gerektirdiği fiziksel koşulların iyi incelenmesi ve bu gereksinimlerle çağdaş koruma ilkelerine uygun olarak yapının restorasyon çalışmalarının yapılması, yapının sürdürülebilirliği ile toplumsal yaşamın sürdürülebilirliğine katkı koyacaktır. Doğru değerlendirilmiş ihtiyaç kriterlerinin azami düzeyde sağlanmasıyla yapılacak sağlıklı bir restorasyon çalışması, yapının geleceğe aktarımını olanaklı hale getirecektir. Aksi halde, özgün işlevi ile kullanımının olanaklı olmaktan çıktığı bir yapı yeni işlevi olan anaokulu kullanımında sahip olduğu değerleri günden güne yitirmek gibi bir olumsuzlukla karşı karşıya kalabilecektir.

SEÇİLEN ÖRNEK YAPININ GENEL TANITIMI

Mithatpaşa Caddesinde yapılaşma olgusu 19.yüzyıla uzanmaktadır. Göztepe ve Güzelyalı sahil şeridinde 1890’larda, Rum ve müslüman zenginlerin yanı sıra İngiliz aileler de, yalı ve bahçeli köşklerde yerleşmeye başlamışlardır. Bu yıllarda, Köprü (Le Pont), Göztepe (Enopi) ve Güzelyalı (Myracti) çok az nüfuslu mahallelerdi. 19. Yüzyıl sonlarında şehirdeki ulaşım da kullanılan iki tramvay hattından birinin Konak ile Göztepe arasında çalışması ve devamındaki Göztepe ile Güzelyalı arasındaki yol caddenin gelişmesinde etken olmuştur. 20. Yüzyıl başlarında buharlı mekaniğe ve elektrikli sisteme dönüşen ulaşım, Mithatpaşa Caddesi’nin hızla gelişmesine neden olmuştur (Akyüz, 1994).

Şekil 5.2 Tarihi yapının algılanmasını güçleştiren çok katlı bitişik nizam yapılaşma

1950’lerden sonra şehrin önemli ve büyük caddeleri gibi, Mithatpaşa Caddesi de trafiği rahatlatmak için genişletilmiştir. 1970’lerden sonra hız verilen bu çalışmalar sırasında, Anıtlar Kurulu’nca tescilli 28 yapı yıkılmıştır. Yapılan istimlak çalışmaları, Mithatpaşa Caddesi’nin tarihi kimliğini zedeleyen ve hızlandıran en önemli etken olmuştur (Uğurel, 2006).

İkinci Dünya Savaşı’nın sona ermesinden sonra 1950’li yıllarda tarım alanında ortaya çıkan makineleşme, beraberinde işsizlik sorununu getirmiş; böylece köyden

kente göçlerde artış yaşanmıştır. Buna bağlı olarak sosyal yapı etkilenmiş, birkaç kuşak birlikte yaşayan aileler, çekirdek aileye dönüşmüştür. İzmir ve Türkiye geneli hızlı bir kentleşme dönemine girmiştir. Kentleşmeyle birlikte yeniden ele alınan imar çalışmaları doğrultusunda birçok meydan ve caddenin genişletilmesi söz konusu olmuştur. Sözkonusu süreçte şehrin önemli caddelerinden biri olan Mithatpaşa Caddesi'nde de yol genişletme ve istimlak çalışmaları başlamıştır. Bu çalışmalara paralel olarak yeni yapılaşmalar için imar kat yüksekliği mevzuatı tekrar düzenlenmiştir. Böylece şehirde ve Mithatpaşa Caddesi'nde de çok katlı yapılaşmanın önü açılmıştır. Yol genişletme, istimlak çalışmaları ve imar mevzuatı sonrasında bölgedeki tarihsel kent dokusu bozulmaya başlamıştır (Uğurel, 2006).

Tez kapsamında odak çalışma olarak belirlenen bu yapı da, Köprü'de, bitişik düzende oluşmuş çok katlı yapıların arasında sıkışıp kalmış tarihi bir konut yapısıdır.

1980'li yıllardan itibaren kentin metropolleşmeye başlaması ile kalabalıklaşan şehirde ulaşım sorunları meydana gelmeye başlamış, bu bağlamda Mithatpaşa Caddesi'nde yoğunlaşan trafiğe alternatif olarak Mustafa Kemal Sahil Bulvarı yapılmıştır. Böylelikle caddenin kıyı şeridinde bir dönem sosyal hayatın vazgeçilmezleri arasında yer almış gazino ve banyolar tarihe karışmıştır (Uğurel, 2006).

5.3 Tarihçesi

Mithatpaşa Caddesi'nde varlığını sürdürebilmiş birkaç tarihi yapıdan biri olan bu evin, ulaşılabilen tapu belgelerine göre, 1934 yılında "Süleyman kızı Makbule Hanım" adına kaydının yapıldığı tespit edilmiştir. Daha sonra 1941 yılında bu hanım tarafından Beyoğlu noterliğinde düzenlenen vekalet ile Dr. Mustafa Şahap Sıtkı Krom tarafından İzmir eşrafından Tevfik Serter'e satılmış olduğu görülmüştür.

Yapının sahiplerinden ve şu anda artık aramızdan ayrılmış olan Firuzan Serter Erkut'tan alınan bilgiye göre, Makbule Hanım'ın eşi tarafından 1912 yılında inşa ettirilen yapının, batısındaki Şınlak Ailesi'ne, doğusundaki Albayrak Ailesi'ne ait

konutlar artık yoktur. 1941’den bu yana aynı ailenin mülkiyetinde kalmış yapı, 1991 yılına kadar konut olarak kullanılmış, bu tarihten günümüze gelinceye dek anaokulu işlevi ile değerlendirilmiştir. Bu günlerde ise kullanıcıları tarafından boşaltılma hazırlıkları sürmektedir. Sahiplerince yeniden kiraya verilmek veya satılmak istenmektedir (F.S. Erkut, kişisel iletişim, 12 Mart 2009).

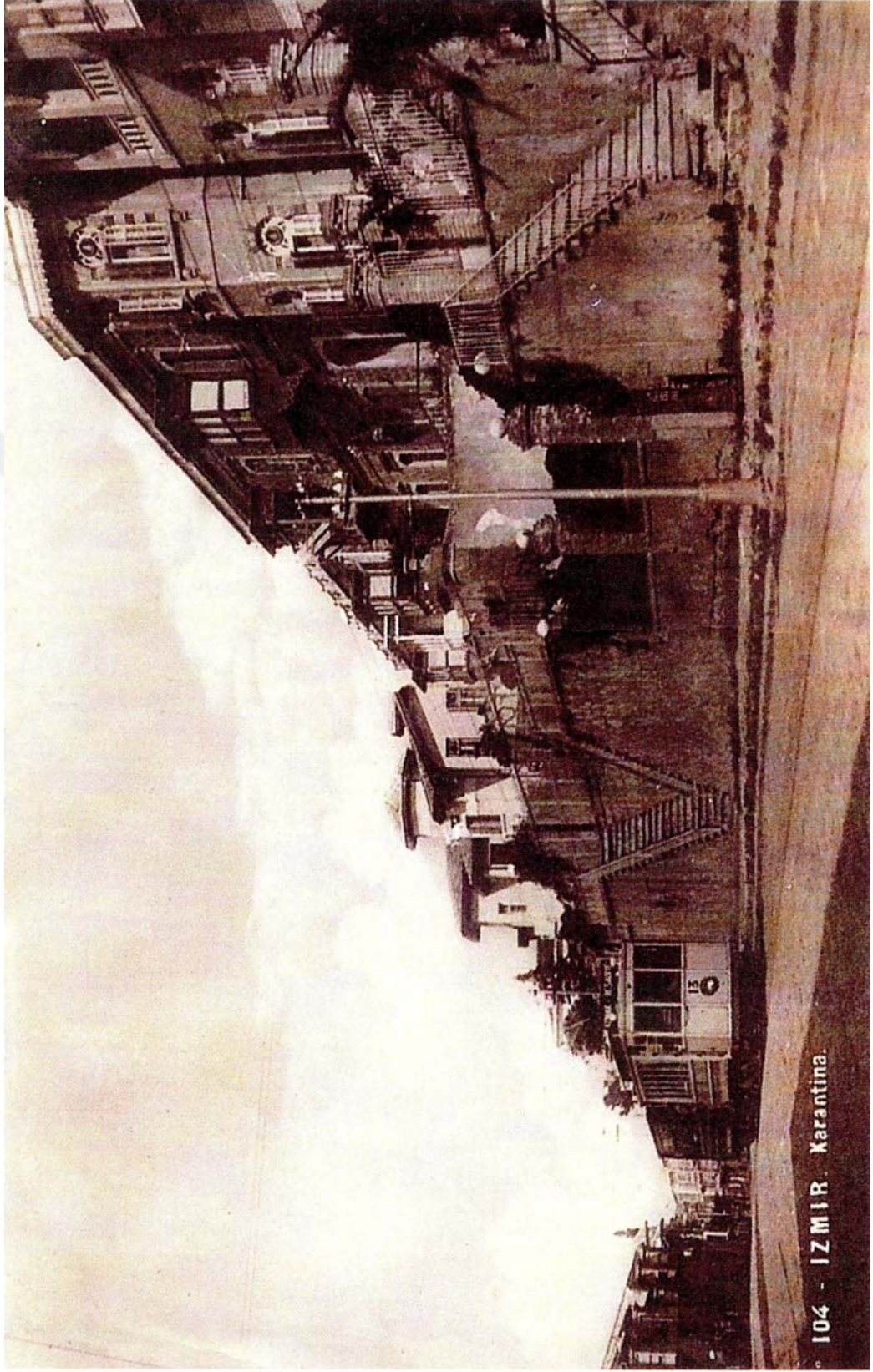
Tevfik Serter’in eşi Belkıs Serter için yakın zamanda, torunlarından Aysun Tokathıoğlu tarafından kaleme alınmış yazıdan alıntı yapılarak aktarılan aşağıdaki bölümde yapıya ilişkin anılardan şöyle söz edilir:

Beş kız, nihayet erkek evlat, ardısıra torunlar.. Evlilikler, ayrılıklar, doğumlar, kırmızı kuleli şatonun yamacında çoğalan aile...Kışın sobalı geniş odada, yazın o odaya eklenen yaseminli bahçede yaşanmış olan otuz yılım var onunla. Şato evini hayatının son on yılında bıraktı. Merdivenleri çok evden ayrılıp kaloriferli bir apartmanın zemin katına geçmeye, düşüp bacağı kırılınca razı oldu. Küçük teyzemle birlikte kaldığı dairede ilgi trafiği kesilmedi, hanesi ıssız kalmadı. Terk edilen şato çocuk yuvası olduğunda, arka bahçesine bitişik bakkal muhtar Refik amcaya adres değişikliği için gitmek zorunda kalmıştım. Çocuk yuvasının oyun parkı olarak düzleştirilmiş bahçemizin ağaçlarla oyunlarla dopdolu anılarına dalarak ağladım. Bir devirdi, devrilmişti.... Onu sevmeyen yoktu, tanıyan hayranlık duyardı. Bu mübalağa kaldırmaz sakinlikte cereyan ederdi. O şatonun kraliçesiydi, o sur dibinde yaşayan sokak insanların zorda sığınabileceği parlamenter baronesti. Külkedilerini tanıyan, seven “büyük anne”. Barselona’daki fönüküler, Marsilya’da vals, Paris’te Şanzelize ah Avrupa.. Nâmi “Sert” hâli sert ama eğlence sever Tevfik Fikret dedemin yeri seyahatlerde daha belirgin. Ama her şey kadın kahramanın bulunuşuna göre şekilleniyor....O, asil Belkıs Hanım’dı, 40 yıllık annanemdi, on kişinin annanesiydi, iki kişinin babanesi ve sanırım misyonu da buydu.... (A.Tokatlıoğlu, kişisel iletişim, 16 Nisan 2012).

5.4 Mimari Özellikler

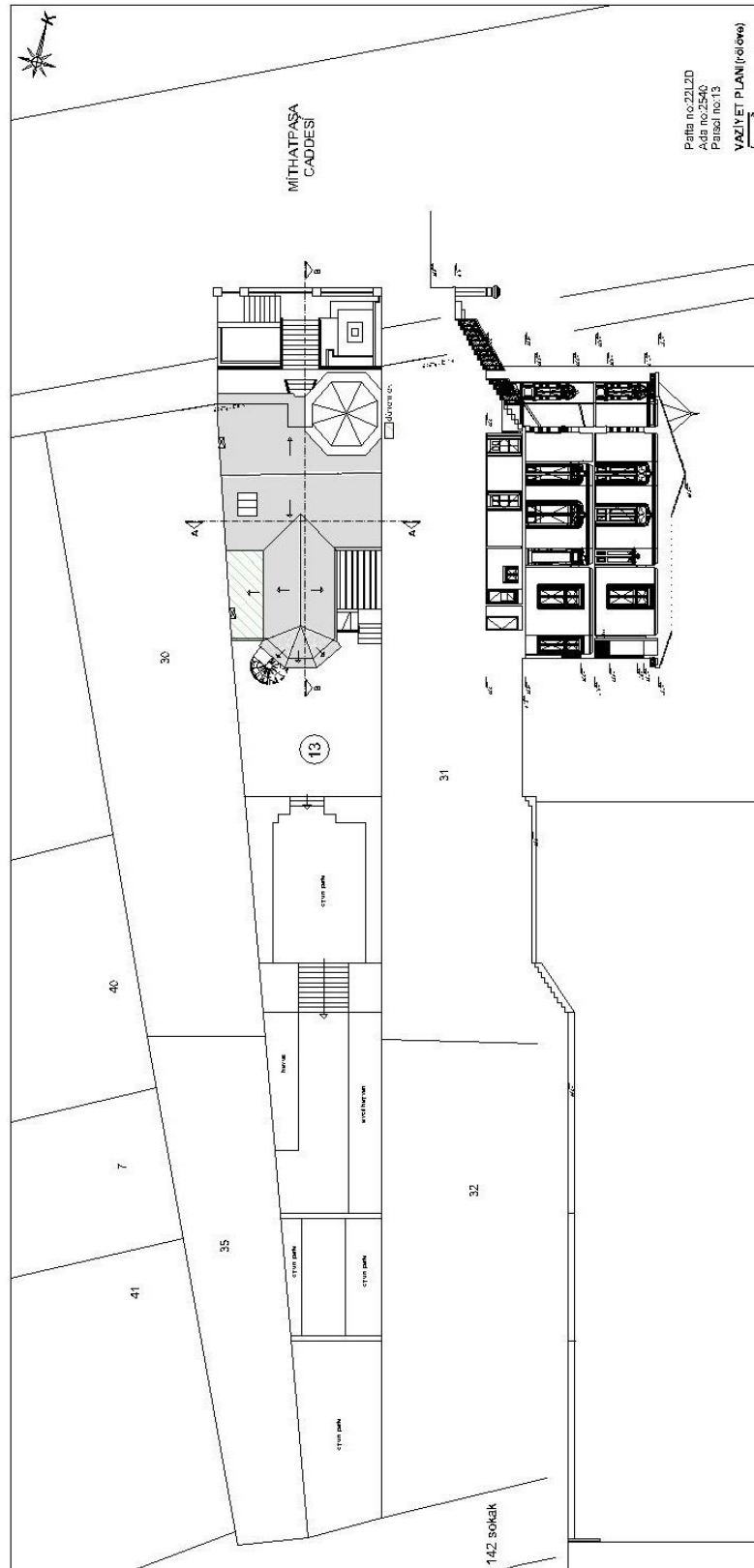
Yapı, oryantalist olarak nitelendirilebilen etkileşim evlerindendir. Etkileşim evleri; Batı Avrupa mimarisi ile geleneksel Türk mimarisinin etkileşimi sonucu oluşan mimari yapılardır. Bu yapılar her iki türdeki yapıların bazı özelliklerini taşımaktadırlar. Genellikle dikdörtgen planlı iki katlı olan bu evlerin eğimli arazilerde eğimden yararlanılarak üç katlı yapılanları da bulunmaktadır. Birkaç basamakla cephe yüzeyinden geri çekilmiş giriş kapısına ulaşılmaktadır. Odalar ve merdiven giriş holüne açılmaktadır. Zemin katın tekrarı olan üst katta bulunan cumba oda veya holle bütünleşmiştir. Taşıyıcı sistemleri kagirdir. Cephe üzerindeki cumbalar, farklı örgü biçimleri, neoklasik süslemeler, yatay bantlar ve içeri alınmış cephe girişleri, cephelerde hareketlilik sağlamıştır (Canbakan, 1985).

Cumhuriyet sonrasında Avrupa'daki gelişmelerden uzak Klasik Osmanlı dinsel yapılarının dekoratif mimari ürünleri kullanılarak “ulusal” bir mimari yaratılmaya çalışılmıştır. Bu yıllarda Neoklasizim dönemini yaşayan Türk mimarisinde ulusal bilincin yansıması ilke edinilmiştir. Bu doğrultuda yapılan çalışmalarda eski dekoratif kalıplar kullanılmıştır. Fonksiyonel özellikler dikkate alınmadan, dinsel klasik Osmanlı yapılarında görüldüğü gibi biçimsel öğeler yapıların cephelerinde kullanılmıştır. Bu dönem yapılarda geleneksel tarzı sağlamak için yapıların köşeleri yuvarlatılmış, üzerlerine kubbemsi ve çok köşeli kuleler eklenmiştir. Genellikle iki veya üç katlı yapılarda cephe kütleleri simetriktir (Uğurel, 2006).

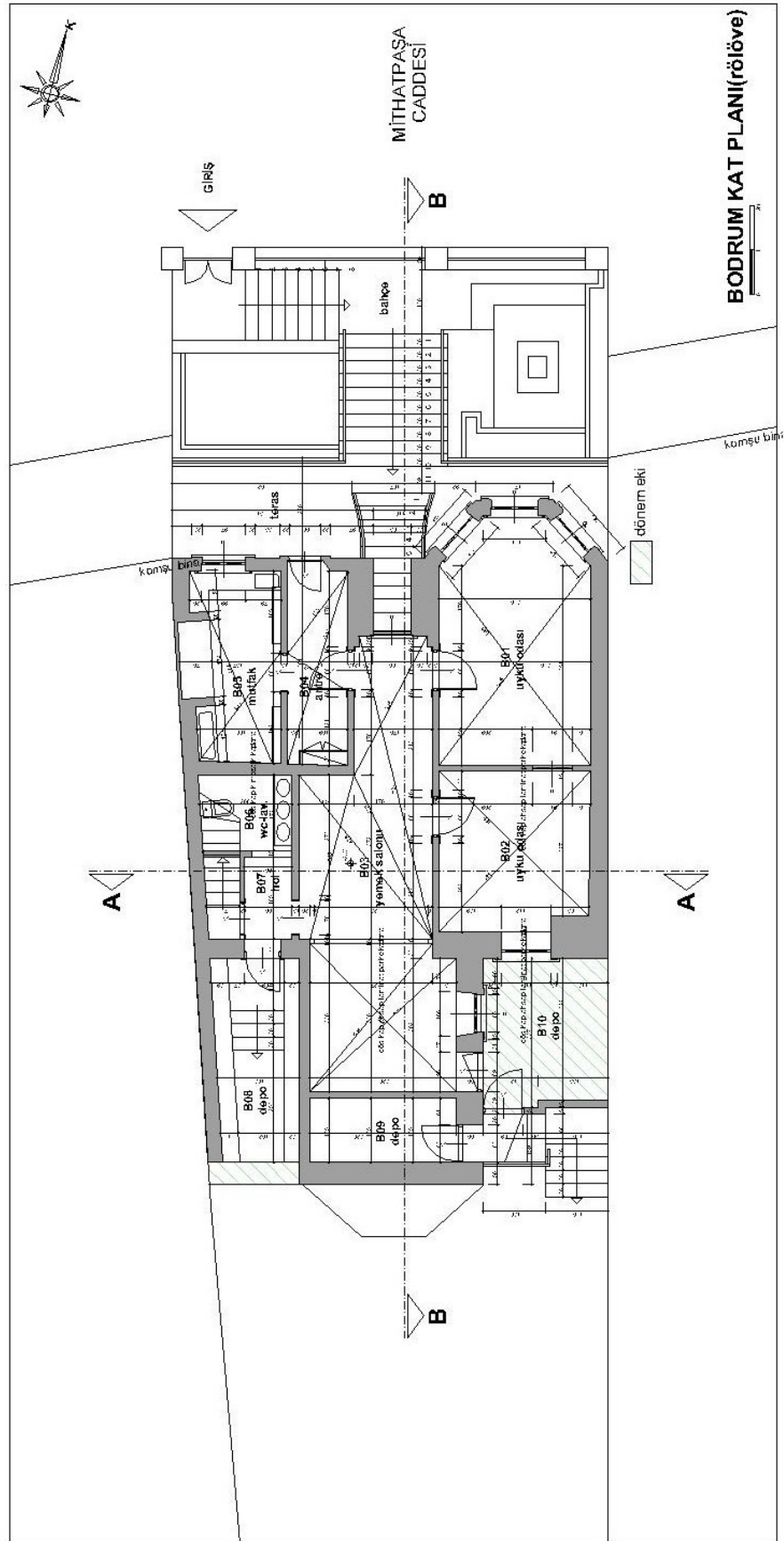

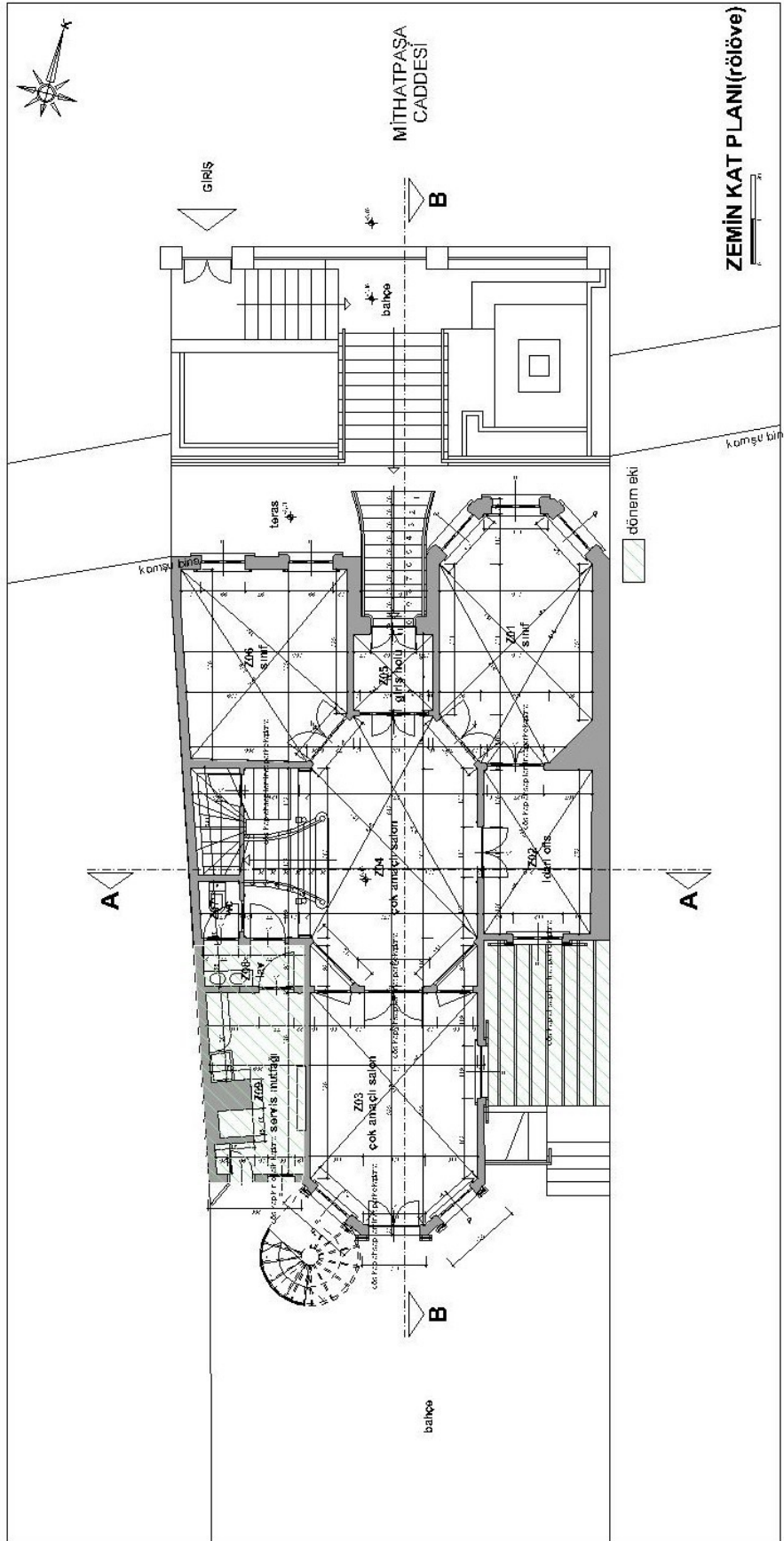
Şekil 5.4 20. yüzyıl başlarında Mithatpaşa caddesindeki 639 no'lu ev

5.5 Mevcut Durumu (Rölöve Projeleri)

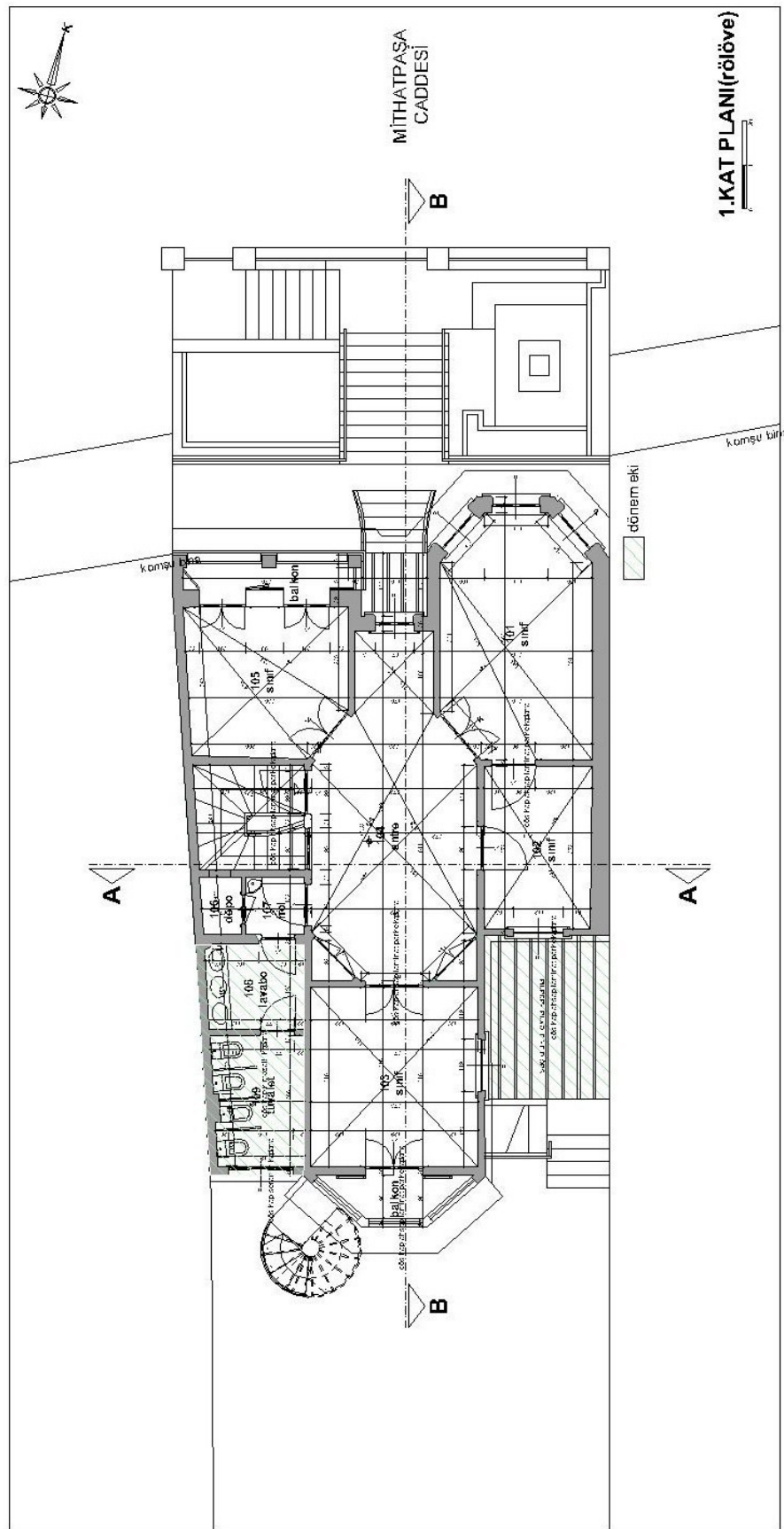

Şekil 5.5 Rölöve projesi - Vaziyet Planı

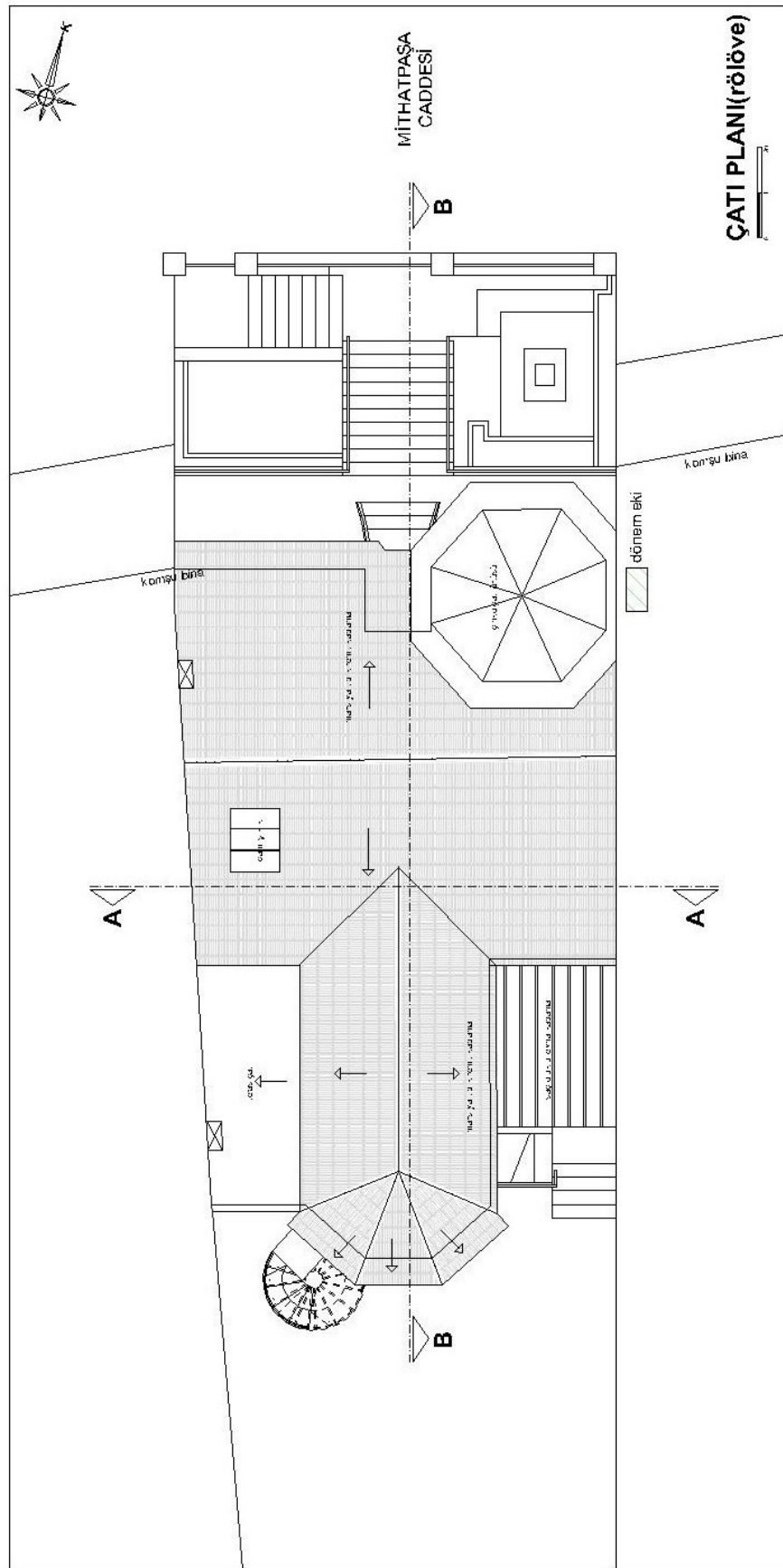

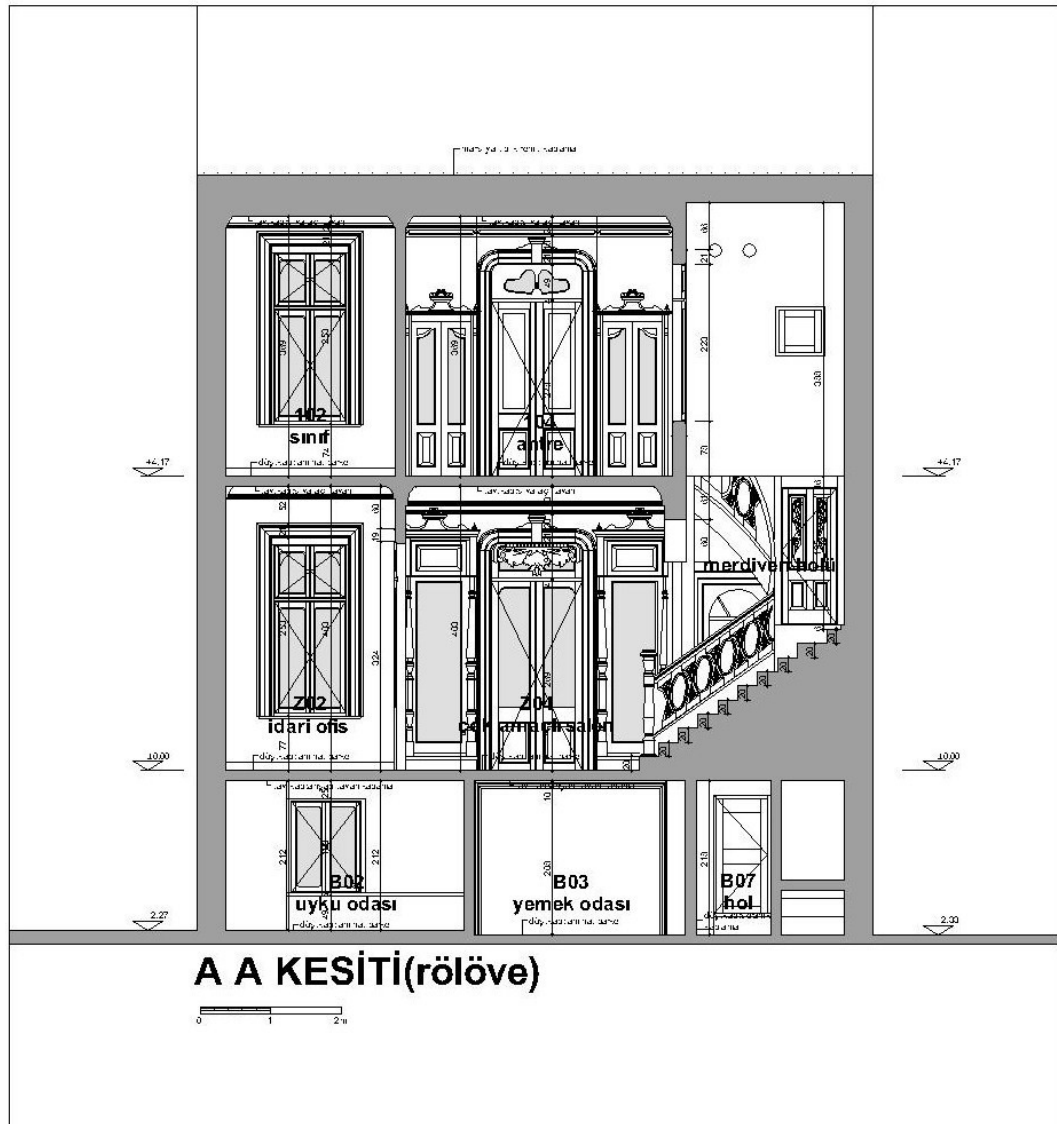
Şekil 5.7 Rölöve projesi – Zemin Kat Planı

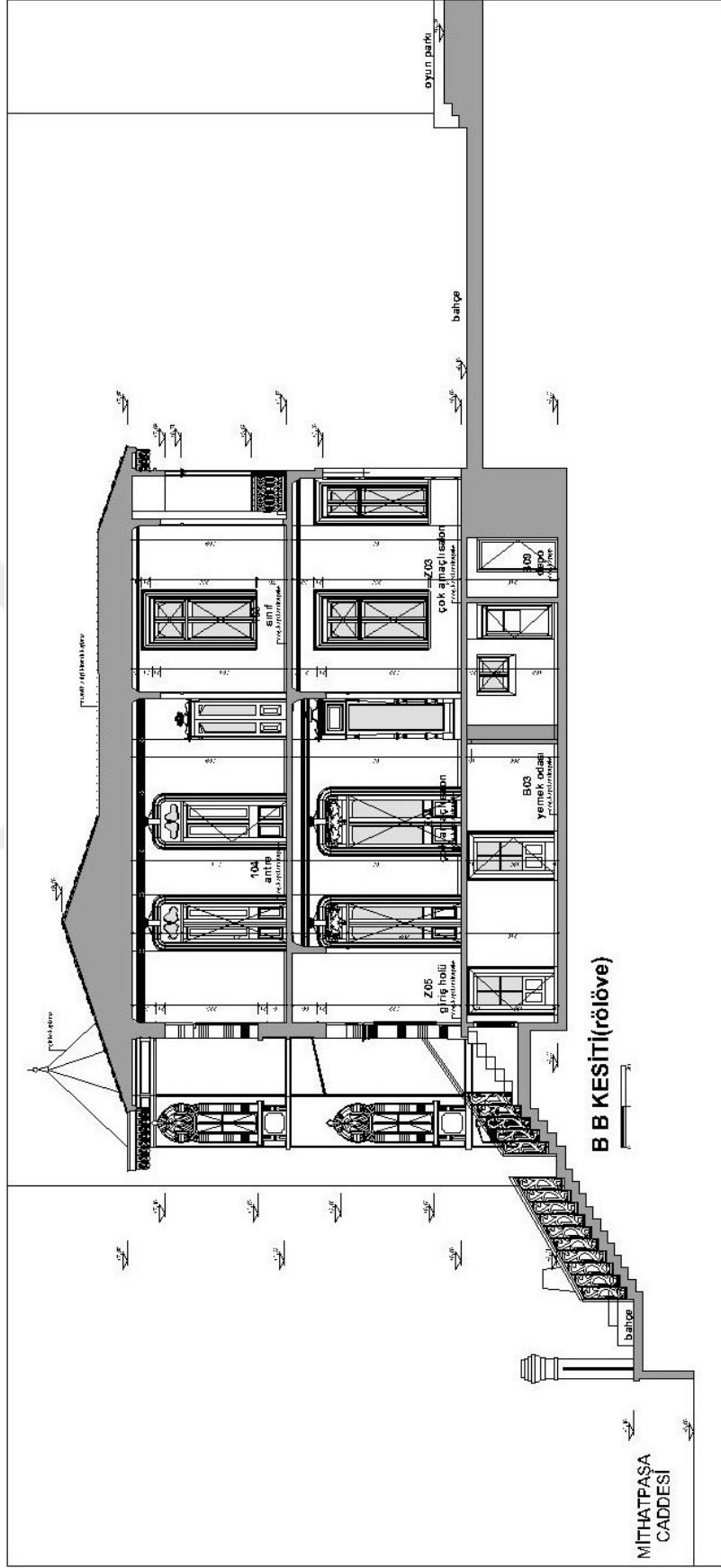
Şekil 5.8 Rölöve projesi – 1. Kat Planı

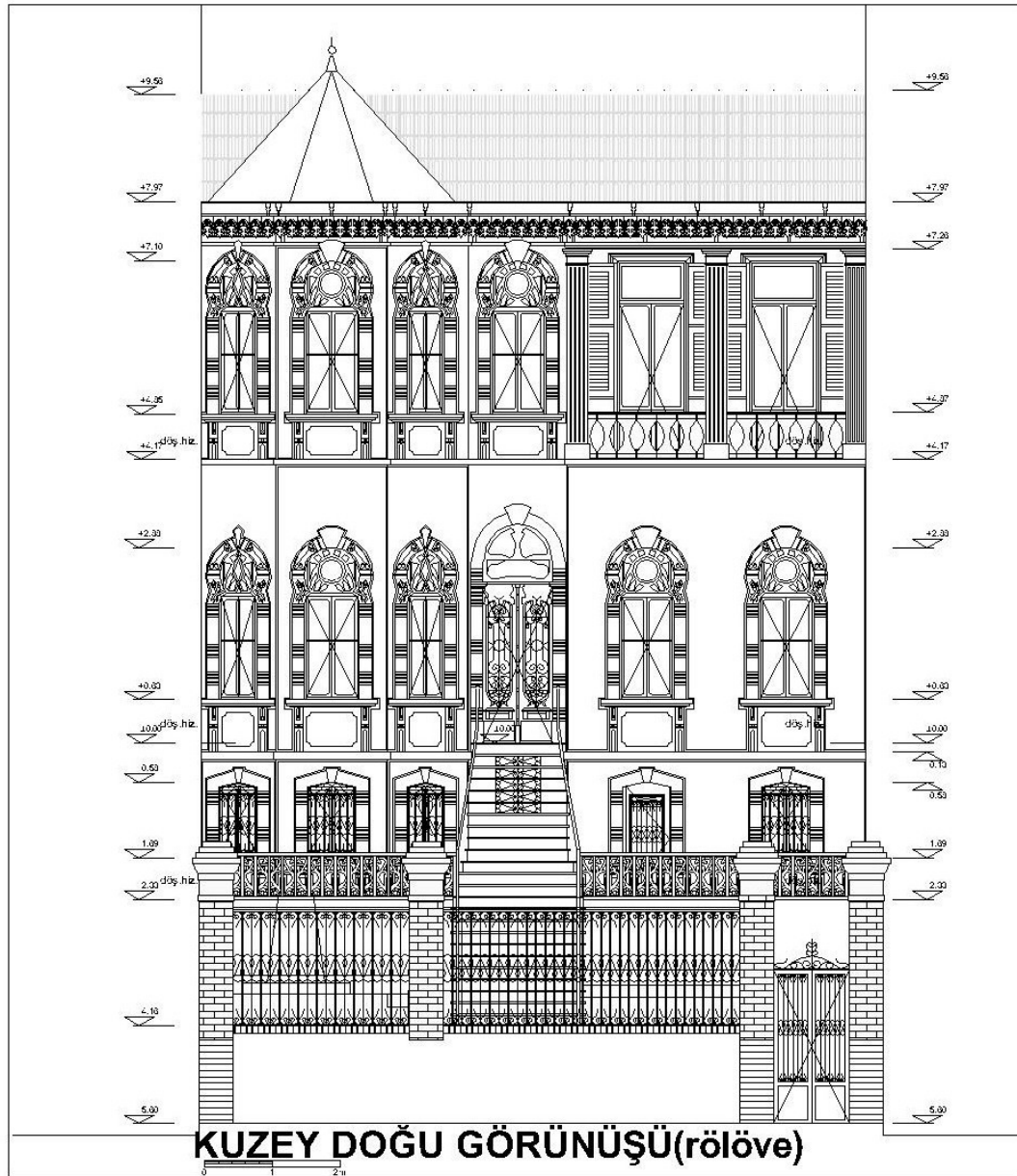
Şekil 5.9 Rölöve projesi – Çatı Katı Planı

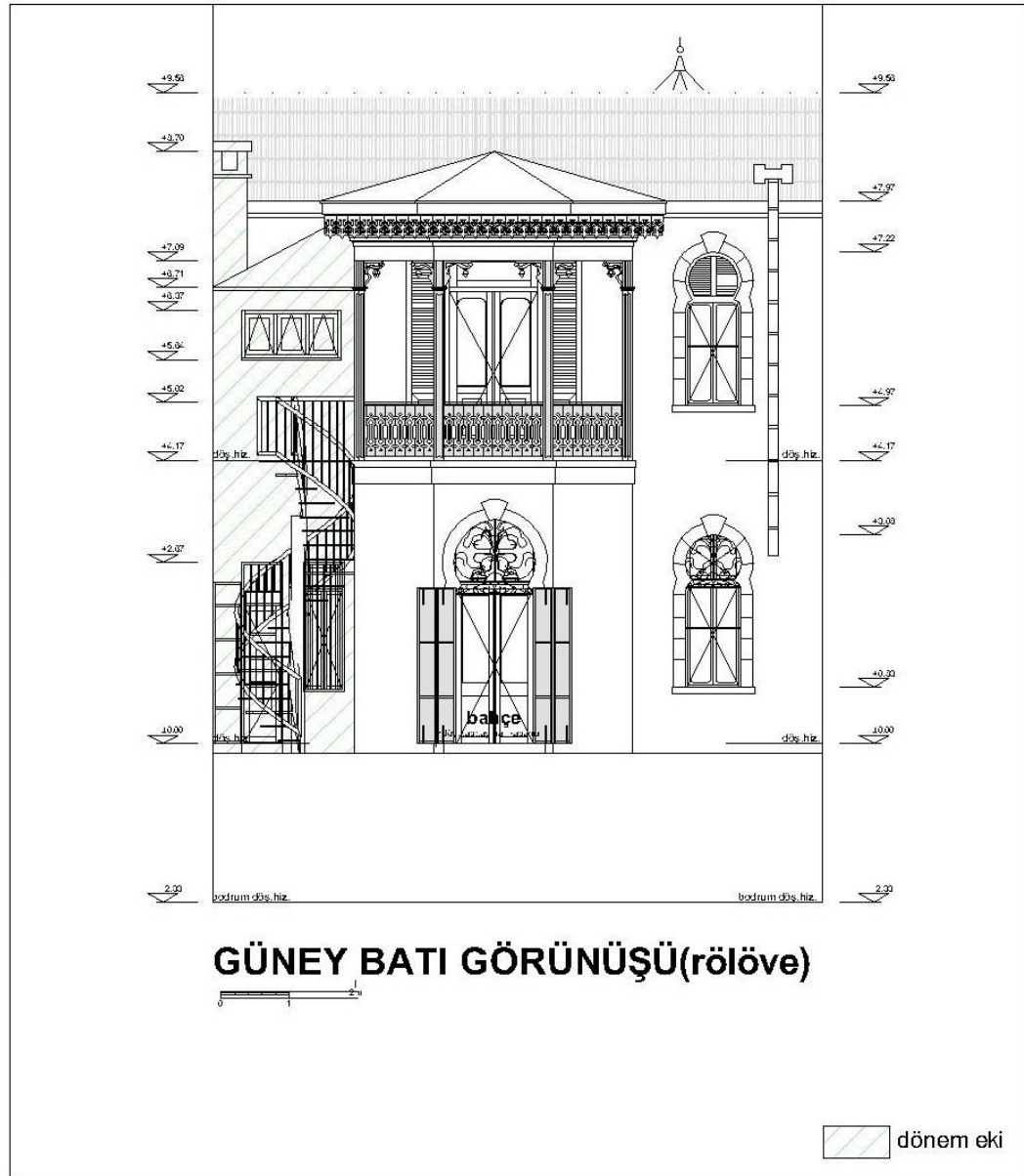
Şekil 5.10 Rölöve projesi – A A Kesiti

Şekil 5.11 Rölöve projesi – BB Kesiti

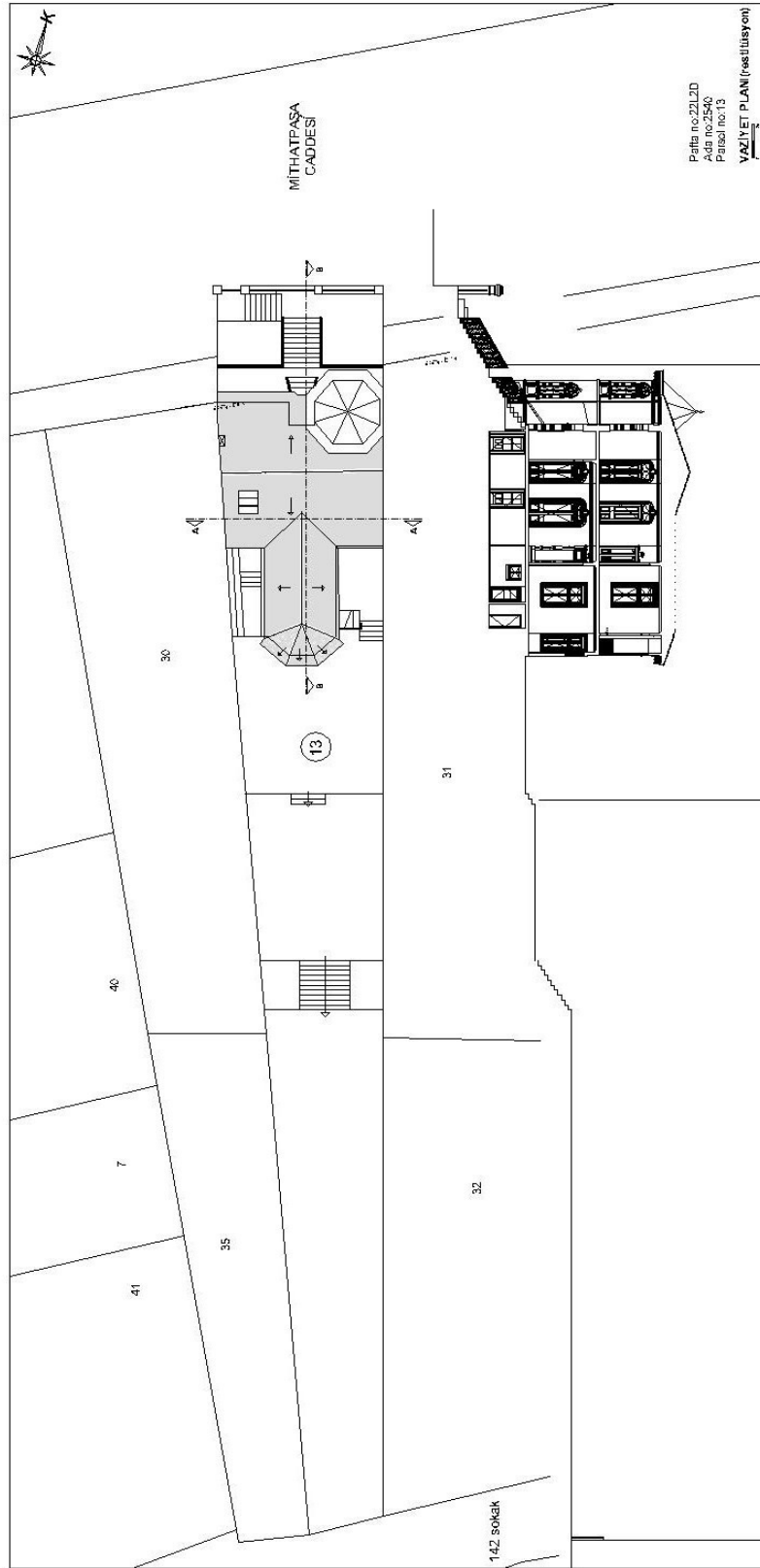

Şekil 5.12 Rölöve projesi – Kuzey Doğu Görünüşü

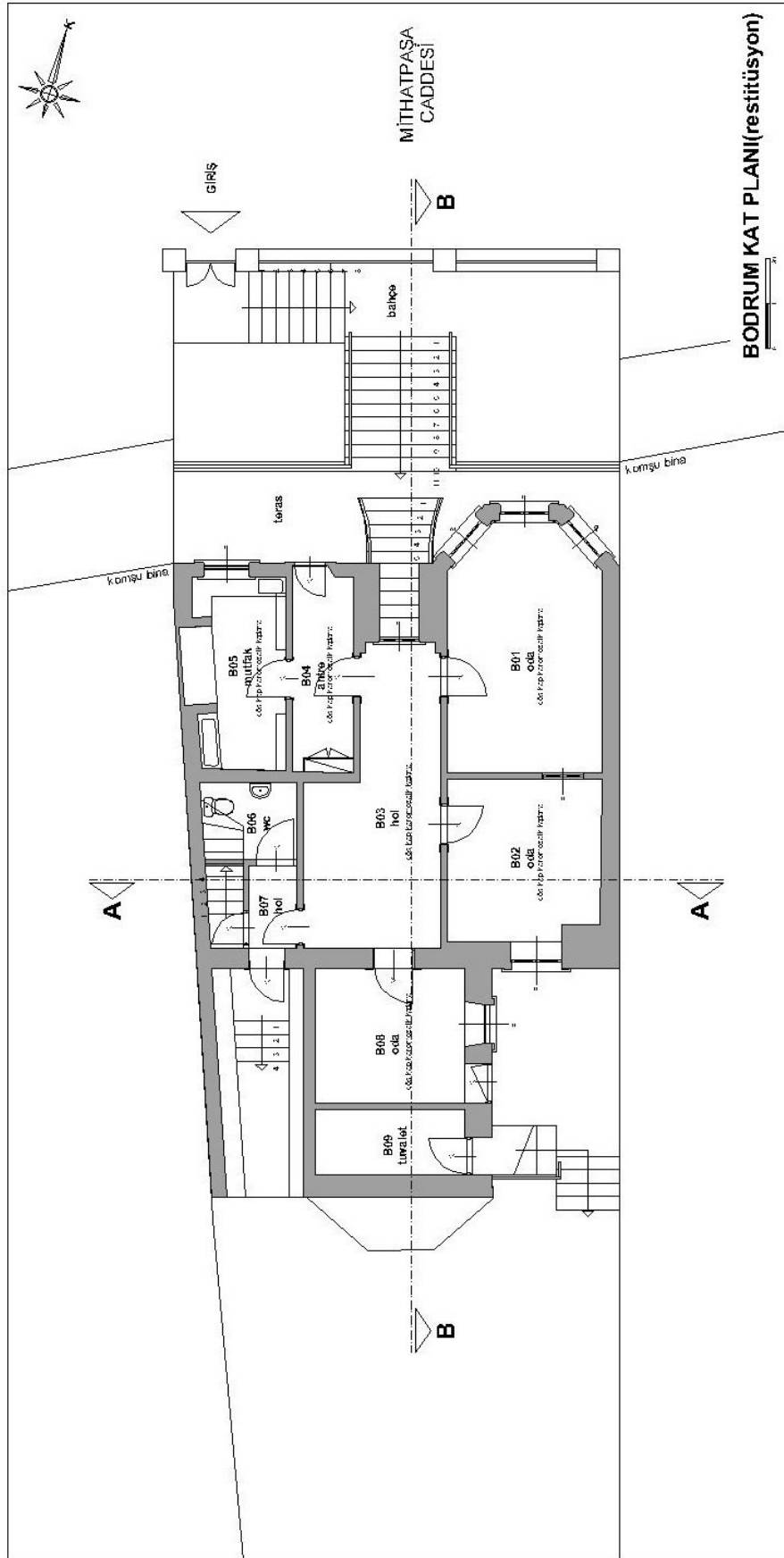

Şekil 5.13 Rölöve projesi – Güney- Batı Görünüşü

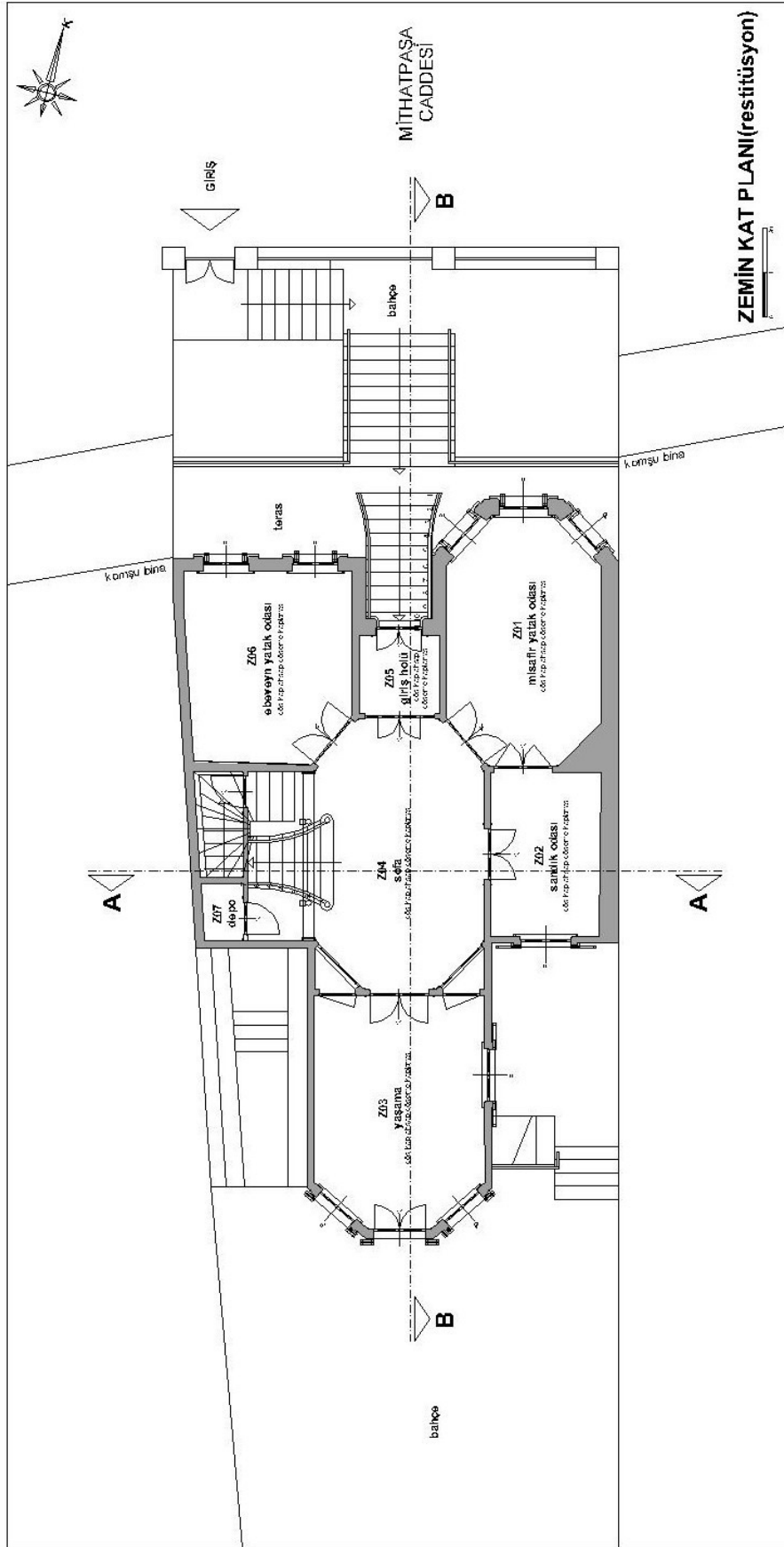
5.6 Restitüsyon Projeleri

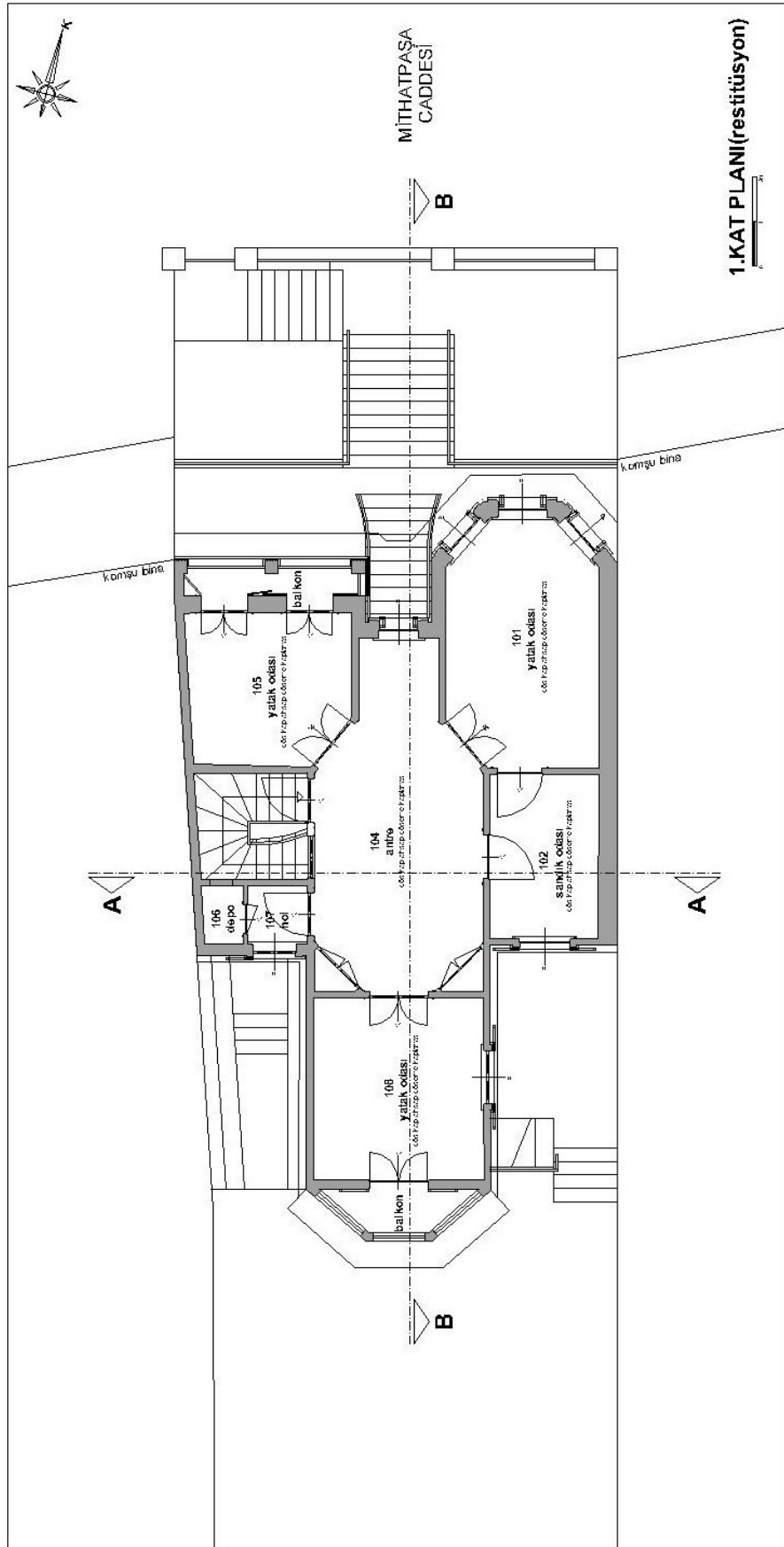
Şekil 5.14 Restitüsyon Projesi – Vaziyet Planı

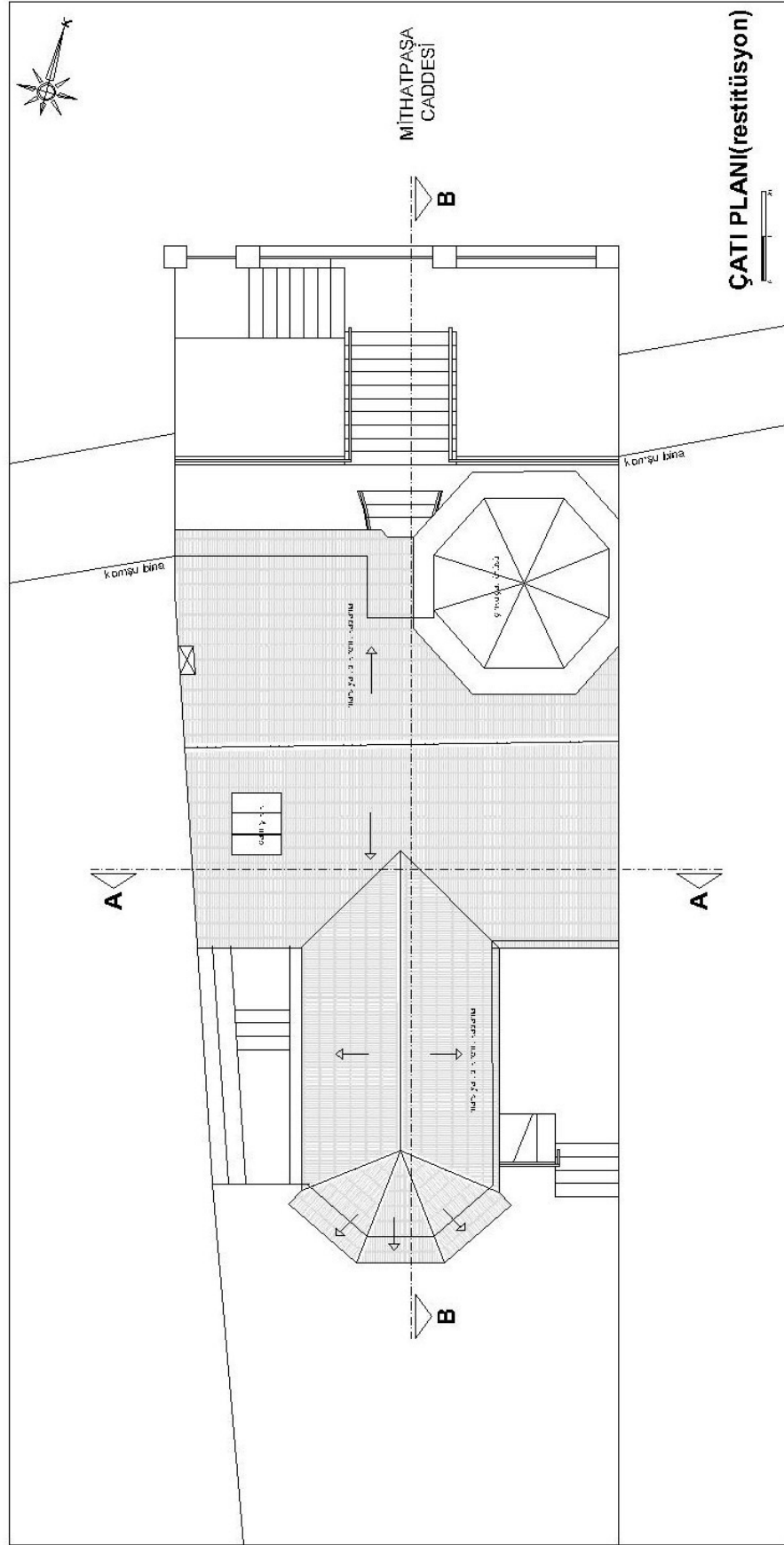
Şekil 5.15 Restitüsyon Projesi – Bodrum Kat Planı

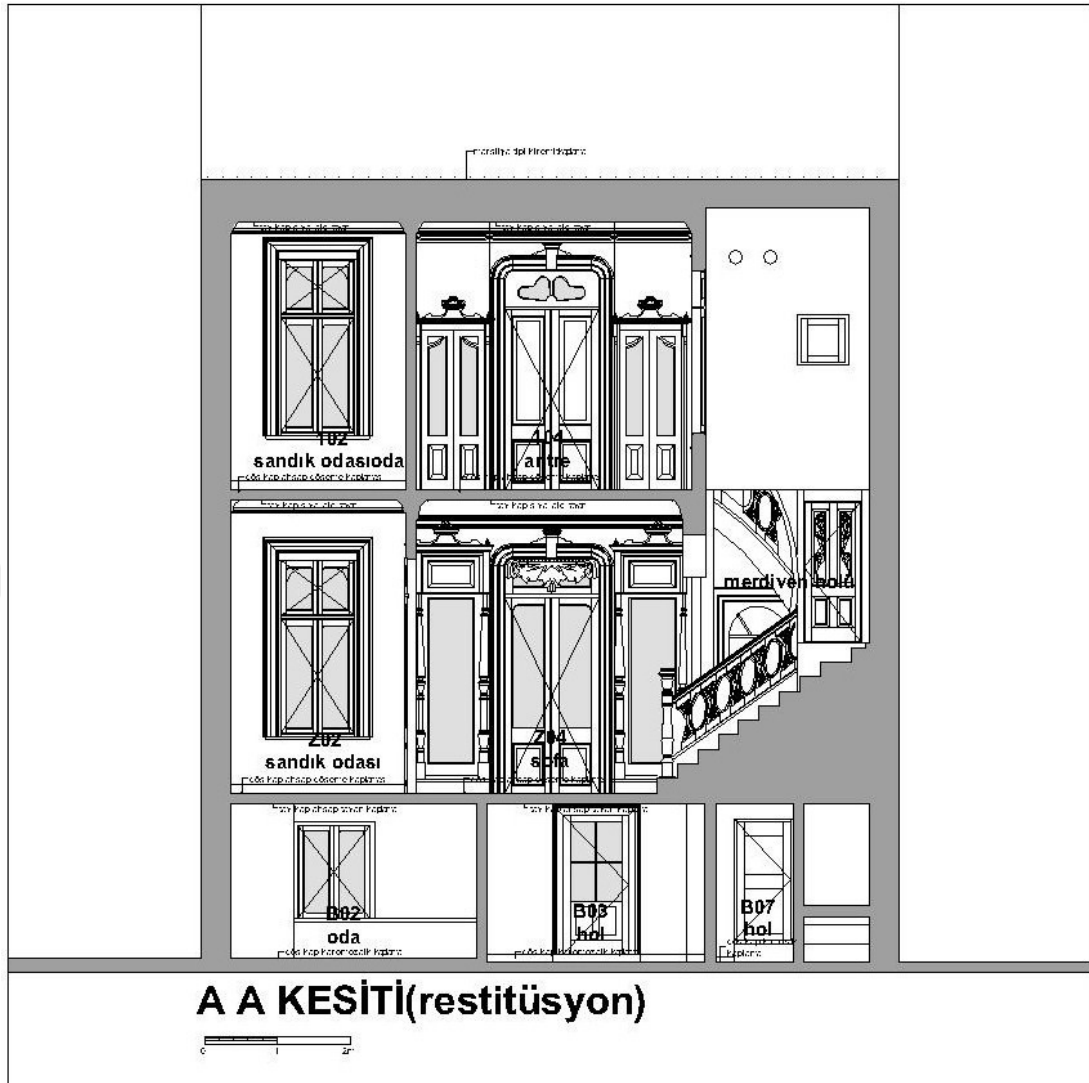
Şekil 5.16 Restitüsyon Projesi – Zemin Kat Planı

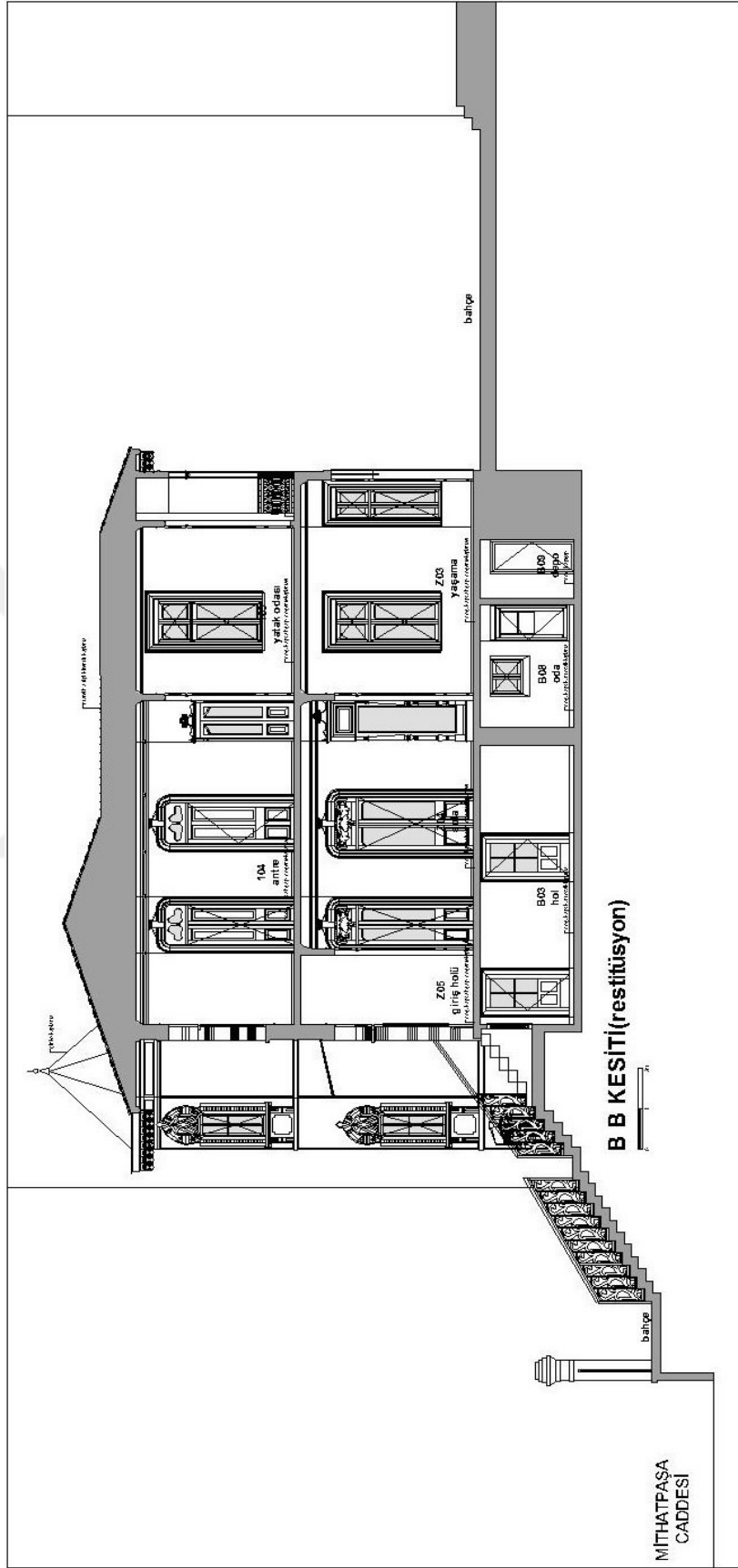
Şekil 5.17 Restitüsyon Projesi – 1. Kat Planı

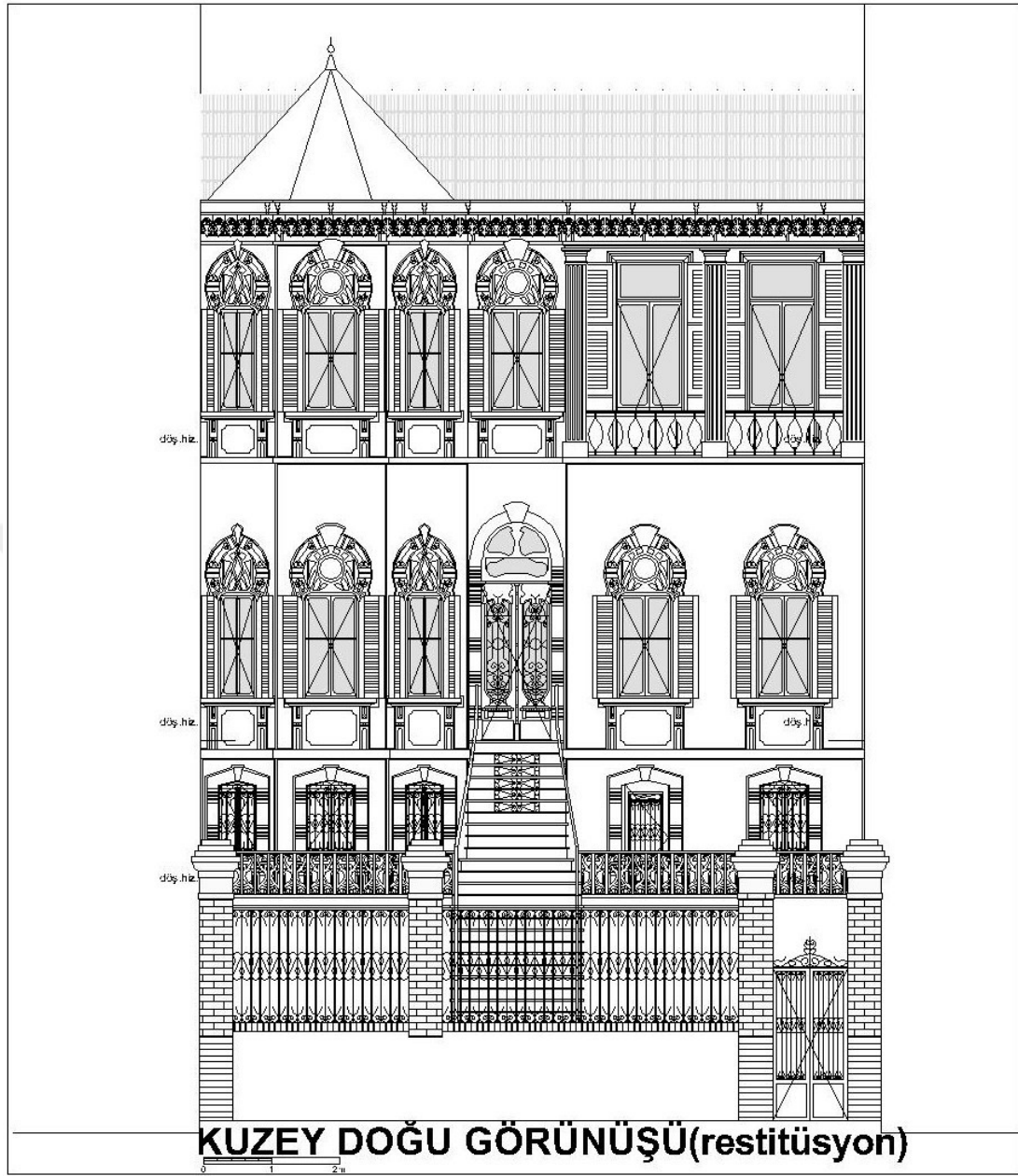
Şekil 5.18 Restitüsyon Projesi – Çati Planı

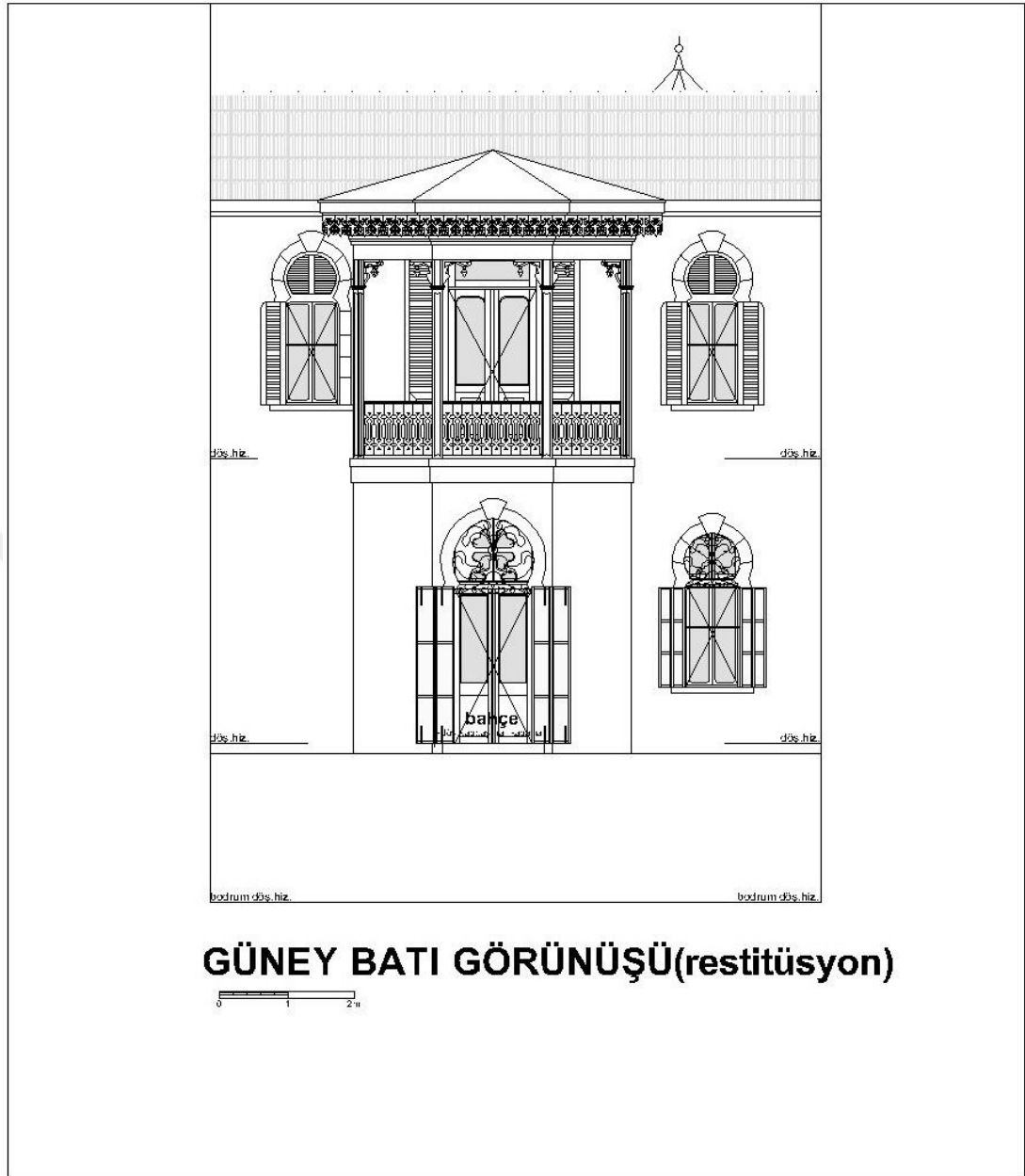
Şekil 5.19 Restitüsyon Projesi A A Kesiti

Şekil 5.20 Restitüsyon Projesi – B B Kesiti

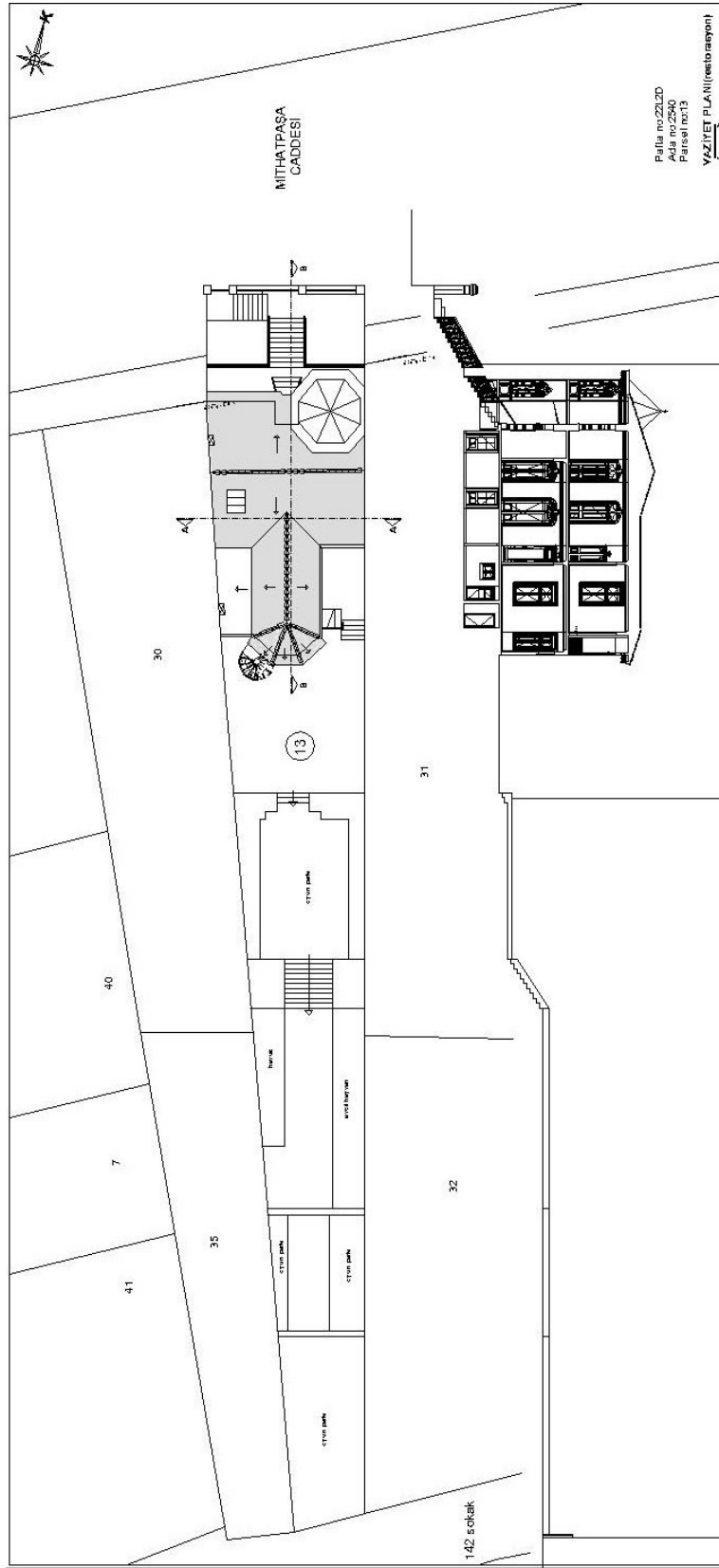

Şekil 5.21 Restitüsyon Projesi Kuzey – Doğu Görünüşü

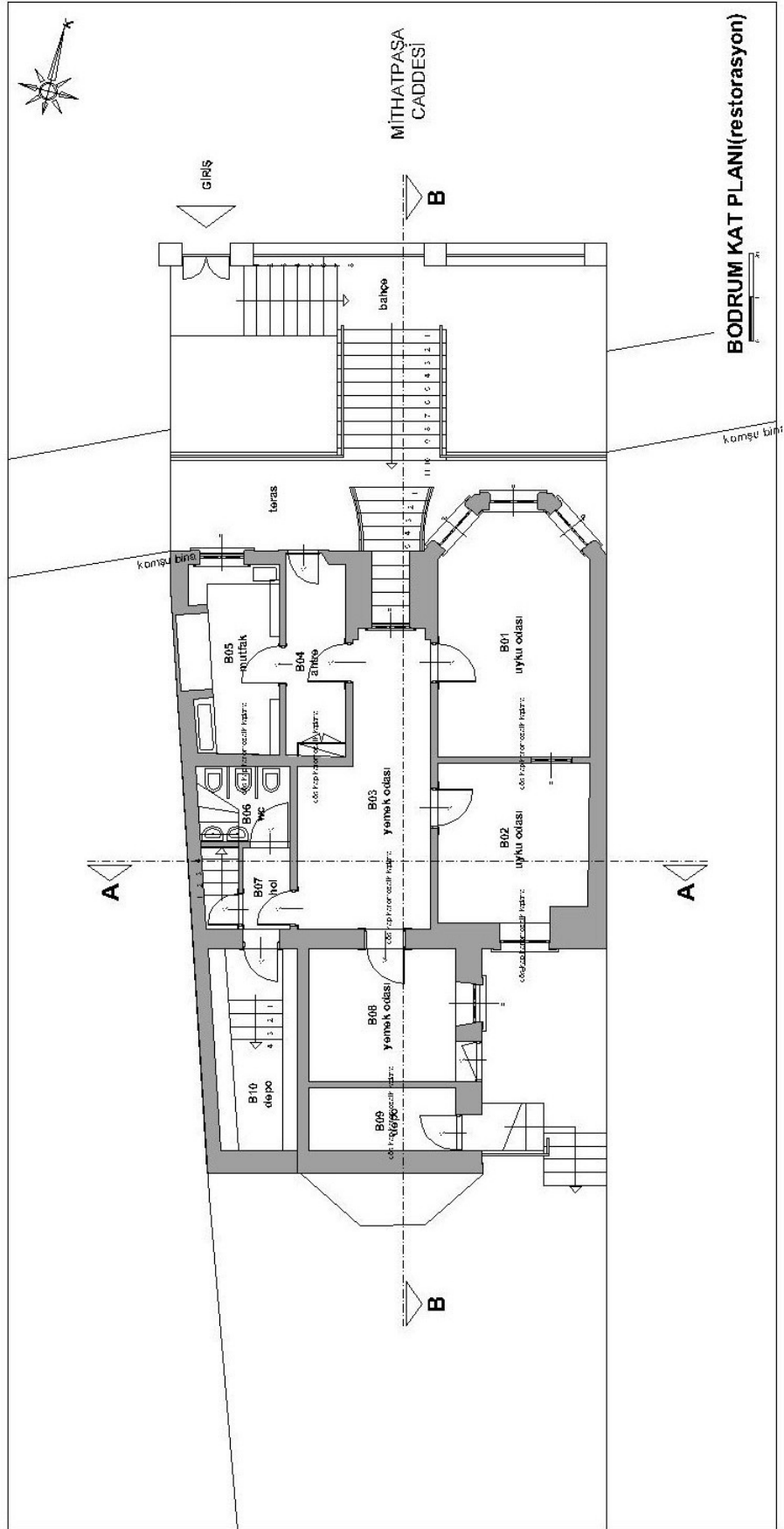

Şekil 5.22 Restitüsyon Projesi Güney – Batı Görünüşü

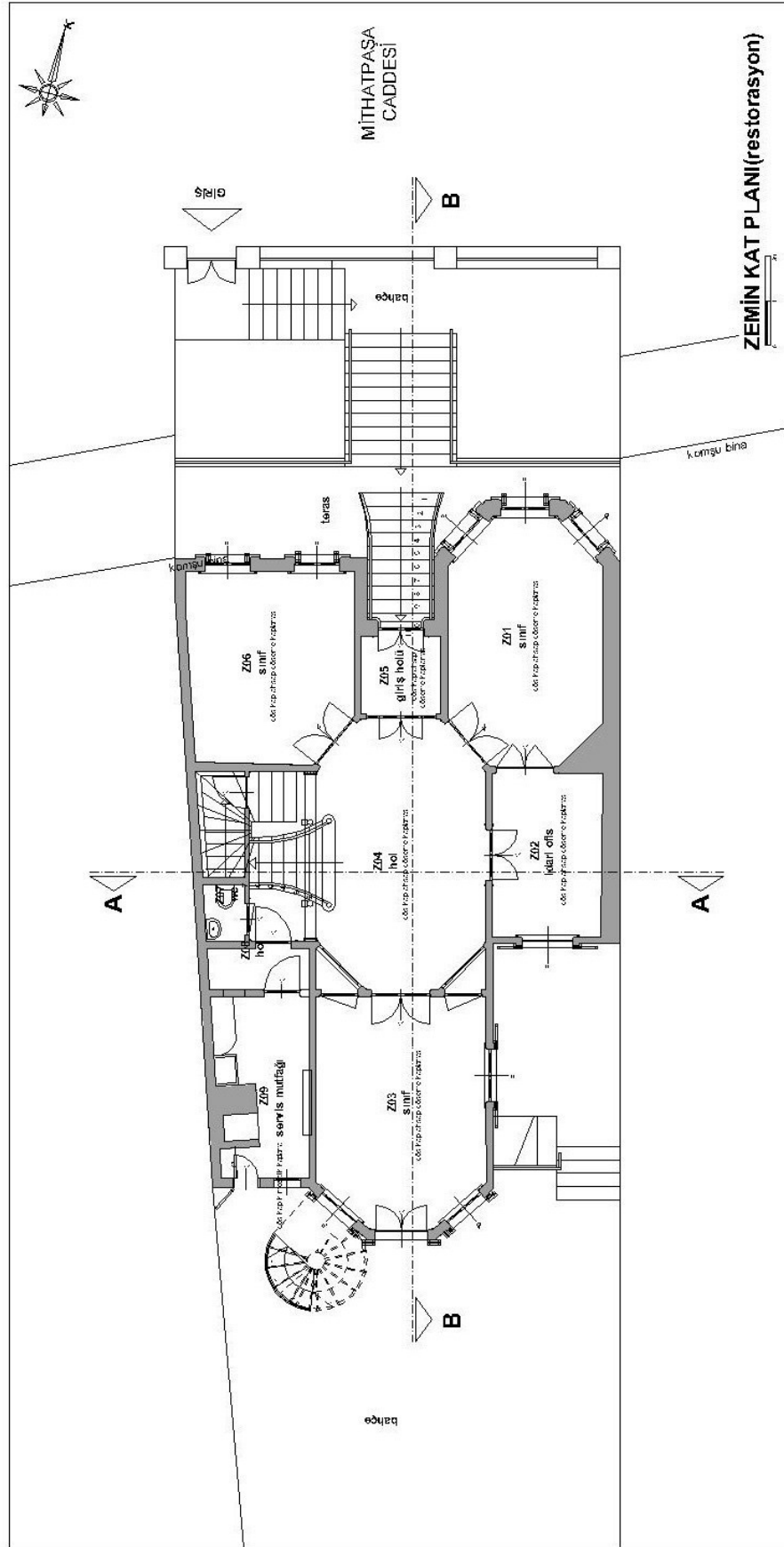
5.7 Restorasyon Projeleri

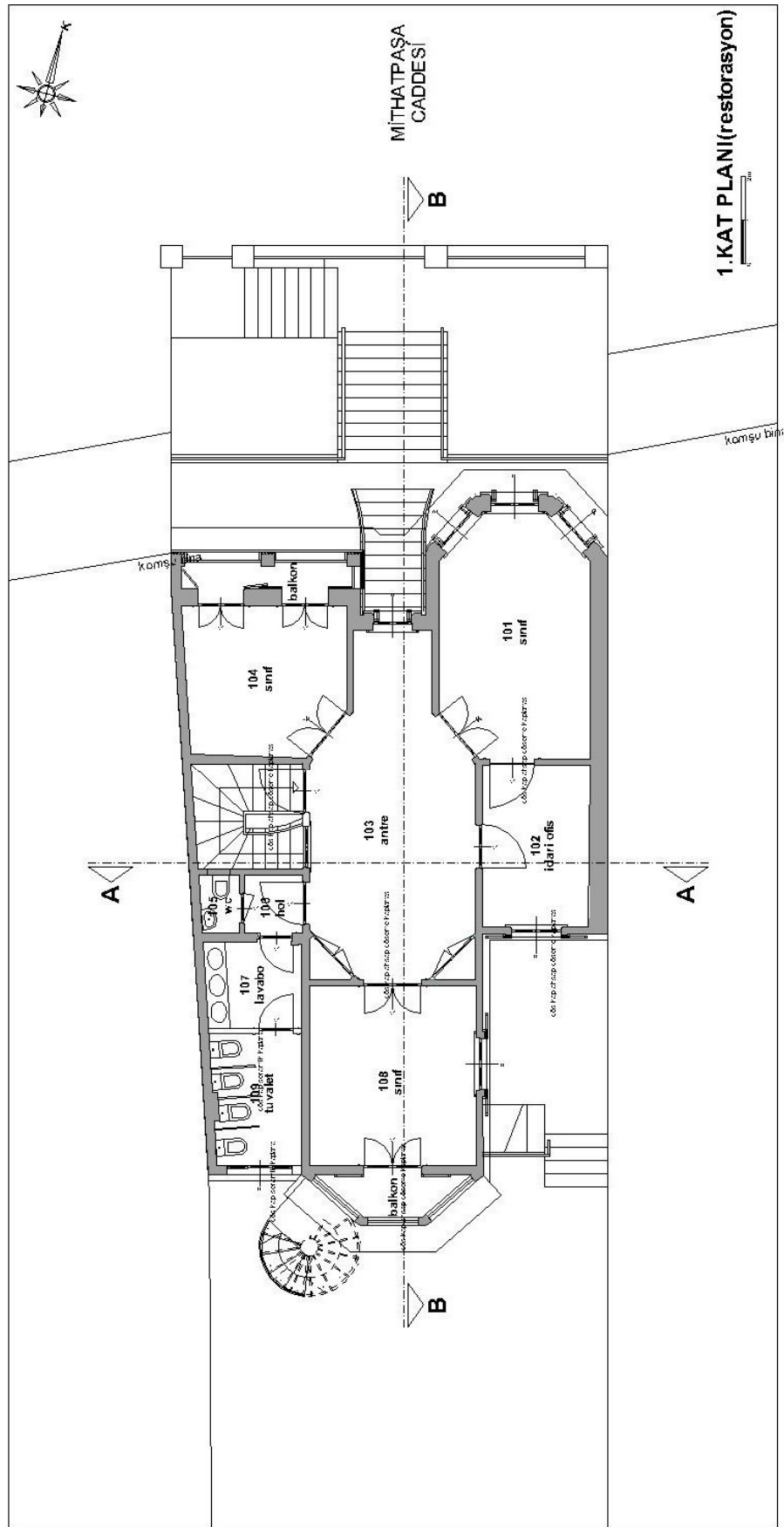

Şekil 5.23 Restorasyon Projesi – Vaziyet Planı

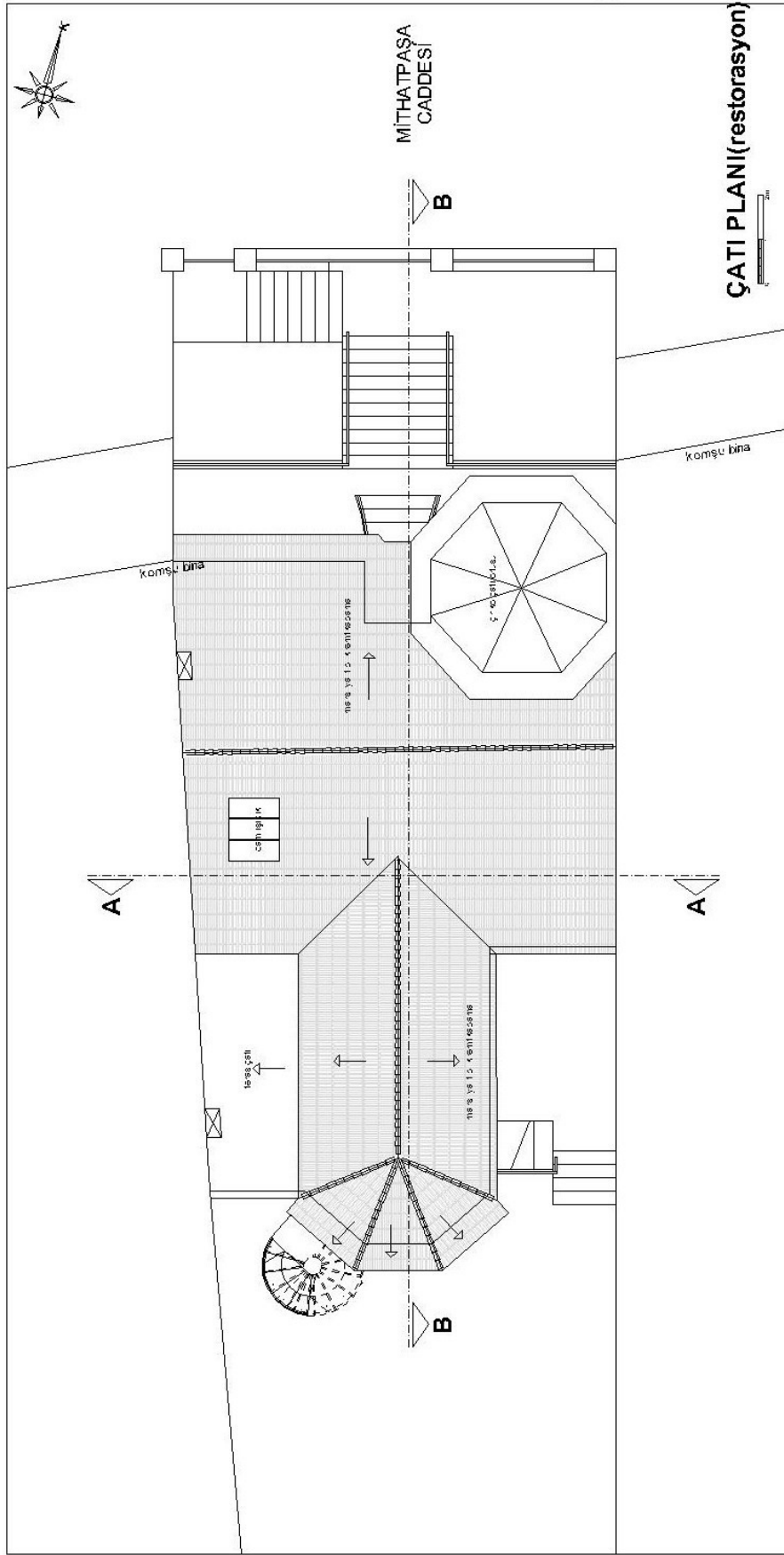

Şekil 5.24 Restorasyon Projesi – Bodrum Kat Planı

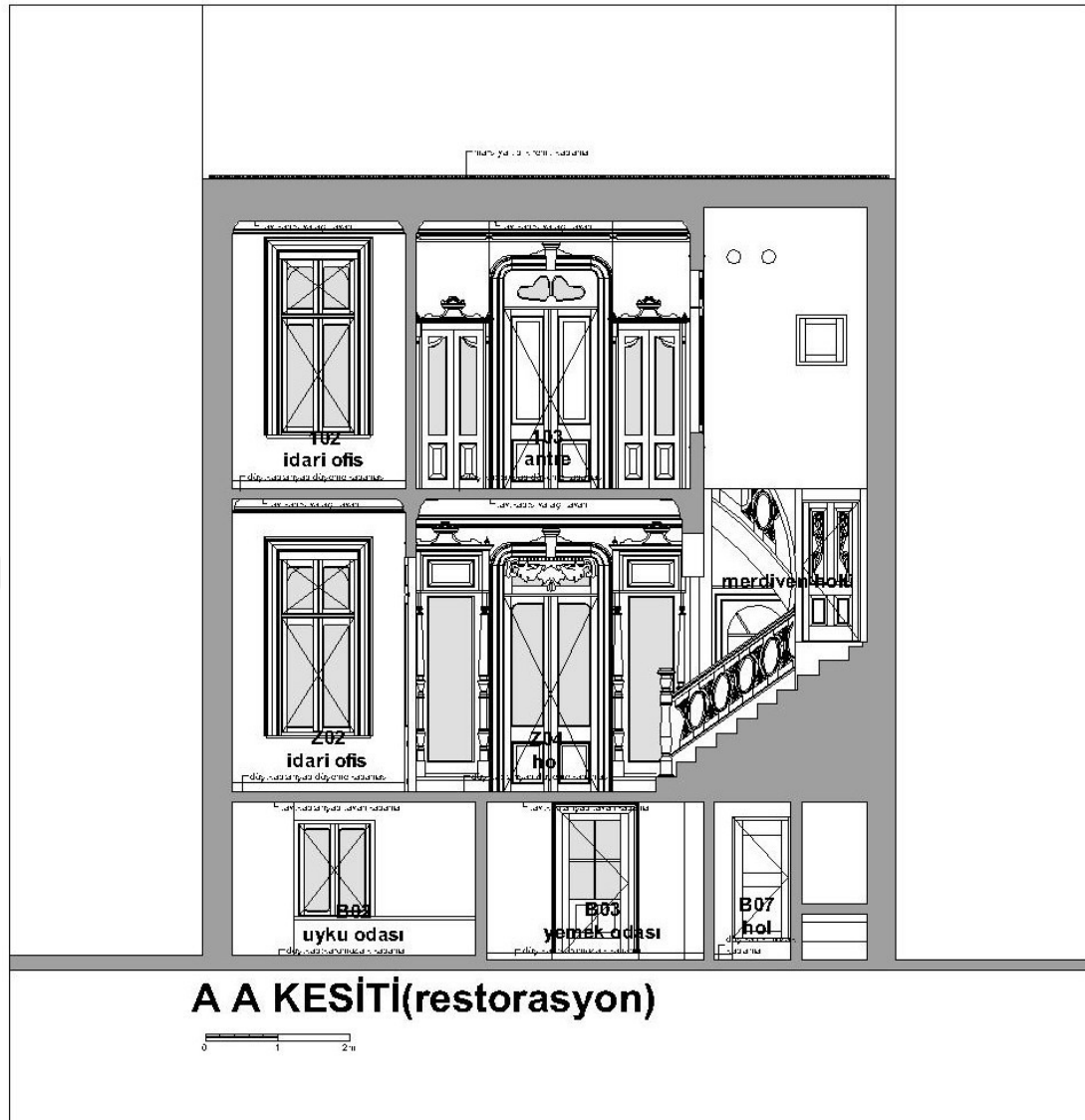

Şekil 5.26 Restorasyon Projesi – 1.Kat Planı

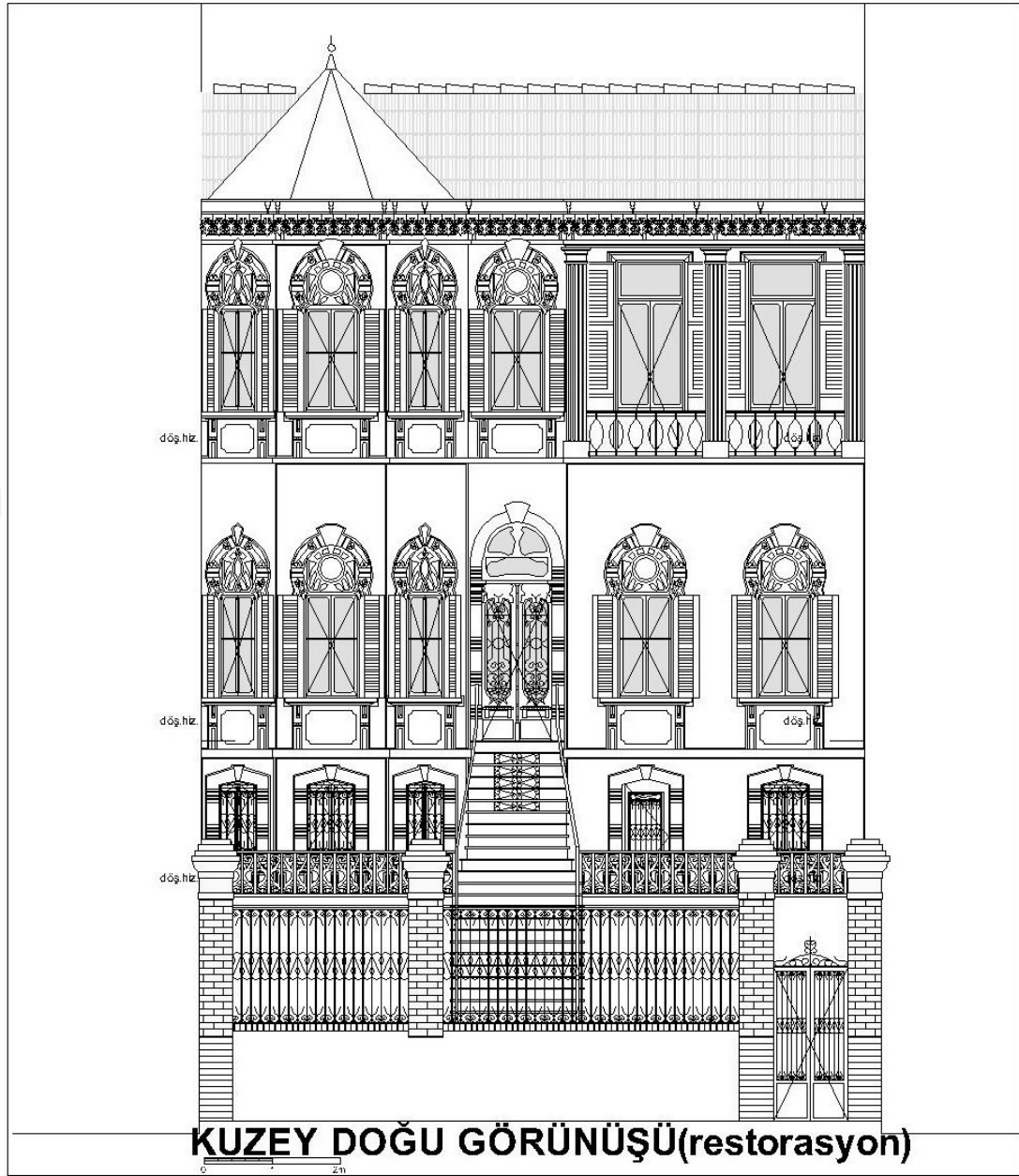
Şekil 5.27 Restorasyon Projesi – Çati Planı

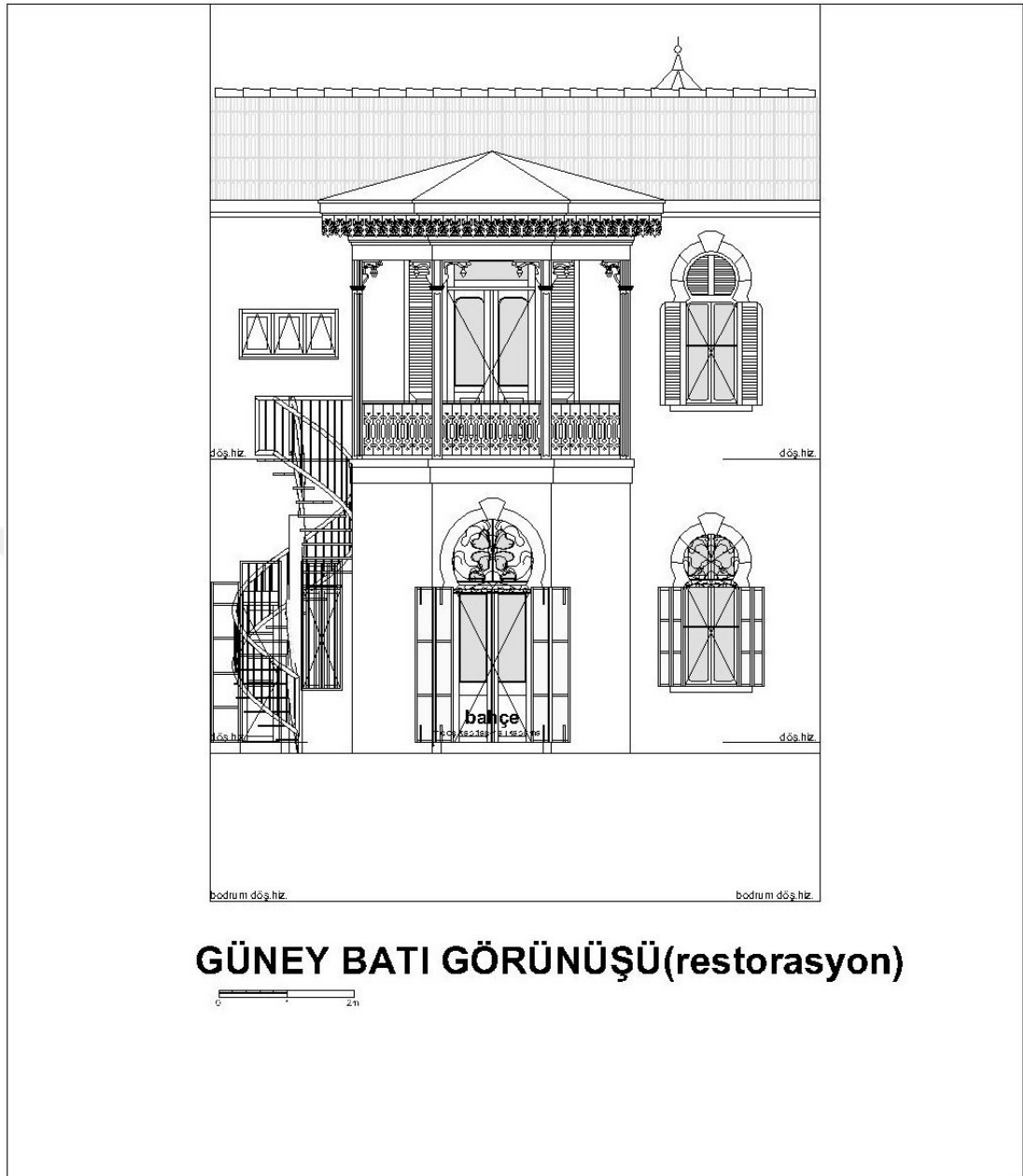
Şekil 5.28 Restorasyon Projesi A A Kesiti

Şekil 5.29 Restorasyon Projesi B B Kesiti

Şekil 5.30 Restorasyon Projesi Kuzey – Doğu Görünüşü

Şekil 5.31 Restorasyon Projeleri Güney – Batı Görünüşü

5.8 Mevcut Durum Değerlendirmesi

Yapı, Mithatpaşa Caddesi ile 142 Sokak arasında dar, uzun bir parselde, caddeyi sınırlar düzende konumlanmıştır. Çok katlı apartmanlar arasında sıkışmıştır. Caddenin kara tarafının kayalık arazi yapısı nedeni ile yoldan yüksekte konumlanan yapı, bodrum ve iki katlıdır.

Yoldan çift kollu, L bir merdivenle cephe ortasında, üst kata çıkan merdivenin batısında konumlanan bodrum kat girişine ulaşılmaktadır. Bodrum katta antreden mutfak ve yemek salonuna, yemek salonundan günümüzde uyku odası olarak işlev gören iki odaya, hol aracılığıyla tuvalet ve depoya ve yemek salonunun nihayetindeki depoya geçilmektedir.

Yapı parselinin ince, uzun dörtgen formu, farklı kotlarda konumlanan yollar ve arazi yapısı binanın biçimlenişini etkilemiştir. Yapının açık mekanları, oluşan arka bahçe içinde, bölünen platformlar ve onları birbirine bağlayan merdivenlerle zemin kat kodundan kademelerle yükselerek 142 Sokağa bağlanmaktadır.

Bodrum kat mekan kurgusunda, üst kata çıkan girişin doğusunda konumlanan poligonal çıkıntılı oda, caddeye kuzey cephesi boyunca üç pencere ile açılması dışında, yan oda ile de bir pencere aracılığı ile görsel olarak bağlantılandırılmıştır.

Dıştan ulaşılan zemin kat girişine ucu genişleyerek davetkar bir nitelik kazanan dış merdiven ile 10 rıht çıkılarak varılmaktadır. Simetrik dengeli kat planında girişten yaklaşık kare dengeli kat planında girişten yaklaşık kare formlu giriş holüne, buradan da köşeleri kırılmış dikdörtgeni çağrıştıran sekizgen formlu, günümüzde çok amaçlı salon olarak kullanılan hole ulaşılmaktadır. Sekizgenin dar kenarları, önde, caddeye bakan odaların girişi niteliğini üstlenirken, arkada, çok amaçlı salondan geçilen salon girişinin yanlarında konumlanan üçgen dolaplar görevini yüklenmiştir. Güneye bakan bu salon bahçeye açılmaktadır. Bahçe yönünde cepheye ön cephedeki odanın poligonal çıkıntısını çağrıştıran kütesi yansır.

Çok amaçlı salondan ayrıca günümüzde idari ofis olarak kullanılan ve ön cepheye bakan poligonal çıkıntılı oda ile bağlantılı odaya, dolaylı olarak servis mutfağına ve davetkar bir merdivenle üst kata ulaşılmaktadır.

Birinci katın plan kurgusu, zemin katındaki ile hemen hemen aynıdır. Bununla birlikte caddeye açılan batıdaki odanın önünde, oda cephesi boyunca devam eden bir balkon yer almaktadır. Antreden geçilen, güneyde konumlanan, bahçeyle görsel olarak bağlantılandırılmış odanın da cephesinde, oda cephesi genişliğinde, poligonal formlu balkon yer alır. Alt kat servis mutfağı olarak işlev gören mekânın üstünde ise, tuvaletler konumlanır. Alt kattaki giriş holünün üstü ise, antre uzantısı niteliğini yansıtır.

Yapı çatısı, ana kütlede beşik düzende iki eğimli ve Marsilya kiremit kaplı iken, ön cepheye bakan poligonal çıkıntılı oda üst örtüsü kule şeklinde yükselerek, düzgün sekizgen şeklinde piramidal formlu, çinko kaplı düşey yükselen simgesel ögesi ile yapıyı karakterize eder.

Yapı iç mekânında zemin ve birinci katın kat yüksekliklerinin fazla olması, anıtsal etki yapan ahşap pervazlı ahşap kapılar dikkat çekmektedir.

Mithatpaşa Caddesi'ne bakan kuzeydoğu cephesinde, tuğla ayaklar ve demir parmaklıklar ile sınırlandırılmış bahçe duvarı ardında simetrik dengeli bir cephe algılanmaktadır. Bodrum ve iki katlı yapının bodrum katı, diğer katlardan daha alçaktır. Bodrum ve birinci kat cephelerinde giriş merdiveninin yanlarında bir yanda üç, diğer yanda iki adet olmak üzere toplam beş pencere bulunmaktadır. Pencereler alt katta basık kemerli iken, birinci katta soğan kemer düzenindedir. Giriş merdiveni, nihayetinde giriş kapısını bulmakta, merdiven basamaklarında yer alan, metal parmaklıklı pencereler, bodrum kata ışık ve hava girişine katkı sağlamaktadır.

Üst kat cephesinde dördü kemerli, ikisi düz atkılı olmak üzere altı pencere yer almaktadır. Çatıda yer alan piramidal külah ile geniş saçaklar cephedeki metal

parmaklık ve korkuluklar, ahşap saçak bordürü, pencere sövelerinde taş ve tuğla kullanımıyla oluşturulan dekoratif etki, cepheyi karakterize eden unsurlardır.

Güneybatı cephesinde ise, simetrik dengeli yapı iki kat olarak algılanmaktadır. Poligonal çıkıntılı odanın cephe ortasında bahçeye açılan, üstü kemerli bahçe kapısı vardır. Geride, güneybatı cephesinin doğusunda konumlanan zemin ve birinci kat odalarının özdeş pencereleri algılanır.

Cephenin batısında, sonradan yapılan değişiklikler ve dıştaki yangın merdiveni algılanmaktadır.

5.9 Restitüsyon Değerlendirmesi

Yapının mevcut durumunun plan kurgusunun özgün plan açısından irdelemesi yapıldığında, belirgin bir farklılık algılanmamaktadır. Bir başka ifade ile, genelde özgün plan düzeni korunmuştur. Bodrum katta, özgün durumdaki hol mekânı ile yıkanma mahalli arasının duvarla ayrılmış olduğu düşünülmektedir.

Zemin katta ise, mevcutta varolan servis mutfağı ve lavabo bölümünün sonradan eklendiği, dolayısıyla yapının özgün durumunda bulunmadığı algılanmaktadır. Bunun dışında mekân kurgusunda bir değişiklik görülmemekte, işlevsel farklılıklar dikkat çekmektedir. Giriş holünden hole, oradan üç oda ile yaşama mekânına geçilmektedir.

Birinci kat planında da, özde zemin katın yansıması algılanmakta, holden dört odaya geçilmektedir. Mevcutta yapının batısında bulunan ıslak mekânlar (tuvalet, lavabo), yapıya sonradan eklenmiştir.

Yapı iç mekânlarında ek bölümler dışında belirgin değişiklik yoktur.

5.10 Restorasyon Değerlendirmesi

Yapının restorasyon projesinde bodrum katta bahçe cephesinin doğusuna eklenen depo mekânının kaldırılması, yemek salonunu genişletmek amacıyla kaldırılan, özgün durumda varolan duvarın yeniden yapılması, mekânın ofis olarak kullanımı önerilmiştir.

Zemin katta, bahçe cephesinin güney batısındaki ek servis mutfağının kaldırılması düşünülmüş, birinci katta, ek ıslak mekânların (tuvalet, lavabo) kaldırılması uygun görülmüştür.

Yapının özgün durumuna getirilmesi bağlamında ekler kaldırılarak, güneybatı cephesi orijinal şekline dönüştürülmüştür.

BÖLÜM ALTI

SONUÇ

Tarihi konut yapılarının yeniden değerlendirilmesi üzerine yapılan bu tez çalışmasının başlangıcında, İzmir'deki tarihi konut yapılarının anaokulu olarak kullanılmalarının dikkat çekici yoğunluğu, araştırmanın çıkış noktasını oluşturmuştur. Buradan hareketle, yeniden değerlendirme olgusuna bağlı kriterler incelenmiş ve bu kriterler ışığında, konuya ilişkin gündelik yaşam pratiğinin incelenmesi adına, anaokulu olarak değerlendirildiği bilinen yapılardan bazılarının kullanıcılarına (çocuklar, öğretmenler, yöneticiler, v.b.) ulaşılmıştır. Araştırmanın sonuna doğru ise; anaokulu işlevi özelinde detaylandırılarak tartışılmaya çalışılan, tarihsel yapıların yeniden değerlendirilmesi konusu, bizi makro ölçekte sonuçlara götürmektedir.

Öyle ki, tüm bir yaşamın, doğanın, daha da ileri giderek evrenin bütünselliği içerisinde, tarihi yapıların korunması spesifik çözümlerle sağlanamayacaktır. Evrendeki dünya, dünyada yer alan ülkeler, ülkelerin şehirleri ve şehirlerdeki tarihsel çevreler, sürdürülmelerini, yalnızca kendi özellerindeki sorunların çözümlerine bağlı olarak sağlayamazlar.

Kentleri, daha da ötesinde tüm yerleşim alanlarını oluşturanlar; konutlar, yeşil alanlar, eğitim alanları, ibadethaneler, ticaret merkezleri, v.b. fiziksel yapılanmalar değildir yalnızca. Yeryüzü, insanlığın geçtiği süreçlerin nesnel izdüşümü olmaktadır. Her bir bireyin geride bıraktıkları, sınırlı yaşam süresi tamamlandığında, bu izdüşümün şekillenmesini sağlar. Dünyanın varoluşundan günümüze dek geçen zaman içerisinde, bir insanın yaşam süresinin ne denli kısa olduğu düşünülürse; bu bırakıtların kalitesi ve sindirilmişliği ile bir sonraki nesile aktarılmasının önemi daha fazla anlam kazanacaktır. Doğallıkla, yaşamdan geçen her birey, yapı inşa etmeyecektir. Bununla birlikte, inşa edilen tüm fiziksel çevre; bireylerin oluşturduğu toplulukların, süreç içerisinde, nesilden nesile aktarımlarıyla ulaştıkları medeniyeti ifade ettikleri nesnel izdüşüm olacaktır.

Kuram, son derece önemlidir. Ancak değerli olabilmesi için kültürel olarak geçerli olmalıdır. Bu nedenle, araştırmalar ağırlıklı olarak batılı kaynaklar ile yapıldığında, yerel kültüre uyarlanmalıdırlar. Bu noktada iki temel araştırma yaklaşımından söz edilebilir. Bunlardan biri, sosyal sorumluluk sahibi olup, incelenen konuyla yakından ilgilenen ve toplumsal sorunlara eğilen; diğeri, incelenen konuya bu şekilde eğilmeyen ve toplumsal sorunlara mesafeli olunan yaklaşımdır (Kağıtçıbaşı, 2010). Bu araştırmada, tarihi konut yapılarının yeniden değerlendirilmelerini irdelerken; konuya ilişkin kuramın yol göstericiliğinden yararlanmanın yanı sıra, yerel sosyal ve ekonomik gerçeklere dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

Tarihi yapıların yeniden değerlendirilmeleri, son yıllarda, üzerinde en çok durulan konulardan biridir. Bu bir rastlantı değildir elbette. Çalışma kapsamında değerlendirilen yeniden kullanım kriterlerinde ayrıntılı olarak üzerinde durularak tartışılmaya çalışılan bu olgu, tarihi yapıların gelecek nesillere aktarılabilmesi adına önem taşımaktadır. Tarihi ve kültürel değerlerimizin bir parçası olan bu yapıların sürdürülebilirlikleri, kısa erimli kişisel yararlar ile uzun erimli toplumsal yararların dengeli biçimde gözetilerek değerlendirilmeleriyle olanaklı hale gelmektedir.

Dolayısıyla, ekonomik kalkınma ile kültürel değerlerin korunmasının birbirleriyle çatışan kavramlar olmadığı ve kalkınma amaçlı yatırım projelerinin hazırlanmasında sosyal - kültürel değerlerden taviz verilmesini gerektirmeyecek alternatif çözümlerin bulunabileceği ilke olarak toplumun tüm kesimlerince benimsenmesine bağlıdır (Sey, 2003).

Tarihi konut yapılarının sürdürülebilirlikleri söz konusu olduğunda; özgün işlevlerinin o yapı için geçerliliği kalmamışsa, yeniden değerlendirilmeleri için farklı işlev belirlenme zorunluluğu, bir koruma yöntemi olarak, çözüm yöntemi haline gelebilmektedir. Ancak bu noktada, tüm tarihi yapılar içinde konut yapılarının sürdürülebilirliği; kentsel yapılanmanın yanı sıra, insanın varoluşu adına, tarihi ve kültürel nesneleri korumanın ötesinde bir anlam taşır.

İnsanoğlunun yaşam macerasının başlangıcı olarak ev, süreç içerisinde biçim değiştirse de, insan var oldukça, bir işlev olarak kalacaktır ve ev, kişinin kendilik alanıdır. İçinde yaşadığımız kentler ve evler, bizlerin ve ilişkilerimizin aynalarıdır.

Dolayısıyla, bizi çevreleyen nesneler bütünüünün içinde konfor şartlarının tam olarak yaratılabilmesi, onlara anlam verebildiğimiz ölçüde olanaklıdır (Karaman, 2009). 20. Yüzyılın özellikle ikinci yarısında inşa edilen konut çevrelerinin ise, kişinin ihtiyaç duyduğu konfor şartlarına ne ölçüde yanıt verebildiği tartışmalıdır.

Bunun koşullarından biri de, içinde yaşadığımız eve anlam verebilmekten ve kültürel geçmişimizle ilintili olmasından geçmektedir. İtalyan, İngiliz, Musevi veya Türk evleri, birbirlerinden bu nedenle farklıdır. Her kişi, kendi toplumsal kültüründen olanı, kendine göre şekillendirir. Tasarımda yaratıcılık için, kültürel geçmişimize ait yapıların korunması kaçınılmaz bir gereksinimdir (Karaman, 2009).

Kentsel yapılanma başlığı altında tartışıldığı şekliyle, tarihi yapıların korunması sorunu, büyük ölçekli planlamalarda, bütünüün bir parçası olarak düşünülmelidir. Kentsel planlamalar yapılırken tarihi kent dokusu ve bu dokudan günümüze kalanlar ihmal edilerek çalışmalar düzenlendiğinde, yapı ölçeğinde korumada çözümü giderek zorlaşan sorunlarla karşı karşıya kalınmaktadır.

KAYNAKLAR

- Ahunbay, Z. (1996). *Tarihi çevre koruma ve restorasyon*. İstanbul: YEM Yayınları.
- Akarsu, F. (1984). Piaget'ye göre çocukta mekân kavramının gelişimi. *Mimarlık* (9), 31-33.
- Akın, N., Tapan, M. ve Sey, Y. (2003). Sürdürülebilir Kalkınma / “Tarihi Kültürel Mirasın Korunması”. *Vizyon 2023: Bilim ve Teknoloji Stratejileri Teknoloji Öngörü Projesi Ek Rapor No:13*, 07 Mart 2010, http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/vizyon2023/csk/EK-13.pdf
- Aközer, E. (2007). Özgürleştiren tasarım. *TMMOB Ankara Şubesi Bülteni* (46).
- Aktuna, M. (2007). *Geleneksel mimaride binaların sürdürülebilir tasarım kriterleri bağlamında değerlendirilmesi Antalya Kaleiçi evleri örneği*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- Akyüz, E. (1985). *İzmir kentinin tarihsel çevre araştırması ve koruma restorasyon önerileri*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- Akyüz, E. (1994). Tarihsel süreçte İzmir’de konut. *Ege Mimarlık* (14). 32.
- Aldemir, B. (2004). *Sürdürülebilir tasarım kriterleri ve uygulama olanakları Urla’da örnek konut yerleşimleri analizi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- Altınoluk, Ü. (1998). *Binaların yeniden kullanımı*. İstanbul: YEM Yayınları.
- Anıktar, S. (2008). *Çocukların mekân algısının gelişmesinde bilgisayarın etkisinin araştırılması*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi.

Apaydın Başa, B. (2007). *Yapıların Otel Olarak Yeniden Kullanım Bağlamında Mekânsal Dönüşümlerinin Kavramsal ve Kuramsal Analizi*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sanatta Yeterlilik Tezi.

Arabacıoğlu, P. ve Aydemir, I. (2007). Tarihi çevrelerde yeniden değerlendirme kavramı. *Yıldız Teknik Üniversitesi Mim. Fak. e-Dergisi Megaron*, 2, (4) 204–212. 16 Mayıs 2009, <http://www.megaron.yildiz.edu.tr/yonetim/dosyalar/02-04-Megaron-204-212.pdf>.

Arel, A. (1990). Eski eser tahribatı ve korumasıyla ilgili bazı gözlemler. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 34, (1-2) 317-324. 22.12.2009, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1249/14309.pdf>.

Aslan, F., Belkayalı, N., ve Talay, İ. (2010). Okul öncesi eğitim kurumlarında doğa dostu ve çocuk katılım temelli dış mekân tasarım yaklaşımları bir proje önerisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18 (1), 317-322.

Avcı, N. (2003). *Anıtsal yapılara uygulanabilecek eklerin çeşitlerinin araştırılması ve örneklerle açıklanması*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.

Ayan, F.P. (2003). *Tarihi Çevrelerde Yapılan Yeniden Değerlendirme Çalışmalarında Yöntem ve Nitelik Sorunu*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi.

Aydın D. ve Okuyucu E. (2010). Yeniden kullanıma adaptasyon ve sosyo - kültürel sürdürülebilirlik bağlamında Afyonkarahisar Millet Hamamı'nın değerlendirilmesi. *YTÜ Mim. Fak. e - Dergisi, Megaron*, 4 (1), 5 Nisan 2010, http://www.megaronjournal.com/pdf/2009/MEGARON_4_1_35_44.pdf.

Baradan, B. (1984). *Yapı malzemesi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi Basım Ünitesi.

- Barre, F. (1984). Çocuk ve mekân ya da yitirilmiş kent. (M. Güvenç, Çev.). *Mimarlık* (9), 15-17.
- Batur, A. (1975). Tarihi çevre korumasında siyasal ve ideolojik boyutlar. *Mimarlık* (5), 8-11.
- Batum Aysel, B. ve İzgi, U. (2003). *Kapılar*. İstanbul: YEM Yayınları.
- Baykara, T. (1974). *İzmir Şehri ve Tarihi*. İzmir: Ege Üniversitesi Matbaası.
- Baysan, N. (2007). *Tarihsel çevre koruma mevzuatının değişim süreci: İzmir Mithatpaşa Caddesi örneği*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.
- Bektaş, C., (1997). Koruma Korumama. *Ege Mimarlık* (1). 27-29.
- Bektaş, C., (1992). *Koruma Onarım*. İstanbul: Yem Yayınevi.
- Beyru, R., (2000). *19.yüzyılda İzmir’de yaşam*. İstanbul: Literatür Yayınları.
- Bilgin, F. (1984). Kent mekânında çocuk, çocuklar için bir mekân: Serüven Alanları. *Mimarlık* (9), 28-30.
- Bilgin, N. (1984). Çocuk(lar) ve mekân(lar). *Mimarlık* (9), 18-22.
- Bilsel, C. (1999). 19.yüzyılda Osmanlı liman kenti İzmir’de kültürler, mekân üretim biçimleri ve kent mekânının dönüşümü. N. Akın, A. Batur, S. Batur, (Ed.), *Osmanlı mimarlığının 7 yüzyılı ‘uluslarüstü bir miras’ içinde* (213-220). İstanbul: Yem Yayın.
- Burgstahler, S. (2009). *Universal Design of Instruction*. 10 Aralık 2009, <http://www.washington.edu/doit/Faculty/Strategies/Universal/>.

- Büyükmişçi, G. (1997). *Taş sivil mimarlık örneklerinde korumaya yönelik yöntem önerileri ve bu yöntemlerin kayseri örneğinde uygulanışı*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi, Doktora Tezi.
- Canbakan, Z. (1985). *İzmir’de Cumhuriyet öncesi konut mimarisi ve özellikleri üzerine bir araştırma*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- Chung, L. (2000). *A study of teacher factors in teacher-child relationships with preschool children*. Nebraska: Presented to the Faculty of The Graduate College at the University of Nebraska In Partial Fulfillment of Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy.
- Cosco R.C., Debord, K., Hestenes, L.M.& McGinnis, J. (2002). Paying attention to the outdoor environment is as important as preparing the indoor environment. *Young Children*, 57 (3), 32-34.
- Cüceloğlu, D. (1991). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çallı, F., Çelik, O.C., ve Sesigür, H. (2007). Tarihi yapılarda taşıyıcı bileşenler, hasar biçimleri, onarım ve güçlendirme. *İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Bülteni* (89), 10-21.
- Çatay, İ. (2002). *Tarihi yapıların aydınlatma sorunları ve aydınlatma sistemlerinin restorasyon ilkeleri açısından değerlendirilmesi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- Çelik, D. ve Yazgan, M. (2007). Kentsel peyzaj tasarımı kapsamında tarihi çevre korumaya yönelik yasa ve yönetmeliklerin irdelenmesi. *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 9 (11), 235-244.
- Çevik, S. (2007). *Okul öncesi eğitim kurumları dış mekânlarının kaza unsurları açısından incelenmesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Yüksek lisans tezi.

Demiriz, S., Karadağ, A., Ulutaş, İ. (2003). *Okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim ortamı ve donanımı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Dinç, G. (2010). *Okul Öncesi Eğitim Kurumları Dış Mekanlarının Kaza Unsurları Açısından İncelenmesi*. 5. Ulusal Okul Öncesi Eğitim Kongresi, 01.07.2010, <http://egitim.cu.edu.tr/okuloncesikongresi2010/openconf/data/papers/24.doc>.

Dizdar, H. (2009). *İklimsel tasarım parametreleri açısından geleneksel ve yeni konutların değerlendirilmesi: Diyarbakır örneği*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Yüksek lisans tezi.

Dora, E.A. (2006). Çocuk Oyun Alanları. *Tasarım* (158), 90–93.

Dostoğlu, N., Şahin, E. ve Taneli, Y. (2009). Evrensel tasarım: Tanımlar, hedefler, ilkeler. *Mimarlık* (347), 23-27.

Durmuş, S. (2006). *İlköğretim öncesi ve ilköğretim yapılarında planlama ve tasarım sürecine katılımcı yaklaşım*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Yüksek lisans tezi.

EIDD Design for All Europe adopts four new Member Organisations, (10 Ağustos 2011). 16 Eylül 2011, <http://www.designforalleurope.org/News/EIDD-Design-for-All-Europe-adopts-four-new-Member-Organisations/>.

Erdoğan, B. (2008). *Tarihi eserlerde aydınlatma tasarımının kent kimliğindeki ve algısındaki yeri*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Yüksek lisans tezi.

Erim, A. (Çev.) (29 Ağustos 2008). *Avrupa Kentsel Şartı – 2: Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto*. 07 Mart 2010, <http://www.mimarlarodasi.org.tr/UIKDocs%5Ckentselsart2.pdf>.

- Eyüce, A. (1987). İzmir’de imar yaklaşımlarının kent kimliği üzerindeki etkileri. *Mimarlık*, 4 (225), 30-33.
- Göçer, P.Ö. (2003). Devingen toplum esnek mekânlar ister. *Arredemonto Mimarlık Dergisi* (02), 86-91.
- Gökmen, H.S. (2008). Çocuk dostu kentler oluşturmak. *Mimar.ist* (28), 49-54.
- Görgülü, Z. (2010). *Kültür varlıklarının korunması ve planlama*. 25.04.2010. http://www.tarihiKentlerBirligi.org/doc/zekai_gorgulu.doc.
- Göksu, E. (1989). *Kent merkezlerinde yeralan yapılara ilişkin yenileme kararlarının ekonomik analizi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Doktora tezi.
- Greenman, J. (1988). Caring spaces, learning places: Children's environments that work. Redmond, WA: Exchange Press.
- Gültekin, M. (2005). *Okul öncesi eğitimde kullanılan öğrenme yaklaşımları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Gültekin, N. (2007). Geleneksel konut dokusunda kullanım sürecinin değerlendirilmesi: Beypazarı örneği. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakülte Dergisi*, 3 (22), 261.
- Gür, Ş. Ö. ve Zorlu, T. (2002). *Çocuk mekânları*. İstanbul: YEM Yayın.
- Gür, Ş.Ö. (1993). Çocukların planlama ve tasarlama kararlarına katılımı. *21.yy’a doğru eğitim yapıları sempozyumu*, (141-149). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayını.
- Gür, Ş.Ö., Lang, J., Özbilen, A., Ertürk, S., Ibiş, T. (1980). Çocuk ve çevresi: Çocuk oyun alanları olarak sokaklarımız. *Mimarlık Bölümü Bülteni*(5), 70-76.

Gür, Ş.Ö., Özbilen, A. ve Ertürk, S. (1989). *Çevresel psikolojide çocuk: İlkokul öğrencilerinin okul çevresine yönelik bilişsel değerlendirmelerinin tasarım kararlarına etkisi*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları.

Gür, N.V. (2007). *Mimaride sürdürülebilirlik kapsamında değişken yapı kabukları için bir tasarım destek sistemi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Doktora Tezi.

Gürpınar, Ç. (2000). *Mekân kurgusunun kullanıcılar üzerindeki psikolojik etkilerinin örneklerle incelenmesi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Yüksek lisans tezi.

Gürsel, Y. (1975). Tarihi çevreyi korumanın ekonomi politiği. *Mimarlık*(5), 18-20.

Güvenç B. (1979). *İnsan ve kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Hacıhasanoğlu, I. (2003). Evrensel tasarım. *Tasarım+Kuram Dergisi*, 2 (3), 93–101.

Hasol, D. (1998). *Ansiklopedik mimarlık sözlüğü*. İstanbul: YEM Yayın.

Havayioğlu, B. (2001). *Okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim sistemi gereksinmelerinin fiziksel mekâna yansımaları*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Yüksek lisans tezi.

Hebert, E.A. (1998). *Design matters: how school environment affects children. Educational Leadership*. Winnetka: September Crow Island School. 69-70.

Hoşkara, E. (2007). *Ülkesel koşullara uygun sürdürülebilir yapı için stratejik yönetim modeli*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Doktora tezi.

İçişleri Bakanlığı ve Bayındırlık ve İskân Bakanlığı. (2002). *Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik*, 26.07.2002 tarih ve 24827 sayılı Resmi Gazete, Ankara.

İncedayı, D. (2009). Tasarıma kapsayıcı yaklaşım: Herkes için tasarım. *Mimarlık* (347), 22.

İsvan, A. (1975). Uygulamada tarihi çevrenin korunması. *Mimarlık* (5), 24-25.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Benlik, aile ve insan gelişimi*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Kantarcıoğlu, S. (1998). *Anaokulunda eğitim*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi.

Karaman, F.F. (2009). Mimarlık ve psikanalizin kesişim noktası olarak ev ve yer. *Egemimarlık*, 1 (68), 10-15.

Karapınar, M. (1997). *Çevre ve ihtiyaç programı verilerinin mimari tasarıma etkisi üzerine bir değerlendirme*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Yüksek lisans tezi.

Keleş, R. (1998). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara.

Kıldan, A.O. (2007). Okulöncesi eğitim ortamları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15 (2). 501-510.

Kıldan, A.O. (2008). *Yapılandırmacı yaklaşıma göre okulöncesi öğretmenlerine verilen hizmet içi eğitimin öğretmen-çocuk ve öğretmen-ebeveyn ilişkilerine etkisi*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Doktora tezi.

Kılıç, Y. (2007). *19.yy İkinci Yarısı Kârgir Konut Mimarisi'nin Beyoğlu Bölgesi Örneğinde İncelenmesi ve Yapısal Ölçekte Bir Koruma Yaklaşımı Geliştirilmesi*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Yüksek lisans tezi.

- Kılıç, A. (1996). Tarihi yapılarda yangın güvenlik önlemleri. *Yangın ve Güvenlik Dergisi*, (21), 10-13.
- Kıvırcık, N. (2008). *Küreselleşmenin kentsel düzeni ve yenileme kavramı üzerinden yeni kentsel stratejiler*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Yüksek lisans tezi.
- Kuban, D. (1975). Kültürel gelişmeler ve tarihi çevrenin korunması. *Mimarlık* (5), 21-23.
- Kuban, D. (2002). İzmir'in tarihi kimliğini koruma bağlamında düşünceler. *Egemimarlık*, 3 (43), 6-8.
- Kuban, D. (2000). *Tarihi çevre korumanın mimarlık boyutu*. İstanbul: YEM Yayınları.
- Kuban, D. (2007). *Mimarlık kavramları*. İstanbul: YEM Yayınları.
- Kuloğlu, N. (1994). *Konuttaki İşlevsel Değişimin Tarihi Çevrelerin Korunmasında Oluşturduğu Güçlükler ve Çözüm Önerileri: Ortahisar Örnek Çalışması*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Doktora Tezi.
- Kuleli, E. (1998). *Özgün İşlevini Sürdüremeyen Anıtların Yeniden Kullanım Sorunları*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Yüksek lisans tezi.
- Kuran, A. (1969). *Anadolu medreseleri*. Cilt 1. Ankara: ODTÜ Yayınları.
- Küçük, S. (1998). Çok boyutlu bir sorun: Yangın. *Arredamento Mimarlık Dergisi* (109), 124-126.
- Levi, E.A. (1994). Tarihsel süreçte İzmir'de konut. *Ege Mimarlık* (3), 32-36.

Madran B. (2000). Kültür ve Sanat İçin Yeniden. *Domus* (8), 56-59.

Madran, E., zgnl, N. (2005). *Kültürel ve doğal değerlerin korunması*. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Yayınları.

Marion, M. C. (2010). *Guidance of Young Children*. London: Publisher.

Merlea-Ponty, M. (1999). Beden. *Cogito*(18), 128-134.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2008). *Okul ncesi eğitim kurumları yönetmeliği*. 06.09.2008 tarihli ve 26989 sayılı Resmi Gazete. Ankara.

Montessori, M. (1982). *Montessori metodu*, (G. Yücel, ev.). İstanbul: Sander Yayınları.

Oktay, A. (1999). *Yaşamın sihirli yılları: Okul ncesi dönem*. İstanbul: Epsilon Yayınları.

Olguntürk, N. (2007). Evrensel tasarım: Tüm yaşlar, farklı yetenekler ve çeşitli insanlık durumları için tasarım. *TMMOB Ankara şubesi Bülteni*(46).

Onur, H. (1991). *Korunması Gerekli Mimari Anıtlara Ek Yapı Tasarımında İlkeler*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi, Doktora tezi.

zuhadar, T. (2007). *Sürdürülebilir evre için enerji etkin tasarımın yaşam döngüsü sürecinde incelenmesi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Yüksek lisans tezi.

Özden, P.P. (2008). *Kentsel Yenileme*. İstanbul: İmge Kitabevi.

zer, B. (1989). Olumlu ve olumsuz uygulamalarıyla mimari yaratmada tarih ve geleneğin yeri. *Yapı Dergisi* (35), 36–38.

Poyraz, H. ve Dere H. (2003). *Okul öncesi eğitimin ilke ve yöntemleri*. Ankara: Anı.

Preiser, F.E.W. ve Ostroff, E. (2001). *Universal design handbook*. New York.

Saner, T. (1998). *19. yüzyıl İstanbul mimarlığında oryantalizm*. İstanbul: Pera Turizm ve Ticaret A. Ş. Yayınları.

Sarıcı, S. (1990). *Kent Merkezlerindeki Yapılarda Fonksiyonel Eskimeye Bağlı İşlev Değişimleri*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Yüksek lisans tezi.

Sarp, A. (2007). *Sağlıklı yapının sürdürülebilirlik sürecine yönelik bir model önerisi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Doktora tezi.

Selçuk, M. (2006). *Binaların yeniden işlevlendirilmesinde mekânsal kurgunun değerlendirilmesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Yüksek lisans tezi.

Sey, Y. (2003). *Sürdürülebilir Kalkınma / "Tarihi Kültürel Mirasın Korunması"*. Vizyon 2023 Öngörü Panelleri. 30.03.2011, http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/vizyon2023/.../EK-13.pdf.

Sivri, H. (1985). *Okul öncesi eğitimi ve anaokulları*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Yüksek lisans tezi.

Sivri, H. (1993). *Fiziksel ve mekânsal çevrenin çocuk davranışına ve gelişimine etkileri*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Doktora tezi.

Sueck, Lawrence E. (1991). *The design of learning environments*. Georgia: A dissertation submitted to the graduate faculty of the university of Georgia in partial fulfillment of the requirements for the degree Doctor Of Philosophy.

Şener, A. E. (2001). *Okul öncesi çocuk eğitim merkezleri için değişebilir/dönüşebilir/ esnek bir fiziksel çevre modeli*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Doktora tezi.

Şener, H. (1977). *Geleneksel konutların onarım yenileme çalışmalarına ihtiyaçsal değerlendirme yolu ile bir yaklaşım*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Doktora tezi.

Şentek, A. (02 Temmuz 2009). *Avrupa Birliği Konseyi'nin mimarlık hakkında sonuç belgesi: Kültürün sürdürülebilir kalkınmaya katkısı*. 07 Mart 2010, <http://mo.org.tr/UIKDocs%5Ckonseykultursonucbelgesi.pdf>.

Şerefhanoglu Sözen, M. (30 Ekim 2006). *Aydınlatma tasarımında mimarın ve elektrik mühendisinin rolü*. 5 Ekim 2009, http://www.emo.org.tr/ekler/2cf3f7ef9063075_ek.pdf.

Tağmat, T. S. (2009). *Avrupa Mimarlık Politikaları Forumu*. 07 Mart 2010, <http://www.mo.org.tr/UIKDocs/stockholm-forum-bilgi.pdf>.

Taneli, Y. (2009). Yaşlanan bir toplumda sürdürülebilirlik: Evrensel tasarım paradigmasının bir alt kullanıcı grubunda irdelenmesi. *Mimarlık Dergisi* (347), 29-34.

T.C.Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü. (2007). *Binaların yangından korunması hakkında yönetmelik*. 18 Kasım 2009, <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=3.5.200712937&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=yangin>.

Tekeli, İ. (2009). *Kültür politikaları ve insan hakları bağlamında doğal ve tarihi çevreyi korumak*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi (2008). “Çocuk ve mimarlık” *Toplumsal bir eğitim modeli*. Ankara: Mimarlar Odası Ankara şubesi yayınları.

Tokman, Z. (1989). *İşlevsel ve Fiziksel Eskimeye Uğramış Binaların Değerlendirilmesi ve Yeni İşlev Seçimi: Bir Bilgisayar Modeli*. İstanbul : İstanbul Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.

Turan, A. (2008). *Türkiye’de kentsel rantın oluşumu ve bölüşümü: Devlet mülkiyetinden özel mülkiyete geçiş süreci*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Doktora Tezi.

Türkiye istatistik yılı (2010). 12 Nisan 2011, http://www.tuik.gov.tr/IcerikGetir.do?istab_id=1 - -1k.

Tütengil, A. (1995). *Yapısal kültür varlıklarının fayda değer analizine bağlı bir yöntemle değerlendirilmesi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Doktora tezi.

Uğurel, G. (2006). *İzmir Mithatpaşa Caddesi tarihsel çevre dokusunun irdelenmesi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Yüksek lisans tezi.

Umar, B. (1999). *İzmir 1950*. İstanbul, Boyut Yayın grubu.

Uysal, F. (2006). *Okul öncesi çocuk eğitim merkezlerinde iç ve dış mekân organizasyonlarının eğitim yaklaşımları çerçevesinde incelenmesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Yüksek lisans tezi.

Wheeler, S.M. ve Beatley, T. (2004). *The sustainable urban development reader*. London: Routledge.

Yaldız, E. (2003). *Konya’daki medrese yapılarının yeniden kullanım koşullarına göre değerlendirilmesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Yüksek lisans tezi.

Yıldırım, D. (1999). *Anıtsal binalardaki işlev değişikliklerinden doğacak müdahalelerin yapısal-çevresel olarak incelenmesi*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi, Yüksek lisans tezi.

Yıldırım, M.C. (2008). Avrupa Birliği ülkelerinde ve Türkiye’de okulöncesi eğitim. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 25 Mart 2010, <http://www.esosder.org/?sayfa=dergelist&bolum=Eğitim Bilimleri&aranan=2>.

